

**МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
АО «НАЦИОНАЛЬНЫЙ ЦЕНТР ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ «ӨРЛЕУ»
ИНСТИТУТ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ
РАБОТНИКОВ ПО ЖАМБЫЛСКОЙ ОБЛАСТИ**

**Сборник материалов
МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ
КОНФЕРЕНЦИИ
«ТРЕХЪЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: НАЦИОНАЛЬНЫЙ И
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ»**

Тараз, 2017 г.

ӘОЖ 374 (574)
КБЖ 74.00
Т66

«Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы» акционерлік қоғамының филиалы Жамбыл облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институтының Ғылыми Кеңесінің шешімімен баспаға ұсынылған (Хаттама №7, 22 қыркүйек 2017 жыл).

Жалпы редакциясын басқарған: Г.О.Медетбекова п.ғ.к., к/профессор;

Редакция алқасы: Л.К.Куатбекова т.ғ.к., к/профессор, Ш.М.Тойганбекова п.ғ.к., к/профессор, У.С.Джаксылыкова педагогика-психология ғылымдарының магистрі.

Қазақстан Республикасының дамыған елдердің стандарттарына деген ұмтылысы еліміздің жаңа сапалық деңгейге жылдам өту қажеттілігін туындатуда. Осыған орай қазіргі кезде жасалып жатқан реформалар даму институттарының қалыптасуына немесе өсуден тұрақты даму кезеңіне өтуге және саяси бағыттардағы осындай өзгерістер өмірдің барлық саласындағы шығармашыл тұлғаның мәртебесін көтеріп, мерейін үстем етуде.

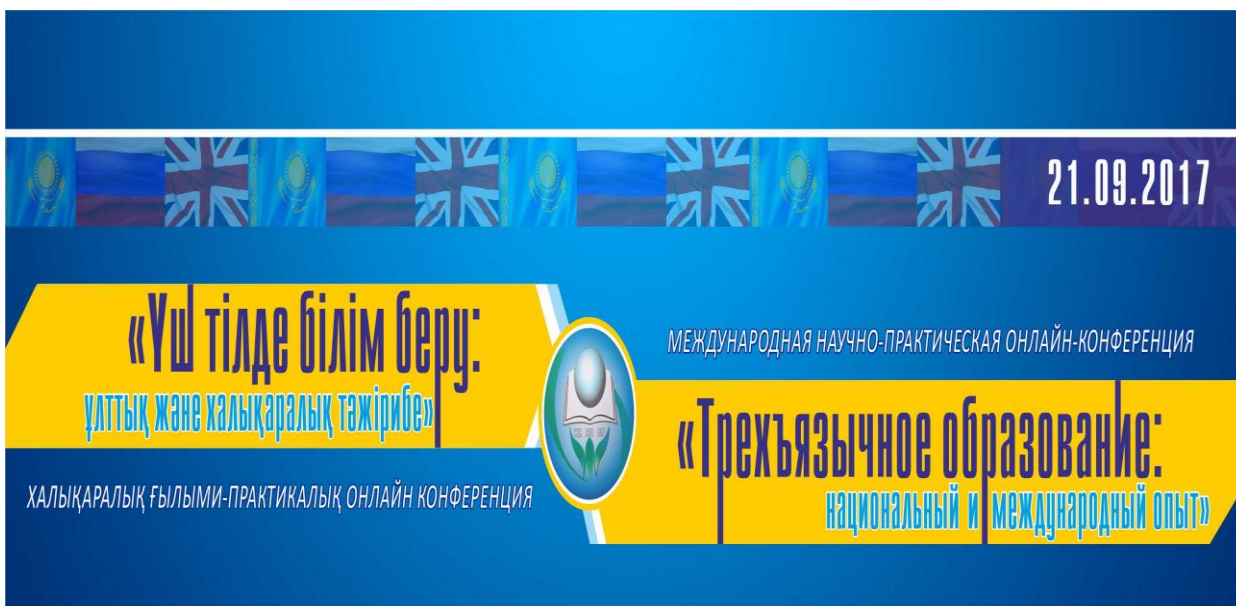
Білім – азаматтың терең және үйлесімді дамуын бекітетін құралдардың бірі, прогрестік, әлеуметтік тұрақтылық пен ұлттық қауіпсіздіктің маңызды факторы. Бүгінгі таңдағы қоғам кәсіби білімі жетік, құзіретті, бәсекеге қабілеті мамандарды талап етеді. Білікті ұстаз, білімді маман болу үшін – әрбір мұғалім өз білімін үздіксіз көтеріп отыруы тиіс.

В соответствии с требованием времени каждый гражданин должен стремиться к владению государственным языком, русским языком – языком межнационального общения и английским языком. Для реализации этой идеи разработаны стратегия развития полиязычного образования, а также модели педагогических кадров для системы полиязычного образования, а также разработаны модели по обучению казахскому, русскому, английскому языкам, аналогичные международной системе обучения. Это позволит сформировать единую методологию обучения языкам.

Бұл жинақ материалдары тек қана педагог қызметкерлерге ғана емес, сонымен қатар оқырман қауымға, білімгерлер мен магистранттарға ұсынылады.

«Трёхязычное образование: национальный и международный опыт» халықаралық ғылыми-практикалық online-конференция. «Өрлеу» БАҰО АҚ филиалы Жамбыл облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты, 2017 – 204 бет

***Филиал АО «НЦПК «Өрлеу» институт повышения
квалификации педагогических работников
по Жамбылской области, 2017***

«Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, население которой пользуется тремя языками. Это: казахский - государственный язык, русский язык - как язык межнационального общения и английский язык - язык успешной интеграции в глобальную экономику. И я уверен, что развитие полиязычия в многонациональном обществе - стратегический шаг на пути интеграции Казахстана в мировое сообщество.

Н.А.Назарбаев

Приветственное слово
МЕДЕТБЕКОВОЙ ГУЛШАТ ОНЛАНБЕКОВНЫ

и.о директора Филиала АО НЦПК «Өрлеу» Институт повышения квалификации
педагогических работников по Жамбылской области,
кандидата педагогических наук, асс.профессора

Құрметті конференцияға қатысушылар және қонақтар!

Қазақстан Республикасының дамыған елдердің стандарттарына деген ұмтылысы еліміздің жаңа сапалық деңгейге жылдам өту қажеттілігін туындатуда. Осыған орай қазіргі кезде жасалып жатқан реформалар даму институттарының қалыптасуына немесе өсуден тұрақты даму кезеңіне өтуге және саяси бағыттардағы осындай өзгерістер өмірдің барлық саласындағы шығармашыл тұлғаның мәртебесін көтеріп, мерейін үстем етуде.

Білім – адамзаттың терең және үйлесімді дамуын бекітетін құралдардың бірі, прогрестік, әлеуметтік тұрақтылық пен ұлттық қауіпсіздіктің маңызды факторы. Бүгінгі таңдағы қоғам кәсіби білімі жетік, құзіретті, бәсекеге қабілетті мамандарды талап етеді. Білікті ұстаз, білімді маман болу үшін - әрбір мұғалім өз білімін үздіксіз көтеріп отыруы тиіс.

В соответствии с требованием времени каждый гражданин должен стремиться к владению государственным языком, русским языком – языком межнационального общения и английским языком. Для реализации этой идеи разработаны стратегия развития полиязычного образования, пакет нормативных документов, планируется подготовка педагогических кадров для системы полиязычного образования, а также разработаны модели по обучению казахскому, русскому, английскому языкам, аналогичные международной системе обучения. Это позволит сформировать единую методологию обучения языкам.

Цель конференции: это обсуждение состояния и перспектив развития полиязычия в системе образования Республики Казахстан и мирового образовательного пространства, актуализация проблем полиязычного образования в условиях новой образовательной парадигмы, поиск эффективных и жизнеспособных программ в области языков по консолидации общества в формировании казахстанского патриотизма и гражданской активности.

В современных условиях большое внимание уделяется разносторонне развитой личности, умеющей приобщиться к условиям рыночных отношений и соответствующей международнопризнанным стандартам подготовки высококвалифицированных специалистов со знанием иностранных языков. Наряду с сохранением национальных ценностей и развитием духовной культуры различных этносов особое внимание государство уделяет внедрению полиязычного образования в школах с национальным языком обучения.

Наша молодежь должна учиться, овладевать новыми знаниями, обретать новейшие навыки, умело и эффективно использовать знания и технологии в повседневной жизни. А для этого педагог обязан идти в ногу со временем, обладать высокими личностными качествами и педагогическим мастерством, владеть информационными технологиями и умело применять их в своей работе.

Желаю всем участникам конференции активного обмена педагогическим опытом и творческих успехов!!!

ПРЕДИСЛОВИЕ

Современная культурная и языковая ситуация требует существенного пересмотра традиционных образовательных парадигм, которые сегодня оказываются несостоятельными в смысле обеспечения развития цивилизованного общества. Актуализируется вопрос о модернизации образовательного пространства средней и высшей школы как среды для подготовки полилингвального и поликультурного специалиста нового типа, обладающего современными духовно-нравственными и коммуникативными способностями, позволяющими ему быть мобильным в условиях современного рынка образовательных услуг. Полилингвизм как культурно-образовательный феномен, базовая функция которого состоит в предупреждении конфликта между различными культурными формами жизни людей и языковыми различиями, обуславливает движение личности к диалогу, взаимопониманию и культурному развитию. Развитие системы подготовки обучающихся на уровне средней школы, в условиях полилингвального образования является новой и актуальной проблемой, решение которой связано с постановкой и реализацией новых задач содержания и технологии образования в Республике Казахстан. В предлагаемом сборнике научных трудов сделана попытка объединить концепции казахстанских лингвистов, методистов-практиков средней и высшей школы, касающиеся проблем межкультурного обучения, обсудить актуальные вопросы языковых контактов, рассмотреть современные научные достижения в обучении второму языку, а также проанализировать формы и направления инновационной лингводидактики в контексте межкультурной и профессиональной коммуникации. Актуальность определяется процессами глобализации, открывающими новые пути в подготовке полилингвальной личности в условиях поликультурного образования. Масштабность и сложность влияния процессов глобализации на все уровни социальной жизни, образования и культуры Казахстана актуализируют вопросы межкультурных контактов и коммуникаций в условиях интенсивной интеграции, усиливают значимость языкового и информационного образования в культурном многообразии и сферах международного сотрудничества.

ОСОБЕННОСТИ ВНЕДРЕНИЯ ПОЛИЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В РАМКАХ КУРСОВ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ

*Байкатова Кумыс Ильясовна,
старший преподаватель кафедры ППС и ПРУ
ФАО «НЦПК «Өрлеу» ИПКПР по ЗКО г. Уральск*

*Для современного казахстанца владение тремя языками-
это обязательное условие собственного благополучия
Н.А.Назарбаев*

Современная языковая ситуация в Казахстане позволяет говорить о триединстве языков как о существенном факторе укрепления общественного согласия. Многообразие культур и языков, их равное сосуществование являются безусловным достоянием нашей страны, а проводимая языковая политика как обеспечивает соблюдение языковых прав всех этносов, так и предоставляет свободный выбор языка для общения, получения образования, реализации творческих потребностей.

Позитивность развития трехязычия для казахстанского сообщества возможна при условии единой политической, идеологической, культурной платформы. И эта платформа уже задана Президентом в разъяснении сути проекта «Триединство языков» — изучение казахского языка как государственного, русского — как языка межнационального общения и английского — как языка успешной интеграции в глобальную экономику. Создание равных условий для изучения трех обозначенных языков не означает равной сферы их функционирования, равной функциональной нагрузки и, наконец, их равного статуса. При этом акцент сделан на педагогической составляющей данного культурного проекта, которая в полной мере может быть обозначена как полиязычное образование[1].

Полиязычное образование, являясь следствием социокультурной трансформации современной языковой ситуации в Казахстане, предстает как инновационный процесс, который в педагогике понимается как управляемый процесс создания, восприятия, оценки, освоения и применения педагогических новшеств.

В соответствии с «Государственной программой развития и функционирования языков в Республике Казахстан на 2011–2020 гг.» полиязычное образование будет способствовать:

- повышению конкурентоспособности казахского языка как государственного, его продуктивности в сфере получения специально-профессиональной, социально-политической, культурной информации;
- укреплению статуса русского языка как наиболее удобного средства общения и осуществления межгосударственных отношений с постсоветскими странами;
- продвижению английского языка как доминантного иностранного языка до уровня казахско-русского двуязычия [2].

В соответствии с поставленной задачей вопросы трехязычия стали одним из приоритетных направлений деятельности системы повышения квалификации педагогических работников в Казахстане.

Для успешного функционирования программы трехязычия необходима соответствующая полиязычная среда, поскольку деятельность, направленная на формирование поликультурной личности, должна способствовать не только сохранению, но и развитию человека в человеке - той системы духовно-нравственных ценностей, которая может помочь человеку адаптироваться в кросскультурном обществе и заложить в него механизм самореализации. В такой ситуации особое значение приобретает профессиональное мастерство педагога, получающее свое развитие в том числе и на курсах повышения квалификации[3].

Реализация «Дорожной карты развития трехязычного образования на 2015-2020

годы» направлена на обновление содержания учебных программ на всех уровнях образования; обеспечение преемственности трехязычного образования в контексте единой образовательной среды; совершенствование системы подготовки и переподготовки педагогических кадров для эффективного внедрения трехязычного образования; обеспечение проведения эффективных научных исследований в области трехязычного образования в Казахстане.

Важным является подготовка педагогических кадров, способных осуществлять свою профессиональную деятельность в условиях полиязычного образования. Содержание подготовки конструируется в соответствии с содержанием инновационно-педагогической деятельности.

Поэтому в условиях обновления содержания среднего образования Республики Казахстан для всех категорий учителей проводятся курсы повышения квалификации.

На курсах разъясняются основные предпосылки внедрения трехязычия через обучение казахскому, русскому и английскому языкам, начиная с 1 класса. Изучение всех трех языков направлено на формирование коммуникативных навыков через развитие четырех видов речевой деятельности (слушание, говорение, чтение и письмо).

Политика трехязычия в школах определяет подходы в обучении и роли учителей как языковых, так и неязыковых дисциплин. На курсах повышения квалификации учителя знакомятся с тем, как реализация языковой политики отражается в конкретных пунктах учебных программ по преподаваемому предмету; какие рекомендованы эффективные методы обучения, необходимые для освоения предмета; как будет обеспечиваться развитие у учащихся навыков устных и письменных коммуникаций через преподаваемый предмет. Учителя понимают, как будут развивать языковые знания и навыки и обеспечивать развитие у учащихся высокого уровня компетенций в аудировании, говорении, чтении и письме через свой предмет.

В конечном итоге, общеобразовательные школы должны сформировать лингвистическую компетенцию учащихся с целью развития эффективной коммуникации и содействия поступлению в высшие учебные заведения международного уровня [4].

В связи с тем, что в дальнейшем некоторые предметы в старшем звене будут преподаваться на английском языке, ведется целенаправленная работа по подготовке критической массы учителей-предметников, владеющих английским языком в достаточной степени.

Конечно, этот вопрос касается педагогические колледжи и ВУЗы, но и Институты повышения квалификации педагогических работников начали системную работу в данном направлении.

Во всех филиалах «Өрлеу» с этого года начали проводиться курсы повышения квалификации педагогических работников по предметам «Информатика», «Физика», «Химия» и «Биология» на английском языке по программе «Формирование предметной и коммуникативно-языковой компетентности учителей в условиях обучения на трех языках». Программа регламентирует обучение учителей школ, преподающих в старших классах физику, химию, биологию и информатику, имеющих уровень владения английским языком не менее A2.

В Программе отражен подход спиралевидного совершенствования уровня английского языка в каждом модуле, с опорой на методики преподавания предметов естественно-математического направления на английском языке через развитие профессиональных компетенций.

Задачами программы являются:

- поэтапное совершенствование уровня владения английским языком до необходимого уровня преподавания предмета на английском языке;
- изучение особенностей учебного процесса на основе методики интегрированного обучения предметов ЕМН на английском языке TKT CLIL;

- формирование умения проектировать урок по методу TKT CLIL с использованием интерактивных методов обучения в соответствии с навыками XXI века по предметам ЕМН;
- формирование компетентности по применению информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) в учебном процессе.

По завершении данных курсов слушатели будут знать и понимать основы современной коммуникативной педагогики; инновационных подходов и методики преподавания предмета на английском языке; научатся использовать инновационные подходы, учебные материалы для развития языковых компетенций учащихся, разрабатывать дидактические материалы по предметам ЕМН на английском языке, адаптировать программы предметов ЕМН под соответствующие языковые знания и образовательные потребности учеников; создавать речевые проблемные ситуации на уроках по предметам ЕМН на английском языке, организовать и вести дискуссию в различных формах полемического общения на актуальные темы по предметам на английском языке; проектировать урок по методу TKT CLIL с использованием интерактивных методов обучения, организовать творческую и исследовательскую деятельность учащихся на английском языке по предметам ЕМН, применять стратегии критического мышления[5].

Наряду с курсами повышения квалификации в рамках развития трехязычного образования профессорско-преподавательский состав проводит плановую работу с организациями образования в форме круглых столов, семинаров, тренингов, где обсуждаются существующие проблемы и пути их решения.

Также начата языковая подготовка преподавателей и сотрудников Института на языковых курсах.

Триединство языков в Казахстане – концепция, направленная на дальнейшее укрепление страны, ее потенциала, которую общество должно поддержать. Идея языкового триединства является частью национальной идеологии, нацеленной на становление и развитие конкурентоспособного Казахстана – равного среди лучших.

Литература:

1. Назарбаев Н.А. Социальная модернизация Казахстана: Двадцать шагов к Обществу Всеобщего Труда // Казахстанская правда. — 2012. — № 218-219. — 10 июля.
2. Государственная программа развития и функционирования языков в Республике Казахстан на 2011–2020 годы. Указ Президента Республики Казахстан от 29 июня 2011 г. №110 // Информационно-правовая система нормативных правовых актов Республики Казахстан: Эділет.
3. С.Б. Мукушева. Организационные условия развития трехязычия в системе повышения квалификации педагогических работников //Вестник Карагандинского Университета. Серия «Педагогика». № 3(83)/2016.
4. Учебная программа для начальной школы (1-4 классы) в рамках обновления содержания среднего образования (пробный вариант для апробации в 30-ти пилотных школах) – Астана, 2015.
5. Образовательная программа курсов повышения квалификации педагогических кадров «Формирование предметной и коммуникативно-языковой компетентности учителей в условиях обучения на трех языках» для учителей физики, химии, биологии, информатики- Астана, 2016.

КЕЙС-СТАДИ ТЕХНОЛОГИЯСЫ – НАҚТЫ ЖАҒДАЯТТЫ ЖҮЙЕЛІ ЗЕРТТЕУ ӘДІСІ

*Бақтыбаева Кулизат Сагынғалиевна, п.ғ.к.,
«Өрлеу» БАҰО» АҚФ Жамбыл облысы бойынша ПҚ БАИ
«Басқару және білім сапасы» кафедрасының аға оқытушысы*

Кейс-стади сапалы зерттеу әдістерінің бірі болып табылады және батыс ғалымдары 1960 жылдардың аяғынан бастап бұл әдісті түрлі салаларда (экономика, әлеуметтану, саясаттану т.б.) кеңінен пайдаланып келеді. Шетел педагогикасында бұл әдісті қолдану заңды. Отандық педагогикада кейс-стади әзірше кеңінен пайдаланып жатқан жоқ және бұл әдісті көпшілік мойындамай келеді. Алайда соңғы кезде біздің мектеп мұғалімдері кейс-стади әдісін біртіндеп сабақтарына қолданып үйреніп жатыр.

«Case» сөзі ағылшын тілінен аударғанда «жағдаят, оқиға, жайт, іс, тарих, факт», ал study – «зерттеу, зерделеу». Case study – бұл өмірде орын алған нақты жағдаятты, жеке оқиғаны зерттеуге бағытталған әдіс. Бұл әдіс арқылы:

- оқушылардың танымдық қызметін белсендіру арқылы оқытудың тиімділігін арттыруға;
- оқу үдерісіне деген мотивациясын арттыруға;
- ақпаратпен жұмыс істеуге, соның ішінде жағдаятты нақтылау үшін қосымша ақпарат іздеуге үйретуге,
- жағдаятты топтық талдау барысында дұрыс шешім шығаруға дағдыландыруға;
- жазбаша және ауызша түрде өзінің көзқарасын нақты жеткізе алуға, сонымен қатар пікірін қорғауға және жақтай алуға үйретуге;
- түрлі көзқарастарды сыни бағалау және өзіндік талдау, бақылау және бағалау дағдыларын дамытуға болады.

Кейс-әдісінің негізгі міндеттері:

- жағдаятты талдай алу және мәселені қоя білу дағдыларын меңгеру;
- өз көзқарасын нақты және анық баяндай алу;
- топтық талқылау негізінде өзіндік шешім қабылдай алу дағдыларын дамыту болып табылады.

Кейс-стади әдісі арқылы келесі дағдылар дамиды:

1. Талдау жасай алу дағдылары. Оларға келесілерді жатқызуға болады: деректерді мәліметтерден айыру шеберлігі, маңызды және маңызды емес ақпараттарды айыра білу, талдау, елестету және оларға қол жеткізу, жіберіп алған ақпараттарды тауып, оларды қалпына келтіру шеберлігі және т.б. Нақты және логикалық ойлау қабілеті. Бұл әсіресе, ақпарат сапасы төмен болған жағдайда өте маңызды.
2. Тәжірибелік дағдылар. Кейсте көрсетілген нақты жағдайлармен салыстырғанда мәселенің күрделілігі мен төмен деңгейі экономикалық теорияларда, әдістер мен қағидаларда қолданылатын тәжірибе дағдыларын жүйелеуге мүмкіндік береді.
3. Шығармашылық дағдылар. Ережеге сай жалғыз кейспен мәселе шешілмейді. Мұнда, логикалық жолмен шешілмейтін, альтернативті шешу генерациясының шығармашылық дағдылары өте маңызды.
4. Коммуникативті дағдылар. Олардың ішінен төмендегілерді атап айтуға болады: дискуссияны жүргізу шеберлігі, қоршаған адамдардың көзін жеткізу. Көрнекі материалды және басқа медиа заттарды қолдану – топтарға бірлесу, өз көзқарасын қорғау, оппоненттердің көзін жеткізу, қысқа да нұсқа есеп дайындау.
5. Әлеуметтік дағдылар. Талқылау барысында кейсте нақты әлеуметтік дағдылар қалыптасады: адамдардың өзін - өзі бағалау тәртібі, тыңдай білу, пікірталасты қолдау немесе қарама – қарсы көзқарасты дәлелдеу, яғни, өзін өзі ұстау және т.б.

6. Өзіндік саралау. Пікірталас кезінде келіспеушілік басқалардың және өзінің пікірін жете түсінуге және талдауға септігін тигізеді. Туындаған моральдық және этикалық мәселелер оларды шешудің әлеуметтік дағдыларын қалыптастыруды талап етеді.

Кейс әдісін қолдану тек оқытумен ғана шектелмейді, бұл әдіс зерттеу әдісі ретінде де белсенді қолданылады. Сонымен қатар, оқудағы оқу, білім және ізденіс мазмұнын біріктіру арқылы мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін жоғарылатудың нақты тәсілдерінің бірі. Бұл әдістің тиімділігі, ол басқа оқу әдістерімен оңай байланысуы мүмкін.

Оқу тапсырмаларынан кейстің негізгі ерекшелігі онда нақты шарттардың жиынтығы болмайды; оқушы маңызды деген шарттарды өзі таңдайды; тапсырманы орындау, мәселені шешу алгоритімін өзі жасайды; бір жақты шешім болмайды.

Бұл технологияны қолдану нәтижесінде оқушылар жаңа жағдаяттарда өзбетінше шешім, әрекет қабылдауға, мәтінмен жұмыс істеп үйренеді, теориялық және практикалық білімдердің өзара арақатынасын орната алады, практикалық дағдыларды меңгереді.

Кейс-стади әдісінің идеясы өте қарапайым:

1. Қойылған сұраққа бір жақты жауабы жоқ, керісінше шындық дәрежесі бойынша бір-бірімен бәсекелес бола алатын бірнеше жауабы бар кезде пән бойынша білім алуға бағытталады; бұл жағдайда оқытудың міндеті классикалық үлгіден ауытқып, тек жалғыз емес көптеген ақиқатқа қол жеткізуді көздейді.

2. Бұл әдісті қолдануда дайын білім алу емес, өзбетінше ізденуге, оқушы мен мұғалімнің өзара әрекет етуіне ерекше назар аударылады, осынысымен кейс-стади әдісі дәстүрлі әдістерден ерекшеленеді – білім алу үдерісіндегі демократия, мәселені талдау барысында оқушы сыныптастары мен мұғаліммен тең құқылы.

3. Нақты жағдаятты жүйелі зерттеу, талдау әдісінің құндылығы тек білім алу мен тәжірибелік дағдыларды қалыптастыру емес, сонымен қатар оқушылардың құндылықтар жүйесін, өмірлік көзқарасын дамыту болып табылады.

Түрі мен бағыты бойынша кейстер: жаттықтыру, зерттеу, талдау, үйрету, реттеу және болжам жасау болып бөлінеді.

Әр кейсті шешу барысын бақылау арқылы мұғалім оқушының шығармашылық, сыни ойлау қабілетін байқауға мүмкіндік алады. Егер жұмыс топта жүргізілсе оқушының сыныптастарының ойын қоштауға, дамытуға қабілеттілігін байқай алады.

Сонымен қатар кейстерді көлемі бойынша бөлуге болады:

- толық кейстер (орташа 20-25 бет) - бірнеше күн бойына топта жасалатын жұмыс;

- ықшам кейстер (3-5 бет) – талдауды сабақта жүргізу және жалпы пікірталас түрінде өтеді;

- шағын кейстер (1-2 бет) – ықшам кейстер сияқты сыныпта талдауға арналған және сабақта айтылғандарға иллюстрация ретінде қолданылады.

Жоғары айтып кеткендей кейстерді шешу топта, жұпта және жеке жүргізу бірдей тиімді. Кейстерді шешу нәтижелерін таныстырылым (презентация), жоба қорғау, шағын шығармалар, ауызша қорғау және т.б. түрде жасауға болады. Сабақтарда осындай әрекеттерді іскерлікпен қолдану арқылы оқушылардың оқытудың сыртқы мотивациясынан өзін өзі реттеуге өздігінен өтуі іске асады. Осылайша оқыту үдерісін барынша жекешелендіру мүмкіндігі туады.

Тапсырмалар қарапайым болмауы керек және кейс әдісіне формальды нышандар бойынша жатқызуға болмайды. Әр кейс – бұл оқушылардың шығармашылық қабілеттерін және жас ерекшеліктерін ескеретін маңызды әдістемелік әзірлеме.

Кейспен жұмыс жасау алгоритімі:

1. Сюжетпен таныстыру.

Мәтін барлық оқушыларға таратылады. Танысуға күрделілігіне қарай 3-5 минут уақыт беріледі. Мұғалім сабақты оқушылардың кейс мазмұнын бойынша білімдерін бақылаудан бастайды, мысалы «берілген жағдаятта барлығы неше персонаж бар?» немесе «Сурттелген оқиға қайда (қашан) болған?». Оқушылар жағдаятты нақтылау және қосымша мәлімет алу үшін мұғалімге сұрақтар қоюы мүмкін.

2. Мәселені анықтау – шағын топтарда пікірталас барысында сюжеттің қарама-қайшылығын табу, оның оғаш тұстарын анықтайды. Мұғалім тақтада анықталған қарама-қайшылықтар мен оғаш тұстарын жазады. (2-3 минут)

3. **Мәселелені тұжырымдау** және ең үздік тұжырымдарды таңдап алу (жалпылама миға шабуыл және пікір таластыру). Мұғалім тақтаға ұсынылған мәселенің тұжырымдарын жазады, кейін оқушылармен диалог жүргізу арқылы оларға ең үздік тұжырымды таңдап алуға көмектеседі (3-4 минут).

4. Проблемалық сұраққа **болжамды жауаптар** ұсыну (шағын топтар ішіндегі миға шабуыл). Уақыт – 3 минуттан артық емес.

5. Сюжеттің ақпараты және басқа қолжетімді дереккөздер негізінде **болжамды тексеру** (топтық жұмыс). Мұғалім топтарды аралап, оларға кейбір түсіндірмелер береді, алайда тікелей кеңес бермейге тырысады. Оқушыарға кез келген әдебиет, оқулық, анықтамалар қолдануға мүмкіндік беру қажет. Кейбір жағдайларда мұғалім оқушыларға кейс шешуде қажет болып қалатын ақпаратты дайындап келіп, таратуына болады, алайда мұндай мәтіндер көлемі 1-2 беттен аспауы керек. (Уақыт 20 минутқа дейін)

6. Таныстырылым.

Бұл кейс әдісінің ең маңызды қыры. Оқушының көпшілік алдында зияткерлік қызметінің нәтижесін ұсына алу шеберлігі, оның құндылығын дәлелдеп, сынды қабылдай алу сияқты өте құнды қасиеттері дамиды. Әр шағын топтан 1-2 спикер шығып кейстің шешімін таныстырады. Әр топқа 1-2 минут беріледі.

Кейбір жағдайларда таныстырылымның орнына кейстің шешімін жазбаша түрде беруді тапсыруға болады, яғни проблемалық сұраққа толық жауап беру (жеке жазбаша жұмыс). Бұл туралы сабақтың басында ескерту қажет.

Осылай мектептің оқу-тәрбие үдерісінде оқушылардың әмбебап оқу қызметін, нақты жағдаяттарды шешу барысында жүйелі ойлауға дағдыландыруды кейс әдісін қолдану арқылы табысты жүзеге асыруға болады. сонымен қатар, бұл әдіс арқылы оқушыларда келесі өмірлік дағдыларды қалыптастыруға болады: креативтілік, белсенділік, әлеуметтілік жауапкершілік, ой-өрісінің кендігі, жоғары кәсіби деңгейлі сауаттылық, танымдық әрекетке қызығушылығының басымдығы, сонымен қатар жүйелі ойлау.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Галиев Т.Т. Опережающее обучение на основе системного подхода: Учебно-методическое пособие. – Астана: Изд-во НЦОКО МОН РК, 2011. – 316 с.
2. Рейнгольд, Л.В. За пределами CASE — технологий / Л.В.Рейнгольд //Компьютерра.- , 2000. - №13-15.
3. Смолянинова, О.Г. Информационные технологии и методика Case Study в профессиональном обучении студентов педагогического вуза: Труды II Всероссийской научно-методической конференции "Образование XXI века: инновационные технологии диагностика и управление в целях информатизации и гуманизации", Красноярск, май 2000 г. / О.Г.Смолянинова. - Красноярск, 2000.

БІЛІМ САПАСЫН АҚПАРАТТЫҚ - КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚЫЛЫ АРТТЫРУ

*Батырбекова Асылкүл Үсенбекқызы
Жамбыл облысы, Байзақ ауданы, Ақшолақ ауылы
Ақшолақ орта мектебі, математика пәнінің мұғалімі*

XXI ғасыр - жаңа технология мен ақпараттандыру ғасыры. Тәуелсіз Қазақстан да сол ғасырға нық қадам басты. Ел өмірінің барлық саласы компьютерлендіре бастады. Ендігі кезекте еліміздің ертеңі болар бүгінгі жас ұрпақ компьютердің қыр-сырын терең меңгеруі тиіс.

Қазіргі кезде ақпараттық-коммуникациялық технологияны дамыту білім беру саясатының ажырамас бөлігі болып табылады. Біз «ақпараттық жарылыс» дәуірінде өмір сүріп отырмыз. Ғылыми білім мен ақпарат көздерінің мөлшері тез өсуде. Ақпараттандыру - жеке және заңды тұлғалардың ақпаратқа деген талаптарын қанағаттандыру мақсатында ақпараттық және коммуникациялық технологияларды пайдалану негізінде ақпараттық қорлар мен жүйелерді қалыптастыруға және дамытуға бағытталған ұйымдастырушылық, әлеуметтік-экономикалық және ғылыми-техникалық процесс. Ақпараттық және коммуникациялық технологиялық мәселелерін табысты түрде шешу істерінің:

- 1) ақпараттандыру саласындағы ғылыми-әдіснамалық, заң шығару және нормативті-құқықтық негіздер сапасына;
- 2) есептеу техникасы, ақпараттық және коммуникациялық технологиялар аймағында атқарылып, жатқан іргелі, әрі қолданбалы зерттеулер мен ғылыми-техникалық әзірлемелер деңгейіне байланысты екені белгілі болуда. Ақпараттық - коммуникациялық технологиялар саласындағы алдыңғы қатарлы жетістіктерді пайдаланып, білімнің жаңа деңгейі мен сапасына қол жеткізуге ұмтылатын педагогтық және ғылыми қауымдастықтың түрлі елдер іскерлік ортасы өкілдерінің басын қосатын үшінші Халықаралық Қазақстан мен ТМД елдерінің білімді ақпараттандыру форумы өтті. «Қашықтан оқыту- үздіксіз білім формасы: тәжірибе және даму болашағы» оқытуға арналған бағдарламалық құралдар жасау әдіснамалық атты ғылыми секциялар жұмыс жасап, тұңғыш рет білім берудің барлық деңгейлеріне арналған екіжүзден аса электрондық басылымдар ұсынылды.

Қазақстан Республикасында қабылданған білім ақпараттандырудың мемлекеттік бағдарламалары еліміздің біртұтас дүниежүзілік білім кеңістігіне ену мүмкіндіктерімен байланысты білім беру сапасын ақпараттық тұрғыдан қамтамасыз етудің жаңа сатылық жүйесін жасауға бағытталған. Бағдарламаның жүзеге асуы білім мекемелерін компьютерлендіруге ғана емес, білім беруді ақпараттандыруды қамтамасыз ету әдістемесіне, ғылым мен тәжірибенің өзара тәрбиеленуі байланысуына да тәуелді. Қазіргі кездегі компьютерлік технологияның даму деңгейі жаңа дәуірдің мультимедиялық, телекоммуникациялық мүмкіндіктері мен артықшылықтарын көрсететін толыққанды сапалы, нақты алғы шарттар болып табылады. Бұндай мүмкіндіктерді жүзеге аыру үшін білім саласында да, сондай-ақ қазіргі кездегі ақпараттық-коммуникациялық технологияны дамыту саласында мамандарды біріктіруге күш салуда.

Бүгінгі таңда мектеп пәндерін компьютер көмегімен оқыту нәтижелілігін зерттеудегі ғылыми проблемаларды шешу ең басты орын алды. Демек, оқыту процесінде компьютерді қолдану білім мен біліктілікке қоятын талаптарды қайта қарап, жетілдіріп жүйелеуді талап етеді. Қазіргі заманғы ақпараттық технологиялар әрбір оқушының білім беру үрдісіне шығармашылық қабілетін дамытуға айқын мүмкіндіктер береді. Сондай-ақ оқушының танымдық іс-әрекеттері күшейіп, өзіндік жұмыстарды тез орындау мүмкіндіктері артады. Осылайша оқыту құралдарының бірі -электрондық оқулық. Ол оқушыларды даралай оқытуда жаңа информацияларды жеткізуге, сондай-ақ игерілген білім мен біліктерді тесттік бақылауға арналған программалық құрал.

Білім беру жүйесінде электронды оқулықтарды пайдаланып, үлкен табыстарға жетуге болады. Электронды оқулықтарды пайдалану барысында оқушы екі жақты білім алады: біріншісі-пәндік білім, екіншісі- компьютерлік білім. Электронды оқулықтарды пайдалану оқушының өз бетінше шығармашылық жұмыс жасауына, теориялық білімін практикамен ұштастыруына мүмкіндік береді. Электронды оқулыққа оқу технологиялары жинақталған. Мысалы: ойын арқылы оқыту, блокты оқыту, тірек- сигналдар арқылы оқыту, т.с.с. Электронды оқулық арқылы оқушы көптеген қосымша материал ала алады, осы алған мәліметтерін компьютерден көргендіктен есінде жақсы сақтайды, өз бетінше жұмыс жасау қабілеті қалыптасады. Осылайша жас ұрпақты оқытуда инновацияны пайдаланудың - шығармашылық жетістіктің негізгі көзі.

Соңғы кезде білім берудегі жаңа ақпараттық технологияларды пайдаланудың бағыттары табысты дамып келеді, сөйтіп оқыту процесіндегі ақпараттық технологияның жаңа құралдарын қолдана отырып, оқытудың тек қана формасы мен әдісі өзгеріп қана қоймайды, жаңа басқару және оқу процесін қадағалау әдістерінің пайда болуына мүмкіндік туғызады. Әлемдік тәжірибені үйреніп, жинақтап қорыту арқылы дүние жүзілік білім беру кеңістігіне ену векторын айқындауға болады. Мысалы « Интернет - оқу орны » бағдарламалары жүзеге асырылуда.

Қоғамның одан әрі дамуы - ұстаздың кәсіби даярлығына, әдістемелік жаңалықтармен, жаңа ақпараттармен қарулануына байланысты. Мұғалімнің ақпараттық мәдениеті - өмір бойы жаңалық іздеп, оны табу, ізденіс-мұғалім өмірінің өзегі. Міне, ақпарат кеңістігін терең меңгерген мұғалім өзінің ақпараттық мәдениетінің биіктігімен, жан-жақтылығымен, кәсіби шеберлігімен, іскрлігімен ерекшелетіндігін өмірдің өзі дәлелдеп отыр.

И.В.Роберт ақпараттық технологиялар орталарын пайдаланудың келесі педагогикалық мақсаттарын анықтайды:

Ақпараттық технологияларды қолдану негізінде оқу- тәрбие процесінің барлық деңгейін

жетілдіру:

- оқыту процесінің ықпалы мен сапасын арттыру,
- танымдық қызметтің екпінділігін арттыру,
- пәнаралық байланысты тереңдету,
- қажетті ақпаратты іздеді оңтайландыру және көлемін ұлғайту.

2.Оқушы тұлғасын дамыту, ақпараттық қоғам шартында өмір сүруге даярлау.

- ойлардың түрлі формаларын дамыту,
- коммуникативтік қабілеттерді дамыту,
- күрделі жағдайда оңтайлы шешім немесе шешу нұсқаларын қабылдау дағдыларын

қалыптастыру.

- компьютерлік графика, мультимедиа технологиясын пайдалану арқылы эстетикалық тәрбие беру,

- ақпараттық мәдениетті қалыптастыру, мәселені немесе жағдайды моделдеу біліктілігін дамыту, ақпаратты өңдей білу:

- Экспериментальдық-зерттеушілік қызметті іске асыра білуді қалыптастыру.

3.Қоғамның әлеуметтік тапсырысын орындау:

- Ақпараттық сауаты бар тұлғаны даярлау :
- компьютерлік орталарды пайдаланушыны даярлау:

Оқыту үрдісінде компьютерлік технологияларды пайдалану келесі мақсаттарға бағытталады:

- компьютерлік технологиялардың мүмкіндіктерін іске асыру арқылы оқыту үрдісінің ықпалдығы мен сапасының деңгейін көтеру:

- танымдық әрекеттердің белсенділігін арттыратын ынталарды қамтамасыз ету
- қазіргі заманғы ақпарат өңдеу орталарын пайдалану негізінде пәнаралық байланысты тереңдету.

Оқыту процесінде ақпараттық технологияларды пайдалануда келесі дидактикалық мақсаттарды іске асыруды міндет ету қажет:

1. Оқу еңбегін рационалды ұйымдастыру дағдыларын қалыптастыру.
2. Оқылатын пәнге қызығушылық қалыптастыру.
3. Ойлау әрекеттерін жалпылау тәсілдерін мақсатқа бағдарлауды қалыптастыру.
4. Оқушының өз беттерінше жұмыс істеулерін дамыту.
5. Оқушыны шығармашыл түрлендіруші әрекеттерге баулу.
6. Алған білімдерін пайдалану біліктерін қалыптастыру және оны өз бетінше іздену арқылы кеңейту.

Ақпараттық технологияларды оқытуда қолдану - оқытудың ғылымилық, жекелік тәсілі, көрнекілік

сияқты маңызды дидактикалық принциптерін іске асырып, оның түрлі құралдары мен әдістерін оңтайлы үйлестіреді.

Оқушылардың пәнді жақсы игеруінің басты шарты мұғалімнің осы сабаққа деген қызығушылықты тудыра білуінен басталады. Жаңа технологиялар - педагогтың мүмкіндігін күшейтетін құрал, бірақ ол мұғалімді алмастыра алмайды.

Сабақты компьютермен сүйемелдеу ісін жүзеге асыру:

- компьютерді пайдалану арқылы оқу сапасының артуы мен оқыту аймағының кеңеюіне байланысты қоғамның әлеуметтік талабына сай болуы;

- компьютерлік технологияның бұрынғы дәстүрлі пәндерге енгізілуі.

Оқушылардың әртүрлі компьютерлік техникалық құралдарды игеріп, соларды тұтыну тәсілдерінің қалыптасуы, яғни оларды игеру оқушыларды жаңа білім ортасына жылдам енгізеді. Компьютермен оқытудың өз мақсаты, мазмұны, формасы және ерекше өткізу тәсілі бар екені белгілі. Осындай сабақтар жасаудың мынадай негізгі кезеңдері:

- оқыту мақсатын анықтау;

- өтілетін тақырыптың, бөлімнің материалдарын талдау керектілерін таңдап алу және оның сценарийін құрастыру.

- сабақты жүргізудің программасын жасау

- оқу процесінде компьютерлік сүйемелдеуі бар сабақтарды кіргізу.

Компьютерлік сүйемелдеуі бар сабақтарды жасаудың алғашқы кезеңін таңдап алынған тақырып бойынша оқыту мақсаттарын анықтаудан басталады.

Білім беру мақсатын жүзеге асыру нәтижесінде оқушылар оқу материалының жаңа көлемін игереді, оның сапасын арттырады, деңгейін өсіреді.

Бұл мақсат екі топқа бөлінеді:

- оқушыларды білім негіздерімен, нақты фактілермен түсініктермен заңдармен, теориямен таныстыру

- жалпы әлеуметтік пәндік және пәнаралық біліктілікті, соларды игеруді қалыптастыру, яғни алдыңғы білімді қолдану тәсілдерін меңгеру.

Оқушыларды қазіргі заман талабына сай, Жерсерік арнасы арқылы қашықтан оқыту және электрондық оқулықтарды пайдаланып, география пәніне деген қызығушылығын арттыру әрбір география мұғалімінің міндеті. Әрине электрондық оқулықтарды қолданудың әсері мол. Электрондық оқулықтар мен мультимедиялық оқыту құралдарын дайындауды жеделдету және қашықтан оқытуды ұйымдастыру («Білім» бағдарламасы) 2005-2010 жыл. Қазірше, электрондық оқыту процесі жоғары және үздіксіз білім беру жүйесінде іске асырылуда және барынша дамуда. География пәні басқа пәндермен салыстырғанда, картамен жұп- жазбас бірлестікте екенін ескеріп, оқушылардың география сабағында материкпен дүние бөлігіндегі және аралдардағы елдер мен халықтар жайында, қызығушылықты деректерді тек оқулық мәтініндегі берілген карта, сызба, сурет немесе диаграммаларды пайдаланумен ғана шектелмей, электрондық оқулықта көрсетілетін бейне арқылы пайдаланған тиімдірек. Оқушылар оқулықпен жұмыс істеу барысында географиялық әдебиеттер мен карталар, сызбалар, суреттер және қосымша кестелерді пайдалану арқылы біліктіліктерін арттыратын бұл көзбен көріп, электрондық

оқулықтың көмегімен есте сақтау қабілетін және пәнге қызығушылығын арттырады.

«География сабағында ақпараттық-коммуникативтік технологияны енгізу арқылы білім сапасын көтеру» проблемасымен 2006 жылдан бері жұмыс жасап келе жатырмын. 2002, 2003 жылдары ҚР білім және ғылым министрлігі, республикалық білім беруді ақпараттандыру ғылыми-әдістемелік орталығы шығарған алғашқы электрондық оқулықтармен жұмыс жасадым және Ресейде шығарылған алғашқы электрондық оқулықтармен таныстым. Бірінші жылы электрондық оқулықтармен танысып, сабаққа тек бейнефильмдер мен картиналарды ғана пайдаланып келдім. Екінші жылы электрондық оқулықтармен толық сабақ өткіздім. Жаңа сабақта бейнефильмдер мен анимацияларды, қайталау сабағында тест жұмысын, сарамандық сабақта кескін карталармен жұмыс жасалды. Компьютермен атқарылатын кескін карталармен жұмыс жылдам атқарылады. Атап айтқанда, «Экономикалық аудандарға сипаттама», «Ауыл шаруашылығы географиясы», «Оңтүстік-Батыс Азия елдері» ашық сабақтарында және «Парасатты экономика - Қазақстанның болашағы» ашық тәрбие сағаттарында көрсетіліп, әріптестерім тарапынан оң бағасын алды. Үшінші жылы ОБКБА және ҚДИ АКТ лабораториясынан дүние жүзінің экономикалық және әлеуметтік географиясынан электрондық оқулығым жарыққа шықты. Сабақта үнемі қолданатын презентациялар технологиясы оқушыларға жаңа материалды көрнекі түрде көрсету құралы болса, мұғалімдерге АКТ пайдалануға дағдыландырады. Осы технологияны пайдаланған «Африка аймақтары» атты сабағым облыстық Интернет-марафон байқауында «Үздік интерактивті сабақтар» номинациясында жүлделі 3 орын алды. Биология, химия сабақтарында қазіргі заман талабына сай практикалық жұмыстарды электрондық оқулық, компьютер және интерактивті тақта арқылы жүргіземін. Бұл бағдарламадағы барлық практикалық жұмыстарды дер кезінде орындауға және мұғалімге үлкен көмек. Сергіту сәттерінде жаратылыстану пәндерінен электрондық оқулықтағы бейне фильмдерді қолданамын, бұл оқушылардың жаратылыстану пәндерінен дүниетанымын және білім қорын кеңейтеді, пәнге қызығушылығын арттырады. Қорыта айтқанда, электрондық оқулықтар мен интерактивті тақтаны өз дәрежесінде қолдануды үйренген оқушылар зерттеуге құштар, дүниені аз уақытта танып білетін, байланыс туралы жеткілікті меңгерген технология саласының білгірі болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Нургалиева Г. К., Тажигулова А. И., и др. Педагогические технологии информатизации образования. Алматы: РЦИО. 2002, -269 с.
2. Л. Доллинер Ақпараттық коммуникациялық оқыту технологияларының мәселелері және болашағы Информатика негіздері ғылыми-әдістемелік журналы 2008 жыл №1 2-4 б.
3. Мұхамбетжанова С.Т., Мелдебекова М.Т. Педагогтардың ақпараттық - коммуникациялық технологияларды қолдану бойынша құзырлылықтарын қалыптастыру әдістемесі. Алматы: ЖШС «Дайыр Баспа», 2010 жыл

О СИСТЕМНОМ МЫШЛЕНИИ И НЕОБХОДИМОСТИ ЕГО ФОРМИРОВАНИЯ У ОБУЧАЮЩИХСЯ

*Т.Т.Галиев, доктор педагогических наук, профессор
Д.А.Сейданова, ст.преп. Ф АО «НЦПК «Өрлеу»
ИПК ПР по Жамбылской области*

В своем Послании Народу Казахстана «Новый Казахстан в новом мире» Глава нашего государства Н.А.Назарбаев сказал: «Системность – вот главная формула нашего ускоренного продвижения вперед в современном мире...».

По утверждению многих специалистов, мышление системно по своей природе, оно образует диалектическую систему, которая наиболее адекватно отражает системность объективной реальности [4.1; 4.2].

Системное мышление позволяет ориентироваться в нарастающем потоке знаний, дает возможность избирательного выбора знаний и их интеграции для формирования ориентировочной основы деятельности по решению проблем с новым предметом исследования и способом их решения [4.4].

По мнению З.А.Решетовой, учиться мыслить системно стало общественно осознаваемой потребностью. Но существующая практика обучения еще не формирует этой способности у учащихся. Несоответствие формируемого способа мышления учащихся общественным потребностям – одно из противоречий современной системы обучения тем требованиям, которые предъявляются современным уровнем научно-технического прогресса к интеллектуальному развитию человека, его творческому потенциалу [4.5].

Для формирования системного мышления у подрастающего поколения и специалистов предлагается: скорректировать цели образования; принять соответствующее решение и довести до сведения субъектов учебного процесса установку на формирование системных знаний, умений, навыков и способностей системного подхода и системного мышления; усвоить деятельности и действия, способствующие эффективному достижению целей и решению поставленных задач в познавательной, теоретической, практической и иной деятельности, повышению конкурентоспособности субъекта; внести соответствующие изменения и дополнения в содержание образования (содержание обучения); совершенствовать существующие методы и технологии обучения, активно использовать современные информационные технологии, а также разрабатывать новые эффективные системные и активные методы и технологии, служащие опережающему и ускоренному формированию системных знаний, системного, творческого и иных способов мышления; гибко сочетать индивидуальные и коллективные формы обучения с доминированием индивидуального подхода; обеспечивать творческую среду обучения и т.д.

На формирование системного мышления существенное влияние оказывает системность знаний, которая характеризуется наличием в сознании структурно-функциональных связей между разнородными элементами знаний.

Системное мышление позволяет человеку иметь целостное восприятие происходящего с ним и вокруг него, следовательно, повышает уровень его социальной адаптации. Для развития навыка системного мышления необходимо уметь: анализировать ситуацию, явление; устанавливать причинно-следственные связи; обосновывать и отстаивать сформированную точку зрения; интегрировать информацию, делать выводы, ставить серьезные задачи (проблемы) и решать их. В специализированных классах мы имеем возможность развивать эти умения через:

- вовлечение учащихся в исследовательскую деятельность, тогда как обычно в школьном сообществе этот важный подход не пользуется популярностью в силу сложности и трудозатратности;

- работу над развитием дивергентного мышления через мозговой штурм,
- составление интеллект-карты, по сути своей графа, как способа изображения мышления в виде схем и альтернативной формы записи как средства для обучения, организации при написании статей, решении задач и принятии решений;
- формирование критического мышления, опирающееся на приёмы обучения, при которых получаемая информация только первый шаг на пути познания, а не конечный, это, по сути, постановка проблемы, которую надо решать;
- систематическую индивидуальную и групповую рефлексия как способ промежуточного оценивания выполненной работы, совершённого поступка, степени усвоенного знания и т. д.

К характеристикам системного мышления мы отнесём: всесторонность рассмотрения той проблемы, которую мы обозначили; обнаружение взаимосвязей между частями проблемы, их учёт при построении выводов и принятии решений; достраивание проблемы до целостности, замена составляющих её элементов с учётом многих аспектов и возможностей, что даёт вариативность системного мышления. Любой предмет, а лучше, совокупность школьных предметов могут и должны формировать системное мышление в силу структурированности каждой научной области, лежащей в основе соответствующей учебной дисциплины. Кроме того, именно на развитие системного мышления существует официальный заказ общества и государства.

В качестве примера педагогической, научной и просто школы жизни, воспитавшей множество успешных людей (докторов и кандидатов различных наук, менеджеров, программистов, учителей, врачей и т. п.) приведём Школу Романа Григорьевича Хазанкина, с которым авторам статьи приходилось неоднократно встречаться. «Вертикальная педагогика» как метод обозначена Р.Г. Хазаниным уже не одно десятилетие назад. Приведём структуру основных типов уроков, составляющих костяк педагогического явления:

- урок-лекция;
- урок выделения ключевых задач;
- урок отработки навыков в решении ключевых задач;
- урок отработки умений в распознавании и составлении ключевых задач;
- урок-консультация;
- урок-зачёт;
- урок анализа результатов зачёта;
- контрольная работа;
- анализ контрольной работы.

Одним из нестандартных, но весьма эффективных методов при обучении является диалоговый метод. Поясним, что мы понимаем под диалогом как методом работы учителя. Педагог, владеющий этим методом, как правило, пользуется чаще всего именно им. Он не ведёт монологических занятий ни с учениками, ни с коллегами. Все его встречи с учениками и коллегами носят характер диалогов (полилогов). Наблюдая за работой такого учителя на одном из открытых уроков, мы насчитали во вводной части 16 вопросов с его стороны и 26 ответов учеников. Исследовательская часть урока проходила в различных диалогах: учитель-ученик, ученик-ученик, учитель-группа учащихся, группа-группа (учащихся). В последнем случае учитель выступал то в качестве участника группы, то фасилитатора идеи, то диспетчера.

Умение анализировать как учебные, так и личностные ситуации, видеть причины и следствия позволяет учащимся выстраивать надежные коллегиальные отношения сотрудничества. В классах математической вертикали, имеющих опыт работы в математических лабораториях, как правило, значительно ниже уровень конфликтности. Эти классы сложно назвать дружными в общепринятом смысле этого слова, однако они способны быстро мобилизоваться для решения задач различного уровня как социального,

так и учебного характера. Навык целостного восприятия информации как один из продуктов реализации системного мышления позволяет учащимся предвидеть результаты своей деятельности как при решении учебной задачи: химической, математической, физической, – так и при социальном взаимодействии, дает возможность просчитывать последствия своих слов и поступков. Таким образом, развитие системного мышления современного школьника — процесс трудоемкий, но увлекательный, продуктивный и благодарный.

Список литературы:

1. Зачем школьнику математика? Уроки Хазанкина: Статьи и материалы. — М.: Федеральный институт развития образования, 2012. — 384 с.
2. Мазур М.И. Диалог как средство воспитания одарённого ребёнка // Сборник по материалам всероссийской конференции «Система обучения одарённых детей в Российской школе. — Новосибирск, 2010. — С. 72—78.
3. Мазур М.И. Проект «Математическая лабораторная работа» в начальной школе Личность, семья и общество: вопросы педагогики и психологии /Сб. ст. по материалам XXXVII междунар. науч.-практ. конф. — № 2 (37). Часть II. — Новосибирск: Изд. «СибАК», 2014. — С. 16—21.
4. Садовский В.Н. Основания общей теории систем //Логико- методологический анализ. — М.: «Наука», 1974. — 280 с.
5. Сычев И.А. Педагогические условия формирования элементов системного мышления учащихся старших классов. Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. — Барнаул, 2009. — 197 с.
6. Фрумкин К.Г. Клиповое мышление и судьба линейного текста. // Ineternum 2010. — № 1 / [Электронный ресурс]. — Режим доступа. — URL: http://nouiivers.narod.ru/pub/kf_clip.htm (дата обращения: 2.06.2015).
7. Шрагина Л. Системное мышление в контексте педагогики и психологии мышления / [Электронный ресурс]. — Режим доступа. — URL: <http://psyfactor.org/lib/shragina3.htm> (дата обращения: 17.06.15).
8. Rosen L. Me, My Space and I: Parenting the Net Generation. — N.Y., 2007. — 258 с.

ЗАМАН ТАЛАБЫНА САЙ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІН ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТАЛАПТАРҒА САЙ ДАМЫТУ

*Джассылыкова У.С., Тойганбекова Ш.М.
«ӨРЛЕУ» БАҰО» АҚ Ф Жамбыл облысы бойынша
ПҚБАИ, Тараз қаласы.*

*«Балаға күштеп білім беруден гөрі,
баланың білімге деген құштарлығын
ояту ең маңызды мақсат»
К.Д. Ушинский*

Қазіргі уақытта мұғалімге қойылып отырған талап күшті. Өйткені білім берудің мемлекеттік бағдарламасында білім беру ісінің құрылымы мен мазмұнына елеулі өзгерістер енгізілуіне байланысты бүгінгі заман талабына сай білім беру жүйесін халықаралық талаптарға сай дамыту міндеті тұр. Бұл міндетті жүзеге асырудың бірден-бір жолы мұғалімдердің біліктілігін арттыру, жаңашаландыру, яғни өмір бойы үздіксіз білім алуға көшу. Сондықтан мұғалімдер оқытудың озық технологияларын меңгеріп, сауатты, жан-жақты маман болуы керек. Ақпараттық технология дамыған кезеңде білім саласындағы, әлемдегі өзгерістерді ой елегінен өткізіп, саралай білу маңызды. Сол

ақпараттардың оқушыға пайдалы жағын, тәрбие беретін бөлігін бере білу керек. Сондықтан қазіргі мұғалімнен қажырлы еңбек етуді, ескіше көзқарастан алшақтап, жұмысты жаңаша орындауды талап етеді. Бұрынғы бір сарынды дәстүрлі сабақтан арылып, жаңаша білім беру үшін мұғалім өзі де өзгеруі тиіс. Мұғалім не үшін өзгеруі керек? - деген сұраққа С. Бич (2012 ж.) былай дейді: «Сіздің табыс көзіңіз ешқашан жай жұмыс болған емес – көбіне ол миссия, міндет, сондықтан сіз өзгересіз. Сіздің өзгеруіңіз қажет, себебі әлемдегі барлық адамдардың ішінен – мұғалімдер ғана үзіліссіз оқудың бағасын түсінеді. Себебі мұғалім болу ақшадан, мәртебеден және танымалдықтан да артық екенін ұғынып, мұғалім болу туралы шешім қабылдадыңыз. Сіз әлемді өзгерту – жалпы өзгеріс болдыру үшін мұғалім болдыңыз... Сіз дұрыс бірдеңе істеу үшін өзгересіз – себебі ол дұрыс және сіз басқаларға үлгі болу қажеттігін түсінесіз, өйткені олардың да дұрыс істегені жөн. Сіз көп сағаттар бойы тынымсыз жұмыс істеуге әдеттендіңіз. Сіз өзіңізге жүктелген міндеттерге мойынсұндыңыз және аз танылғандығыңызға үйрендіңіз. Әлем өзгергендіктен сіз де өзгересіз, және қазіргі сәтте өзгеріссіз қалу өте қауіпті екенін білесіз. Сіз өзгересіз, себебі сіз білім алғанды, білім бергенді жақсы көресіз, балаларды сүйесіз және олар мына жылдам өзгертін әлемде бағыт беріп отыратын сізді қажет ететінін білесіз, оны істеу үшін сізге алдымен өз жолыңызды табу керек. Сондықтан сіз де олар да өзгеруі қажет». Мұғалім туралы айтылған осындай сөздерден кейін шындығында кез келген адам ойланып қалады. «Елу жылда ел – жаңа, жүз жылда – қазан» деп халық даналығы бекер айтылмаған. Сондықтан болашақта елдің тұтқасы болар шәкірт тәрбиелейтін ұстаздар да жаңашыл болуы керек. Дәстүрлі сабақта мұғалім сабақты жүргізеді, сұрақ қояды, түсіндіреді, көрсетеді, тыныштықты талап етеді, нұсқау береді, бөлме ішінде қозғалады. Ал оқушылар тыныш отырады, мұғалімнің сұрағына жауап береді, тыңдайды, мұғалімнің нұсқауымен тапсырманы орындайды, мұғалімге бетпе-бет отырады. Бұндай сабақтарда оқушы тек мұғалімнің нұсқауымен жүретін робот сияқты. Оқушының өзіндік ой-пікірін дамытуға, өзін қолайлы еркін сезінуіне жол берілмейді. Ал жаңа тәсілдегі сабақта оқушылар бір-бірімен сөйлеседі. Мұғалімге және өзінің сыныптастарына сұрақ қояды, сыныптастарымен жұмыс жасау үшін бөлме ішінде қозғалып, бір-біріне түсіндіреді, көрсетеді, бір-бірімен бетпе-бет отырады. Өздерін сабақта еркін ұстайды және ой бөліседі, оқушы сөйлеп, мұғалім тыңдайды. Яғни жаңа тәсіл бойынша мұғалім сабақ уақытында 10 пайыз ғана сөйлеуі керек. Қалған уақытта ол оқушыны тақырыпты талқылауға тартып, ойын жеткізуге дағдыландыруы тиіс және әр оқушыға әріптес деп қарап, оның тұлғалық қасиетін ашуға міндетті. Сонда ғана пәнді терең түсінетін, өзін-өзі реттей алатын, когнитивті қабілеті дамыған, тапсырмаға қажетті стратегияларды өздігінен қарастыра алатын оқушы қалыптастыруға болады екен. Осы әрекет нәтижесінде оқушылар заман талабына сай білім алады деп ойлаймын.

Жаңа технологияның басты мақсаттарының бірі – баланы оқыта отырып, оның еркіндігін, белсенділігін қалыптастыру, өз бетінше шешім қабылдауға дағдыландыру. Сондықтан осы диалогтік оқыту тәсілін тізбектелген сабақтар топтамасындағы әр сабақта қолдану қажет. Сабақта уақытты тиімді пайдалану үшін әр тапсырманы орындату регламенті сауатты жоспарлануы керек. Сабақты жоспарлау барысында таңдалған әдістер оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес алынуы қажет. ЭДЫҰ салыстырмалы талдауы инновациялық оқыту орталығының қорытындысы бойынша: Мұғалімдерге көптеген оқыту стратегиялары, түрлі педагогикалық тәсілдерді араластырып қолдану мүмкіндіктері, сондай-ақ нақты әдістер мен стратегияларды қалай және қай жағдайда қолдану қажеттігі туралы білім қажет екендігі айтылады. Жалпы оқушыларды сыни тұрғыдан ойлауға үйрету үшін мұғалімнің өзі де сыни тұрғыдан ойлауы керек.

Мұғалімдер пайдаланатын стратегиялар жалпы алғанда, бүкіл сыныпты оқыту мәселелеріне, сонымен қатар жүргізілетін тапсырмалардың бағытына, топтық жұмыстарға, өзіндік жұмыстарға және жеке жүргізілетін зерттеулерге қатысты болмақ. Оның үстіне білім беру стратегиялары әрбір оқушымен болатын жеке кері байланысты да есептен шығармауы тиіс. Сондықтан сабақ аяқталған соң оқушылар топтағы жұмыс

үдерісін және оның нәтижелері туралы ойлану үшін түрткі жасау да маңызды. «Кері байланыстың – оқыту барысында келесі қадамды жасау үшін бағалап, сыни тұрғыдан талдай отырып, мұқият ойластыру үдерісі екенін ескерсек, сабақтың нәтижелі болуына кері байланыстың тигізетін әсері мол екені сөзсіз. Өйткені кері байланыс арқылы оқушының не түсінгенін, қандай әсер алғанын, және нені түсінбегенін білуге болады. Кері байланыс / Обратная связь / Feedback - белгілі бір әрекетті немесе оқиғаны түсіну, игеру, онымен келісіп, келіспейтіндігін көрсететін белгілі бір әрекет немесе оқиға туралы пікір, баға беру, жауапты реакция.

Қорыта келе, сабақтарыма енгізген өзгерістерім яғни сындарлы оқыту тәсілі арқылы өткізген сабақтар кез-келген мұғалімнің де, оқушының да көңілінен шығады. Білім беру үдерісінде түрлі жаңа әдістерді пайдалану мені де шабыттандырғанын жасырмаймын. Осы біліктілік арттырудың үш айлық яғни, 3 деңгейлік курсы барысында теориялық білімді тәжірибеден өткізу кезеңінде көп нәрсені мұғалімдер түсіне алады. Өйткені мұғалімнің даярлығының сапасы теориялық және тәжірибелік білімдердің бірлігін қажет етеді. Білікті мұғалім үшін бұл екеуі тығыз байланыста болуы керек. Болашақта осы сындарлы оқыту тәсілі арқылы білім берген шәкірттерім пәнді терең түсініп, оны сыныптан тыс жерде тиімді пайдаланады деген сенімдемін.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. К.С.Құдайбергенова «Құзырлық табиғаты тұлғаның өздік дамуында» «Принт АСС», 2016ж. Жаңа білім беру технологиясы мен әдіс тәсілдері,
2. У.Б.Жексенбаева «Компетентностно ориентированное образование в современной школе» - Алматы; 2009 г.
3. А.А.Жайтапова, Г.А.Рудик, Е.В.Белошниченко, А.С.Сатывалдиева, «XXI ғасыр педагогикасы мектеп табалдырығында». Ақпараттық әдістемелік дайджест. Алматы, 2016 ж.
5. Көкіжанова Г.К. Оқушылардың оқу жетістіктерін бағалау білім сапасын басқарудағы негізгі критерий – Педагогика, 2015 ж.

ҮШТІЛДІЛІКKE ОҚЫТУ – КӨПМӘДЕНИЕТТІ ТҰЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҚҰРАЛЫ

*Егембергенова Маржан Ыбрайханқызы
«Өрлеу» БАҰО» АҚФ ОҚО ПҚБАИ аға оқытушысы,
Шымкент қаласы, ОҚО*

Қазіргі таңда кез-келген мемлекеттің ХХІ ғасырдағы әлемдік аренадан алатын орны оның интеллектуалды әлеуетімен мамандардың біліктілік және шығармашылық шеберлік деңгейімен сипатталатыны белгілі болып отыр, яғни қоғамның кез келген мүшесінің танымдық деңгейі, кәсіби даярлығы және шығармашылық дамуы мемлекеттің тұтастай дамуына тікелей ықпал ететіні сөзсіз.

Елбасымыз Н.Назарбаев «Болашақта еңбек етіп, өмір сүретіндер – бүгінгі мектеп оқушылары, мұғалім оларды қалай тәрбиелесе, Қазақстан сол деңгейде болады. Сондықтан ұстазға жүктелетін міндет ауыр» деген болатын. Олай болса, болашақтың бүгінгіден де жарқын болуына жол ашатын құдіретті күш тек білімде ғана. Ендеше қазіргі заман оқушысы сыни ойлап, өзін-өзі бағалай алатын, алған білімін күнделікті өмірдегі жағдайларға қолдана алатын, бәсекеге қабілетті жан-жақты дамыған тұлға болуға тиіс

Сондықтан оқушыларға қазіргі заманға сәйкес көптілді білім беру мақсатында қазақ тілі мен ағылшын тілі пәндерінің пәнаралық байланысын оқыту процесінде жүйелі жүргізу керек деген тұжырымға келдік.

Тіл – көп нәрсенің түйінін шешетін табылмас құрал. Қазақ халқы «жеті түрлі білім біл, жеті жұрттың тілін біл» деп үлкен философиялық ой түйіп, жастарға өшпейтіндей өнеге қалдырған. Тілдің көп нәрсені шешетінін, көп мәселеге арқау болатынын да жақсы білген.

Ел тәуелсіздігінің маңызды нышаны – мемлекеттік тіл. Ол – тәуелсіз ұлттың мәдениеті мен салт-санасының, рухани болмысының тірегі. Тіл арқылы халық өзге халықтардан ерекшеленеді. Тіл – ұлттың өзгеден ерек даралығын анықтайтын белгі. «Қай ұлт болсын тілі арқылы ғана халықтың өзге туыс және туыс емес халықтардан ерекше болмысы мен табиғи қалпын, өзіндік дәстүрін көрсете алады».

Интеграция – ғылымдардың жақындай отырып байланысуы, ол дифференциация үрдісімен қатар жүреді. Пәнаралық байланыстан басталған интеграциялық үрдіс әлемдік білім кеңістігімен интеграциялануға жол ашады. Пәнаралық байланыстарды іске асыру оқушылардың біртұтас дүниетанымын қалыптастырады. Ол өз кезегінде білімдерді мәнді, мағыналы және қолдануға болатындай жағдайға жеткізеді. Пәнаралық байланыстар оқушыларға басқа пәндерді оқыған кездегі алған білім мен дағдыны қолдануға көмектеседі.

Бүгінгі таңда үш тілді оқыту – жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемдік ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіндік беретін қажеттілік. Үш тілде оқыту – заман талабы десек, оның негізгі мақсаты: бірнеше тілді меңгерген, әлеуметтік және кәсіптік бағдарға қабілетті, мәдениетті тұлғаны дамыту және қалыптастыру.

Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев: «Қазақстан халқы бүкіл әлемде үш тілді пайдаланатын мәдениетті ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар: қазақ тілі – мемлекеттік тіл, орыс тілі – ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі – жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі» деген болатын.

Үш тілді білім беруді ендірудің **қызметіне** мыналар жатады:

- білім беру ұйымдарында үш тілді білім беру жобасын кезең-кезеңмен ендіруді ұйымдастыру;
- үш тілді білім беру бағдарламасы бойынша оқыту үдерісін жүргізетін оқытушыларға тілді білу деңгейіне қарай үздіксіз тілдік оқу курстарын ұйымдастыру;
- «Үш тұғырлы тіл» жобасы бойынша қала, облыс мектепке дейінгі ұйымдары мен мектептері базасында оқытушылар құрамы мен білім алушыларының тәжірибе алмасуын ұйымдастыру;
- үш тілді білім беру бағдарламасымен оқитын оқу курстарының тыңдаушыларына оқу үдерісіне алыс және жақын шет ел ғалымдарын, оқытушыларды және өңірде жұмыс істейтін шет елдік компаниялардың мамандарын дәріс оқуға, практикалық сабақ жүргізуге тарту;
- оқу жоспарларына қосымша оқу түрі ретінде «Сөйлеу мәдениеті мен мәдениетаралық қатынас» пәнін ендіру;
- қосымша оқу курстарының оқулықпен, оқу- әдістемелік құралдармен қамтамасыз етілуіне талдау жүргізу;
- кітапхана қорын осы заманғы көптілді әдебиеттермен (оқу, әдістемелік, ғылыми және т.б) толықтырып отыру;
- кітапхананың электронды базасын әдебиеттермен және мультимедиялық материалдармен толықтыру;
- шетелдік әріптестермен бірлесе отырып оқулық және оқу-әдістемелік құралдар жазу;
- шетел тілінде «Кәсіби қазақ (орыс) тілі», «Кәсіби бағытталған шетел (ағылшын) тілі» пәндерінен біріктірілген оқу бағдарламасын жасау;
- үш тілді білім беру бағдарламасы бойынша пәндердің оқу-әдістемелік кешендерін даярлау.

Үш тілде оқыту – заман талабы десек одан күтілетін нәтижеміз қандай болмақ:

- *Үш тілді енгізу негізінде полимәдениетті тұлға, бәсекеге қабілетті маман даярланады;*
- *Президентіміз айтқандай әлемде Қазақстан үш тілді де еркін, әрі ерікті қолданатын жоғары білімді ел ретінде танылады;*
- *Ағылшын тілін меңгерту арқылы –халықаралық қатынастың, ғылым мен техниканың, бизнес пен журналистиканың барлық салаларында емін-еркін жұмыс жасай алатын ұрпақ даярланып, тәрбиеленеді;*

Көптілді білім беру дегеніміз - оқу үрдісі барысында екі не одан да көп тілде меңгерту. Мемлекетіміздің мектеп реформасында қаралған үш тілде оқыту – қазіргі заман қажеттілігі. Осы мақсатта қазақ, орыс, ағылшын тілдері ұлтына қарамастан тең дәрежеде асырылады.

Бүгінде оқушыларымыз үш тілде еркін сөйлеп, әр түрлі сайыстарды үш тілде өткізе алатын деңгейге жетуі, сол жас ұрпақтың өз болмысын тануға ұмтылысына көмектесіп, тереңде жатқан талап-тілегін, қабілеттерін дамыту болып отыр, сол арқылы оған толыққанды өмір сүру үшін рухани күш беру – бүгінгі мұғалімнің басты мақсаты. Бұл мақсаттың орындалуы үшін оқыту мазмұнының жаңартылуы, әдіс-тәсілдің озығы өмірге келуі, ол тәсілдер әрбір оқушының қасиеттерін, қабілеттерін дамытып, шығармашылығын, талантын ұштайтын болып ұйымдастырылуы қажет.

Осыған орай физика пәнін ағылшын тілінде жүргізу арқылы үш тілді оқыту бағдарламасы іске асырылады. Физика пәнін ағылшын тілінде оқыту оқушылардың сөздік қорын кеңейте отырып, жаңалық ашуға, әртүрлі бақылаулар, тәжірибелер жүргізуге құлшындырады. Қарапайым көрсетулер оқушыны өз бетімен ізденуге, танымдық және шығармашылық икемділіктерін дамытуға бағыттайды. Сонымен қатар, алған білімі өмірге деген қажеттілігін қанағаттандыру мақсатында меңгерілуі қажет екендігі оқушы санасына сіңіріледі. Ең бастысы оқушының ағылшын тілін меңгерудегі сөздік қоры толығыады, сөйлеу дағдысы қалыптасады.

Сабақ барысында қосымша берілетін физика-техникалық терминдер сөздігі оқушының сөз қорын қалыптастыруда өз көмегін тигізеді деген сенімдеміз.

Сонымен қатар оқушыларды 10-11 сыныпта физика пәнін ағылшын тілінде оқыту барысында мыналарды ескерген жөн:

- Өз пәнін өте жақсы көру. Ағылшын тілінде сөздік қоры жеткілікті болу. Тілдің мүмкіндігі мен құдіретін көрсету, керісінше қиындығын көрсетпеу.
- Сабақ барысында жылы, достық жағдай тудыру:
- оқушының жеке басындағы сенімсіздікті жоюға көмек беру;
- жеке дыбыстарды, сөзді, сөз тіркестерін, сөйлемдерді, грамматикалық түрлерді дұрыс қолданбаған жағдайда оқушыны тоқтатпау, сөзін бөлмеу, қателіктеріне акцент жасамау («шет тілде қате сөйлеуге құқығың бар!»);
- оқушының кез келген жауабын қабылдау; кіші-гірім қиындықтардан өткеннің өзінде қолдау жасау, енді үлкен жетістікке де жететініне сендіру;
- оқушының қате жауабына ескерту жасамау, қатені түзеткен оқушының мәртебесі басқалардың алдында жоғары деген жалған пікір қалыптастырмау;
- тек қайталау әдісі арқылы қателерді жою, қиындықтардан өту.
- сабақ барысында үйреніп жүрген тілде араласу талабын қатаң сақтау. Тілдерді араластыруға жол бермеу. Мұғаліммен сабақтан тыс уақытта үйреніп жүрген тілде, немесе пән оқытылатын тілде ғана араласу шартын әрдайым орындау.
- сөздікпен жұмыс жасау әдісін оқушының жетік түрде меңгеруі.
- үй тапсырмасы шығармашылықты, тіл дамуын қажет етуі шарт (мүмкіндігінше жазба жұмыстарын, аналог бойынша жасалатын тапсырмаларды бермеген жөн).

Дарынды оқушыға қажет білімді тек өзгертуге ыңғайлы, иілмелі әдістер арқылы жүзеге асырауға болатындығы сөзсіз. XX ғасырдың басында орыс философы В.В.Розанов «дарынды бала шаршауды білмейді, ойын оятатын, жетілдіретін пән төңірегінде еңбектене береді, еңбектене береді», - деген. Сондықтан да 7-9 сыныптар үшін ағылшын

тілін тереңдетіп оқыту, бір немесе бірнеше пәннен жеделдетіп оқыту – дарындылықты тану мен дамытудың тағы бір жолы.

«Қоғам тек таңдаулылардың арқасында адамзатты ілгері жылжытады» деген Вине. Олай болса, көп тілдерді жетік меңгерген шәкірттер – Қазақстан Республикасының жарқын болашағы екендігі сөзсіз.

Қорыта айтқанда, тоқсан ауыз сөздің тобықтай түйіні, күннен күнге қарқынды дамып келе жатқан Қазақстанның көптілді, көпмәдениетті қоғамында, сонымен қатар, басқа елдің азаматтарымен тіл табысып, табысты қарым-қатынаста бола білген адамды толығымен қалыптасқан коммуникативті тұлға ретінде қарастыруға болады. Оқушыдан дәл осындай тұлғаны қалыптастыру – қазіргі білім саласының негізгі міндеттерінің бірі болып саналады. Осыған орай білім беру жүйесінде оқытушыларға қойылатын басты талаптардың бірі — өмірден өз орнын таңдай алатын, өзара қарым-қатынаста өзін еркін ұстап, кез-келген ортаға тез бейімделетін, белгілі бір ғылым саласынан білімі мен білігін көрсете алатын, өз ойы мен пікірін айта білетін мәдениетті жеке тұлға қалыптастырып, бәсекеге қабілетті маман тәрбиелеу. Көптілді мемлекеттер арасында әлеуметтік-мәдени қатынастар жасай алатын, түрлі елдердің мәдениеті, әдебиеті, тарихымен танысып, қажетін пайдалана отырып, бөтен мәдениеттің ішіне сіңіп кетпей, өзінің елі мен мәдениетін басқаларға таныта алатын, санатты да саналы, көпмәдениетті тұлғаны қалыптастыру – өмір талабы.

Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1.«Қазақстан Республикасындағы тіл туралы» Қазақстан Республикасының 1997 жылғы 11 шілдедегі №151 Заңы;
2. Қазақстан Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың «Қазақстан жолы -2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» Жолдауы 17 қаңтар 2014 ж.
3. Қазақстан Республикасы Президентінің 2007 жылғы 28 ақпандағы «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» Қазақстан халқына Жолдауы;
4. 2011 жылдың 29 маусымдағы № 110 Президентің Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасында тілдерді дамыту мен қолданудың 2011-2020 жылдарға арналған бағдарламасы.

ТРЕХЪЯЗЫЧИЕ – ОСНОВА ФОРМИРОВАНИЯ ПОЛИЯЗЫКОВОЙ ЛИЧНОСТИ УЧАЩИХСЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

*Жумажанова Сауле Болатовна,
Алькенова Ботагоз Хамзовна
Уалиев Серик Султанбекович
Старшие преподаватели кафедры
«ИТМПЕГД»*

ФАО «НЦПК «Өрлеу» «ИПК ПР по Акмолинской области

В Послании Президента Республики Казахстан – Лидера нации Н.А.Назарбаева народу Казахстана «Казахстанский путь – 2050»: единая цель, единые интересы, единое будущее» обозначена необходимость разработки активных мер по изучению в школах трех языков. «Наш путь в будущее связан с созданием новых возможностей для раскрытия потенциала казахстанцев... Выпускники школ должны знать казахский, русский и английский языки».

В соответствии с задачами, поставленными Президентом в Государственной программе развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 гг., Государственной программе функционирования и развития языков на 2011-2020 гг. и

культурной программе «Триединство языков» к 2020 году все казахстанцы должны овладеть казахским, 95% – русским и 25% – английским языками. [2]

Президент страны Н.А. Назарбаев обозначил конкретные задачи перед казахстанским образованием. Оно должно стать конкурентоспособным, высококачественным, чтобы выпускники казахстанской школы могли продолжить обучение в зарубежных вузах.

Программа полиязычного образования, внедряемая в Казахстане, является уникальной, так как обучение на трех языках будет одновременным и параллельным, одними из ключевых понятий которой являются «трехязычие», «евразийская поликультурность, коммуникативность и технократичность». Это значительный шаг вперед в направлении реализации Концепции развития образования Республики Казахстан до 2015 года. В основных положениях Концепции говорится о необходимости качественным владением иностранным языком выпускника современной школы. Это назревшая жизненная необходимость, поскольку интенсивные темпы и уровень развития науки и техники в мире требуют свободного владения иностранными языками для более качественного и полноценного получения необходимых теоретических и практических знаний, умений и навыков. [3]

Актуальность этой проблемы обуславливается необходимостью создания инновационной, полиязычной модели образования, направленной на воспитание поликультурной личности, понимающей роль и место казахского языка, культуры и истории казахского народа в мировом историческом процессе, конкурентоспособной в условиях глобализации, мобильной, свободно владеющей тремя языками, готовой к постоянному самообразованию.

Широта и уровень полиязыковой культуры существенно влияют на разносторонность развития жизненных сил человека, обеспечивая возможности профессионального и социального самоопределения, адаптации, повышения творческого потенциала в процессе общения. [4]

Трехязычие – это необходимость, о которой говорил в своем Послании Глава нашего государства. Повсеместный перевод делопроизводства на государственный язык требует глубоких его знаний, интеграция Казахстана в мировое пространство – знания английского, а русский необходим как язык межнационального общения. Учащиеся должны знакомиться с каждой единицей языка и речи, исходя из функций речевого общения. Для этого надо учитывать изучение языков в комплексе свойств: лингвистическом, коммуникативном, речевом, когнитивном, эмоциональном, что поможет достичь конечной цели – развития творческой языковой личности.

В этой связи считаю основным критерием реализации данной программы является знание языков самим учителем. Изменения в мировом сообществе, большой объем информации требуют от учителя постоянного повышения квалификации. Современный учитель должен войти в мировое информационное образовательное пространство. Для этого ему следует владеть иностранными языками.

Думаю: нашим казахстанским вузам необходимо готовить учителей, обладающих высокой инновационной культурой, владеющими тремя языками, научно и практически подготовленных для успешного внедрения в школах трехязычия.

Владея некоторой информацией, можно выделить проблемы в реализации данной программы. Для дальнейшего успешного развития полиязычного образования необходимо:

- подготовка квалифицированных учителей в вузах;
- создание системы полиязычного образования как процесса обучения;
- обеспечение нормативно-правовой базой;
- открытие научно-методического центра для анализа языковой ситуации и оказания научно-методической помощи;
- курсовая переподготовка учителей, семинары-тренинги;

- оснащение материально-технической базой: приобретение мультимедийных обучающих программ, дистанционное обучение;
- издание учебников, учебных пособий, словарей на трех языках;
- раннее и углубленное обучение иностранному языку;
- введение в школах кружков английского и казахского языков для учителей и учащихся;
- заниматься самообразованием (*репетиторство, обучающие программы, курсы*)
- внедрение на трех языках прикладных, элективных курсов и курсов по выбору для учащихся профильных старших классов;
- обмен опытом, использование современных педтехнологий.

Как и в любом нововведении встречаются и противоречия: потребность общества в полиязыковой личности и отсутствие системы полиязычного образования как процесса обучения; неумение организовать педагогическую деятельность в условиях инновационных изменений; нежелание что-либо менять в своём традиционном стиле работы; неумение детей самостоятельно вести поиск дополнительной информации.

Для этого необходим поэтапный переход к внедрению полиязычного образования в школах. Это изучение данной проблемы на основе нормативно-правовых документов, научной, методической литературы; сбор материала; обобщение инновационной работы педагогов в обучении языкам; обобщение результатов исследования; внедрение в учебный процесс полученных результатов на основе опыта коллег.

В практике учителей колледжа и школы придерживаются принципа триединства языков. Так как школа - основное звено всей системы образования. Именно здесь надо подготавливать почву для обучения и воспитания поликультурной личности, создать учебную базу, необходимые условия и среду для реализации формирования полиязыковой личности. Центральной фигурой школы, которая реализует все планы и программы, является учитель. К нему предъявляются высокие требования. Считаю, что учитель должен начинать с себя, а не ждать помощи. В настоящее время многие учителя занимаются самообразованием. Интересуюсь этой проблемой, собирают и изучают информацию из различных источников. Казахский язык для меня родной. Культура наших предков очень дорога мне. Занимаюсь изучением культуры, традиций, устного народного творчества казахского народа и приобщаю к этому студентов. Учащиеся образовательных учреждений посещают кружок «Юный фольклорист», о котором изучают материалы научных изданий, занимают призовые места в научных проектах, на олимпиадах по русскому языку, по казахскому языку, участвуют в проектах на областном уровне. В колледжах области практикуют проведение школьных мероприятий на трех языках. Для моих учеников стало привычным быть ведущими мероприятий на трёх языках (казахском, русском и английском). Проводятся интегрированные уроки. Помогает нам в этом применение инновационных технологий, развитие критического мышления. На разных этапах урока стараюсь говорить на трех языках. Даже при записи даты урока. Внедряем сопоставительную грамматику трех языков, особенно при изучении причастия, сравнительной степени прилагательных, глагола, знакомства с творчеством акынов. Есть небольшой опыт того, что на уроке опрос веду на казахском языке, новую тему изучаем частично на русском языке, рефлексия - на английском. Здесь важно, чтобы дети легко переключались с языка на язык. Именно так, потому что с методической точки зрения одно и то же понятие повторять сразу на двух-трех языках считается некорректным. Так у детей теряется интерес к изучаемому материалу.

Показывают высокие результаты по казахскому языку на областных конкурсах. В связи с этим в школе и ТиПО ведется усиленная подготовка выпускников данных классов по языковым дисциплинам (казахскому, русскому, английскому языкам). Главное в нашей работе - результат. Наши дети должны быть готовы к выходу в реальную речевую деятельность.

Владение казахским, русским и английским языками становится в современном обществе необходимостью и в профессиональной деятельности. Выпускники, хорошо

владеющие тремя языками, могут получить реальные шансы занять в обществе более престижное место, как в социальном, так и в профессиональном положении. Грамотное внедрение трехязычия даст возможность выпускникам наших школ быть коммуникативно-адаптированными, поможет стать конкурентоспособными, даст молодежи ключ к мировым рынкам, науке и новым технологиям, создаст условия для конструктивного сотрудничества в мировом сообществе, путь к знаниям этнической, казахстанской и мировой культурам.

Мы, преподаватели не должны оставаться равнодушными к проблеме полиязычия. Сразу обеспечить все школы квалифицированными кадрами, владеющими тремя языками, невозможно. Поэтому каждый учитель, будь он языковед, историк или географ, должен стремиться к этому и иметь желание. Наша главная цель - это формирование поликультурной личности, знающей историю и традиции своего народа, владеющей несколькими языками и умеющими результативно применять знания языков в жизни. Важно, чтобы актуальность полиязычного обучения поняли и учителя, и родители, и общественность. Конечно, этот процесс сложный, потребуются немало усилий и затрат. Но все эти трудности можно преодолеть, если стоит вопрос об интеллектуальном будущем казахстанцев.

Литература:

1. Послание Президента Республики Казахстан – Лидера нации Н.А.Назарбаева народу Казахстана «Казахстанский путь – 2050»: единая цель, единые интересы, единое будущее». - Астана, 2014.
2. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 гг., Государственная программа развития и функционирования языков в Республике Казахстан на 2011-2020 годы. Утверждена Указом Президента Республики Казахстан от 29 июня 2011 года № 110–Астана, 2011.
3. Концепция развития образования Республики Казахстан до 2015 года.
4. Буланкина Н.Е. Проблема эффективного культурного самоопределения личности в полиязыковом образовательном пространстве. – Москва: Изд-во АПКИПРО, 2002.

ПОЛИМӘДЕНИЕТТІ ТҮЛҒА ҚАЛЫПТАСТЫРУ – ЗАМАН ТАЛАБЫ

Иманалиева Гульнур Алихановна

Куатбекова Лайла Кулбаевна

*«Өрлеу» БАҒО» АҚ филиалы Жамбыл облысы бойынша
педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты*

Тараз қаласы

Қазақстан Республикасының 2016-2019 жылдарға арналған тілдерді қолдану мен дамытудың Мемлекеттік бағдарламасында еліміздегі өмір сүріп жатқан халықтардың мәдениеті мен дәстүріне құрметпен қарайтын, үш тілді еркін меңгерген, көпмәдени тұлғаны тәрбиелеу ісіне көп мән беріледі. Бұл мемлекеттік бағдарлама аясында тілдерді үйрену ісіне ерекше көңіл бөлінуде.

Тәуелсіздік тізгіні қолымызға тиіп, егеменді ел болған алғашқы күндерден бастап-ақ елімізде тіл саясаты мемлекет басшысы Н. Назарбаевтың тікелей басшылығымен сындарлы түрде жүзеге асырылуда. Елбасы жыл сайынғы Қазақстан халқына арнайтын дәстүрлі жолдауларында да тіл саясатына, оның ішінде қоғамдағы мемлекеттік тілдің мәртебесін көтеру мәселесіне тоқталмай өткен емес. Білім мен ғылымның, экономиканың, бизнестің, саясаттың, жалпы бәсекелестіктің қарыштап дамып отырған бүгінгідей жаһандану кезеңінде елбасы көрегендік танытып, алдымызға үш тілді білу қажеттігін

қойып отыр. Әсіресе, өскелең ұрпақтың, жастар алдында бірнеше тіл білу міндеті тұр. Мемлекет басшысы Қазақстан халқына Жолдауында: “Қазақстан халқы бүкіл әлемде үш тілді пайдаланатын жоғары білімді ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар: қазақ тілі – мемлекеттік тіл, орыс тілі — ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі — жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі”, — деген болатын [1].

Нарықтық экономика еңбек нарығында бәсекеге қабілетті мамандарды қажет ететіні белгілі. Бұл оқу орындарының барлық салаларына жаңа талап, жаңа міндет, жаңа мақсаттар жүктейді. Осыған орай білім беру жүйесінде педагогтерге қойылатын басты талаптардың бірі — өмірден өз орнын таңдай алатын, өзара қарым-қатынаста өзін еркін ұстап, кез-келген ортаға тез бейімделетін, белгілі бір ғылым саласынан білімі мен білігін көрсете алатын, өз ойы мен пікірін айта білетін полимәдениетті жеке тұлға қалыптастырып, бәсекеге қабілетті маман тәрбиелеу.

Қазіргі таңда әлемнің алпауыт мемлекеттері көп тілді, әсіресе халықаралық тілдерді меңгеруді маңызды міндет деп санайды. Сондықтан біз де өз халқымыздың қарыштап дамып, өркениеттен кенже қалмау үшін көп тілді меңгеруіміз қажет. Бұл заман талабынан туындап отырған қажеттілік. Себебі, бірнеше тілде еркін сөйлей де, жаза да білетін маман бәсекеге қабілетті тұлғаға айналатыны сөзсіз. Үш тұғырлы тіл саясатын дұрыс түсінбей, тек қана қазақ тілін қолданайық деп даурыға берудің қажеті жоқ. Одан да біз мемлекеттік тілді дамытып, орыс тілі мен ағылшын тілін қажетіне қарай үйренуіміз керек. Бүгінде ағылшын тілі бастауыш сыныптардан бастап оқытыла бастады. Бұл, өте дұрыс нәрсе. Себебі, бала жастайынан тілді базалық деңгейде білсе, болашақта кәсіби деңгейде үйреніп алуына мүмкіндік туады. Қазіргі кезде мектеп бағдарламасынан ағылшын тілін еркін меңгерген көптеген бітірушілер шет елдерде білімін дамытып, тәжірибесін молайтуда. Мейлінше, көп тілді меңгеру қажет, дегенмен өз ана тілімізді ешқашан ұмытпағанымыз жөн. Бүгінде егеменді ел, тәуелсіз мемлекет болып әлемге жар салып жатқан дүбірлі кезеңде қазақ ұлтының жанына сүйеу, рухына тіреу болатын басты мәселенің бірі осы – тіл. Мемлекеттік тіл мәртебесіне ие болған қазақ тілі – ұлттық руханиятымыздың өзегі. Қазіргі кезде қазақ тілін дамыту, оқытудың деңгейін арттыру мәселесі көтеріліп, осы орайда түрлі шара атқарылып жатқаны баршамызға аян. Қазақ тілінің қолдану аясын кеңейту, оның мүмкіншіліктерін барынша пайдалану – еліміздің әрбір азаматының абыройлы міндеті. Адамзат мәдениетінің негізі – тілде. Кез келген ұлттың басты ерекшелігі – оның ана тілінде. Ұлттың жаны мен жүрегі ары мен ұяты, қазына-байлығы мен атақ абыройы тілге байланысты. Әрбір балаға жеке тұлға ретінде қарап, оның өзіне тән санасы, еркі, өзіндік әрекет жасай алатын қабілеті бар екенін ескере келіп, балалар мен жастардың білімге, ғылымға ықыласын арттыру, олардың ақыл-ой қабілетін, жеке бас қабілеттерін дамытып, оны қоғам талабына сай іске асыруға көмектесу мектеп алдындағы міндет. Оқушының жеке тұлғалық қасиеттерін оқушылар ұжымы арқылы тәрбиелеу адам дамуының негізгі қаланатын бастауыш сатыдан басталатын үдеріс. Оқушылардың жеке тұлғасының дамуына мектептегі оқу- тәрбие жұмыстары да ықпал етеді. Жаңа талап, өзгеру үстіндегі әлем, әлеммен бірге балалар да өзгереді [2].

XXI ғасыр - жаһандық жаңалықтар ғасыры ғана емес, білімнің дәуірлеу ғасыры. Қазіргі кезде мемлекеттің тұрақты дамуы мен қауіпсіздігінің қамтамасыз етуде, білім сапасы мен оның деңгейін көтеруге айрықша маңызды рөл атқарады. Себебі, дамыған мемлекет болу үшін білім мен ғылымды, ақыл мен парасатты дамыту алға бастайды. Жан-жақты дамыған, полимәдениетті тұлға ана тілін және шетел тілдерін меңгерген дүниетанымы кең, толерантты тұлға болуы қажет. Білім алушыларды полимәдени тұлға ретінде қалыптастыруда көп тілді меңгерудің рөлі зор, бұл қазір білім беру саласында маңызды мәселелердің бірі болып табылады. Әлеуметтік жаңғырту мәселелеріне ерекше назар аудара отырып, білім беру, денсаулық сақтау және тілдерді дамыту бағдарламалары бекітілді. Қазіргі заманда қазақстандық үшін үш тілді білу әркімнің дербес табыстылығының міндетті шарты.

Көптілді білім беру дегеніміз - оқу үдерісі барысында екі не одан да көп тілде білім беру. Мемлекетіміздің мектеп реформасында қаралған үш тілде оқыту - қазіргі заман қажеттілігі. Осы мақсатта қазақ, орыс, ағылшын тілдері ұлтына қарамастан тең дәрежеде асырылады. Көптілді білім - көп мәдениетті тұлғаны қалыптастырудың өзегі. Бүгінгі таңда көп тілді оқыту – жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемдік ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіндік беретін қажеттілік. Үш тілде оқыту – заман талабы десек, оның негізгі мақсаты: бірнеше тілді меңгерген, әлеуметтік және кәсіптік бағдарға қабілетті, мәдениетті тұлғаны дамыту және қалыптастыру. Қазақ тілі мемлекеттік тіл, ал орыс тілі мен шетел тілдерінің бірін білу тұлғаның ой-өрісін кеңейтеді, оның «сегіз қырлы, бір сырлы» тұлға болып дамуына жол ашады, ұлтаралық қатынас мәдениетін, толлеранттылығын және планетарлық ойлауының қалыптасуына мүмкіндік туғызады. Маманға шет тілін меңгеру кез-келген шетелдік ортада өзін еркін ұстап, жаңа кәсіптік ақпараттар легіне немесе жалпы ақпараттық ғаламшарға бейімделу мүмкіндігіне ие болады. Әр адамның түрлі әлеуметтік қызметтерінде жеткен жетістіктерінің нәтижелері түрлі болмақ, сол себептен шетел тілін оқытудың мақсаты тек нақты білім іскерліктерін біліп қана қоймай, сондай тілдік тұлғаны қалыптастыру болып табылады, оған шет тілі «өмір заңдылықтарында» және «нақты жағдаяттарда қарым-қатынас жасай алу үшін» қажет болмақ [3].

Бұл халықаралық тұрғыда бағытталған тұлғаны тәрбиелеуде тікелей құрал болып есептеледі. Адам және табиғат арасындағы ынтымақтастықты қалыптастыратын ұқыпты да тиянақты, білікті маман мен адамды дайындау осы заман оқытушылары мен ұстаздардың алдында қойылатын үлкен заман талабы деп білуіміз керек.

Елбасы Н.Назарбаев өзінің жылдағы дәстүрлі Жолдауында «Тілдердің үш тұғырлығы» мәдени жобасын іске асыруды жеделдету тиістігіне ерекше мән береді. Сонымен қатар бүкіл қоғамымызды топтастырып отырған мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілін оқытудың сапасын арттыру қажеттілігіне ерекше назар аударады. Қазақ тілін тереңдетіп оқыту, сонымен қатар көптілділікті меңгеруді жолға қою - бүгінгі таңдағы орта білім жүйесінде педагогикалық үдерістің негізгі бағыттарының бірі. Әлемдік білім беру іс-тәжірибесінде көптілді және билингвалды білім беру жаңалық емес, атап айтқанда, АҚШ пен көптеген Еуропа елдерінде, әсіресе соңғы жылдарда бұл бағытта жетістікке көп қол жеткізген [6]. Бірақ, қазақстандық білім беру жүйесінде көптілді және билингвалды білім берудің халықаралық іс-тәжірибесінде қолданыс тапқан моделдерін енгізу - жаңа педагогикалық мәселе, өйткені ол жаңа жағдайларда шығармашылық тұрғыдан іске асырылуы тиіс. Ғылыми әдебиеттерде осы ұғымдарға көптеген анықтамалар берілген. Олардың ішінде біздің тәжірибемізге ең сәйкес келетін нұсқалары төмендегіше болады:

- көптілді білім беру- бұл мектепте оқу пәндерін екі немесе одан да көптілде аудармасыз оқыту;

- билингвалды білім беру - оқу және оқудан тыс жұмыстардың негізгі бағыттарын екі тілде іске асыру, педагогикалық үрдісте екі тілді оқыту құралы ретінде пайдалану [4].

Ол — Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті орта білім стандарттары талаптары деңгейінде үш тілде білім меңгерген, көптілді коммуникативтік құзырлылықтары қалыптасқан, көп мәдениетті, рухани-адамгершілік қасиеттері дамыған тұлғаны тәрбиелеу. Көптілді және билингвалды білім беруде оқу- тәрбие үдерісінен күтілетін нәтижелер мыналардан тұрады:

- Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті орта білім стандарттары талаптары деңгейінде қалыптасқан білімдерін ана тілі, мемлекеттік тіл, орыс тілінде еркін білдіретін мектеп бітірушісі;

- бітірушінің көптілді коммуникативтік және ақпараттық құзыреттілігі;

- көп мәдениетті, рухани-адамгершілік, ұлтаралық қатынастар мәдениетінің жоғары деңгейі;

- ұлттық және жалпықазақстандық, құндылықтарды қастерлейтін, тілдерді меңгеруге

тұрақты қызығу танытатын, отансүйгіштік және азаматтық сана-сезімдері дамыған тұлға; - бітірушілер еңбек нарығында, өмірлік қызметте тілдік кедергілерге ұшырамайды [5].

Бүгінде оқушыларымыз, білімгерлеріміз үш тілде еркін сөйлеп, әр түрлі сайыстарды үш тілде өткізе алатын деңгейге жетті. Сол жас өскіннің өз болмысын тануға ұмтылысына көмектесіп, тереңде жатқан талап-тілегін, қабілеттерін дамыту, сол арқылы оған толыққанды өмір сүру үшін рухани күш беру - бүгінгі мұғалімнің басты мақсаты. Бұл мақсаттың орындалуы үшін оқыту мазмұнының жаңартылуы, әдіс-тәсілдің озығы өмірге келуі, ол тәсілдер әрбір оқушының қасиеттерін, қабілеттерін дамытып, шығармашылығын, талантын ұштайтын болып ұйымдастырылуы қажет.

«Тілі бірдің - тілегі бір», «Тіл тағдыры - ел тағдыры» екендігін жадымызда ұстай отырып, ел бірлігінің негізі - тіл бірлігіне қол жеткізу жолында қызмет ету парыз. Ендеше жас ұрпақтың қазақ тіліне деген сүйіспеншілігін, өзге тілдерді оқып білуге деген қызығулары мен ұмтылыстарын арттыру арқылы олардың Отанға деген махаббаттарын оятып, өз тағдырын ел тағдырымен мәңгілікке байланыстыратын ұрпақ болып қалыптасуына қол жеткізу- басты міндетіміз.

Қазақ тілі, орыс тілі және шет тілдерін жетік меңгеру заманауи қоғамда адамның жеке және кәсіби іс-әрекетінің ажырамас бөлігіне айналып отыр. Бұның барлығы тәжірибелік және кәсіби түрде бірнеше тілдерді еркін игерген, алдыңғы қатарда тұруға мүмкіндігі бар азаматтарға сұраныс тудыруда. Біз қоғамымызға көптілді білім беруді саналы, сауатты және дұрыс енгізу оқушылардың көпұлтты және көпмәдениетті ортаға бейімделуіне, басқа мәдениетке құрметпен қарауға септігін тигізіп, бәсекеге қабілетті, өмірде белсенді, оң көзқарастағы тұлға болып қалыптасуына септігін тигізеді.

Әрбір тілді меңгерген сайын біз рухани дүниемізді байытамыз. Біздің алтын діңгегіміз, тұғырымыз – қазақ тілі, ал жан-жағынан өзге тілдер мемлекеттік тілді қолдап уық секілді қадалады.

Қорыта айтқанда, жақын болашақта қазақ тілін әлемге әйгілі етіп, орыс тілі арқылы ұлтаралық қатынасымыз өрби түсіп, ал ағылшын тілі арқылы жаһандық экономикаға ойдағыдай кіріп қана қоймай, сол жаһандық экономикада Қазақстан ойып тұрып орын алатынына сеніміміз мол.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. ҚР 2016-2019 жылдарға арналған білім беруді және ғылымды дамытудың Мемлекеттік бағдарламасы
 2. Солташұлы Ы. Заман Талабы – Көп Тілді Болу. // Ақиқат. 26 қараша- 2012 г. № 11 14-15 б.
 3. Жаминова Р.Ж. Модульдік оқыту технологиясын қолдана балалардың тілдік құзыреттілігін қалыптастыру. // Мұғалімнің кәсіби дамуы: дәстүрлері мен өзгерістер. II халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция. II том. Астана-2012 ж. 115-120 б.
 4. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. – М.: Слово/ Slovo, 2008 г. 264-270 б.
- Әбенбаев Ә. Тәрбие теориясы мен әдістемесі. Алматы, Дарын, 2004 г.

IMPLEMENTATION OF THE METHOD OF CLIL IN TEXTBOOKS FOR FOREIGN LANGUAGES

JSC «National Centre for Professional Development «Orleu».

English language trainers: A. Gelmanova.,

A. Kabdusheva.,

A. Aubakirov.

Teaching foreign languages at the university has always been distinguished by a variety of methodological approaches. In recent decades, linguists and methodologists have shown great interest in the subject-linguistic approach in teaching foreign languages. In the light of the current trends in the expansion of intercultural dialogue and the globalization of the educational space, the study of the language is of particular relevance, oriented to its practical application: a student-foreigner needs not just the mastery of the language in everyday, everyday communication, but, above all, his use in the professional sphere of communication : An effective search for necessary scientific literature on the specialty, preparation of abstracts and reports on scientific topics, communication with colleagues, etc. All this is A strong motivating factor in learning a foreign language.

T. Hutchinson and A. Waters suggested the method of English language teaching (ESP) with the use of texts by specialty proved to be quite effective and expedient, but to a large extent it focused attention on the linguistic Aspect. The idea of natural language acquisition, proposed by S. Krashen, reinforces this technique, based on the thesis that the best way to learn a language is to use it in "meaningful" purposes.

Another technique that synthesizes these postulates was the CLIL (Content and Language Integrated Learning) methodology, proposed in 1996 by a group of European linguists (UNICOM, University of Jyvaskyla). The methodology of subject-language integrated education is widely and successfully practiced in many European universities and is aimed at both teaching the language and maintaining the subject. CLIL is an educational approach in which certain scientific disciplines or separate sections are taught through a foreign language with a double practical output, namely: by studying the content of a particular discipline in conjunction with the simultaneous improvement of a foreign language [1].

The main linguistic guideline in the CLIL methodology is a special text, based on the study and elaboration of which the above goals are achieved. The text as a source of information introduces the reader to a certain topic, and also serves as the basis for a lexico-grammatical module that assures the assimilation of scientific terminology and certain grammatical and structural-stylistic constructions. The text is also a starting point for conducting discussions and expanding the language material on a given topic while at the same time contributing to the formation and activation of communicative skills in dialogical and monologic speech. Thus, the methodology of language-based integrated teaching of a foreign language encompasses the main types of speech activity, contributes to the increase of students' activity in the learning process, develops their language competence, induces polylinguival interests and raises educational motivation.

Despite the fact that the CLIL methodology has been actively used in Western educational institutions for several years, it was relatively recently talked about in the post-Soviet space. As T. Lapteva correctly notes, "the use of the method of integrated teaching of foreign languages in a technical university is a means of motivating students to study and a tool for multilingual education. Effective work with special texts in a foreign language helps to formulate necessary linguistic and communicative competencies in students in a non-native language and promotes the development of their general scientific knowledge and skills "[2]. It should be noted that this technique is effective not only in a technical university, but also in any other non-linguistic institution.

Principles of subject-language integrated learning. Based on the analysis of foreign and Russian studies, as well as our own pedagogical experience, we developed the following pedagogical principles of the CLIL method:

1. The principle of using a rich, from the cognitive point of view, authentic educational material. The basic requirements for educational materials are authenticity, information richness and a certain degree of cognitive load. Interactive authentic materials have not only a high motivating potential, but can also be used as a basis for creating an artificial language environment and assignments with a high degree of cognitive difficulty. The teacher actively uses a foreign language, acting as a "language model" for students.

2. The principle of active support and assistance of the teacher in the learning process. For successful achievement of the set goals the student needs to receive support from the teacher. With the development of his foreign language competence, the amount and intensity of assistance from the teacher gradually decreases. Using this principle will reduce cognitive and linguistic loads when studying unfamiliar content in a foreign language. The tasks that the teacher proposes should be supplemented with certain explanations that will allow students to successfully cope with the tasks set. Much attention is paid to productive types of speech activity, which is especially important for mastering a foreign language.

3. Principle of intensive and productive possession of a foreign language. Problem training offers a large number of methodical techniques and is aimed at the active use of authentic communication within the framework of a training session, since instruction in foreign languages is most successful in the presence of communicative goals and a meaningful communication situation.

One of the main characteristics of problem training is the use of the so-called "gaps" principle, according to which authentic communication will take place only if there are certain communicative gaps. Teachers can use this method to create authentic communicative situations, because, by performing similar tasks, students actively interact with each other.

4. Principle of multiculturalism. The CLIL methodology makes it possible to consider all sorts of topics from different cultural positions, taking into account the differences in the perception of many things among representatives of certain cultures.

5. The principle of development of higher-order thinking skills. The development of higher-order thinking skills is the key to success in the modern information society. In the Bloom taxonomy[3], the list of cognitive processes and pedagogical goals is hierarchically organized from the simple to the complex, from Low Order Thinking Skills to the cognitive processes of the higher order (High Order Thinking Skills). According to the taxonomy of Bloom, the student can not realize the concept, first not remembering it, and also can not apply knowledge if he does not understand what is at stake. According to this theory, the teacher should ask students questions that stimulate the development of low-level thought processes (LOT) (special questions beginning with what, when, where and which). It is also necessary to include issues that develop more complex analysis and assessment skills (HOT). This group can include issues beginning with the words why and how, which mean when formulating answers using more complex language structures. The interaction of content, thinking and language, the ability to adequately verbalize complex thought processes is not automatically formed, but requires systematic development and training, both in native and in the studied foreign language.

6. The principle of sustainable learning. Stable training is understood as follows: the teacher should make sure that during the learning process the long-term memory of students has been activated and the knowledge that they received during the lesson will pass from the passive to the asset. In the CLIL concept, sustainable training is of paramount importance, since the teacher contributes both to the study of professional content and directly to the foreign language. In the same way, the teacher needs to develop ways of testing and assessing the ability of students to adequately communicate on professional topics in the first (L1) and second language (L2) [4].

Literature:

1. Message of the President of the Republic of Kazakhstan N.A. Nazarbayev to the people of Kazakhstan "Strategy" Kazakhstan - 2050 ": a new political course of the held state": materials of events dedicated to the discussion of the Address of the Head of State ../ Resp. Ed. B. Sultanov.-Almaty: KISI, 2013.-228p.
2. The policy of trilingual education in Nazarbayev intellectual schools. -Astana. -2013.-C.2-3.
3. Nurakayeva LT, Shegenova Z.K. Methodical recommendations for teachers on the use of the method of subject-integrated learning (CLIL) .- Astana. - 2013.-P.8-10
4. Akhmetova M.S. The linguistic integrated learning of the History of Kazakhstan // http://cyberleninka.ru/veeer_images/15684311/f/1.png

TRILINGUAL EDUCATION DEVELOPMENT IN KAZAKHSTAN

Kabdusheva., A. Gelmanova
Өрлеу» JSC «National Centre for Professional Development «Orleu».
Kokshetau c. English language trainers

The political, technological, economic and social realities of the modern world have led to more contact between more people of different linguistic and cultural backgrounds than ever before, creating the need for new policies on different levels and in different fields. One such field is education, and where language works a crucial part.

Concerning this, our President, N.A.Nazarbaev, said: «To be successful a modern Kazakh person is required to know three languages».

Simple communication skills, such as the ability to hold a basic conversation with a shopkeeper, may hide a child's lack of proficiency or inexperience in a language that is necessary to meet the cognitive and academic demands of the classroom. The distinction lies between Basic Interpersonal Communication Skills (BICS) and Cognitive Academic Language Proficiency (CALP). Both language phenomena need an integrated language framework that will serve as a basement for adequate inputs to teachers and learners. [1]

Pupils must acquire knowledge of curricular subject and secondly develop their competency in a language other than the language of instruction.

The subject of study is teaching a polylinguism in primary and secondary schools of Kazakhstan.

Some teachers provide considerable support to communication with students, using plenty of body language, pointing to objects, using eye contact, head nods, hand gestures, intonation and smiles to explain and motivate. Some give plenty of clues and cues to help students understand the material.

This is called *context-embedded communication*. Some teachers communicate without relying solely on words. They use objects, demonstrations, concrete examples, illustrations, pictures and graphics to convey meaning.[2]

Other teachers tend to rely on words alone. Children are given work cards or word books and expected to rely solely on them to understand how to proceed. This is called *context-reduced communication*. There are very few cues and clues as to the meaning being transmitted. The oral or written words of the sentence stand alone in conveying its meaning. There are may be subtlety and precision of meaning in the teacher's vocabulary, which eludes the student.

A different dimension of classroom communication relates to the thinking demands made of the child in communication. Sometimes the cognitive complexity of mathematics and science, reading or writing, may be highly demanding for the child. The level of performance is ever challenging. A child must process information quickly. This is called *cognitively demanding communication*. [3]

At the other end of the spectrum is *cognitively undemanding communication*. Here language is sufficiently simple to enable understandable classroom exchanges and understanding of the curriculum. If simple instructions are given, the processing of information by the child may be relatively simple and straightforward. Thus, Basic interpersonal communication skills (BICS) are context-embedded, cognitively undemanding use of a language. Cognitively and academically more advanced language (CALP) is the ability to communicate in the *context-reduced communication and cognitively demanding situations*. [4]

This cognitively and academically more advanced language is achieved by teaching through content language integration. The term employed in the present volume is Content and Language Integrated Learning (CLIL), which has established itself as an umbrella label in Europe and elsewhere over the last years.

Most countries have introduced legislation to establish CLIL, or broadened provision of this kind since the beginning of the 1990s. The distinctive feature of such provision is that pupils are taught different subjects in the curriculum in at least two languages. Generally, the latter correspond to the official State language and a target language.

Cooperative Learning Research done by Shaw suggests that cooperative learning offers students the opportunity for greater participation and use of the target language in less stressful circumstances. Arrangements that allow students to share responsibility and work together to complete tasks are extensively used to interact, share ideas, test hypotheses, and construct knowledge together in a low-risk forum. [5]

There are obvious obstacles that we came across while planning and organizing our CLIL lessons. They were as following: Trilingual Education needs additional expenditure; Classroom facilities; Available teaching staff; Teacher development programs; Teacher negotiation; Approach and methodological shift; Teacher interaction & teamwork.

CLIL type provision requires of the teachers responsible for it – and this is their common distinctive attribute – the ability to teach one or more subjects in the curriculum in a language other than the usual language of instruction and thereby teach that language itself. Such teachers are thus specialists in two respects.

It means that one of the aims is to identify that teachers do indeed possess the necessary language competence and teaching and methodological skills, as well as a good knowledge of the non-language subject to be taught. [6]

The trilingual education in practice, analyses the existing trilingual education problems in Kazakhstan. For the present period, certain numbers of experimental schools are taught according to Trilingual Curriculum Classes. According to Special Teaching Curriculum developed for certain subjects taught in Content Language Integration (CLIL) lessons. There is a hard CLIL – subject teachers teach Biology, Math, Chemistry, and Physics in English, and a soft CLIL – English teachers teach curriculum subjects in English.

Following results were achieved while using Content Language Integration curriculum.

1. CLIL creates conditions for naturalistic language learning. CLIL is thus seen as an opportunity for importing an element of ‘learning the language in the street’ into formal education. A second major argument revolves around the purpose and the meaning of language use in the classroom. It is true that learning about geography, science or history in the CLIL classroom gives the use of the foreign language a purpose over and beyond learning the language itself. [7]
2. Next contribution of CLIL is that teacher presentations are missing, i.e. extended teacher speeches, also called ‘lecturing’. This absence of teacher monologue and teacher dominance
3. The third positive result is that is more conversational symmetry in CLIL classes was achieved, with students having “more space for interaction. Students can be seen to socialize students into subtly different identities as users of the target language, affording them with learning opportunities regarding the target language which are qualitatively different than the ones routinely met in EFL lessons.
4. The implications of the study at school were as considering students behavior in different situations. Two classes of seven grade students were taken for investigation for the present

purpose. They were to watch a video lasting 5 minutes, being a bit ambiguous in meaning. Students attending CLIL lessons focus on possible outcomes of people's actions, while students who don't have CLIL lessons pay attention more to the action itself.

5. We hypothesized that students in CLIL classrooms would have bigger receptive and productive vocabularies than those in mainstream education because of the larger amount of foreign language input that is available in CLIL. The vocabularies were studied from the perspectives of receptive and productive knowledge and word frequency. CLIL learners turned out to know specific vocabulary rather than their schoolmates studying in classes without CLIL lessons. Specific target language terminology is a significant contribution to increase of target language lexicon.

6. Instructional approach is the most effective with second language learners. As CLIL is based on instructional language teaching, it helps to develop oral communication skills.

7. Being a universally recognized though teaching CLIL means using diverse methods and forms of classroom practice, and implication of collaborative teaching.

8. CLIL increases learners' motivation. Students tend to hurry to CLIL lessons, and are always eager to be involved in different activities at the lesson.

Literature:

1. Corson, D. Using English words. // New York: Kluwer.
2. Cline, T. & Frederickson, N. Curriculum related assessment, Cummins and bilingual children. // Clevedon: Multilingual Matters.
3. Cummins, J. Cognitive/academic language proficiency, linguistic interdependence, the optimum age question and some other matters. Working Papers on Bilingualism. // No. 19, 32
4. Bruner, J.S. Language as an instrument of thought. In A. Davies, Problems of language and learning. // London: Heinemann.
5. <https://books.google.ru/booksid=zh93dOA7hcAC&pg>
6. Biber, D. Spoken and written textual dimensions in English: Resolving the contradictory findings. // Language, 62, 384-414.
7. Collin Baker: An introduction for professionals. "The care and education of young bilinguals". // No. 19, 45

ҮШ ТІЛДІЛІК САЯСАТ – ЖАҢАҢДАНУ НЕГІЗІ

*Медетбекова Меруерт Аскарбековна, ф.ғ.к.,
«Өрлеу» БАҰО АҚ Ф ОҚО бойынша
ПҚБАИ «Басқару және білім беру сапасы»
кафедрасының меңгерушісі*

Қазақстандағы тілдердің үштұғырлылығы туралы ойды Президентіміз Нұрсұлтан Назарбаев **алғаш рет** 2006 жылы Қазақстан халқы Ассамблеясында айтқан еді. Ал 2007 жылғы «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» деп аталған халыққа Жолдауында Елбасы «Тілдердің үштұғырлылығы» – «Триединство языков» мәдени жобасының жүзеге асырылу кезеңдерін айқындап бергендігі баршамызға мәлім. 2008 жылдың ақпанындағы кезекті Қазақстан халқына Жолдауында да: «Үкімет «Тілдердің үштұғырлылығы» мәдени жобасын іске асыруды жеделдетуі тиіс. Бүкіл қоғамымызды топтастырып отырған мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілін оқыту сапасын арттыру қажеттігіне ерекше назар аударғым келеді», – деп атап көрсеткен. Содан бері Еліміздегі үш тұғырлы тіл саясаты, үш тілде білім беру мәселесі қызу талқыға түсіп, қазіргі таңда жүйелене түскендігі байқалады.

Дәл осы тұста халқымыздың көрнекті қайраткері ұлты әзірбайжан болса да жүрегі қазақ деп соғатын Асылы Османның мына бір сөзін мысалға келтіре отырып, жалпы «Үштұғырлы тіл» саясатындағы қазақ тілі ғана биік тұғырында тұруы тиіс. Ал қалған екі тіл қос қанаты ретінде самғап ұшатындай Самұрық құс табиғатымен үйлескені абзал» деген тамаша ойлы пікірін маман ретінде ерекше қолдайтындығымды айта кеткім келеді. Себебі «Мәңгілік ел» болатын Қазақстан мемлекетінің биік тұғырда тұратын тілі – бір ғана қазақ тілі. Осы орайда халқымыздың біртуар перзенті Мағжан Жұмабаев: “...Ұлттың ұлт болуы үшін бірінші шарт – тілі болуы. Ұлттың тілінің кеми бастауы – ұлттың құри бастағанын көрсетеді. Ұлтқа тілінен қымбат еш нәрсе болмасқа тиіс. Бір ұлттың тілінде сол ұлттың сыры, тарихы, тұрмысы, мінезі айнадай көрініп тұрады. Қазақтың тілінде қазақтың сары сайран даласы, біресе желсіз түндей тымық, біресе құйындай екпінді тарихы, сар далада үдере көшкен тұрмысы, асықпайтын, саспайтын сабырлы мінезі – бәрі көрініп тұр. Қазақтың сары даласы кең, тілі де бай. Осы күнгі түрік тілдерінің ішінде қазақ тілінен бай, орамды, терең тіл жоқ,” – деп тіл жайында терең толғанса, ұлтымыздың ұлы педагогі Ахмет Байтұрсынов та әр ұлттың ұрпағы өз ана тілінде ең алдымен, дүниетанымы қалыптасуы тиіс, ал өзге тілдерді бастауыш білім беруден кейін енгізу қажеттігін өз еңбектерінде атап өткендігін де айта кету жөн секілді.

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстанда «Үштілде білім беру» идеясын ұсынуының негізі: Қазақстанды бүкіл әлем халқы үш тілді бірдей пайдаланатын жоғары білімді мемлекет ретінде тануы керек екендігі. Олар: қазақ тілі – мемлекеттік тіл, орыс тілі – ұлт-аралық қарым-қатынас тілі және ағылшын тілі – жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі. Басқаша айтқанда, үштұғырлы тіл идеясын мынадай әрі қарапайым, әрі түсінікті формуламен көрсетуге болады: мемлекеттік тілді дамытамыз, орыс тілін қолдаймыз және ағылшын тілін үйренеміз. Олай болса, мағынасына үңіле көз тіксек, негізгі басымдық, яғни қазақ тілінің тұғырын биіктетіп тұрғаны айдан анық. Дегенменен, осы орайда сыни тұрғыдан ойлай келе, кейде осындай керемет мақсат етіліп отырған Елбасымыздың үш тіл туралы тамаша бастамасын жүзеге асыруда бірқатар әлі де болса жүйелеуді қажет ететін тұстары бар екендігін байқауға болады. Негізі «үштілді білім» өзінен өзі туындаған әдемі тұжырымдама немесе тілдік саясаттың жаңа формасы ретінде пайда болған жоқ, ол – өмірлік қажеттіліктен туындаған игілікті идея. Өйткені, қазіргі кезде жаһандану жағдайында бәсекеге қабілетті дамыған ел қатарына ену үшін, күллі әлемге есігін айқара ашып, “ақылды” экономиканы енгізіп жатқан елдермен тереземіз тең болу үшін ғаламшардағы үстемдік құрған тілдерді үйренуіміз шарт.

Кезінде халқымыздың «Жеті жұрттың тілін біл, жеті түрлі білім біл» деген аталы сөзі дәл бүгінгі дамыған дәуірімізге сәйкес айтылғандай. Тарихи деректерге жүгінсек, осыдан 12 ғасырдың алдында жасаған энциклопедик ғалым, әлемде Аристотелден кейін екінші аға ұстаз аталған ұлы ғұлама Әбу Насыр Әл-Фараби бабамыз өз өмірінде 70-ке жуық ұлттың тілін жеттік білгендіктен, артына мәңгі өшпес мол рухани құнды мұра қалдырып кеткендігі анық. Қай заманда болсын, бірнеше тілді меңгерген мемлекеттер мен халықтар өзінің коммуникациялық және интеграциялық қабілетін кеңейтіп отырған. Мысалға, ежелгі дүниедегі Мысырдың өзінде бірнеше тілді білетін мамандар иерархиялық сатымен жоғарылап, көбіне салық төлеуден босатылған. Сондай-ақ, бүгінгі Еуропада да көп тілді меңгерушілік жалпыға ортақ норма болып саналады. Яғни, бүгінгі таңда ТМД мен Орталық Азияның көшбасшы мемлекетіне айналған Қазақстан үшін үштілділік – елдің бәсекеге қабілеттілікке ұмтылуда бірінші баспалдағы.

Сондықтан да «2015-2020 жылдарға арналған үштілді білім беруді дамыту жөніндегі Жол картасын» ҚР Білім және ғылым министрлігі Елбасының тапсырмасын орындау мақсатында әзірлеп, үш тілді білім беру тәжірибесін жақсарту үшін зерттеу нәтижелерін енгізу мониторингін жүргізу қарастырылды. Осыған сәйкес ҚР БЖҒМ Ұлттық білім Академиясына мониторинг қорытындысы бойынша талдамалық анықтама дайындалды. Нәтижесінде «Үш тілді оқытудың бірыңғай тілдік стандарты Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА Ғылыми Кеңесінің 2016 жылы 20 қазан №9 хаттамасымен баспаға ұсынылды.

Аталған тілдік стандарттың мақсаты - Қазақстан Республикасының мемлекеттік тіл саясатынан бастау алып, төмендегіге негізделген:

- мектеп бітірушілердің 100 пайызына қазақ тілін **меңгерту**;
- Қазақстандағы объективті –тарихи себептерге негізделген орыс тілін меңгерудегі жетістіктерді жоғалтпай, оларды **молайта түсу**;
- Табиғи қалыптасқан қазақ-орыс көстілділігіне әлемдік қауымдастағы бірігу тілі ретінде үшінші тіл – ағылшын тілін **білуді қосу**.

Осы үш деңгейдегі мақсатты саралай келе, тағы да етістіктеріне терең пайымдап қарар болсақ, басымдық қазақ тіліне беріліп тұрған жоқ па? Сондықтан да оқу бағдарламаларын жасақтауда әлі де болса тұғыры биік мемлекеттік тілімізді меңгертуде SMART мақсаттар қоюды білім саласы қызметкерлері назарға алуы тиіс.

«Қазақстан- 2050» Стратегиясында атап көрсеткендей, 2025 жылға қарай республика халқының 95%-ы қазақ тілінде сөйлейді деп күтілуде. Сонымен қатар, қазақ тілі «өмірдің барлық салаларында жетекші орында» болады деп күтілуде. Бұл мемлекеттің «аса маңызды жетістігі», ұлтты ұйыстырып, нығайтушы және «ел егемендігінің» маңызды кезеңі болуы керек. Жастардың алдына ағылшын және орыс тілдерін қазақ тілімен тең дәрежеде меңгеру мақсаты қойылды. «Тең дәрежеде» термині бұл тілдерді қазақ тілімен қатар тұғырға қондыру емес, тек жоғары деңгейде меңгеру дегенді білдіреді. Сондықтан да Білім беру жүйесі төмендегіні талап ететін үштілді қоғамның қалыптасуына ықпал етеді:

- үштілділік пен үштілді білім беру тұжырымдамасын түсіну;
- мемлекеттік және қоғамдық қолдау;
- үш тілде жоғары сапалы білім ұсынуға қабілетті даярланған педагогтар мен мектеп директорлары;
- мұқият және жақсы үйлестірілген жоспар мен үштілді білім беруді жүзеге асыру, сондай-ақ, феноменді ғылыми зерттеу және нәтижелерді талдау;
- үштілділік бағдарламасын жүзеге асыру үшін қаржы мен уақыт жұмсау;
- қоғамда үш тілдің бәрін ұдайы қолдануды ынталандыратын ахуал тудыру (Аронин и др., 2009; Сеноз, 2013; Гарсия, 2009).

Қазақстан, сірә, білім беру саласындағы түрлі тілдер тобына жататын үш тілді меңгерудің жоғары деңгейіне жету саясатын жария еткен әлемдегі жалғыз ел болып табылады. Сонымен қатар, Қазақстан құрамына мыналар кіретін маңызды реформаны жүргізіп отыр:

- оқу ресурстары мен елдегі барлық оқу бағдарламаларын жаңарту;
- үздік отандық және халықаралық тәжірибені біріктіретін оқу мен оқытудың жаңа әдістерін пайдалану;
- мектептердегі 11 жылдық оқыту жүйесінен 12 жылдық оқытуға көшу;
- көптеген онжылдықтар бойы кемсітуді бастан кешкен мемлекеттік тіл ұстанымдарын нығайту;
- этникалық азшылықтардың тілін қорғау. Қазақстанда үштілді қоғам қалыптастыру – тым ауқымды міндет, әйтсе де, ол қолжетімді. Бұл міндетке жету үшін сауатты жоспарлау, дұрыс қаржыландыру, жақсы үйлестірілген тәсілдер, қоғам ахуалын түсіну, үштілділік тұжырымдамасын ұғыну қажет болады. |

Республикамыздың 200 мектепке дейінгі мекемесінде үштілді білім беру сынақтан өткізілуде. ҚР Үкіметі құрған «Дарын» орталығы 2007 жылдан бері үштілді білім беруді сыннан өтіп жатқан 22 мамандандырылған мектептің жұмысын үйлестіріп отыр. Осылайша, 2020 жылы 33 сыннан өткен мектептердің тәжірибесіне сүйене отырып, үштілді білім беру еліміздегі 700 мектепке енгізілмек. 13 НЗМ (таяу уақытта олардың саны 20-ға жетеді) де үштілді білім беруді жүргізе отырып, 35 серіктес мектеппен тәжірибе алмасып, нәтижелі жұмыс атқаруда.

Жоғарыда аталған заңнамалық құжатта мына төмендегідей қиындықтар аясын көрсеткен:

- үштілділік пен үштілді білім беру тұжырымдамасының бірыңғай түсінігі жоқ;
- үштілді білім беру саясатын қолдаушы басқа елдерде қандай нәтижелерге қол жеткізілгені туралы дерек жоқ.

Сонымен қатар осы заңнамада Қазіргі уақытта үштілді білім беру саласындағы жоспарлау қате ұғымдарға негізделгендігі, үштілді білім беру саясатын бірыңғай түсіну мен мүдделі тараптар арасында терең байланыс жоқтығы атап өтілген. Үштілділік бағдарламасы аясында тілдерді меңгеруге қойылатын талаптар жалпылама және жүйесіз құрастырылған.

Ағылшын тілі сабақтарында оқушылар ауызша сөйлесу машықтарын, белгілі бір стильді қолданып жазу дағдыларын дамытып, Ұлыбритания мен АҚШ-тың мәдени мұралары жайында терең білім меңгереді. Бұл бөлшектердің бірде-біреуі қазақ тілін оқыту бағдарламасында кездеспейді. Сонымен бірге, ҰБТ сұрақтары

- орыстілді мектептер оқушыларының қазақ тілін меңгеру деңгейін,
- қазақ тілінде оқытатын мектеп оқушыларының орыс тілді меңгеру деңгейін, • сондай-ақ, мектептердің екі типінде де ағылшын тілінің меңгерілу деңгейін бағалау үшін оқу бағдарламасының мақсаттарына сай келмейді.

Сонымен, мемлекеттік тіл мәртебесін көтеруді, орыс тілінің мәртебесін сақтауды және ағылшын тілін дамытуды көздейтін ағымдағы мақсаттар мен шаралар қазіргі бастамалармен өлшенбейді.

Ұстаздар қазақ тіліндегі дидактикалық материалдар сапасының төмендігін атайды. Қазақ мектептеріндегі білім сапасы жақсармайынша, ата-аналар балаларын орыс мектептеріне бере бермек. Үштілді білім жүйесін басқару және біріккен күш-жігердің үйлесімі қажет. Оқушылар мен мұғалімдер жетуге тиісті тіл үйрену деңгейін нақты айқындаудан басқа, нәтижелер жөнінде ақпараттануды арттыру, сондай-ақ,

- мүдделі тараптар арасындағы ынтымақтастықты жақсарту;
- бірігіп жоспарлау;
- білімдерді басқару;
- анағұрлым сапалы жоспарлау үшін мәліметтерді жинақтау мен талдауды жақсарту қажет.

Үш тілді оқыту жүйесін жетілдіру жоғарыда аталған факторлардың бәріне, сондай-ақ, білімдерді басқаруға тәуелді. «Білімдерді басқару дегеніміз – білімді тиімді пайдаланып, тарату және жинау үрдісі» (Давенпорт, 1994). Үштілді білім беру бойынша білім жинақтау анықталмаған әрі бұл білімдерді беру тетіктері қанағаттанарлықсыз. Мәселен, үштілді білім беру бойынша қандай мәліметтер жинақтау мен талдауды талап ететіні түсініксіз. Демек, үштілді білім беру бойынша жергілікті және халықаралық тәжірибе (білімдерді басқару және педагогика) жөніндегі білімдер жүйеленбеген және әрдайым қолжетімді емес, сондай-ақ, бағдарламаны одан ары жалғастыру және дамыту үшін қолданылмайды. Бұл мұғалімдерді даярлау және біліктілігін арттыру, кітапханашыларды оқыту, білім ресурстарын әзірлеу, ата-аналармен жұмыс және бағалау жүйесін әзірлеу бағдарламаларына және қолда бар тәжірибені жаңа мектептерге беруге қатысты. Бұл мүдделі тараптар яғни оқушы, мұғалім, ата-ана т.б. арасындағы ынтымақтастықты дамыту қажеттігін куәландырады.

Осы аталған «Үштілділік білім беру» Жол картасында атап көрсеткеніндей, ең бастысы білім беру саласы педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру кезек күттірмес мәселе болып танылады. Басты себеп, үш тілде білім беруді МДҰ педагогтерінің білім деңгейіне сәйкестендірсек, сын көтермейді. Орта білім беруде де жаратылыстану бағытындағы пәндерді ағылшын тілінде оқыту маңыздылығы күннен күнге айқындалып отыр. Бұл жаһандану заманының басты талабы. Дегенмен, біз ең бастысы үш тілде білім беру саясаты мемлекеттік тіліміз – Қазақ тілі мәртебесін қазақстандықтар үшін көтеру екендігін түсінуіміз қажет. Әр тіл маманы тіл үйретуде сөздер мен сөйлемнің орын тәртібін дұрыс қолдануды білім алушыға жете меңгертер болса, соған сәйкес түрлі

педагогикалық шеберлігін қолдана алса бізде тіл мәселесі туралы қиындықтардың басым бөлігі өзінен өзі шешімін табар еді.

Жаңартылған білім беру мазмұнында Ж.Аймауытов айтқандай, «...әуелі бала қолымен ұстасын, көрсін, түсінсін, содан кейін ғана тыңдасын, сөйлесін, оқысын, жазсын және тілдесім жасасын» деп тілдік дағдыларды дамыту маңыздылығын баса көрсеткендей, ең алдымен лексикалық минимумды күнделікті тәжірибемен кіріктіре отырып оқыту тәсілдерін ұсынсақ, соғұрлым тиімді оқыту мен оқуға қол жеткізеріміз анық.

ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаев 2014 жылғы **«Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ»** атты Қазақстан халқына арнаған Жолдауында «Ұлттық білім берудің барлық буынының сапасын жақсартуда бізді ауқымды жұмыс күтіп тұр. 2020 жылға қарай Қазақстандағы 3-6 жас аралығындағы балаларды мектепке дейінгі біліммен 100 пайыз қамту жоспарлануда. Сондықтан оларға заманауи бағдарламалар мен оқыту әдістемелерін, білікті мамандар ұсыну маңызды. Орта білім жүйесінде жалпы білім беретін мектептерді Назарбаев зияткерлік мектептеріндегі оқыту деңгейіне жеткізу керек. Мектеп түлектері қазақ, орыс және ағылшын тілдерін білуге тиіс. Оларды оқыту нәтижесі оқушылардың сындарлы ойлау, өзіндік ізденіс пен ақпаратты терең талдау машығын игеру болуға тиіс» деп атап көрсеткеніндей, қазіргі таңда елімізде жаппай білім беру мазмұны жаңғыртылуда.

Білім мазмұнын жаңғырту – сапалы білім, жарқын болашаққа негіздеп, бірқатар жетістіктер формуласын ұсынып отыр. Мысалы, стандарттарды алып қарасақ, үздіксіз дами отырып білім беру стандартын қалыптастырса, табысты оқушы мен оқытушы идеал ретінде ұсынылып отыр. Күтілетін нәтижеміз – жарқын өмір сүру. Сондықтан да жаңартылған білім беруде ҚР Үкіметінің 25 сәуір 2015 жылы №327 Қаулысымен бекітілген Бастауыш білім берудегі мемлекеттік стандарты, 30 наурыз 2015 жылы ҚР ҒЖБМ бекіткен бастауыш білім беруге арналған оқу бағдарламалары бекітіліп, ҚР Жалпыға білім беру Мемлекеттік стандарт (2012ж.) білім беру моделін орталықтандырылған білімге қарай құруға бағытталынды және білім берудегі құндылықтар «Мектепте нені оқыту?»: оқу пәндері сандарымен, оқу әдістемелері сандарымен өлшенді. Ал ҚР Жаңартылған бағдарлама бойынша Мемлекеттік стандарты (2015ж.) негізгі нәтижеге бағытталынған білім беру моделін құруға бағытталынып, «Мектепте не үшін оқу керек?»: күтілетін нәтижеге, кең көлемде дағдыларды дамытумен өлшенеді. Осы орайда айта кету керек, әлемдік білім беру жүйесі бәсекеге қабілеттілікке қарай білім алушыны баулу, қоғамнан өз орнын таба білетіндей сапалы маман болуына бағытталынған. Ал осы уақытқа дейін біздің елімізде жалпы білім беретін мектептерде білім алушылар күтілетін нәтижеге көз жеткізбей, түрлі әсер етуші факторлар ықпалымен мамандық таңдап, ақыр соңында сол оқыған мамандықтары бойынша жұмысқа тартыла алмай отырғаны бәрімізге аян. Сондықтан да өмірдің кейбір саласы бойынша үш тілділіктің өзекті мәселелерінен туындаған ойлар мына төмендегідей:

Жанұя, тұрмыс саласына байланысты «Менің отбасым» атты ортақ тақырыпты үштілділікке негіздеу басты міндет болып отырғанын: «Адам болған соң, оның жанұясы (отбасы) болмақ керек. Ал әлемдік саясат атаулы жанұя саясатынан басталады. Демек, тіл саясаты – жанұяның тіл саясатынан бастау алмақ керек. Олай болса, тіл саясаты баладан басталады.

Қазақстанның жанұялық тіл саясатын жасау керек. Оның құрамы мыналарды қамтуы тиіс:

1) Ата – ана өздерінің тілін білуі міндетті, балаларын үй ішіндегі еркін қарым – қатынастан бастап, өз тілін шығармашылықпен айналыса алатындай дәрежеде білетіндей етіп лингвистикалық тәрбие беруге міндеттеу;

2) Балалардың **шет ел тілін ұйымдасқан түрде оқытуды он үш жастан кейін, ана тілін толық меңгергеннен соң бастау;**

3) **Қазақ жанұясында қазақы жанұялық тіл саясатын қайта түлетпесе болмайды.** Әже мен немере, ата – ана мен бала арасындағы, әке, шеше арасындағы ана

тілін білмеуден туындайтын тілдік қайшылықты (әже тілін немеренің білмеуі, арада ата – ананың тілмаштық қызмет атқаруы, ата – ана тілін баласының түсінбеуі, ата – ананың төл тілін білмеуі) жоюдың нақты шараларын белгілеу т.б.» деген бағыттар бойынша 2016 жылдан бастап, 1 сыныптан сабақ жоспарлары жасалынып отыр. Бұл қуантарлық жағдай.

Кей жағдайда жаңартылған білім беру мазмұны мен құрылымына, ондағы ортақ тақырыптар мен бөлім тақырыптарына, оқу мақсаттары мен күтілетін нәтижелеріне жете түсінік қалыптастырмай отырып, үстірт пікір айту біздің кемшілігіміз. Себебі, осы бағдарламаны үйретуші, педагогтердің біліктілігін арттыру бағытында «Өрлеу» институты тренері ретінде өз пікірімді ұсынар болсам, Елбасымыздың «Мәңгілік ел» идеясын паш ететін басты жеті құндылыққа бағытталған Жаңартылған бағдарлама - ел экономикасын жаһандану жағдайында бәсекеге қабілеттілікке апаратын сапалы да нақты, қолжетімді білім берер бағдарлама. Әр оқушының оқу, танымдық қажеттілігін қанағаттандырып қана қоймай, оқуда ілгерілетуді мақсат ететін педагогтер өз әрекетін мақсатқа сәйкес құрылымдай алса, үштілді білім беруде ешқашан біз тілімізді де, ділімізді де жоғалтпаймыз, қайта нұрландыра түсеріміз хақ.

КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ – КӨПТІЛДІ ТҰЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ НЕГІЗІ

*Оспанова Б.Д.
«Өрлеу» БАҰО АҚ филиалы
СҚО ПҚ БАИ аға оқытушысы,
білім саласы магистрі
СҚО, Петропавл қаласы*

*Сабиева К.Ү.
«Өрлеу» БАҰО АҚ филиалы
СҚО ПҚ БАИ
ИТ ГЖФПОЭ кафедра меңгерушісі,
химия ғылымының кандидаты
СҚО, Петропавл қаласы*

XXI ғасырдағы педагогиканың негізгі мақсаттарының бірі — жеке тұлғаны көптілді, жан-жақты, коммуникабелді, кез-келген ортаға бейім, бәсекеге қабілетті етіп тәрбиелеу болып отыр. Осыған байланысты бүгінгі күні мұғалімдердің басты мақсаты - өз халқының тарихы мен дәстүрлерін білетін әлеуметтік және кәсіби өзін-өзі анықтауға қабілетті көп мәдениетті тұлғаны дамыту және тәрбиелеу.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаев Қазақстан халықтары Ассамблеясының 12 сессиясында: «Қазақстандық жас ұрпақ кем дегенде үш тілді білулері тиіс: қазақ, орыс, ағылшын тілдерін еркін меңгерулері қажет»-деп, Еуропадағы мектеп түлектері мен студенттерінің өзара бірнеше тілде еркін сөйлесулері қалыпты жағдайға айналғандығын атап өтті. Кем дегенде үш тілді меңгеру-заман талабына айналып отырған қажеттіліктердің бірі.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан-2050» стратегиясы: мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқының жыл сайынғы Жолдауында көптілді білім берудің қажеттілігі, шет тілдерін белсенді түрде енгізу қажеттілігі атап өтілді. Бүгінгі таңда көптілділік заманауи көпмәдениетті білім беру әлемінде жас ұрпақтың өмірге бейімділігін, өзара әрекет етуге дайындығын және қабілетін қалыптастыруда әлемдік білім беру кеңістігіндегі әрекет құралы ретінде қарастырылады.

Қазақстан - көпұлтты мемлекет, сондықтан осы мәселе екі және одан да көп тілге иелік ететін көп мәдениетті тұлғаны қалыптастыру болып табылады. Бұл біздің заманауи қоғамымызда жеке және кәсіби адам қызметінің ажырамас бөлігі болып табылады. Үш

тілде білім алу және нәтижесінде олардың жетілдірілуі олардың әр түрлі халықтардың мәдениеті мен салт-дәстүрлерімен танысуына көмектеседі және бұл көптілділік ортаға икемді тұлғаны қалыптастыру болып табылады.

Адам жаһандық және халықаралық деңгейде білімін шыңдап, өзінің дәстүрін нығайтып, сақтай отыра, белсенді бола түседі және әлемдік қауымдастықта кіріктіріледі. Көптілділіктің құрамдас бөлігі ретінде өз этносын түсіну қазақ тілі мемлекеттік тіл болып азаматтық кіріктіруді табысты қылуға септігін тигізеді, ал орыс тілі ғылыми-техникалық ақпарат құралы, ағылшын және басқа шет тілдер әлемдік қауымдастықта адамның өз-өзін еркін сезінуі мен қарым-қатынасқа түсе алу қабілетін дамыту тілі болып табылады.

Қазіргі әлемде тілдердің рөлі маңызды болғанымен, білім берудің алдында білім алушылардың тілдік дайындық деңгейін арттыру, мектепке дейінгі білім беру ұйымдарынан бастап, педагогикалық жоғары оқу орындары мен педагогикалық қызметкерлерінің біліктілігін арттыру институттарынан жалғастыра отыра, білім берудің барлық деңгейінде көптілді жеке тұлғаны қалыптастыру қажет деп қарастырылуда.

Өмір сүру стилін таңдауда бәсекеге қабілетті және еркін болу үшін бірнеше тілдерді білу қажет. Көптілді білім қазіргі адамның кез-келген салада өзін жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Сіз білетіндей бірнеше тілдерді білу адам өмірінің философиясын, құндылық жүйесін, мінез-құлық стилін, ойлау әдісін қалыптастырады. Сондықтан көп тілді білім беруді дамыту тек үш тілдің білімін ғана емес, оның педагогикалық және психологиялық аспектілерін ескеру керек. Үш тілдің педагогикалық және психологиялық аспектілерін ескере отырып, полиглоттық білімді қоғамды дамытудың прогрессивті факторы деп атауға болады. Себебі, академиялық пән ретінде кез-келген тіл үйрену сапалы болған кезде білім беру қызметін атқара алады.

Көптілді тұлғаны қалыптастыруда оқушылардың психологиялық ерекшеліктерін ескеру қажет. Бірнеше тілдерді үйрену оқушының жады мен сөйлеу дағдысын, сондай - ақ түсіну мен талдай алу қабілетін дамытуға оң әсер етеді. Бұл сыни, шығармашылық ойлауын дамытады. Оқушылар дерексіз ғылымдарды, әдебиеттерді және басқа да шет тілдерін жақсы бойға сіңіреді. Тілді үйрену оқушыларға әлемдік деңгейдегі өзгерістерге бейімделуге, тілдік құндылықтарды түсінуге және айналадағы өмірге жаңа көзқараспен қарауға көмектеседі. Сондықтан, сөйлеу және коммуникациялық құзыреттілікті үнемі жетілдіре алу үшін, білім беруді ұйымдастыруда көптілді білім берудің белсенді жұмыс істеуі және көп тілдік тұлғаны қалыптастыру үшін жағдай жасау қажет. Көптілді тұлғаны қалыптастыру жағдайында, тіл үйрену әдістерімен қатар, жеке ерекшеліктерімен, адамдар арасындағы қарым-қатынастарды, атап айтқанда, бағдарлар, келісімділік пікірлер мен іс-әрекеттерді ұйымдастыру, интеллектуалды қарым-қатынас, психологиялық климат сияқты сипаттамалардың даму деңгейін ескеру маңызды.

Халық даналығындағы «Жеті жұрттың тілін біл, жеті түрлі білім біл» деген аталы сөзі қазіргі қоғамымыздың талабын дөп басып айтып тұрғандай. Тарихи деректерге жүгінсек, Аристотельден кейін екінші ұстаз Әбу Насыр Әл-Фараби бабамыз 70-ке жуық ұлт пен ұлыстың тілін жетік білгендіктен, артына мәңгі өшпес мол рухани құнды мұра қалдырып кеткендігі анық. Өзіміздің төл рухани байлығымыздан да ғибрат алуымыз керек. Сондықтан оқушыларға қазіргі заманға сәйкес көптілді білім беру мақсатында әр түрлі шаралар қолға алынуда. Халқымыз ежелден тіл абыройын биік көтеріп, «Өнер алды қызыл тіл» деп, сөз өнерін бар өнердің алдына қойып, жоғары бағалаған. Әдетте тіл жөнінде, тіл қарым-қатынас жасау құралы деп анықтама берілгенімен, іс жүзінде тіл тек қарым-қатынас жасау құралы ғана емес, ол белгілі бір ұлттың құндылықтарын тұтастай өз бойына қамтып жататын күрделі ұғым. Сондықтан тіл - мейлі қайсы ұлттың болмасын тарихы мен тағдырының, тәрбиесі мен тағылымының, бүкіл халықтық болмысының баға жетпес асылы, сарқылмас құнды қазынасы, ұлт рухының ұйтқысы. Осыны тіл үйренушілердің түсінгені дұрыс.

Бүгінгі күні тілдерді меңгеру - маманның бәсекеге қабілеттілігінің айғағы. Көптілді тұлғаны қалыптастыру мәселесі үш тілде белсенді сөйлеу деңгейінде оқып-үйрену

қажеттілігімен түсіндіріледі. Бұл жағдайда мынадай сұрақтар туындайды: Өртүрлі тілдерді меңгеруде оқу үрдісін қалай жобалауға болады? Көптілді тұлғаны табысты қалыптастыру үшін оқыту жаттығулары қандай болуы керек? Оның шарттары қандай? Осыған байланысты үш тілде оқытуды қамтамасыз ету үшін жұмыстың әдістемелік жүйесін әзірлеу қажет. Бұл жүйе көп тілді оқытуды енгізу үшін келесі шарттарға негізделуі мүмкін.

Біріншіден, әлемнің планетарлық көрінісін дамыту мақсатында салыстырмалы талдау арқылы тілдердің құрылымдық және мазмұндық деңгейлерін тереңдетіп зерттеуге және түсінуге бағытталған өзара байланысты меңгерту қажет. Әр түрлі тілдік жүйелердегі лингвистикалық құбылыстарды зерделеудің логикалық өзара байланысы тілдерді жақсы меңгеруге ықпал етеді.

Екіншіден, оқыту әртүрлі тілдердегі әмбебап лингвистикалық құбылыстарды талдаудан басталуы керек, содан кейін ғана жаңа, зерттелген, тілдік құбылыстар мен санаттарды арнайы меңгеруге көшу керек.

Үшіншіден, бірнеше тілдерді оқыту барысында алдымен ана тілінің принциптерін ескерген жөн. Мысалы, қазақ тіліндегі дыбыстарды үйренуде: а) орыс дыбыстарына ұқсас; б) орыс дыбыстарынан өзгеше; в) орыс тілінде мұндай дыбыстар жоқ.

Төртіншіден, көптілді білім беру үдерісінде тілдік-мәдени көзқарасты қолдану қажет. Лингвомәденитану тәсілі сөздің лингвистикалық мағынасын ғана меңгертпейді, сондай-ақ мәдени құндылықтарды, оның мәдени мазмұнын түсінуге, басқа тілді жоғары деңгейде оқуға мүмкіндік береді.

Қорыта келе, тілдік пәндер сабақтарында осы жағдайлар көптілді-лингвистикалық тұлғаны қалыптастыруға тікелей ықпал етеді. Олар көптілді оқыту үдерісін анықтайды және мұғалімге жан-жақты дамыған және үйлесімді тұлға қалыптастыруға мүмкіндік береді. Мұндай тұлға тек бірнеше тілді біліп қана қоймай, осы тілдерде ұсынылған құндылықтар мен адамгершілік қарым-қатынастар жүйесін де меңгереді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы (жаңа басылым) (27.07.2007, N 419-III). – [Электрондық ресурс]: <http://www.edu.gov.kz>.
2. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011–2020 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасы. – [Электрондық ресурс]: <http://adilet.zan.kz>
3. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012 - 2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары // Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы № 832 қаулысы.
4. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению, 2-е изд. – М.: Просвещение, 1991. – 116 б.

КӨПТІЛДІЛІК – ҰШТАСАДЫ БІЛІММЕН

*Райымбекқызы Ақжарқын
«Өрлеу» БАИ «ИТЖЖФ (Г) ПОӘ»
кафедрасының аға оқытушысы,*

*Бекебаева Гауһар Кенжебекқызы
Жамбыл облысы, Т. Рұсқұлов ауданы, Луговой ауылы,
Т. Әубәкіров негізгі мектебінің
қазақ тілі мен әдебиетінің мұғалімі*

Өркениетті қоғамында тіл адамзаттың баға жетпес құндылығы деп саналады. «Тегінде адам баласынан ақыл, білім ар, мінезі қасиеттерімен» озады деген ұлы ақын Абай сөзі қай заманда да өз мәнін жоймақ емес. Сондықтан болар, білім беру жүйесін дамыту басты бағыт болып саналады.

Тілдердің үш тұғырлығы иидиясына Елбасы нақты анықтамасында береді: қазақ тілі мемлекеттік дәрежесінде мемлекет өмірінің бар саласында «бүкіл қоғамымызда біріктіруші» қызметін атқарса, орыс тілі ұлттар арасындағы қарым-қатынастарға қызмет етеді, ал ағылшын тілі әлемдік экономикаға, әлемдік қауымдастыққа кіргізімізге қызмет етеді. Осыдан артық қандай нақылы анықтама керек?!

Бұл жерде мына мәселені де ескеруіміз қажет. Дүниежүзілік қауымдастықта Қазақстан өзінің лайқты орын алу жолында басқа мемлекетермен экономикалық және мәдени тығыз қарым-қатынасқа түсу барысында соған сәйкестелген тілді саясатында да оңтайлы даму қажеттігі туындайды.

Президентіміз әлемде Қазақстан үш тілді де еркін әрі ерікті қолданатын жоғары білімді ел ретінде танылуы керектігін айта келіп, қазақ тілінің мемлекеттік тіл тұрғысындағы бүкіл қоғамымызды топтастырушы әлеуетін нақтылап отырған жоқ па? Мұны сол қоғамымыздың қарапайым өкілдері - халықтың, тумысынан өзге тілді болса да, қазақ тілін жетік меңгерген қарапайым ұл-қызынан бастап, белгілі қайраткер, жазушылары да өз сөздерінде айтып та, жазып та дәлелдеп жүр. Мысалыға түрік қызы, қазақ тілінің ғылым – маманы Асылы Осман мен немістің ұлы атақты – жазушы, білімдар аудармашы Герольд Бельгерді айтсақ та жеткілікті болар. Қазақ тілін қазіргі заман талабына сай озық әдіспен оқытудың бағдарламасымен жасау талабын алға қойған Президент тапсырмасы да дәл қазір нақты сипат ала бастағанын аңғарып отыр.

Көптілді білім беру дегеніміз – оқу үрдісі барысында екі не одан да көп тілде білім беру. Мемлекетіміздің мектеп реформасында қаралған үш тілде оқыту – қазіргі заман қажеттілігі. Осы мақсатта қазақ, орыс, ағылшын тілдері ұлтына қарамастан тең дәрежеде асырылады. «Тіл ұштарлығы» тіл саясаты бағдарламасы күні кеше ғана айтылған дүние емес. Бұл – тарихи қажеттілік. Тілдерді дамыту - еліміздегі мемлекеттік саясаттың аса маңызды бағыттарының бірі. Тіл проблемасын оңтайлы шешу – ұлтаралық қатынастар үйлесімділігінің, халық бірлігі мен қоғамдық келісімді нығайтудың түпқазығы болып табылады. Қазіргі уақытта «Тілдің үштұғырлығы» мәдени жобасын іске асыру мақсатында қоғамдық өмірдің барлық салаларында қазақ тілінің мемлекеттік тіл мәртебесіне сәйкес қолдануын қамтамасыз ету, ресми тіл, ұлтаралық қатынас тілі ретінде орыс тілінің функцияларын сақтау, жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі ретінде ағылшын тілі жөніндегі шаралар кешені қолға алынып отыр.

«Үштұғырлық» үш тілді қамтығанымен, мәдени жобаны іске асыру барысында қазақ тіліне мемлекеттік тіл мәртебесіне сай басымдық бағыт береді. Осы ретте қазақ тілінің қолдануы аясына одан әрі кеңейту және конситуциялық мәртебесіне сәйкес қоғамдағы рөлін нығайтуға еліміздің барлық азаматтарының мемлекеттік тілді меңгеруіне қажетті барлық материалдық - техникалық жағдайларды жасауға аса көңіл бөліну керек. Меніңше, әрбір қазақстандықтың қазақ тілін тек қазақтардың ана тілін ғана

емес, әрқайсымыздың мемлекеттік тіліміз, мелектіміздің негізі белгісінің бірі, болашағымыздың тілі екенін түсінетін кез келді. Сондықтан да оны мемлекеттік саясаттың негізгі бағыты ретінде іске асырып, барынша дамытуға атсалысуымыз керек. Қазақстанда тілдердің үштарлығы жобасы жүзеге асырыла бастады. Осы жоба аясында қазақ, орыс және ағылшын тілдерін үйренуге жағдайлар жасалуда. Бұл жобаның еліміздің әлемнің бәсекеге қабілетті елдерінің қатарына қосылуға үлкен мүмкіндік беретін сөзсіз. Осы ретте көптілдік деп жүргенде өз тілімізді соның бірі ретінде қолданып қалмаймыз ба деген ой туындауы әбден мүмкін. Бірақ, бұған жауап: Елбасы бір топ қазақ тілді бұқаралық құралдары басшылармен ұлттық жаңғыру және халқымыздың бәсекеге қабілеттілігі аясындағы келеі кездесуде «Тілдің үш тұғырлығы» бағдарламасына, мемлекеттік тіл мәселесіне кеңінен тоқталып өтті. Мемлекет басшысы: «Қазақ тілі үш тілдің біреуі болып қалмайды. Үш тілдің біріншісі, негізгі, бастысы, маңыздысы бола береді. Қазақ тілі- Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі және оған қамқорлықта сондай дәрежеде болды», - деп сендерді.

Көптілдік – заман талабы. Бір халықтың мәдениетін басқалармен салыстыру арқылы ғана, әлем суретін әр алуан, әрі тұтас көруге мүмкіндік беретін ұлттық мәдениетінің барлық ерекшеліктерін және құндылықтарын сезінуге болады. Көптілді оқыту - жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемнің ғылыми құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіншілік беретін бүгінгі күннің басты қажеттілігі. Әр адамның рухани - адамгершілігін арттыру үшін, бүгінгі тез өзгеріп жатқан дүниеде өмір сүріп, еңбек ету үшін жан-жақты болу қажет. Осыған орай, бүгінгі таңда Республика мектептері толығымен жаңа мұғалімдердің құзырлығымен сапалы және инновациялық технологияларды талап етеді.

Нәтижеде жаңа ұрпаққа жаңаша оқыту, сауатты қолдану жылдан жылға күрделі және өзекті мәселеге айналады. Оқушы бойындағы сан қырлы қасиеттер мен ерекшеліктерді ашуға, жеке мүмкіндіктерін жетілдіруге жағдай жасап, оның қызығушылығын, танымдық белсенділігін арттыруға зор ықпал етеді, білім-білік дағдыларын дамытуға көмектеседі.

Әсіресе, тілді жүйелі түрде меңгерту үшін пән мұғалімдері жаңа технология әдісі тәсілдерін тиімді пайдалана білуі қажет. Тіл сабақтарында жүргізілетін грамматикалық талдаулар оқушылардың тіл байлығын, сөйлеу мәдениеттерін арттырып, шығармашылық ойлауға дағдыландырады. Егемен еліміздің білім жүйесі әлемдік көштен қаламай заман талабына сай жаңарып, жетіліп келеді. Бүгінгі қоғамдағы болып жатқан өзгерістер оқыту жүйесінің құрлымына өзгерту ендіруді талап етеді. Білім беру жүйесі, оның оқыту әдіс-тәсілдері жас ұрпаққа сапалы білім, саналы тәрбие беру ісі аянбай еңбек етуді, шығармашылық ізденімпаздықты, білімді қажет етеді. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында білім беру жүйесінің міндетінің бірі ретінде жаңа технологияларын ендіру туралы айтылған. Осыған байланысты бүгінгі таңдағы ұстаздардың алдына қойылып отырған талап инновациялық үдерістерді оқу-тәрбие процесіне ендіре отырып, өмір талап етіп отырған ойшыл, алғыр, мәдениетті, жоғары интеллектуалды, бәсекеге қабілетті ұрпақ тәрбиелеу.

Өз сөзімді белгілі ұстаз - ғалым М.М.Поташниктің мыны бір айтқандарымен қорытындылағым келеді: «Әр мұғалім өзінің бағытымен қойған мақсатына байланысты мемлекет пен қоғамның сұраныстарына, ғылым мен техниканың дамуына байланысты технологияны таңдай білу қажет», - деп атап көрсеткен.

ҮШТҰҒЫРЛЫ ТІЛ

*Тойганбекова Ш.М., Джаксылыкова У.С
«ӨРЛЕУ» БАҰО» АҚ Ф Жамбыл облысы бойынша
ПҚБАИ, Тараз қаласы*

Тәуелсіздік тізгіні қолымызға тиіп, егемен ел болған алғашқы күндерден бастап – ақ, елімізде тіл саясаты мемлекет басшысы Н. Ә. Назарбаевтың тікелей басшылығымен жүзеге асырылуда. Білім мен ғылымның, экономиканың, бизнестің, саясаттың, жалпы бәсекелестіктің қарыштап дамып отырған бүгіндей жаһандану кезеңінде Елбасы алдымызға үш тілді білу қажеттігін қойып отыр. Мемлекет басшысы «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты Қазақстан халқына жолдауында: «Қазақстан халқы бүкіл әлемде үш тілді пайдаланатын жоғары білімді ел ретінде танылуы тиіс. Бұлар: қазақ тілі – мемлекеттік тіл, орыс тілі – ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі – жаһандық, экономикаға оңай кірігу тілі» – деген болатын

Ал үш тілді жетік меңгерген жеке тұлғаны қалыптастыру біздің, яғни ұстаздар қауымының қолында екені анық. Ол үшін үш тұғырлы тіл мәселесінің іргетасын бастауыш сыныптан бастап емес, мектепке дейінгі ұйымдардан бастап қалау керектігі сөзсіз. Тіл мамандары мен психологтардың зерттеулері мен ақыл – кеңестеріне сүйенсек, бірнеше тілді меңгерудің ең тиімді кезеңі – мектепке дейінгі ұйымдардағы ортаңғы топ жасындағы балаларға тиесілі екен. Мектепке дейінгі ұйымдарда үш тұғырлы тіл мәселесінің іргетасын қалайтын тіл мамандары алдына төмендегідей мақсат қоюлары қажет:

«Мектеп жасына дейінгі балалардың таным процестерін (қабылдауын, зейінін, ойлау, сөйлеу және есте сақтау қабілеттерін) дамыта отырып, үш тұғырлы тілге деген қызығушылықтарын оятып, қазақ, орыс және ағылшын тілдерін оңай әрі тиімді жолдармен меңгерту, қазіргі заман талабына сай жеке тұлға қалыптастырудың іргетасын мықты әрі берік етіп қалау.».

Осы мақсатты жүзеге асыру үшін төмендегідей міндеттер тағайындалады:

-тілдің негізгі дыбыстарының фонетикалық құрлысымен таныстыру және баланың сөйлеу аппаратын дамыту;

-мұғалімнің нұсқауларын түсінуіне дағдыландырып, элементарлық қойылған сұрақтарға әрекет ету;

- тілдің элементарлық іскерлік – дағдыларын дамыту (мұғалімнің нұсқауларын түсініп орындау, қиын емес сұрақтарға жауап беру, оңай лексикалады тани білу, т.б.);

-сөйлеу, есте сақтау (фотографиялық, образдық, графикалық) және шығармашылық қабілеттерін дамыту;

-тілдің қарапайым құбылыстарын түсінуге дағдыландырып, ана тіліндегі бүтін құрылымдардың жиынтығын оқылып жатқан тілмен салыстыру іскерлігін қалыптастыру;

- балалардың ортақ мәдениетін, қарым – қатынас ортасын ұлғайтуға жағдай жасау;

- үлкен топта (12 – 14 бала), кішігірім топта (5 – 6 бала) және ұжымда жұмыс істей білу іскерлік – дағдыларын дамыту.

Мектепке дейінгі ұйымдарда үш тұғырлы тіл мәселесінің нәтижесі жемісті болуы үшін тіл мамандары көп ізденіп, көп еңбектеніп, білім – білік деңгейі жоғары, жан – жақты маман болулары қажет және төмендегідей әдіс – тәсілдерді орынды, тиімді пайдалана білгендері жөн:

-өтетін материалдың балалардың жас ерекшелігіне сай екендігіне, оны балалар жақсы түсініп, меңгергендігіне көз жеткізу және өткен материалды балаларға үнемі қайталатып отыру қажет. Себебі, балалар қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде не айтып, не қойғанын түсінуі керек;

-лексиканы жүйелі енгізу керек. Дыбыстар мен сөздердің, сөйлемдердің айтылуында ешқандай қате болмауы керек, үнемі түзетіп отыру қажет. Ал егер мән бермесең, сол

бұрмаланып, қате айтылған сөз немесе сөйлем болашақта әдетке айналып, одан арылу қиынға соғады;

-міндетті түрде барлық ҰОІӨ ойын түрінде (дидактикалық, шығармашылық, қозғалмалы және т.б. ойын элементтері) өткізу;

-қысқаша тақпақтар мен өлең жолдарын жаттатып, жұптасып үш тілде қысқа диалог құрғызу;

-ҰОІӨ – н көрнекі құралдарсыз өткізбеу, ол үшін тақырыптар бойынша плакаттар, суреттер, үлестірме карточкалар, ойыншықтар, аудио, видео материалдар және т.б. қажетті құралдардың болуы шарт;

-балаларды әрдайым мақтап, мадақтап отыруыды естен шығармау қажет.

Мектепке дейінгі ұйымдарда балаларды үш тілде оқытудың негізгі технологиялары үш оқыту әдістемелерінің үйлесіп, үндесіп ұштасуына негізделеді.

Олар: 1.ойын 2.коммуникативтік 3.бүкіл ағзаның толық қамтылу әдістемесі.

Оқыту барысында формалардың бірлігі мен жұмыс түрлері сақталады, сонымен қатар көрнекіліктер, құрал – жабдықтар мен образдылық басым болады, себебі балаларға сөз орамы жеке дара лексикалық бірлік ретінде емес, жиынтық, яғни белгілі – бір тұтастық, образ ретінде қабылданады.

Ұйымдастырылған оқу іс - әрекет кезінде балалар жартылай немесе толығымен дөңгеленіп отырғаны немесе тұрғаны дұрыс. Сөйтіп, мұғалімге барынша жақынырақ болуға, атап айтсам, мұғалімді дұрыс көруге, естуге және топта жағымды климат орнатуға, сонымен қатар жұмыс түрін тез өзгертуге мүмкіндік туғызады. Ұйымдастырылған оқу іс - әрекетжүйелі түрде құрылуы қажет, яғни ұйымдастырылған оқу іс - әрекет құрылымдары бір – бірінен ажырап кетпей, біріне – бірі жалғасын тауып, ұштасып кетуі керек.

Мұғалімнің ұйымдастырылған оқу іс - әрекет барысында қолданатын жұмыс түрлері төмендегідей:

- 1.Айтылумен жұмыс: а) ертегілер б) жаңылтпаштар в) ұйқас өлеңдер
2. Ойыншықпен жұмыс:а) ойыншықпен диалог б) ойыншықты сипаттау
- 3.Суретпен жұмыс:а) суретті сипаттау б) «не жоғалды?» ойыны в) «суретті тап» ойыны
4. Тақпақтарды жатқа және мәнерлеп айтқызу: а) тақпақтар сайысы б) әртүрлі жанрда мәнерлеп айту (оптимистік, мұңлы, ашулы, т. б.)
5. Өлеңдерді жатқа айтқызу.
6. Кішігірім әңгімелер мен қойылымдарды ұйымдастыру.
7. Қозғалмалы ойындар.
8. Қозғалысы аз ойындар.
9. Шығармашылық ойындар.
10. Ауызша әртүрлі жағдайға байланысты диалог құрғызу.
11. Сурет бойынша әңгіме құрғызу.
12. Әріптерді меңгерту.

Жоғарыда аталған әдіс – тәсілдер, жүргізілетін жұмыс түрлері, үш тілде оқытудың негізгі технологиялары бір – бірімен ұштасқанда ғана мектепке дейінгі ұйымдардағы балалар қазақ, орыс және ағылшын тілдерін оңай, әрі тез меңгере алатыны сөзсіз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Н. Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына «Қазақстан – 2050»
2. Bilimdiler.kz (білімділер порталы) 15.02.2016.
3. «Егемен Қазақстан» газеті, 15.04. 2016.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ СИСТЕМНОГО МЫШЛЕНИЯ

*Ускенбаева Ж.А.
Ф АО «НЦПК «Өрлеу»
ИПК ПР по Жамбылской области*

Повышение интереса к изучению проблемы формирования системного мышления в обучении, обусловлена интенсификацией интеграционных процессов, имеющих место в Казахстане.

В этих условиях повышаются требования к профессионализму учителя и к учебным результатам обучающихся.

С целью повышения качества образования учителю важно работать в направлении формирования и развития системного мышления у субъектов обучения.

Одна из задач учителя состоит в том, чтобы предоставить обучающимся необходимые схемы ориентировочной основы действий и осуществлять управление процессом их самостоятельного развития своих системных представлений, умений и навыков системного мышления и системного подхода в познавательной, теоретической, практической и иной деятельности.

Даже слабая осведомленность преподавателей в области системологии образования не должна являться препятствием для формирования у обучающихся интереса к системному подходу и возможности самостоятельного развития системных представлений.

Формирование системного мышления способствует развитию интеллектуальных способностей субъекта обучения. Во многом это обусловлено тем, что в основе формирования системного мышления и интеллектуального развития человека лежат практически одни и те же мыслительные операции.

Изучение интеллекта и его различных сторон авторами работы предлагается осуществлять в рамках анализа конкретных форм и видов деятельности, внутри которых проявляется и развивается интеллект. Смена одной формы деятельности другой приводит к качественным преобразованиям интеллекта. При этом основные свойства интеллекта особенно четко выступают в условиях мотивированной деятельности, в которой реализуются потребности, интересы личности.

Всякий мыслительный процесс является по своему строению действием или актом деятельности, направленным на разрешение определенной задачи.

При этом учитывается следующая информация: цель для мыслительной деятельности индивида соотносится с условием, которыми она задана; начальным моментом мыслительного процесса обычно является проблемная ситуация; весь процесс мышления в целом представляется сознательно регулируемой операцией; «когда мысль работает быстро, мы лишь как бы намечаем место мысли в некоторой системе и затем беглыми, стремительными бросками, как по шахматной доске, передвигаем наши мысли. В таких случаях мыслительная деятельность осуществляется на основе некоторой схемы, которая антиципирует, предвосхищает в нашем сознании еще не развернутую систему мыслей. На основе такой схемы, не обремененной деталями можно оперировать беглыми пометками. Поэтому течение мысли не задерживается: при быстром мышлении мы обычно мыслим именно так».

На уровне восприятия эффективность познания объекта зависит от уровня сформированности у субъекта структурно-функциональной схемы мыслительных действий. Например, процесс тренировки и усвоения субъектом так называемого «бокового зрения» существенно повлиял на скорость восприятия изучаемого объекта. Системное обучение, охватывающее совокупность необходимых для этого условий и факторов позволяет в короткие сроки осуществить ступенчатый переход от

моделирования элементарных схем ориентиров к формированию схем мышления, соответствующих системному типу ориентировки, а также целевых личностных программ действия.

В условиях современного ритма жизни людей, растущего потока информации, необходимости ее быстрого усвоения и эффективного использования, существенное значение для субъекта имеет правильная и своевременная ориентировка в ситуации, требующей действия и адекватная ориентировка исполнения данного действия. Интенсивный характер этих явлений обуславливает интенсификацию ориентировочной деятельности, прямо и опосредованно влияя на психические (в том числе познавательные) функции.

Благодаря психике, субъект имеет возможность представлять себе будущий результат действия за счет его предварительного «проигрывания» во внутреннем плане с учетом своего индивидуального опыта (уровень действий субъекта) и опыта общественно исторического (уровень действия личности). Ориентирующую роль психики можно отнести к ее главной функции в обеспечении активности субъектов, необходимой в условиях опережающего обучения.

Развитие познавательных процессов способствует ускорению темпа перехода от первоначально полного поэтапного формирования умственных действий к сокращенному, быстрому получению конечного результата. Это, например, необходимо для современного управления, требующего практически моментальных умственных действий.

В условиях возрастающего объема необходимых человеку знаний, умений и навыков важнейшим условием их усвоения является активная мыслительная деятельность субъектов. Все способы активизации мыслительной деятельности субъектов способствуют развитию их мышления, воображения, творческих способностей, мировоззрения и личности, являются необходимым и первостепенным условием максимально быстрого запоминания и эффективного приобретения прочных знаний.

Наиболее общими методами системного мышления, имеющими многочисленные конкретизации, являются системный анализ и системный синтез. Основными умственными способностями, отражающими системное мышление, могут являться: цельное восприятие объекта изучения; свертывание и развертывание информации; гибкость мышления; «боковое» мышление; видение проблемы; оригинальность мышления и его динамичность; творческое воображение, выделение интегральных результатов реализации спроектированных систем и т.д.

Системное мышление – конкретное выражение диалектического метода в науке. Общая методологическая установка системного мышления – рассматривать объекты любой науки с единой точки зрения в одной из всеобщих форм их бытия: в форме систем как целостностей в единстве с внутренней сложностью и организованностью частей.

К наиболее благоприятным условиям проявления системного мышления относится необходимость решения системных задач, совершенствование и развитие сложных объектов, в том числе: экономических, социальных, экологических, технических и иных систем, политических и иных процессов и т.д.

Системное мышление обуславливает видение не только поверхности объекта, явления, процесса, но и их составных частей, взаимодействующих между собой и с окружающей средой, выявляя при этом новые интегральные свойства реализации целого (системы), отсутствующие у каждого отдельного элемента рассматриваемой системы. Одной из ведущих черт системного мышления является осознание участникам учебного процесса первостепенной важности взаимодействия частей в создании целого.

Системный подход способствует достижению результатов в более или менее определенные сроки, что представляется важным особенно в условиях опережающего обучения. При этом характерным (при опережающем обучении) является получение дополнительных специфических результатов, представляющих собой интегрированные продукты осуществления системного подхода при решении поставленных задач.

Литература:

1. Психологическая диагностика: Проблемы и исследования / Под ред. К.М.Гуревича. – М.: Педагогика, 1981. – 232 с.
2. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – Санкт-Петербург: Питер, 2000. – 720 с.
3. Системный подход в опережающем обучении: Учебник / А.М.Абдыров, Т.Т.Галиев, М.Д.Есекешева, Ж.К.Согалиева и др. – Астана: Изд-во КазАТУ им. С.Сейфуллина, 2016. – 290 с.

КАЗАХСТАНСКОЕ «ТРЕХЪЯЗЫЧИЕ» - УНИКАЛЬНАЯ ФОРМУЛА ЯЗЫКОВОЙ ПОЛИТИКИ

Хулхачиева Р.Н.

*Ст.преп. кафедры «Общая педагогика и психология»
Таразского государственного педагогического института,
г. Тараз, Республика Казахстан*

KAZAKHSTAN'S "THREELINGUALISM" IS A UNIQUE FORMULA OF THE LANGUAGE POLITICS

АННОТАЦИЯ

В Казахском обществе проводится политика трехязычия, направленная на освоение казахстанцами казахского, русского и английского языков. Язык — это ключевое явление культуры, вероятно, главный механизм национального единения, инструмент возникновения и воспроизводства нации как социальной структуры и сохранения языкового многообразия в Казахстане. В рамках данной задачи предполагается, прежде всего, создание условий для обучения родному языку представителей этносов, проживающих в Казахстане.

ABSTRACT

In Kazakhstan society politics of threelingualism is conducted which leads to mastering by Kazakhs of the Kazakh, the Russian and the English languages. A language is the key phenomenon of culture, probably, main mechanism of national unity, instrument of origin and reproduction of nation as a social structure. It's the maintenance of language variety in Kazakhstan. Within the framework of this task, foremost conditioning to educating representatives of ethnos resident in Kazakhstan to the mother tongue is assumed for.

Ключевые слова: развитие образования; культуры; знание языков; многоязычие в современном мире; политика трехязычия; управление образовательным процессом в условиях трехязычия.

Keywords: development of education; cultures; language skills; multilingualism in the modern world; policy of threelingualism; management of educational process in conditions a threelingualism.

Языковая политика в Казахстане — путь интеграции Казахстана в мировое сообщество. На сегодняшний день в Казахском обществе проводится политика трехязычия, направленная на освоение казахстанцами казахского, русского и английского языков. Политика трехязычия не требует забывать родной язык, наоборот, она возводит казахский язык на первое место. Прошло двадцать лет независимого развития Казахстана, и можно подвести некоторые итоги, оценить достигнутое. Один из безусловных успехов страны — выработанная уникальная модель мирного сосуществования множества различных этносов и культур. В Казахстане выработан

уникальный опыт взаимодействия и взаимообогащения национальных культур. Создан уникальный институт культурного и религиозного взаимодействия — Ассамблея народа Казахстана, получившая, как известно, возможность непосредственно участвовать в законотворческой деятельности Парламента РК. В Республике Казахстан всегда с особой заботой и вниманием относились к развитию языкового богатства народов государства, понималась его роль в развитии современного общества [2].

Это можно понять, изучив один из первых принятых в суверенном Казахстане законов — «О языках в Республике Казахстан» (от 11.07.1997 г.), который объявляет все языки народов Казахстана национальным достоянием, историко-культурным наследием страны. Вопросы развития языков в Казахстане постоянно находились под контролем и опекой Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева, который в ежегодных посланиях народу Казахстана всегда старался акцентировать внимание на развитии образования, культуры, знание языков. В Послании Президента прямо указывается: «Народ будет мудр в воспитании потомства, заботясь о его здоровье, образовании и мировоззрении... Будет одинаково хорошо владеть казахским, русским и английским языками... Он будет патриотом своей страны, известным и уважаемым во всем мире» [2]. Одним из важнейших приоритетов долгосрочной Стратегии «Казахстан — 2030» является образование. Президент Казахстана Нурсултан Назарбаев поставил задачу обеспечить новый уровень развития университетского образования и науки. Модернизация образования должна стать той основой, на которую будет опираться будущее экономическое, политическое и социально-культурное процветание страны. Для эффективной модернизации необходимо, прежде всего, грамотное управление образованием и, в первую очередь, образовательным процессом, что требует уточнения понятия «управление образовательным процессом» [2].

Образовательный процесс есть специально организованное целенаправленное взаимодействие педагогов и учащихся, направленное на решение развивающих и образовательных задач, характеризующееся непрерывным, последовательным движением от целей к результатам, строящееся и развивающееся с учетом определенных принципов, форм и методов [1].

Под управлением образовательным процессом следует понимать целенаправленный, системно организованный процесс воздействия на его структурные компоненты и связи между ними, обеспечивающий их целостность, эффективную реализацию функций и оптимальное развитие [5].

В настоящее время иностранные языки становятся одним из главных факторов как социально-экономического, так и общекультурного прогресса общества. Для сохранения многоязычия в современном мире предпринимаются различные меры, в том числе, наличие в образовательном процессе вуза иностранного языка. В рамках задачи сохранения языкового многообразия в Казахстане предполагается, прежде всего, создание условий для обучению родному языку представителей этносов, проживающих в Казахстане. Для этого планируется оказание учебно-методической помощи, а также привлечение опытных педагогов-носителей языка, использование международного опыта и современных технологий при обучении родным языкам.

Важной задачей является изучение английского и других иностранных языков. Одним из ключевых компонентов лексического капитала казахстанцев является знание иностранных языков как средства делового и международного общения.

В Казахстане была разработана Концепция развития иноязычного образования, которая с позиций нового методологического подхода определяет цели и содержание иноязычного образования в соответствии с международными стандартами — общеевропейскими компетенциями владения иностранным языком, представляющими собой систему уровней владения языком и систему описания этих уровней с использованием единой системы понятий, которая может быть использована для описания любой системы сертификации,

а, следовательно, и любой программы обучения, начиная с постановки задач — целей обучения и заканчивая достигаемыми в результате обучения компетенциями [4].

Указом Президента Республики Казахстан от 29 июня 2011 года № 110 утверждена Государственная Программа развития и функционирования языков в Республике Казахстан на 2011—2020 гг., в которой намечены основные цели, задачи и направления языковой политики государства [3]. Субъектами образовательного процесса при изучении иностранного языка в первую очередь являются студенты и преподаватели. Отношения студента и преподавателя строятся на основе сотрудничества, уважения личности обучающегося и предоставления ему свободы развития в соответствии с индивидуальными особенностями. Причем студенты играют все более активную роль в образовательном процессе, наиболее востребованными становятся способность к самообучению, повышение личностной ответственности и активности в приобретении и передаче знаний, а преподаватель действует больше как менеджер процесса обучения и как наставник, поэтому от него требуются такие квалификационные характеристики, как наличие высокого уровня информационно-технологической, организационной, коммуникативной, педагогической и профессиональной компетентностей; присутствие инновационной культуры и мобильности, высокого педагогического и профессионального мастерства, а также достаточно высокий уровень владения английским языком. Немаловажную роль при организации и сопровождении образовательного процесса играют также учебно-методические службы вуза [6].

Цель управления образовательным процессом в условиях трехязычия можно сформулировать как повышение эффективности управления, что, в свою очередь, ведет к более эффективному усвоению знаний, умений и навыков и позволяет интенсифицировать процесс обучения иностранному языку и добиться за относительно небольшое количество часов высоких результатов как в языковом плане, так и в плане самоуправления и самоуправления процессом обучения.

Основными принципами управления образовательным процессом в условиях трехязычия являются следующие:

- демократизация и гуманизация обучения;
- системность и целостность в управлении;
- рациональное сочетание централизации и децентрализации;
- взаимосвязь единоначалия и коллегиальности;
- научная обоснованность управления;
- объективность, полнота и регулярность предоставления информации.

Процесс обучения иностранному языку строился на следующих основополагающих принципах:

- творческий характер обучения;
- деятельностный характер обучения;
- развитие автономии обучающегося в учебной деятельности;
- коммуникативный характер обучения;
- обучение культуре носителей языка;
- опора на речевой, учебный и культурный опыт.

Содержание образовательного процесса в условиях трехязычия представляют, в первую очередь, нормативные документы, описывающие компетенции, которыми необходимо овладеть учащемуся, а также конкретный языковой материал, подлежащий усвоению в определенные сроки, как то: государственный образовательный стандарт, учебный план, типовая учебная программа, учебно-методический комплекс и учебная рабочая программа данной дисциплины.

Язык — это ключевое явление культуры, вероятно, главный механизм национального единения, инструмент возникновения и воспроизводства нации как социальной структуры. В рамках сохранения языкового многообразия в Казахстане предполагается, прежде всего, создание условий для обучения родному языку представителей этносов,

проживающих в Казахстане. Для этого планируется оказание участникам образовательного процесса учебно-методической помощи, а также привлечение опытных педагогов-носителей языка, использование международного опыта и современных технологий при обучении родным языкам.

В конечном счете язык — это стержень национального государства. И поэтому вопрос о языке оказывается не только культурным, но и политическим. В начале нынешнего года, выступая с Посланием к народу Казахстана, Президент вновь напомнил, что для современного казахстанца владение тремя языками — это обязательное условие собственного благополучия и что знание английского языка — это необходимость. Глава государства говорил об этом даже в начале трудных 90-х годов. Без знания английского трудно осуществить интеграцию в мировое сообщество, поскольку этот язык является глобальным языком передачи информации как в бизнес-среде, так и в повседневном общении, и к 2020 году доля населения, владеющего английским языком, должна составлять не менее 20 % [3].

Список литературы:

1. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам [Текст]: пособие для учителей / Н.Д. Гальскова. 2-е изд., перераб. и доп. М.: АРКТИ, 2003. С. 192—194.
2. Назарбаев Н.А. Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева народу Казахстана от 27.01.2012 г. www.akorda.kz/...president...kazakhstan/poslanie_prezidenta (дата обращения 27.01.2012).
3. Назарбаев Н.А. Указ Президента Республики Казахстан от 29 июня 2011 года № 110 «О Государственной программе функционирования и развития языков на 2011—2020 годы».
4. www.kz/rus/bm/gosudarstvennii_yazik/programma_ru (дата обращения 29.06.2011).
5. Общеевропейские компетенции владения иностранным языком: изучение, обучение, оценка. Департамент по языковой политике. — Страсбург, 2001. <http://www.linguanet.ru/ipk-REMA/> (дата обращения 28.06.2010).
6. Пассов Е.И. Программа-концепция коммуникативного иноязычного образования [Текст] / Е.И. Пассов. М.: Просвещение, 2000. С. 228—229.

Щукин А.Н. Методика преподавания русского языка как иностранного. М.: «Высшая школа», 2003.

ҮШ ТІЛДЕ БІЛІМ БЕРУДІҢ МАҢЫЗЫ ЖӘНЕ ЗАМАНАУИ ӨЗЕКТІЛІГІ

*Басанова Ақманат Серікқызы
«Өрлеу» АҚ біліктілік арттырудың ұлттық орталығы»
филиалы Қызылорда облысы бойынша педагогикалық
қызметкерлердің біліктілігін арттыру
институтының аға оқытушысы*

Көпмәдениетті әлемде өмір сүріп отырған қазіргі жағдайда бір тілді ғана білу жеткіліксіз екені анық. Дана халқымыздың «Жеті жұрттың тілін біл, жеті түрлі білім біл» деген мақалы дәл осы бүгінгі жаһандану, киберкеңістікке шығу заманына дөп келгендей. Елбасымыз жеті тілді талап етпесе де, Қазақстан халықтары Ассамблеясының 12-сессиясында «Қазақстандықтардың ж

Жас ұрпағы кем дегенде үш тілді білулері тиіс: қазақ, орыс, ағылшын тілдерін еркін меңгерулері қажет» - деп, тілдердің үштұғырлығын міндеттеп берді. Мұндағы мақсат — еліміздің болашағы — жастарымыздың әлемдік білім кеңістігінде еркін самғауына

жол ашу, әлемдік ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіндік беру, осының негізінде өмірден өз орнын таба алатын, өзара қарым-қатынаста өзін еркін ұстап, кез келген ортаға тез бейімделетін, белгілі бір ғылым саласында білімі мен білігін көрсете алатын, көптілді және көпмәдениетті құзіреттіліктерді игерген жеке тұлға қалыптастыру.

Ұлттық құрамы бірыңғай, бір ғана этнос мекендейтін мемлекетте көптілділікке аса көңіл бөлінбеуі мүмкін. Ал жүз отыздан астам ұлт мекендейтін біздің елімізде көптілділіктің орын алуы заңдылық та секілді. Әрине, үш тілді меңгеру дәрежесі сол адамның немесе бүтіндей халықтың өмір сүрген тілдік ортасы, әлеуметтік, экономикалық, мәдени өмірі, тұрмыс-тіршілігі секілді көптеген факторларға байланысты. Мысалы, Қазақстанда өмір сүретін өзге ұлт өкілдері өз тілдерін, одан басқа орыс және қазақ тілдерін қоса меңгерсе, ал қазақ халқының өз тілін, орыс тілін және де жергілікті жерді мекендеген өзге ұлт өкілдерінің тілдерін игеріп алып жатқандары аз емес. Дегенмен, бұл ішінара ғана көптілділік. Бүгінгі күннің өзекті мәселелерінің бірі – жаппай көптілділікке көшу. Әлемдік білім беру іс-тәжірибесінде көптілді және билингвалды білім беру жаңалық емес. Айта кететін болсақ, АҚШ пен көптеген Еуропа елдерінде көптілді және билингвалды білім беру бағытында қыруар жұмыстар жүргізіліп, нәтижесінде жетістікке де қол жеткен. Еуропадағы мектеп түлектері мен студенттерінің өзара бірнеше тілде еркін сөйлесулері қалыпты жағдайға айналған. Люксембург халқының түгелге жуығы, әсіресе, жастары төрт тілде еркін сөйлей алады. Ең бастысы, Люксембург балалары мектепке дейін төрт жастан бастап ана тілінде, екінші сыныптан бастап француз тілінде, алтыншы сыныптан бастап ағылшын тілінде оқиды.

Бірақ, қазақстандық білім беру жүйесіне көптілді білім берудің халықаралық іс-тәжірибесінде қолданысқа енген модельдерді енгізу оңай шаруа емес екені белгілі. Әрине, бұл білім саласындағы жаңа проблема болғандықтан ол жаңа жағдайларда шығармашылық тұрғыдан іске асырылуы тиіс деп ойлаймын.

Тарихи деректерге көз жүгірсек, жаһанға атағы жайылған дара тұлғалардың барлығы дерлік бірнеше тілді меңгергенін байқауға болады. Лингвистика ғылымында көп тіл білетін адамның ойлау аумағы, ой өрісі кең болатыны дәлелденген.

Бүгінде дәрігер метафизиканы, музыка, медицина саласын т.с.с. білмеуі мүмкін ғой. Ал «Әлемнің екінші ұстазы» атанған түркі ойшылдарының ең мәшһүрі Әбу Насыр Әл-Фараби 70-ке жуық тіл білген, нәтижесінде философия, логика, этика, метафизика, тіл білімі, жаратылыстану, география, математика, медицина, музыка салаларынан 150-ге тарта трактат жазған.

Қазақ поэзиясының атасы - Ұлы Абай орыс-қазақ тілдерімен қатар парсы, араб тілдерін меңгеріп, ғылым игеруде тіл білудің маңыздылығын өте жақсы ұққан. Көптілді меңгерген ұлы Абай атамыз ақын, ағартушы, жазба қазақ әдебиетінің, қазақ әдеби тілінің негізін қалаушы ғана емес сонымен қатар философ, композитор, аудармашы, саяси қайраткер, қазақ мәдениетін жаңартуды көздеген реформатор ретінде танымал. Абай атамыздың осыншама көп саланы қамтуының өзі сол көп тілді білгенінің нәтижесі болуы ықтимал емес пе?

Қазақ халқының ұлы перзенті, Абылай ханның немересі Шоқан Уәлиханов араб, шағатай және түркі тілдерінің білген. Кадет корпусында оқып жүргенде орыс тілін жетік біліп үлгерген. Сол тұстарда қазақтан шыққан жалғыз зерттеуші ғалым Шоқан болғанына ешкім күмән келтіре алмайтыны анық. Оның ғылымға, зерттеушілікке деген қызығушылығы көптілді меңгергенінен кейін пайда болғаны да жасырын емес. Көптілді адам білім мен ғылымға құштар болатыны бүгінгі күнде де талай дәлелденіп отыр.

Орыстың классигі, ақыны А. С. Пушкин француз, ағылшын, неміс, итальян, испан, латын, грек, славян тілдерін білген. Тіпті, көне еврей тілін зерттеп үлгеріпті. Пушкиннің Ресейді жер жаһанға танытуда ақындығымен қатар, бірнеше тілді меңгергенінің көмегі орасан болғаны сөзсіз.

Орыстың дипломаты, драматургы, ақыны А. С. Грибоедов бейтаныс біреуге жазған хатында: «Менің өте білімділігім славян және орыс тілін, латын, француз, ағылшын, неміс

тілдерін игергенімде болса керек. Персияда болған кезімде парсы және араб тілдерімен шұғылдандым», – дейді. Дипломат сонау XVIII ғасырдың өзінде бірнеше тілді білгеннің пайдасын айқын сезінген.

Бұдан Б. Момышұлының «Бір тіл білген адам - бір адам, екі тіл білген адам - екі адам» деген сөзінің жаны бар екенін, яғни көптілді білген адамның көп ілімді меңгеріп отырғанын байқауға болады. Ал А. П. Чеховтың «Шет тілін білмеген адам өзін паспортсыз жандай сезінеді» деген қанатты сөзі бір тілмен шектелген адам өзін еркін, бостандықта жүргенін сезіне алмайтынын ұғындырғандай. Ендеше, «Үштұғырлы тілді» меңгеру еркіндіктің, бостандықтың, бүкіл әлем бойынша жүріп-тұрудың кепілі екені даусыз.

Әрине, тек бұрынғы адамдар ғана көп тілді білген деген ойдан аулақ болғанымыз дұрыс деп есептеймін. Түркиядан Қазақстанға қоныс аударған қазақ студент Нығмет Нажмуддин мемлекеттік тілден басқа тоғыз - хинди, араб, парсы, пушту, ағылшын, түрік, урду, тәжік, орыс тілдерін біледі және де мұның барлығын өз бетінше үйренген.

Ал шығыстану факультетінде оқитын Әділбек Қоңырбай әрі кетсе төрт жылдың ішінде ғана алты тілде ойын еш қиналмай жеткізе алатын болған. Нәтижесінде Иран елінің Тегеран қаласында оқып келуге мүмкіндік алып, бүгінде аудармамен айналысып жүр.

Алты тілді білетін Ақмаржан Кенжеболат жапон және түрік тілдерін өз бетінше оқып жатқанын айтқан.

Тіпті шет тілін жартылай білудің өзі пайдалы. Лондондағы Корольдік колледждің профессоры Лесли Хью өзімен бірге жұмыс істеген студент Шашикант Пхадниске лабораторияда өткізілген зерттеу жұмыстары нәтижесінде пайда болған трихлорсахарозды сынап көру бойынша сынақ (ағылшынша «test») тапсырған. Шет тілін жартылай білген студент «test» сөзін «taste» деп түсініп, бірден заттектің дәмін татып, оның тәтті екенін аңғарған. Осылайша, ең тиімді қант алмастырушы сукралоза табылды.

Жоғарыда айтылған ақпараттарды саралай отырып, бірнеше тілді білу тұлғаның ойлау қабілетінің нығайуына, ой-өрісінің кеңеюіне, есте сақтау қабілетінің әлдеқайда жақсаруына, тұлға ретінде дамуына мүмкіндік туғызады деген тоқтаммен келіспеу мүмкін емес. Бірақ бұл ең бастысы емес! Тек өз тілінде сөйлеп қана қоймай, өзге тілде де тілдесетін адамдарда таң қаларлық ерекшелік байқалған. Олар физикалық түрде белсенді, ширақ келеді.

Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін орта мектептерінде 1 сыныптан бастап қазақ тілін, орыс тілін, ағылшын тілін оқыту енгізілуде. Үш тілді оқыту сөйлеу әрекетінің төрт коммуникативтік дағдысын (тыңдалым, айтылым, оқылым және жазылым) қалыптастыруға бағытталған. Сонымен қатар ол тілдік және тілдік емес пәндерді оқыту мен мұғалімдердің де рөлін анықтайды.

Әрине, ең алдымен, тілдерді меңгертуде ең бірінші орында ана тіліміз – қазақ тілін меңгеру тұрады. Өз ана тіліне қанық болу әрбір адамға шарт.

Қазақ тілі - өте бай, кең мағыналы, нағыз таусылмайтын байлық. Сол халқымыздың сөз өнерін, қазына байлығын ұрпақтан-ұрпаққа жеткізу – біздің парызымыз. Төрт қатар өлең шығара алмайтын қазақ болмаған. Ол біздің ұлтымыздың мақтан тұтар ерекше қасиеті деп білем. Суырып салма ақындықтың өзі адамның сөз байлығынан, ой тереңдігінен, білімнің молдығынан туындайтын қасиет деп ойлаймын. Осындай ерекше қасиетке ие халқымыздың дана тілін бүгінгі ұрпаққа үйретуіміз керек екені даусыз. Мемлекеттік тілдің өркендеп дамуына, келешекте ғылым тіліне айналуына жол ашу мақсатында, сонымен қатар, Қазақстанды мекендеген өзге ұлт өкілдері әлеуметтік қарым-қатынас жасауы үшін қазақ тілі еліміздегі өзге ұлт мектептерінде де оқытылуда.

Өзге ұлттың тілін жетік игеріп, сол ұлт азаматтарымен ойдағыдай тіл табыса білу – үлкен біліктіліктің белгісі. Өзге ұлттың тілін игерген адам сол халықтың ішкі жан-дүниесін түсініп, күллі мәдени құндылықтарымен таныса алады. Осы тұста халқымыздың орыс тілін білуі біздің ұлтымыздың тарихи артықшылығы болып табылады. Осы орыс тілі

арқылы біз жылдар бойы Кеңес Одағы құрамындағы елдердегі білім, ғылым жаңалықтарымен танысып, өз дүниетанымдарымыз бен араласатын ортамызды кеңейтуге мүмкіндік алдық. Сол себепті де біз орыс тіліне қазақ тілінен кейінгі мемлекеттік тіл рет құрметпен қараймыз.

«Біз ағылшын тілін игеруде серпіліс жасауымыз керек. Қазіргі әлемнің осы «лингва франкасын» меңгеру біздің еліміздің әрбір азаматына өмірдегі шексіз жаңа мүмкіндіктерді ашады» - дейді Елбасымыз. Бұл сөздермен келіспеу мүмкін емес. Ағылшын тілі әлемдегі ең кең тараған тіл болғандықтан оны білген адам шексіз мүмкіндіктерге ие екені сөзсіз. Шамамен **Жер бетінде өмір сүріп жатқандардың 1,5 миллиарды ағылшын тілін меңгерген.** Бұл тіл әлем бойынша халықаралық қарым-қатынас (құру) тілі ретінде ресми түрде қабылданған. Әлемдегі экономикасы дамыған мемлекеттер - Ұлыбритания мен АҚШ-тың мемлекеттік тілі. Сонымен қатар, ондаған мемлекеттердің ресми тілі. Дүниедегі барлық аударма шығармалардың, ақпараттардың 33%-ы ағылшын тілінен аударылса, 15 % -ы француз тілінен, ал 1%-ы ғана неміс тілінен аударылады екен. Бұл статистикалардан-ақ, ағылшын тілін меңгерудің қаншалықты маңызды екенін, ақпарат пен білімнің барлығы да сол тілде екенін түсінуге болады. Демек, бұл ағылшын тілін білетін адам, жер жүзінде бір миллиардтан астам адаммен еркін коммуникацияға түсе алады деген сөз.

Бизнес, туризм, ғылым, білім беру жүйесі, кинематограф т. б. әлемнің түрлі саласында дәл осы ағылшын тілі қолданылып, көптеген әлемдік жобалар, саяси кездесулер мен жиындар, спорттық жарыстар мен олимпиадалар ағылшын тілінсіз өткен емес. Ал бүгінде өмірімізді елестете алмайтын Интернет ше? Ғаламтордағы ресурстардың - виртуалды ойындардың, кез келген бағдарламалық жасақтамалардың, одан қалса, фильмдер мен кітаптардың 80 пайызы дерлік ағылшын тілінде.

Сондықтан, еліміздегі білім мен ғылымды т. б. саланы дамытамын деген әрбір жас, әрбір патриот ағылшын тілін білуге міндетті.

Бүгінде елімізде жұмысқа қабылдағанда ағылшын тілін білетін жастарға ерекше құрметпен қарайды. Ал, кейбір шетелдік компанияларда бұл тіпті талап ретінде қарастырылып жатқаны баршамызға белгілі нәрсе. Сол себепті де бүгінде ағылшын тілін білу үлкен қажеттілікке айналып отыр.

Қазіргі қоғамда көп тілді білу әрқандай адамды кең өріске, тың өмірге бастайтын жол болып табылады. Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептерде үш тілді білім беру моделін енгізудің өзектілігі де осында:

- бүгінгі қазақстандық қоғамда көптілді, көп мәдениетті тұлғаға деген сұраныстың артуы;
- ұлттық мектеп бітірушілерін жалпы қазақстандық және әлемдік білім және ақпарат кеңістігіне кіріктірудегі мәселелерді шешу қажеттілігі;
- болашақ ұрпақты қазақстандық патриотизмге, ұлтаралық қатынас мәдениетіне тәрбиелеудің өзектілігі;
- аз ұлт өкілдерінің этникалық ерекшеліктерін сақтаумен бірге олардың жалпықазақстандық экономикалық, әлеуметтік-мәдени үрдістерге толыққанды қосылуына жағдай жасау;
- жас ұрпақтың коммуникативтік және ақпараттық құзырлықтарының жеткілікті деңгейіне қол жеткізу.

Бұл өзекті мәселелерді жүзеге асыру үшін басты мақсат анықталды. Ол – Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті орта білім стандарттары талаптары деңгейінде үш тілде білім меңгерген, көптілді коммуникативтік құзырлықтары қалыптасқан, көп мәдениетті, рухани-адамгершілік қасиеттері дамыған тұлғаны тәрбиелеу.

Мақсаттың жүзеге асуы уақыттың еншісінде, келер ұрпақтың қолында.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. ҚР орта білім мазмұнын жаңарту шеңберінде қазақ тілінде оқытатын мектептердегі бастауыш сынып пәндері бойынша педагогика кадрларының біліктілігін арттыру курсының білім беру бағдарламасы «**Мұғалімге арналған нұсқаулық**», «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2015.
2. «Сауат ашу» пәні бойынша оқу бағдарламасы, «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ, Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2014.
3. Рахымбердиев А. «Үш өлшемді әдістемелік жүйе», Қазақстан мектебі, № 2, 2010.
4. Солташұлы Ы. «Заман талабы-көп тілді болу», «Ақиқат», 2012.
5. Тер-Минасова С. Г. «Язык и межкультурная коммуникация», М., Слово/ Slovo, 2008.
6. Интернет материалдары
 - ✓ Төлеубекова Л. Д. «Көптілділік – білім берудің жаңа сатысы»
 - ✓ Ибраева Ж. М. «Көптілділікті іске асыру- бүгінгі күннің талабы»
 - ✓ Аримбекова А. Г. «Көптілді білім беруде қарастырылатын күзіреттілік мәселелері»
 - ✓ Ерғали Е. «Тіл білудің теңдессіз тиімділіктері»

КӨПТІЛДІЛІКТІҢ БІЛІМ МАЗМҰНЫН ЖАҢАРТУДАҒЫ РӨЛІ

*Басбаева Айнура Ибадуллаевна
«№ 10 жалпы білім беру орта мектебі» КММ-сі
Маңғыстау облысы, Мұнайлы ауданы, Батыр селосы*

Көптілділік , мультилингвизм, полилингвизм – нақтылы коммуникативтік жағдайдың әсер етуімен белгілі бір әлеуметтік ортада, мемлекетте бірден үш немесе одан да көп тілде сөйлей білушілік.

Қазіргі таңда қоғамда осы көптілділік туралы көптеген сын пікірлер айтылуда. Біреулер қолдаса, екіншісі қарсы болуда.

Алайда біз ата-бабамыздың өткен тарихына көз жүгіртетін болсақ:

Әлемде екінші ұстаз атанған, ұлы ғұлама Әбу-Насыр Әл-Фараби өмірінде 76 ұлттың тілін білсе, өр рухты дауылпаз ақын Махамбет пен қазақтың біртуар ұлы Шоқан да бірнеше тіл білген екен. Ұлы Абай орыс, қазақ тілдерімен қатар парсы, араб тілдерін меңгерген. Орыс тілін орта жастан асып барып, кеш меңгерген. Қазақ тілі еш уақытта өзімен көршілес халықтың тілдерінен сорлы болып, қатардан қалып өмір сүрмегендігі, өз сыбағасын ешкімге бермегендігі мыңдаған жыл тарихынан айқын. Ендеше, көптілділікті меңгеру-еркіндіктің, бостандықтың, бүкіл әлем бойынша жүріп-тұрудың кепілі.

XXI ғасыр – ғылым ғасыры. Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты халыққа Жолдауында: «Білім беру реформасы табысының басты өлшемі – тиісті білім мен білік алған еліміздің кез келген азаматы әлемнің кез келген елінде қажетке жарайтын маман болатындай деңгейге көтерілу болып табылады. Біз бүкіл елімізде әлемдік стандарттар деңгейінде сапалы білім беру қызметіне қол жеткізуге тиіспіз» – деген болатын. Осы мақсатта Қазақстан Республикасының азаматын қалыптастыру, оның тез өзгеріп отыратын әлемде табысты білім алуға деген сұранысын қалыптастыру, бәсекеге қабілетті ұрпақ тәрбиелеу және оқыту басты мақсат болып отыр. Сондықтан оқушыларға қазіргі заманға сәйкес көптілді білім беру мақсатында әртүрлі шаралар қолға алынып келеді. Жаңартылған білім беру бағдарламасы дегеніміздің өзі – үш тілді толық меңгерген, әлемдік аренада бәсекелесу қабілеті бар, инновациялық білім беру практикаларын толық меңгерген қазақстанның білімді, жан-жақты жастарын дайындау. Бүгінгі жаһандану заманында көп тіл білетін адамның қоғамдағы алатын орны ерекше. Осы бағытты іске асыру мақсатында мемлекетіміз арнайы мамандарды

дайындауды кезең-кезеңге бөліп, жұмысты бастап кетті. Мектебімізде жаратылыстану бағытында сабақ беретін пән мұғалімдеріне әдістемелік көмек көрсетіліп, олар өз сабақтарында тақырыптарға байланысты термин сөздерді ағылшын тілінде қолдануда. Ал биология пән мұғалімі Мунгбаева Мөлдір және Мамбетова Айнур үштілділікті меңгеру мақсатында арнайы курстан өтуде. Ал қалған пән мұғалімдерде кезекпен оқытылатын болады.

Сабақта ағылшын тілін кіріктіріп оқытуда жаңа технологиялардың алатын орны ерекше. Себебі әрбір мұғалім күнделікті сабағында жаңа әдіс-тәсілдерді тиімді пайдалатын болса, оқушылардың да сабаққа деген қызуғушылықтары артатын болады. Көптілді білім беру ісінде атқарылып жатқан жұмыстардан шығатын қорытынды менің ойымша мынадай:

– көптілді білім беру – бұл мектепте оқу пәндерін екі немесе одан да көптілде аудармасыз оқыту;

– әрбір мектеп бітірген Қазақстан Республикасының азаматы қазақ, орыс, ағылшын тілдерін жетік біліп шығатын болады;

– көптілді меңгерген оқушылар өзгермелі кезеңде еркін әрекеттер жасауға бейім болады;

– көптілді меңгеру еңбек нарығында да жоғары бағаланады;

- алыс және жақын шетелдерде тілдік көмекті керек етпейді.

Қорыта айтатын болсақ, көптілді білім беру бағдарламасы аясында тәжірибе жинақтап, әлемдік деңгейде көтерілуіміз керек. Бұл оқушылардың халықаралық жобаларға қатысуын кеңейтуге, шетел тілдеріндегі ақпарат көздеріне қол жеткізуіне мүмкіндік береді. Елдің ертеңі өресі биік, дүниетанымы кең, кемел ойлы азаматтарын өсіру үшін бүгінгі ұрпаққа ұлттық рухани қазынаны әлемдік озық ой-пікірімен ұштастырған сапалы білім мен тәрбие берілуі қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қ.Р «Тілдер туралы» Заңы
2. Қ.Р «Білім туралы» Заңы
3. Мектептегі шет тілі. Республикалық әдістемелік-педагогикалық журнал. №4 (22), 2006
4. Мектептегі шет тілі. Республикалық әдістемелік-педагогикалық журнал. №2(44), 2010
5. ҚР Президенті Н. Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы.

КӨПТІЛДІЛІК – ЗАМАН ТАЛАБЫ

Байхадамова Баян Ерпайзовна

Джаркинбаева Гулжан Абдимановна

*БАҰО «Өрлеу» АҚ филиалы Жамбыл облысы бойынша педагогикалық
қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты*

Көптілділікті қалыптастыру-өмір талабынан туған мәселе. Өйткені егемен еліміздің әрбір маманының күзінеттілігі, бәсекеге қабілеттілігі тілді меңгеруінен анық аңғарылатындығы шындық. Көптілділік – тілдің қызметі, құрылымымен байланысты көп аспектілі құбылыс лингвистика, әлеуметтану, психология, этнолингвистика, этнопсихологиясымен байланысты. Тілдер қатынасы теориясының негізін салушы У.Вайнрайх анықтамасы бойынша бірнеше тілді алма кезек қолдану практикасы - көптілділік. Тілдерді меңгеру деңгейін әр зерттеуші әр түрлі анықтайды. Кей ғалымдар қостілділікті екі немесе бірнеше тілдерді әр түрлі деңгейде білу, ғалымдардың бір тобы екі немесе бірнеше тілді ана тілін білу деңгейінде меңгеруі деп қарастырып жүр. Қостілділік Л.В.Щерба, У.Вайнрайх, А. Розенцвейг еңбектерінен бастау алады.

Отандық тіл білімінде көптілділік мәселесі М.М. Копыленко, З. К. Ахметжанова, С.Е.Байбульсинова, М.К. Исаев, А.Е.Карлинский, М.К.Мургазалиева, Ж.Ж. Нуртаева, А.И.Рабинович, М.Р. Сабитова, Э.Д. Сулейменова, Т.Я.Зенкова, Г.А. Габдуллина, Н.С.Мұстафа еңбектерінде қарастырылған.

Қазіргі таңда көптілділік құбылысы дәстүрлі үш аспектіде: лингвистикалық, психологиялық, әлеуметтік тұрғыдан қарастырылып жүр. Лингвистикалық аспектіде негізінен қатынастағы тілдердің құрылысының өзара әсерінің қаншалықты өзгеруі, бір-біріне қаншалықты деңгейде әсері таза тілдік құбылыс ретінде қарастырылады. Көптілділікті лингвистикалық аспектіде қарастырған У.Вайнрайх көптілділік мәселесі лингвистикалық тұрғыдан бірнеше қатынастағы тілдік жүйелерді сипаттау, бір тілді меңгеру барысында туатын қиындықтар, интерференция құбылысы, сонымен қатар қатынастағы әр тілдегі ауытқулармен байланыстырады. Көптілділік мәселесі лингвистикалық аспектіде тілдің әр түрлі деңгейінде көрінетін интерференция болып табылады. Интерференция оқып-үйреніп отырған тілдегі ауытқудың бірінші тіл әсерінен туындайды. Тілдік қатынас мәселесін кез-келген аспектіде зерттеу кезінде тіл мен сөйлеу қатынасы, тіл мен ойлау, тіл мен қоғам арақатынасы ескерілуі тиіс.

Тіл мәселесіне қатысты Олжас Сүлейменов былай деген: «В идеале любой молодой казахстанец в будущем должен быть трехязычным – казахский, русский, английский. Порядок может быть и другим: русский, казахский, английский. Если мы хотим быть достойно представлены в экономике и культуре Евразийского региона и мира»

Біздің міндетіміз - 2020 жылы қазақ тілін меңгергендердің қатарын 95% жеткізу. Сонымен қатар, Мемлекет басшысы атап өткендей, біз ең алдымен, еліміздің көпұлттылық және көптілділік сияқты басты құндылықтары мен басымдылықтарын сақтап қалуымыз қажет. Тілдік ортаны қалыптастыруда әсіресе тәрбие беруді, патриотизмді, адамгершілік пен азаматтық қағидаттарын насихаттауға ерекше көңіл бөлуіміз керек.

Осыған байланысты кейбір мектептер мен біздің мекеме аталған жоба негізінде ең әуелі көптілділікті қалыптастыру мәселесі бойынша төмендегі міндеттерді жүзеге асыру қажеттігін белгіледі:

-Қазақ, орыс, ағылшын тілдерінің қолданылу аясын кеңейтуге ықпал ету;

-Барлық қауымның тілдерді меңгерудегі міндеттерін орындауға қажетті алғы шарттарды енгізу;

-Тілді оқыту мен үйренудің озық әдістемелерін және жаңа технологияларды енгізу;

-Кезең- кезеңмен тілдерді меңгеруге көмек көрсету, бұл бағыттағы іс-шараларды нақты қолға алу;

-Олимпиада, пікірсайыс, дебат, тәрбие сағаттарын, т.б. іс- шаралар өткізіп, онда бағдарламаның негізгі бағыттары бойынша мамандыққа, тілге қатысты мәселелер көтеру.

Осы міндеттерге орай жоспарланған жұмыстар өз дәрежесінде орындалып отырады. Оның үстіне көптілділікті қолдаушылар, бірнеше тілде сөйлейтін, полимәдениетті филология саласының мамандары болғандықтан, институт ұжымы тыңдаушылардың біліктілік деңгейін осы бағытта көтереді, ол нақтылы іс-шараларда көрініс береді. Атап айтқанда:

-Оқу әдістемелік құралдар, ПОӘК материалдары, сабақ конспектілерін дайындағанда мүмкіндігінше үштұғырлы тіл мәселесі ескерілген. Сонымен қатар институт базасында ПОҚ ағылшын тілін меңгерту алға қойылған.

Қорыта айтқанда, көптілді біліп меңгеру өркениет талабы болса, ана тілін білу, дамыту, құрметтеу– адам баласының ғана емес, жалпы ұлттың, халықтың, қоғамның, сәйкесінше, мемлекеттің болмысын көрсетуші құбылыс. Тілге қамқорлық жасау - ұлттың болашағын қорғау. Ендеше, тіл және мәдениетке қатысты айтылған мәселелер дер кезінде оң шешімін табуы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер:

Хасанұлы Б. Тілдік қатынас негіздері. – Алматы.: Қазақ мемлекеттік қыздар педагогика институты, 2006. – 86 б.

Байтұрсынов А. Сөйлеу әуезділігі. // Ақ жол. Өлеңдер мен тәржімалар, публ. мақалалар және әдеби зерттеу. – Алматы.: Жалын, 1991. – 460 б.

Аманжолов С. Қазақ әдеби тілі синтаксисінің қысқаша курсы. – Алматы.: Санат, 1994. – 320 б.

Жұбанов Қ. Қазақ тілі жөніндегі зерттеулер. – Алматы.: Мемлекеттік тілді дамыту институты, 2010. – 608 б.

Шаханов М. Желтоқсан эпопеясы – Алматы:

БҮГІНГІ БАСТЫ ТАЛАП - БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ КӨПТІЛДІЛІКТІ ТӘЖІРИБЕ ЖҮЗІНДЕ ІСКЕ АСЫРУ

*Жангабулова Анар Асылханқызы
«Өрлеу» БАҰО» АҚФ ОҚО ПҚБАИ аға оқытушысы*

Жаһандану жағдайында қоғамдық өмірдің тідік саласы елеулі өзгерістерге анағұрлым бейім келеді. Оны саяси, экономикалық және мәдени жүйелерінің ауысу қарқыны мен сипаты, басым жағдайда, әрбір жеке алынған ел үшін ерекше тілдік, этно-мәдени, әлеуметтік және өзге де нақты-тарихи жағдайларға байланысты болатынымен түсіндіруге болады.

Көпэтникалық және көпконфессиялы мемлекет бола тұрып, Қазақстан осы күні өзінің тілдік-мәдени дамуында күрделі де, қарама-қайшылыққа толы кезеңін өткеруде, оны қалыптасқан тілдік ахуал куәландырып отыр. Осы орайда, тілдік саясаттың аясындағы барлық дерлік құжаттарда бірнеше тілді меңгеру қажеттілігі өзекті идея болып тұрғанын да атап өту керек.

Осылайша, Мемлекеттік тілдің қолданылу аясын кеңейтудің, оның бәсекеге қабілеттілігін арттырудың тұжырымдамасы мемлекеттік тілді оқытудың сапасын арттыруға, мемлекеттік тілдің қоғамдық өмірдің барлық салаларындағы қолданысын қамтамасыз етуге, оның халықаралық келісімді және қазақстандық елжандылықты нығайтудың факторы ретіндегі рөлін арттыруға бағытталған. Қазақстан Республикасы тілдік саясатының тұжырымдамасы орыс тілін ғылым мен техниканың түрлі салалары

бойынша ақпараттың негізгі қайнар көзі, таяу және алыс шетелмен байланыс құралы ретінде анықтауда.

Сонымен бірге, жаһандық экономикалық кеңістікке бірігу әлемдік тілдерді, атап айтқанда ағылшын тілін білусіз мүмкін көрінбейді. Оның қарқынды түрде меңгерілуіне байланысты, қазақстандықтардың басым саны үшін тілдік ахуалды толық көлемінде көптілді деп белгілеп алуға болады. Яғни осы күнгі объективті шындықтар қазақстандық қоғам үшін тән қос тілдік, көптілділікке ауысуымен қалыптасып отыр.

Сондықтан осы құжаттардың өзінде білім беру жүйесінің елдегі жаңа тілдік ахуалмен байланысты мәселелерді шешуіндегі рөлі аталып отырғаны да кездейсоқтық емес: «Білім беру жүйесінің алдында тілдік дайындау маңызды элементтерінің бірі болып табылатын жоғары сапаға халықаралық стандарттарға негізделген білім беру процесінің үздіксіздігі қағидатына қол жеткізу міндеті тұр». Осыған орай, тілдік білім мәселесі жаңа мәніне ие болуда. Бұл жағдайда кез-келген тілді меңгеру осы тіл иелерінің мәдениетін зерттеумен ілесу қажеттілігі туралы идея бастамасы ретінде алынады. Оған қоса, бұл үрдіс әр түрлі жазықтықтарда емес, тұтас, яғни синкретті өтуі тиіс. Осыған байланысты нәтижесі ретінде қоғамның көптілді азаматтары шығатын полилингвомәдениетті білім туралы сөз көтерген де орынды болатын еді. Осы көптілдіктің қосындысы ретінде өзінің этносына қатыстылығын түсіну сезімін нығайтатын ана тілі, қазақ тілі мемлекеттік тіл ретінде, орыс тілі ғылыми-техникалық ақпараттық қайнар көзі ретінде, адамның дүниежүзілік қоғамдастықта өздігінен теңесуге қабілетін дамытатын шет тілі мен өзге де туыс емес тілдер болуы керек. Сондықтан адамның өмірдің жаңа әлеуметтік-саяси және әлеуметтік-мәдени болмысына бейімделуінде басты индикаторлардың бірі ретінде, тілді меңгеру қазіргі уақытта өзекті ғылыми-теоретикалық және ғылыми-практикалық міндет болып шығады. Одан басқа, объективті түрде тәуелсіздік кезеңінде қалыптасқан тілдік саясаттың және тілдік ахуалдың дәстүрлі тұжырымдамасын жаңаша ұғыну қажеттілігі де туындады.

Бұл қазіргі замандағы Қазақстанның тілдік ахуалына қатысты мәселе Қазақстан Республикасы Президентінің «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты Жолдауында анағұрлым көрнекі көрсетілген, онда елдің және оның азаматтарының бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ету мақсатымен «Тілдердің үштұғырлығы» мәдени жобасын кезеңімен іске асыру ұсынылған, оған сәйкес үш тілді дамыту қажет: мемлекеттік тіл ретінде – қазақ тілін, ұлтаралық қатынас тілі ретінде – орыс тілін және жаһандық экономикаға табысты кірігу тілі ретінде – ағылшын тілі болуы тиіс екенін ерекше атап көрсеткен. Кем дегенде үш тілді меңгеру – қазіргі заман талабына айналып отырған қажеттіліктердің бірі.

Қоғамның, соның ішінде ғылыми-педагогикалық қауымдастықтың да білдірген пікірі негізсіз сыннан бастап берілген идеяға теоретикалық-әдіснамалық негіздемелерді іздестіруге және оны іс жүзінде орындауға бағытталған тетіктерді әзірлеуге дейін айтарлықтай бізмәнді болмады. Осы идея мән-жайының қысқа және нұсқа айтылғанына қарамастан, сыни пікірлерде берілген түсініктемесінде ол ағылшын тілі басымдылығы ретінде анықталуда. Осы сыни ойлардың дәрменсіздігін және бірлікке іріткі салатын күшін атап өтіп, «үштұғырлық» ұғымының болмысына назар аудару қажет. Біздің түсінуімізде бұл өз мәнін келесіде табуда: үштілділікті дамытудың қазақстандық қоғамдастық үшін оң әсері бірыңғай саясаттың, идеологияның, мәдени негіздің болуында ғана мүмкін. Бұл негіз «Тілдердің үштұғырлығы» жобасының авторымен мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілін, ұлтаралық қатынас тілі ретінде орыс тілін және жаһандық экономикаға табысты кірігу тілі ретінде ағылшын тілін меңгеру деп оның мән-жайын түсіндіруінің өзінде-ақ берілген. Аталған үш тілдің меңгерілуі үшін тең шарттарды тудыру (білімділік міндеттерін тең белгілеу мағынасында) олардың қолданылуыдағы тең аясын, қолданылуының тең жүктемесін және оның тең мәртебесін білдірмейді.

Көптілді білім беруді жүзеге асыру жөніндегі халықаралық және отандық тәжірибеге шолу

Мәдени қоғамдастықтардың қарқынды интеграциясы жағдайында білім берудің классикалық моделі де айтарлықтай ауысуда. Өзінің базалық негіздерін сақтаумен, ол өз құрамына өтпелі кезеңдегі қоғамның қажеттіліктері шарт болған бірқатар инновацияларды да құрайды. Педагогикалық шындықтың ауысу көріністерінің бірі ретінде көптілдік білімнің қалыптасуына тұрақты беталысын атауға болады, ол әлеуметтік объектілері ойлары, олардың коммуникативтік дағдыларының және өзара қатынасындағы толеранттылығының демократиялық үлгісін дамытуға ықпалын тигізетін қуатты тетік ретінде шығады.

Педагогикалық инновациялардың оң болуына және оларды күнделікті тәжірибеге табысты енгізілуіне көп жағдайда тек әлеуметтік-экономикалық және саяси факторлар ғана, тарихи мұрасы да алғы шарт болады. Қайсыбір құбылыстардан тарихи тамырлары әлдеқайда терең де алыс көрінгенімен, олар бәрібір өзінің объективті заңдылығына байланысты өзара байланысып, өзара алғышарт беруіне қарай, белгілі дәрежеде қазіргі күндегі әлеуметтік ахуал сипатын негіздейді.

Осы мәнінде Қазақстандағы көптілді білім теориясы мен практикасының туындауы мен бой көтеруіне тарихи-педагогикалық алғы шарттары ретінде келесі баптарды көрсетуге болады:

- ✓ дүниежүзілік әлеуметтік-экономикалық кеңістікте орын алып жатқан жаһандық интеграциялық-саралау үрдістері бірлігінің диалектикалық бірлігі лингвомәдени коммуникациялардың әмбебап құралдарын іздестіруді талап етеді;

- ✓ осындай коммуникацияның құралы ретінде осы күні әлемдік тілдер арасында анағұрлым кең ақпараттық мүмкіндіктеріне ие ағылшын тілі танылуда;

- ✓ ағылшын тілінің қазақстандық қауымдастықтағы лингвомәдени кеңістігіне кіруі оның әлемдік экономикаға кіру үшін оны қажетті көлемінде институционалдық зерделеуді талап етеді;

- ✓ қазақ тілінің мемлекеттік мәртебесі, оның қолданысының шынайы деңгейі оның білім беру жүйесіндегі, соның ішінде тілдік білімдегі қажеттілігіне алғышарт болуда;

- ✓ қазақ-орыс, ұлттық-қазақ, ұлттық-орыс билингвизмінің (қостілділіктің), ұлттық-қазақ

орыс үштілділігінің қолданысы, орыс тілінің үстемдігі есебінен Қазақстанда қалыптасқан қазіргі күнгі тілдік ахуал білім беру мазмұнында оқу пәндері ретінде тілдердің тепе-теңдігі қажеттілігіне алғышарт болуда;

- ✓ қазақстандық тілдік ахуал үшін табиғи саналып, тарихи қалыптасқан орыс-қазақ қостілділігі орыс тілін ана тілі ретінде және ана тілі емес ретінде меңгерудің кеңестік дәуірден мұра болып бізге қалған ғылыми-әдістемелік базасының жоғары деңгейде әзірленуіне алғышарт болып отыр;

- ✓ кеңестік дәуірдегі тілдік құрылыста қазақ тілінің шет қалған жағдайы оның қолданыс белсенділігін тежейтін фактор болып шығып, сонымен қатар қазақ тілін оқытып-үйрету мәселесінде педагогикалық тәжірибенің жіті тапшылығына алғышарт болды.

Қазақстанның көптілді, көпмәдениетті қоғамында, сонымен қатар, басқа елдің азаматтарымен тіл табысып, табысты қарым-қатынаста бола білген адамды толығымен қалыптасқан коммуникативті тұлға ретінде қарастыруға болады. Оқушыдан дәл осындай тұлғаны қалыптастыру – қазіргі білім саласының негізгі міндеттерінің бірі болып саналады. Осыған орай білім беру жүйесінде оқытушыларға қойылатын басты талаптардың бірі — өмірден өз орнын таңдай алатын, өзара қарым-қатынаста өзін еркін ұстап, кез-келген ортаға тез бейімделетін, белгілі бір ғылым саласынан білімі мен білігін көрсете алатын, өз ойы мен пікірін айта білетін мәдениетті жеке тұлға қалыптастырып, бәсекеге қабілетті маман тәрбиелеу. Көптілді мемлекеттер арасында әлеуметтік-мәдени қатынастар жасай алатын, түрлі елдердің мәдениеті, әдебиеті, тарихымен танысып,

қажетін пайдалана отырып, бөтен мәдениеттің ішіне сіңіп кетпей, өзінің елі мен мәдениетін басқаларға таныта алатын, санатты да саналы, көпмәдениетті тұлғаны қалыптастыру – өмір талабы.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Н. Ә. Назарбаев, «Ел болашағы – жас ұрпақ», Егемен Қазақстан 4. IX. 2007 ж.
2. Қ.Р «Білім туралы» Заңы.
3. Ахметжанова З.К. К вопросу о трехязычии //Қазақ тілінің тарихы мен түркітану мәселелері//. А.: 2011ж - 296 с.
4. Уәли Н. Қазақ тілі қандай тіл? //Тілтаным, 2004//. №3, 156-163 бб.
5. Мектептегі шет тілі. Республикалық әдістемелік-педагогикалық журнал. №2(44), 2010ж.

ҮШТІЛДІ ОҚЫТУ – ЗАМАН ТАЛАБЫ

*Жалмағамбетова Жанат Жумабаевна
БАҰО АҚ «Өрлеу» АҚ Қызылорда филиалы аға оқытушысы, п.ғ.м*

«Тіл – халықтың тарихы, шежіресі, халықтың күллі өмірінің жаңғырығы мен ізі, онан сол тілді жасаушы халықтың арманы мен үміті, қайғысы мен қуанышы, күллі рухани өмірінің үні естіліп тұрады. Тіл – адам қатынасының аса маңызды құралы. Тіл – адам баласы қоғамының өмір сүруінің және дамуының қажетті шарты. Ол әрбір адамға ана сүтімен бірге еніп, қалыптасады», - деп К.Аханов айтқандай, тіл – біздің өміріміз бен қоғамымыздың ажырамас бөлігі.

Үштілді оқыту – заман талабы. Үштілділік – бәсекеге қабілетті елдер қатарына апарар басты баспалдақтардың бірі. «Үштұғырлы тіл» туралы идеяны мемлекет басшысы 2006 жылдың қазанында өткен Қазақстан халқы ассамблеясының XII құрылтайында жария етті. Ал 2007 жылғы “Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан” атты халыққа Жолдауында “Тілдердің үштұғырлылығы” атты мәдени жобаны кезең-кезеңмен іске асыруды ұсынды.

Елбасымыздың «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты Халқына Жолдауында: “Тілдердің үштұғырлығы мәдени жобасын кезеңдеп жүзеге асыруды қолға алуды ұсынамын. Қазақстан бүкіл әлемге халқы үш тілді пайдаланатын мәдениетті ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар - қазақ тілі - мемлекеттік тіл, орыс тілі - ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі - жаһандық экономикаға ойдағыдай кіру тілі” деген салиқалы үндеуінде айтқандай, әлемдік кеңістікке енуде ағылшын тілінің маңызы зор. [4, 41].

Ағылшын тілі - әлемдік бизнес тілі, оны меңгеру – жастарға әлем танудың кілті болмақ. Ағылшын тілін білу біздің жастарға шексіз мүмкіндіктер ашады. Ол – жаһандандудың кепілі. «Ақпараттық технология дамыған қазіргі дәуірде күн сайын дерлік ағылшын тілі дүние жүзі халықтарының тілдеріне жаңа сөздер мен ұғымдар арқылы батыл ену үстінде. Бұл үдерістен біз де тыс қалмауымыз керек» [4, 49].

Көптілділік мәселесі – Қазақстан үшін ғана емес, бүкіл әлемнің алдында тұрған көкейтесті мәселелердің бірі, себебі, жаһандандыру және киберкеңестікке шыққан заман тілдерді білуді талап етеді. Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев Қазақстан халықтары Ассамблеясының 12 сессиясында: «Қазақстандықтардың жас ұрпағы кем дегенде үш тілді білулері тиіс: қазақ, орыс, ағылшын тілдерін еркін меңгерулері қажет»-деп, Еуропадағы мектеп түлектері мен студенттерінің өзара бірнеше тілде еркін сөйлесулері қалыпты жағдайға айналғандығын атап өтті. Кем дегенде үш тілді меңгеру-заман талабына айналып отырған қажеттіліктердің бірі.

Еліміздің Президенті Н.Ә.Назарбаев Қазақстан халықтары Ассамблеясының сессиясында сөйлеген сөзінде: «Қазақстандықтардың жаңа ұрпағы ең кемі үш тілді болуы, қазақ, орыс және ағылшын тілдерін еркін меңгеруі тиіс. Еуропада көптілділік қалыпты

нормаға айналған, біз де осы қатардан міндетті түрде табылуға тиіспіз. Ағылшын тілін кең тұрғыда білмей, ұлттың нағыз бәсекеге қабілеттілігі туралы айту қиын», - деген-ді. [3, 3] Елбасымыз: «Мектеп жасына дейінгі білім беру деңгейінде үш тілді оқытуды жаппай енгізуді қамтамасыз ету қажет. Осылайша біз тілдерді меңгерудің қисынды жүйесін қалыптастыра аламыз: әліпбиі – балабақша деңгейінде, мектепте – базалық деңгей, университет пен колледжде – мамандық бойынша кәсіби тіл», - деп, көптілді білім беруді дамытуға басымдық танытып отыр. Сондай-ақ, Қазақстан халқына Жолдауындағы білім беру жүйесінде үш тілдің – мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілін, ұлтаралық қатынас тілі ретінде орыс тілін және әлемдік экономикаға үйлесімді кірігу тілі ретінде ағылшын тілін меңгерген, бәсекеге қабілетті маман даярлау міндетін атап көрсеткенін білеміз. Бұл дегеніміз оқу орындарына жаңа міндеттер, жаңа талап, жаңа мақсаттар қойып отыр дегенді түсіндіреді. Елбасы қойып отырған міндеттің негізгі мақсаты – өмірден өз орнын таңдай алатын өзара қарым – қатынаста өзін еркін ұстап, кез келген ортаға тез бейімделетін, белгілі бір ғылым саласында білімі мен білігін көрсете алатын, көптілді және көпмәдениетті құзіреттіліктерді игерген полимәдениетті жеке тұлға қалыптастыру. Әлемнің жетекші елдерінің көпшілігі білім беру жүйесін, білім берудің мақсатын, мазмұны мен технологияларын оның нәтижесіне қарап бағалайтын болды. Білім берудің қазіргі негізгі мақсаты білім алып, білік пен дағды, іскерлікке қол жеткізу ғана емес, солардың негізінде дербес, әлеуметтік және кәсіби біліктілікке – ақпаратты өзі іздеп табу, талдау және ұтымды пайдалану, жылдам қарқынмен өзгеріп жатқан бүгінгі дүниеде лайықты өмір сүру және жұмыс істеу болып табылады. Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев «Болашақта еңбек етіп, өмір сүретіндер – бүгінгі мектеп оқушылары, мұғалім оларды қалай тәрбиелесе Қазақстан сол деңгейде болады. Сондықтан ұстазға жүктелетін міндеттер ауыр» деген болатын. Қазіргі заман мұғалімінен тек өз пәнінің терең білгірі болу емес, тарихи танымдық, педагогикалық – психологиялық сауаттылық, саяси экономикалық білімділік және ақпараттық сауаттылық талап етілуде. Бұл заман талабына сай білім беруде жаңалыққа жаны құмар, шығармашылықпен жұмыс істеп, оқытудың озық технологиялары мен инновациялық әдістерді сабақ үрдісінде тиімді пайдалана алатын білігі мен білімі жоғары ұлағатты ұстаз болу керек деген сөз. [5, 3]

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңының 8 – бабында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық коммуникациялық желілерге шығу, ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке тұлғаны қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау» - деп атап көрсеткендей, қазіргі кезеңде әрбір мұғалімнің алдына қойып отырған басты міндеттерінің бірі – оқытудың әдіс – тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және жаңа педагогикалық технологияны меңгеру. Ал білім беру жүйесінің алдындағы жаңа міндеттердің бірі инновациялық педагогикалық оқыту технологияларын пайдаланып білім сапасын арттыру. [2, 8] Қазіргі кездегі жаңа білім саласына қойылатын талап инновациялық технологиялар мен әдістемелерді көптеп қолдану болып табылады. Сонымен қатар дәстүрлі оқыту әдісіне қарағанда инновациялық технология арқылы білім беру оқушының пәнге деген қызығушылығын, ізденісін арттырады. Жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі жас ұрпаққа адамгершілік-рухани тәрбие беру десек, оқытушылар осы талапқа сай оқытудың инновациялық технологиялары мен әдістемелерінің мән-мағынасын түсініп, өз тәжірибелерінде қолдана білудің маңызы зор. Инновациялық технология – алға қойған мақсатқа жетудің тиімділігін қамтамасыз ететін оқудың әдіс-құрал және түрлерінің жүйесі арқылы оқыту мазмұнын жүзеге асыру жолы болып табылады. Инновациялық технологияда мазмұн, әдіс және құралдардың өзара байланысы десек, ал аталған озық әдістемені қажетінше педагогикалық міндетке сәйкес іріктей білу оқытушының педагогикалық шеберлігіне байланысты.

Бүгінгі күні жалпы білім беру жүйесіне енгізіліп отырған жаңартылған білім беру бағдарламасы бойынша тілдік дағдыларды дамытуға басымдықтар берілген. Дағдыларды дамыту барысында оқушылардың бойында төмендегідей нәтижелерге қол жеткіземіз:

- сыныптағы оқушының барлығы дерлік сабаққа қатысады;
- оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырады;
- сабақта пайдаланылатын көрнекіліктердің санын арттырады;
- оқушылардың шығармашылығын арттырады;
- оқушыларды жеке және топпен жұмыс істеуге үйретеді;
- грамматикалық құрылымдарды оңай түсінуге көмектеседі;
- оқушылардың есте сақтау, есту, көру, сөйлеу, ойлау қабілеттерін дамытады;
- пікірталас, талдау, анализ жасау мүмкіндіктерін арттырады;

Бұл оқушылардың халықаралық жобаларға қатысуын кеңейтуге, шетел тілдеріндегі ақпарат көздеріне қол жеткізуіне мүмкіндік береді. Елдің ертеңі өресі биік, дүниетанымы кең, кемел ойлы азаматтарын өсіру үшін бүгінгі ұрпаққа ұлттық рухани қазынаны әлемдік озық ой-пікірімен ұштастырған сапалы білім мен тәрбие берілуі қажет.

Әдебиеттер тізімі:

1. ҚР «Тілдер туралы» Заңы
2. ҚР «Білім туралы» Заңы
3. Мектептегі шет тілі. Республикалық әдістемелік-педагогикалық журнал. №4 (22), 2006
4. Мектептегі шет тілі. Республикалық әдістемелік-педагогикалық журнал. №2(44), 2010
5. Қадашева Қ. Қазақ тілін оқыту әдістемесі, Алматы 2008
6. ҚР Президенті Н. Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы. Жарықбаев Қ. Аталы сөз.– Алматы: Жалын, 1980.
7. Ақиқат. 2013 жыл, №1. «Қазақстан – 2050» стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы.
8. Ақиқат. 2011жыл, №5. «Қазақ тілін білу - әншейін бір ұран емес», Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқы ассамблеясының ХҮІІ сессиясында сөйлеген сөзі
9. Назарбаев Н.Ә. (Қазақстан халқына жолдауы). Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан. Астана, 2007
10. Хасанұлы Б. Тілдік қатынас негіздері, А, 2008ж.

ПОЛИЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В КАЗАХСТАНЕ: ПЕРСПЕКТИВЫ ЕГО РАЗВИТИЯ

Жумагалиев Равиль Абилович
Ст.преп. кафедры «Общая педагогика и психология»
Таразского государственного педагогического института,
г. Тараз, Республика Казахстан

*Кто не знает иностранных языков, тот
ничего не смыслит и в своём родном языке*
И.Гёте/

На сегодняшний день проблема полиязычного образования в высших учебных заведениях нашей страны является достаточно актуальной и разносторонне исследуемой проблемой, так как полиязычное образование имеет как своих сторонников, так и противников, утверждающих, что необходимо знать лишь свой родной язык, необязательно изучать другие языки. С одной стороны, их можно понять, так как человек, который стремится изучать другие иностранные языки должен прежде всего знать свой родной язык. Изучая свой родной язык мы узнаём об истоках нашего государства, о традициях и обычаях своего народа, которые существовали и существуют на протяжении веков. Это не скептицизм, это боль за судьбу народа. С другой стороны, мы живём в достаточно развивающейся стране и в век научно-технической революции. Полиязычное образование даёт сегодняшнему выпускнику и завтрашнему специалисту «окунуться» в мир инновационных технологий, побольше узнать о других странах, и самым главным является то, что он сможет в будущем раскрыть в полной мере свой творческий и научный потенциал, свои способности. Ведь человеком движет не только биологическая или материальная потребность, но и потребность в самовыражении своих концепций и умозаключений.

Глава государства Н.Назарбаев уделяет острое внимание триединству языков как уникальному проекту. Уникальность его в том, что через знание других языков другие страны могут больше узнать о Казахстане, об истории становления нашей независимой страны.

«Казахстан должен восприниматься во всём мире как высокообразованная страна,- отмечал Президент,- население которой пользуется тремя языками. Это: казахский язык- государственный язык, русский язык- как язык межнационального общения и английский язык- язык успешной интеграции в глобальную экономику».

Одним из преимуществ полиязычного образования становится то, что оно послужит укреплению конкурентоспособности Казахстана. Конкурентоспособность нации определяется не только экономическими отношениями и минеральными запасами, но и интеллектуальностью самой нации, высококвалифицированными кадрами.

Полиязычное образование- это целенаправленный, организуемый, нормируемый триединый процесс не только обучения, но и воспитания и развития индивида как полиязыковой личности на основе овладения несколькими языками. Оно позволяет сохранить многообразие культур, отсюда возникает понятие «диалог культур» между представителями того или иного народа.

Концепция полиязычного образования представляет собой ряд мероприятий, а именно;

- совершенствование умений и навыков владения ППС тремя языками для активного использования в учебном процессе;
- организация поэтапного внедрения полиязычного образования по приоритетным специальностям;
- организация языковых курсов для ППС;
- организация целенаправленной подготовки ППС за рубежом;

- пополнение электронной базы полиязычной учебной, методической, научной, справочной и другой литературой, мультимедийными материалами;
- организация написания совместных учебных пособий с зарубежными партнёрами и т.д.

Основная цель полиязычия- формирование поликультурной многоязычной личности, обладающей информационными, коммуникативными и интеллектуальными потребностями, способностями и компетенциями, которые позволяют ей успешно действовать в условиях межкультурного общения и профессионально- языковой деятельности в роли субъекта иноязычного познания.

Министерством образования и науки Республики Казахстан предпринимаются значимые шаги по дальнейшей реализации полиязычного образования во всех учебных заведениях.

Во-первых, приглашаются видны учёные-исследователи из Франции, США, Англии, Канады, Чехии, Польши и др.западно-европейских стран для проведения семинаров, лекций, мастер-классов для ППС высших учебных заведений. Появляется возможность для обмена опытом в той или иной сфере, будь это техническая, гуманитарная либо педагогическая.

Во- вторых, организовываются языковые курсы в высших учебных заведениях Казахстана с целью интенсивного изучения иностранного языка. Основная задача- усилить профессиональную компетентность педагога по своей отрасли.

В-третьих, каждый год студенты высших педагогических учебных заведений, в том числе и Таразский государственный педагогический институт обучаются в течение семестра в университетах Европы, где они получают большие впечатления об увиденном.

В-четвертых, публикуются научные статьи, учебники и учебные пособия на английском языке по актуальной проблеме совместно с зарубежными учёными.

В-четвёртых, установлена тесное сотрудничество с Назарбаев Интеллектуальными Школами и Назарбаев Университетом по подготовке конкурентоспособных кадров, способных анализировать ситуацию в стране и мн.др.

Почему Назарбаев Интеллектуальные Школы? Имеется определённый опыт осуществления полиязычного образования в Назарбаев Интеллектуальных Школах, в которых с учётом анализа современного опыта разрабатывается и внедряется модель трёхязычного образования.

Полиязычное образование было закреплено следующими законодательными актами: Конституция РК, Закон РК «О языках», Закон «Об образовании» и другими, которые составили его правовую основу.

При рассмотрении аспектов полиязычного образования имеются и определённые трудности. Эти трудности связаны прежде всего и индивидуальными, психологическими и возрастными особенностями детей. Закономерным остаётся вопрос и изучение английского языка начиная с младших классов и преподавание ряда естественно – научных дисциплин в школах на иностранном языке. Например, физика, биология и мн.др.

Плодотворная работа по реализации полиязычного образования ведётся и в стенах Таразского государственного педагогического института, который имеет полувековую историю и является кузницей педагогических кадров. В частности, в институте проводятся семинары с участием зарубежных учёных- педагогов, студенты имеют возможность обучаться по академической мобильности в ВУЗах Европы, имеются полиязычные группы, в которых математика и другие предметы ведутся на английском языке. ППС нашего института посещают языковые курсы в г.Алматы. Расширяется научный потенциал наших педагогов при публикации статьи в журналах с импакт-факторов и учебных пособий.

Перспектива развития полиязычного образования расширяется одним из наиболее важных событий, а именно; поэтапным введением латиницы. Данный процесс

открывается большие возможности для реализации возможностей Казахстана и установления взаимоотношений с высокоразвитыми странами. Зная английский язык, можно без проблем изучить латиницу- язык науки и техники.

Важнейшим моментом является повышение мотивации при обучении иностранным языком. Ведь мотивация является важнейшим фактором в развитии и формировании личности ребёнка.

Полиязычное образование создаёт поликультурную среду. Становится основой развития государства в мировом образовательном пространстве.

Поддержка многоязычного подхода в образовании является важным фактором качественного образования, когда акцент делается не на количество, а на качество знаний обучаемых

Литература:

1. Назарбаев Н.А. Новый Казахстан в новом мире//Каз.правда.-2007.-1 марта.- №33 (25278).

2. Назарбаев Н.А. Социальная модернизация Казахстана: 20 шагов к Обществу Всеобщего Труда//Каз.правда.- 2012.-10 июля.-№218-219.

3. Закон «Об образовании» от 27 июля 2007 г.№319// Каз.правда.-2007.-№217.-15 августа.

БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДА КӨПТІЛДІЛІКТІҢ ТИІМДІЛІГІ

*Жүнісова Дана Заурбайқызы
Тараз қаласы №32 орта мектебі
Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің
мұғалімі*

Елбасы Н. Ә. Назарбаев биылғы жылғы «Болашақтың іргесін бірге қалаймыз» тақырыбындағы Жолдауында «өмір бойы білім алу» әрбір қазақстандықтардың жеке кредосына айналуы тиіс» деген. ХХІ ғасыр білімді де, білікті, бәсекеге қабілетті, көптілді, көпмәдениетті тұлғалар ғасыры болмақ. Қазіргі жаһанданған, ақпараттың дамыған ғасырында болып жатқан түрлі өзгерістер мен жаңашылдықтар еліміздің экономика саласына да, білім беру жүйесіне де тың ізденістер мен түбегейлі өзгерістер енгізіп отыр. Көптілділік-нақты тұлға, ұжым, халықтың белгілі бір қоғамда, қарым-қатынас үдерісінде көптілді алма - кезек қолдану құбылысы [1, 186.].

Бүгінгі таңда мемлекетімізде көптілділік мәселесін нақты іс түрінде жүзеге асыру керек пе? Әрине, керек. Еліміз бен жерімізге ие болатын жас ұрпақтар көптілді жан-жақтан білуі тиіс. Көптілді оқыту-жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемдік ғылым құпияларына тереңінен үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіндік туғызатын бүгінгі күнгі ең басты қажеттілік. Қазақстанда білім беру саласында қазақ, орыс, ағылшын тілдері оқыту тілі ретінде қолданылады. Осыған орай, білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасы іске асырылып, жалпы барлық жеткіншек ұрпақтың функционалдық сауаттылығына да зор көңіл бөлініп жатқаны жасырын емес. Сондықтан да жастарымыздың жарқын болашағы үшін әлемдік деңгейдегі зияткерлік мектептер мен кәсіптік-техникалық колледждер ашылып, «Болашақ» бағдарламасының негізінде олардың шетелге шығып білім алуларына жан-жақты жол ашылған. Көптілділіктің маңызын түсіне білген жанға оның еліміз үшін болашақта алары да, берері де мол [2, 106.].

Қазіргі өмірдің өзі адамның кәсіби шеберлігіне, білім өрісіне, зиялылық және танымдылық деңгейіне үлкен талаптар қойып отыр. Оның әрбір талабын әр қырынан көрстеу-ұстаздың алдында тұрған басты міндеттерінің бірі. Ұстаздың негізгі мақсаты-

көптілді, көпмәдениетті және құзыреттілікті меңгерген жеке тұлғаны тәрбиелеп, қалыптастыруға атсалысу. Мәселен, қазіргі кездерде мектепте қазақ тілін оқыту барысында орыс тілі мен ағылшын тілін кіріктіріп, бірлікте алу мұғалімнің кәсіби шеберлігіне байланысты жүргізіліп жүр. Бұл жерде өтіліп жатқан үш пәнді бірлікте ұстап, пәнаралық байланысты жүзеге асыруға болады. Алайда дәстүрлі оқытуда тек аударма жасатумен ғана шектеліп отырсақ, қазіргі оқыту технологиясында түрлі шығармашылық бағыттағы тапсырмаларды бере отырып, жеке тұлғаның әрекетін дамытуды мақсат етудеміз. Сол үшін тілді жылдам үйренгісі келетіндер оны күнделікті тұрмыста көбірек қолданулары тиіс. Демек, барлығымызға тіл үйренудегі белсенділігімізді ісімізбен көрсететін уақыт жетті [3, 146.]. Әрине, тіл білудің пайдасы-ұшан-теңіз. Бірнеше тіл білу-адамға берілген қосымша мүмкіндіктер деп түсінген жөн. Адамның осындай құнды мүмкіндіктері оның қоғамдық ортада әлеуметтік жағдайларының да көп мәселелерінің оңтайлы шешілуіне ықпал етеді. Әйтсе де мына нәрсеге ерекше қарау керек. Тіл үйренгенмен адамның білімі тереңдемей, патриоттық сезімінен айырылып, тек тіл білу деген қағидамен жүре беретін болса, бұл біздің ұлттық менталитетіміз үшін аса қауіпті деуге болады [4, 296.].

Дегенмен, қазіргі зерттеушілеріміздің айтуынша, көптілділіктің өзіндік лингвистикалық құбылысты қалыптастыратынына баса назар аударуымыз қажет. Сонымен тіл үйренудің өзі асыл қазынамыздың түбірі іспеттес.

«Білекке сенер заманда – ешкімге есе бермедік. Білімге сенер заманда – қапы қалып жүрмейік», -деп Абылай хан айтып кеткендей, ертеңгі күннің болашағы бүгінгіден де нұрлы болуына ықпал етіп, адамзат қоғамын алға апаратын құдіретті күш тек білімге ғана тән болса, тілдердің де тұтастығы соншалықты құдіретті болмақ. Көптілділіктің білім берудегі басты мәселесіне жетік мән беріп, оған біртұтас ел сияқты қараған жөн. «Ана тілінен басқа тілді үйренуге тыйым салу-басқа әлем мен қоршаған ортаны танып-білуге тыйым салғанмен бірдей. Тіл үйретуде кез келген іс-шара барысында көптілділіктің дара жолына бағытталған түрлі әдістемелік оқыту құралдары да біршама өзіндік ықпал ететіні сөзсіз» [5, 496.].

Мемлекет басшысы 2007 жылғы «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты халыққа Жолдауында «Тілдердің үштұғырлылығы» атты мәдени жобаны кезең-кезеңімен іске асыруды ұсынды. Айта кететін болсақ, көптілділік туралы идея-ол өмірлік қажеттіліктен туындаған идеялардың бірі болып есептеліп отыр. Сондықтан ұлы ғұламаларымыздың өмір бойы армандаған тәуелсіздік біздің нәсібіміз болғандықтан, сол ырысымыздың қуаттылығына да ерекше зейінмен қараған жөн. Қазақстанда көптілділікті енгізу қолға алынып жатқаны баршаңызға белгілі. Елбасы Н. Ә. Назарбаев: «Қазақ тілі – үш тілдің біреуі болып қалмайды, үш тілдің біріншісі, маңыздысы, бастысы деп атап көрсеткен. Демек, Елбасының халықтың алдында айтқан сенімді сөзіне ешбір күмән келтіре алмаймыз. Жалпы үш тұғырлы тілді, үш тұғырлы биге ұқсатсаң да кем емес. Егер де, ақты ақ, қараны қара деп бөліп алып, саралайтын болсақ, үш тілде оқытудың мемлекеттік тілге ешқандай нұқсан келтірмейтінін дұрыс насихаттау мәселесі жетіспей тұрған сияқты. Бүгінгі заманауи өмірдің жаһандану заманында әлем таныған елдің қатарындамыз. Сондықтан бүгінгі жас ұрпақтар үшін көп тілді білу- ешбір артық емес, керісінше ол біздің өскеніміздің белгісі.

Ата-бабамыздың өткен тарихына көз жүгіртетін болсақ, ұлы ғұлама Әбу-Насыр Әл-Фараби 70 ұлттың тілін білсе, дауылпаз ақын Махамбет пен қазақтың біртуар перзенті ұлы Шоқан да, бірнеше тіл білген. Ұлы Абай қазақ-орыс тілдерімен қатар, парсы, араб тілдерін де жетік меңгерген. Әлихан Бөкейханов сынды алаш арыстарымыздан бастап, кешегі М. Әуезов, Қ. Сәтпаев сияқты талай тарландарымыз қанша жерден Ресей топырағында білім алса да, сол империяның қысымында жүрсе де, ана тілінің идеологиясы мен мәртебесін ең жоғары орынға қойған. Өйткені олардың бәрінің де тілі қазақша шығып, сөзі қазақ тілінен бастау алған [5, 516.]. Тіл ана тілде сайрап тұрғандықтан, ешкім оған балта шаба алмаған. Қазақ халқы өте еліктегіш, табиғатынан тез

қабылдағыш қазақ екені рас. Кеңес заманында орыс тілі –заманның кілті болды. Бұл- сол кездегі заман талабы еді. Орыс тілін үйреніп, біз сол орыстардың өздерін тілдерінен жаңылыстыратын болдық. Енді алдағы асудың бірі-ағылшын тілін жетік меңгерту. Адам көп тіл білген сайын оның көкірек көзі ашылып, өмірінің көкжиегі көрініп, өрісі ұлғая бастайды. Көп тіл білу-әрине мақтаныш. Бүгінгі таңда жалпы білім беретін барлық мекемелер көптілділікті игерту барысында кешенді жұмыстар жасап, оның қорытындысын арнайы нәтижеге бағытталған оқыту үдерістерінде жүзеге асыруы шарт. Білім беру жүйесіне көптілділікті енгізудің өзіндік тиімді жолдары баршылық деп айтуға болады. Тіл құдіреті -ұлтаралық қарым-қатынасты нығайтудың басты жолы болып табылады. Себебі, Қазақстан-көпұлтты мемлекеттердің қатарында. Бүгінгі таңда елімізде мекен еткен түрлі ұлт өкілдерінің де тілді үйренуге деген ынтасы мен ықыласы басым. Осы тұста алысқа бармай-ақ, өзім дәріс беріп жүрген №32 орта мектебін тілге тиек еткім келеді. Біздің мектеп екі тілде оқытылады. Мектеп кешенінде 680 оқушы білім алады. Оның 468-і қара домалақ қазақтар болса, 212-сі өзге ұлт өкілдері. Жалпы мектепте 17 орыс сыныптары бар. 10-даған өзге ұлт мұғалімдері сабақ береді. Мектептің білім беру үрдісінде мақсаты-бір, мүддесі-бір және тілі-бір. Яғни, ұлт мүддесін сақтау және мемлекеттік тілдің мәртебесін көтеру. Тіпті, қазақ тілінде оқытылатын қазақ сыныптарының өзінде өзге ұлт өкілдерінің балалары білім алуда. Мысалы, 6 «А» сыныбында оқитын Фокт Александра қазақ тілін жетік білумен қатар орыс тілін де, ағылшын тілін де жақсы меңгерген. Еркін сөйлеп, өз ойын ашық айта алады. Онымен қоса, француз тілін білуге деген ізденісі бар. Өз бетінше ізденгіш қасиеті арқылы өзінің жас ерекшелігіне қарамай, көптілді меңгеруге құлшыныспен бет алғаны байқалады. Бұның өзін өзге ұлт өкілдерінің тілге деген қызығушылығы мен сүйіспеншілігінің негізгі айғағы деп түсінген жөн. Қазақстанда өмір сүретін әрбір азамат көп тілді білетін болса, онда оның болашағының есігі айқара ашық деп айтуға болады. Көптілді білу-сол елдің әлеуметтік ортасымен қатар, сол елдің мәдениеті мен экономикасын, тұрмыс-тіршілігін жете білуден өріс алады. Мәңгілік Елдің мәңгілік тірегі көптілділік идеясын жүзеге асыру барысында өз үлесімізді қосып, адами капиталдығымызды көрсету – әрқайсымыздың перзенттік парызымыз деп түсіну керек.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Назарбаев.Н. Ә. «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы.-Астана,2007ж.
2. Көптілділік білу-заман талабы. Электронды ресурс. –Астана, 2017ж.
3. Әлімжанова.З.,Маманова Д., Қазақ тілін оқыту методикасы. –Алматы, 2015ж..
4. Хасанұлы Б. Тілдік қатынас негіздері. –Алматы, 2008ж.
5. //Рысбекова Б. А. Республикалық ғылыми-әдістемелік педагогикалық журнал. – Астана, №2, 2017ж.
6. Тәңірбердіқызы А. «Қазақ тілін білу-әншейін бір ұран емес». Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқы ассамблеясының XVII съезінде сөйлеген сөзі. «Ақиқат», №5, 2011ж.

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ҮШ ТҰҒЫРЛЫ ТІЛ МӘСЕЛЕСІ

Избасаров Е.Х.

*«Өрлеу» БАҰО» АҚ Ф Жамбыл облысы бойынша ПҚБАИ,
Жамбыл облысы, Тараз қ.*

Өркениетті қоғамда тіл адамзаттың баға жетпес құндылығы деп саналады. Елбасымыз Қазақстан халқына арнаған “Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан” атты Жолдауында “Тілдердің үштұғырлығы” мәдени жобасын жүзеге асыруды ұсына отырып, қазақ елін әлемдегі үш тілді қатар тұтынатын білімді де білікті ел ретінде танытуымыз қажет екенін және мемлекеттік тіл – қазақ тілі, ұлтаралық қарым-қатынас тілі – орыс тілі мен жаһандық экономикаға табысты кірігу тілі – ағылшын тілі болуы тиіс екенін ерекше атап көрсеткен. Еліміздің қазіргі заман талабына сай ҚР «Білім туралы» заңының 5-бабында «Барлық оқу орындары мемлекеттік жалпы міндетті стандартқа сәйкес мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілін білу мен дамытуды, орыс тілі және бір шетел тілін оқып үйренуді қамтамасыз етуге тиіс» деп көрсетілген Ата заңымызда әлемдік тілдердің қай-қайсысын да тануға ерік берілген. Мемлекетіміз саяси, экономикалық, мәдени байланыстары бірнеше тілде білім алуды қажет етеді. «Тілдің үштұғырлығы» тіл саясаты бағдарламасы күні кеше ғана айтылған дүние емес. Ал, биылғы жылы Еуроодақтық өздерінде үштілді білім тәжірибесін заңды түрде енгізді. Бұл- тарихи қажеттілік.

Қазіргі Қазақстандық қоғам көпұлттық, көптілділік және көпмәдениеттілік жағдайда. Сондықтан осы қоғамға бейімделген көп тілді меңгерген мәдениетті тұлға қалыптастыру - өзекті мәселелердің бірі. Қазақстанда тілдердің үштұғырлығы жобасы жүзеге асырыла бастады. Осы жоба аясында қазақ, орыс және ағылшын тілдерін үйренуге жағдайлар жасалуда. Бұл жобаның еліміздің әлемнің бәсекеге қабілетті елдерінің қатарына қосылуға үлкен мүмкіндік беретіні сөзсіз. Сонымен бірге, осы ретте халықтың біраз бөлігі еліміздің мемлекеттік тілі – қазақ тілі екендігін білу шарт. Осы ретте көптілділік деп жүргенде өз тілімізді соның бірі ретінде қолданып қалмаймыз ба деген ой туындауы әбден мүмкін.

Еліміздің Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев Қазақстан халықтары Ассамблеясының XII сессиясында сөйлеген сөзінде: «Біз алдағы уақытта осы алған бағытымыздан таймай әлемдік биіктерді бағындыра беретін боламыз. Сондай биік белестердің бірі – Қазақстанның дүние жүзіндегі бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарына кіруі. Ол мақсатқа жету үшін, ең алдымен, әрбір қазақстандық бәсекеге қабілетті болу керек» деген болатын. Сонымен қатар осы мақсатқа жету жолдарымен де таныстырып өтті. Тіл мәселесін сөзге тиек ете отырып, Н.Ә.Назарбаев қазақстандықтардың жаңа ұрпағы ең кем дегенде үш тілді біліп, қазақ, орыс және ағылшын тілдерін еркін білу тиіс екендігін айтты. Сонымен қатар ағылшын тілін кеңінен білмейінше, ұлттың бәсекеге шынайы қабілеттілігі туралы айту қиын болатындығын ескерте отырып, барлық ата-аналарды балаларын үш тілде оқытуға шақырды Шәкірттер қазақ тілін толық әдеби нормада меңгеріп, орыс тілі мен ағылшын тілін еркін білу қажет. Ағылшын тілі – бүгінде халықаралық қатынас тілі.

Ал ғалымдардың зерттеуінше, бала жас кезінде тілді қиналмай әрі еркін меңгереді екен. Осы ретте Білім және ғылым министрлігінің ағылшын тілін бастауыш сыныптан бастап үйретуге назар аударуы – дұрыс талап. Бүлдіршін жаста меңгерілген білімнің іргетасы берік әрі мықты болмақ. Ағылшын тіліне ерте жастан оқыту балалардың жалпы және тілдік дамуын реттейді, бастауыш мектепте тәрбиенің жалпы білімдік құндылығын көтереді, балаларды өзге ұлт мәдениетін білуге және құрметтеуге үйретеді. Көптілді білімнің дамуына байланысты қазақ-орыс-ағылшын тілді ортаны кеңейту қажеттілігі туындайды. Ал осы берік әрі мықты білімді санаға себелеп, жанға ұялататын әрине мұғалім.

Бүгінгі таңда көп тілді оқыту – жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемдік ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіндік беретін қажеттілік. Үш тілде оқыту – заман талабы десек, оның негізгі мақсаты: бірнеше тілді меңгерген, әлеуметтік және кәсіптік бағдарға қабілетті, мәдениетті тұлғаны дамыту және қалыптастыру.

Бүгінде еліміз жаңа ғасырдың табалдырығын абыройлы көрсеткіштермен аттап, дамыған елу елдің қатарына қосылуға бет бұрғандықтан, білім беру жүйесі де әлемдік білім талаптарына сәйкес болуы тиіс. Сондықтан білім ошағындағы көпмәдениеттілік ақпараттық және коммуникативтікпен қатар қойылып, білімнің базалық құзыреттілігі ретінде танылып отыр.

Білім беру жүйесі заман сұранысына лайықты азаматтар тәрбиелеуді көздейді. Сондықтан тек мемлекеттік тілмен шектеліп қалуға болмайды. Алайда, жаңа технологиялармен, ақпараттық коммуникативтік құралдармен жастардың бойына еліміздің рухын, ұлттық мәдениетін де дарыту болашақ үшін маңызды. Баланың бойына ұлтының ұлылығы ананың сүтімен, тілімен дариды.

Ағылшын тілін оқып-үйренемін деушілердің саны күннен-күнге көбеюде. Осы орайда, шет тілінің еліміздің оқу жүйесінде айрықша мәртебеге ие болатыны айқындалғандай. Қазіргі уақытта, ағылшын тілін игерудің талабы жоғары. Ағылшын тілін оқыту сапасын жақсарту мақсатында әлемдік озық тәжірибелерді, жаңа технологиялар мен әдістерді барынша қолданудамыз. Шет тілін оқыту қоғамның мұқтаждығына байланысты өзгеріп отырады. Қазіргі кезде шетел тілін оқыту мынадай төрт мақсатты көздейді: коммуникативтік мақсат, білімділік, тәрбиелік және жетілдіру. Оқушылардың үш тілде еркін сөйлеу біліктілігін дамытуды жүзеге асыру барысында мынадай міндеттерді шешу көзделеді:

- оқыту технологияларын тиімді пайдалану;
- заманауи интерактивтік және инновациялық технологияларды қолдану;
- үш тілде де қарым-қатынас жасауға, сөйлеуге үйрету;
- әр оқушының тілдік қабілетін толық ашу;
- сөздік қорын молайтуда аударма және түсіндірме сөздіктерін пайдалана алу;
- танымдық қызығушылығын қалыптастыру.

Ағылшын тілін саналы меңгерту, оны өз деңгейінде қажеттілікке айналдыру, бір жылғы мәселе емес, сондықтан ағылшын тілін оқыту ісімен шұғылданатын мамандар арасында туындайтын бір сұрақ: ағылшын тілінде өз ойын ауызша және жазбаша еркін жеткізе алуға қалай үйрету керек? Оқушыны ынталандыру үшін қандай әдіс-тәсілдерді, технологияларды қолданған жөн?

Мен де осы көптілді көтеру мәселесін қолдаймын. Болашақта білімді жас ұрпақтарымыз 50 елдің қатарынан көріну үшін өз үлесімді қосудамын. Ағылшын тілі сабағында оқушылардың тілін дамыту, білім - білік дағдыларын қалыптастыру, сөйлеуге деген қызығушылығын, белсенділігін арттыру мақсатында мына әдістерді

1. Ауызша әдіс
2. Көрнекі әдіс
3. Практикалық әдіс
4. Іздену әдісі
5. Индуктивтік әдіс
6. Өзіндік жұмыс әдісі

Ойын әдістерін пайдалана отырып түрлі тапсырмалар мен жаттығуларды, теориялық мәселелер мен қағидаларды меңгерту тиімді.

Сонымен қатар оқушылардың ағылшын тілінде ауызекі сөйлеу қабілеттерін дамыту бағытында түрлі іс-әрекет ұйымдастыруға болады. Шет тілі пәні бойынша оқушы ереже мен ұғымдар анықтамасын тек жаттап алғаннан гөрі, оларды іс жүзінде саналы түрде қолдана алуы қажет. Түрлі тапсырмалар мен жаттығулар арқылы теориялық білімді шыңдауға болады.

Шағын шығарма жазу оқушылардың тек жазу, тілді түсіну, сөйлеу қабілеттерін арттырып қана қоймай әр баланың жеке тұлға ретінде қалыптасуына себеп болады. Бұндай шығармаларды көп уақыт алмай 5 минуттық жазу ретінде өткізу әбден мүмкін. Шығарма тыңдау барысында диалогтағыдай баланың жіберген қателеріне емес, оның идеясына, өмірлік тәжірибесін сипаттай білу қабілетіне көбірек назар аударған жөн. Қазіргі кезеңде пән мұғалімдерінің кеңінен қолданып жүрген тілдік жаттығуын кіргізуге болады. Тілдік жаттығудың мақсаты – сабаққа деген бетбұрыс туғызу. Тілдік жаттығу барысындағы мұғалімнің жылы дауысы, сұрақтардың алдын ала ойластырылып тапсырмалардың дұрыс жоспарлануы мұғалім мен оқушының арасындағы жақсы қарым – қатынас туғызып, алдағы сабақтың нәтижесін жоғарлата түседі. Білім беру саласында түрлі технологиялар енгізілуде, бірақ олардың ішінен қажеттісін таңдап, сабақтың әр кезеңінде тиімді қолдану басты талап. Мәселе технологияларды кеңінен пайдалану емес, мәселе - тұлғаны нәтижеге бағыттай білім беруде. Қазіргі таңда айтар болсақ, көрнекілік әдісі мен техникалық құралдарды қолдану әдісін ақпараттық-коммуникативтік технологияның бір өзі атқара алады. Ақпараттық технология – ақпараттарды жинау, сақтау және өңдеу үшін бір технологиялық тізбекте біріктірілген әдістер мен өндірістік және бағдарламалық-технологиялық құралдардың жиынтығы. Қазіргі кезде сабақта ақпараттық технологияларды бәріміз кеңінен қолданамыз. Нарықтық экономика еңбек нарығында бәсекеге қабілетті мамандарды қажет ететіні белгілі. Бұл оқу орындарының барлық салаларына жаңа талап, жаңа міндет, жаңа мақсаттар жүктейді. Осыған орай білім беру жүйесінде оқытушыларға қойылатын басты талаптардың бірі — өмірден өз орнын таңдай алатын, өзара қарым-қатынаста өзін еркін ұстап, кез-келген ортаға тез бейімделетін, белгілі бір ғылым саласынан білімі мен білігін көрсете алатын, өз ойы мен пікірін айта білетін мәдениетті жеке тұлға қалыптастырып, бәсекеге қабілетті маман тәрбиелеу. Еліміздің ертеңгі болашағы жастарға білім мен тәрбие беретін- мектеп. Болашақ Қазақстанның азаматтары ескінің көзіндей жаңаның ізіндей болып дүниежүзілік мәдениетті танытын, өзінің төл мәдениетін сыйлайтын, басқаға өзін таныта, сыйлата алатын рухани дүниесі бай, білімді, білікті болуы шарт. Қазіргі заманда оқыған зиялы азаматтардың бірнеше тілде сөйлеуі Қазақстанның болашағынан елес беріп тұрғандай. Бүгінде оқушыларымыз үш тілде еркін сөйлеп, әр түрлі сайыстарды үш тілде өткізе алатын деңгейге жетті. Сол жас өскіннің өз болмысын тануға ұмтылысына көмектесіп, тереңде жатқан талап- тілегін, қабілеттерін дамыту. Ал мектеп мұғалімдерінің бүгінгі заманға сай берілген сабақтары осы мәселелерді шешуші күш болып отыр. Әрине, барлығын байланыстыру, жүйелеу оңай жұмыс емес, бірақ белгілі бір жетістікке жету үшін, «тілдердің үш тұғырлылығының» болуы үшін, нәтижесін көруге болатын сияқты. Үш тілді болу - қазіргі заман талабы. Өркениет көшінен қалмай, соған сәйкес қадам жасауға, толыққанды білім алуға қол жеткізуге үлесімізді қосуымыз керек. Экономикадағы табыстар мамандардың біліміне, біліктілігіне байланысты екендігін білеміз. Ұлы ағартушы Ы.Алтынсарин: «Маған жақсы мұғалім бәрінен де қымбат, өйткені жақсы мұғалім - мектептің жүрегі» деген екен. Онда «мектептің жүрегі» болумен қатар, жаңа егемен еліміздің ұрпағын жаңа білім нәрімен сусындатып, саналы тәрбие, сапалы білім беретін білімді, білікті ұстаз болуымыз қажет.

Қорыта келе, оқушылардың іскерлік сөйлеу дағдыларын белсенді ұйымдастыра отырып, тиянақты білім беру – мұғалімнің ой ұшқырлығына, коммуникативті құзіреттілігіне байланысты.

Әдебиеттер тізімі:

1. Білім заңы. Алматы, 2007 ж.
2. А. Иманбаева, Оқу-тәрбие үрдісін ақпараттандыру ділгірлігі. Қазақстан мектебі, №2, 2000

3. Андреев В.И. Проблемы педагогического мониторинга качеств. образования //М., Известия Российской академии образования, 2001, №1, 86-90.
4. Маткин В.А. Обоснование ценностно-синергетического подхода к подготовкам специалиста-профессионала //М., Вестник высшей школы, 1999, №6, с. 63-67.
5. Полат Е.С. Интернет на уроках иностранного языка//М., ИЯШ, 2001, №2, с. 24-28.
6. Полат Е.С. Метод проектов на уроках иностранного языка //М., ИЯШ 2000, №3, с.34

КӨПТІЛДІЛІК – ПОЛИМӘДЕНИЕТТІ ТҮЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ НЕГІЗІ

*Исмаилова Асель Абдумаликовна
Жамбыл облысы, Жамбыл ауданы, Қаратау ауылы
Т.Рысқұлов орта мектебі, тарих пән мұғалімі*

Білекке сенген заманда,
Ешкімге есе бермедік.
Білімге сенген заманда,
Қапы қалып жүрмелік
Абылай хан

Үштілділік жөніндегі сөз Елбасымыздың “Тілдердің үштұғырлығы мәдени жобасын кезеңдеп жүзеге асыруды қолға алуды ұсынамын. Қазақстан бүкіл әлемге халқы үш тілді пайдаланатын мәдениетті ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар - қазақ тілі - мемлекеттік тіл, орыс тілі - ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі - жаһандық экономикаға ойдағыдай кіру тілі” деген салиқалы үндеуінен бастау алған болатын. Сонымен қатар Нұрсұлтан Әбішұлы: “мектептерге ағылшын тілінен шетелдік оқытушыларды тарту қажет. Кез келген ортанқол мектептің балаларға ең жоғары деңгейде шет тілін оқып үйренуіне жағдай жасайтындай дәрежеге қол жеткізуіміз міндет”- деп ерекше атап көрсеткен.

Үштілділік - нақты тұлға, ұжым, халықтың белгілі бір қоғамда қарым-қатынас үдерісінде қажет болған жағдайда үш түрлі тілді алма-кезек қолдану құбылысы.

Олай болса, ата-бабамыздың өткен тарихына көз жүгіртсек...

Әлемде екінші ұстаз, ұлы ғұлама Әбу-Насыр Әл-Фараби өмірінде 76 ұлттың тілін білсе, өр рухты дауылпаз ақын Махамбет пен қазақтың бір туар ұлы Шоқан да бірнеше тіл білсе керек. Ұлы Абай орыс-қазақ тілдерімен қатар парсы, араб тілдерін меңгерген. Орыс тілін орта жастан асып барып, кеш меңгерген. Қазақ тілі еш уақытта өзімен көршілес халықтың тілдерінен сорлы болып, қатардан қалып өмір сүрмегендігі, өз сыбағасын ешкімге бермегендігі мыңдаған жыл тарихынан айқын.

Әлемдегі дамыған елу елдің қатарына қосылу үшін билік «үш тұғырлы тіл» саясатын қолға алып жатқаны белгілі. Ақпараттық техниканың дамыған заманында тілді үйрену қиындық тудырмайды, қайта көп тіл білгеннің ешбір зияны жоқ. Бірақ Қазақ баласы әуелі отбасында Қазақы рухпен тыныстап, ана тілінің нәрлі уызына қанып, ұлттық рухани тәрбиенің қайнар бұлағынан сусындап өсуі керек. Алғашқы тәрбиені ана тілінде қабылдап, Қазақы қасиетпен жетілген бала кейін қандай ортада жүріп, қанша тіл үйренсе де, өз тілін ұмытпайтын, ұлттық қасиетінен көз жазып адасып қалмайтын болады. Қазақ халқы табиғатынан еліктегіш, қабылдағыш халық. Кеңес заманында орыс тілі-заманның кілті болды. Бұл-заман талабы еді. Орыс тілін үйреніп, орыстардың өзін жаңылыстыратын жағдайға жеттік. Енді алдағы асу –ағылшын тілі. Адам көп тіл білген сайын оның көкірек көзі ашылып, өмірінің көкжиегі кеңіп, өрісі ұлғая түсетін болады.

Намысын найзаға шаншып, күре тамыры Көк бөріден нәр алған, көк Тәңірге табынған Күлтегіннің ұрпағына бүгінгі таңда ағылшын тілін меңгеру қиындық тудыра қоймас. Иә,

көп тіл білу – әрине, мақтаныш. Әйтсе де өз ана тілін аяқ асты ету тексіздің ісі. Ана тілін жақсы біліп тұрып, өзге тілде жетік сөйлесе – бұл сүйініш, мақтаныш; ал ана тілін білмей тұрып, өзге тілде сөйлесе – бұл күйініш, өкініш. Ал біздің мақсат – ағылшын идеологиясын сіңіріп, ағылшын болып өмір сүру емес, ағылшынның тілін ғана үйрену емес пе? Балаларымызды әлемге қанат жайған ағылшын тілімен қаруландыру ғана емес пе? Кейбір адамдар ағылшын тіліне қарсылық білдіріп жатады. Ал ағылшын әлем мойындаған жаһандану тілі. Бұл-бұзылмас заңдылық.

Меніңше, ол сыңаржақ пікір. Елбасының сындарлы саясатының астары өте тереңде. Біз әлемдік аренаға шығу үшін ағылшын тілін жетік меңгерген мәңгілік Елге айналуымыз керек. Бұл жолда біз ұтпасақ, ұтылмаймыз. Өз тілің бірлік үшін, өзге тіл тірлік үшін керек екенін ұмытпайық. Сондықтан «Ана тілің – арың бұл, ұятың боп тұр бетте. Өзге тілдің бәрін біл, өз тіліңді құрметте» деп, ақын Қадыр Мырза-Әли ағамыз айтқандай, әуелі өз ана тілімізді құрметтеп, оны ардақтап, аялап үйренейік те, өзге тілдің бәрін білуге барынша құлшыныс жасайық. Өз тіліміз өзегіміз, халықтық қасиетімізді айғақтайтын алтын тұғырымыз болсын. Әр ұлттың өз тілі өзге тілге жеткізетін көпір есепті.

Мен қазақ мектебінің қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі болғандықтан, ең бастысы өз оқушыларымыздың көкірек сарайын кәусар әдебиетімізбен сусындатып, Мағжанның жауһар жырларына, Абайдың дана ойларына, Сәкеннің сырлы лирикасына ғашық етіп, жасампаз рухтың өлмегендігін паш еткім келеді. Ең бастысы, жүрегі «Отаным, Қазағым, Тілім» деп соғатын ұлттық сана-сезімі жоғары, ұлтжанды оқушылар тәрбиелеу.

Ойымды қорыта келе, Елбасының мына бір сөзімен аяқтағым келеді: «Дауға салса алмастай қиған, сезімге салса қырандай қалқыған, ойға салса қорғасындай балқыған, өмірдің кез-келген орайында әрі қару, әрі қалқан болған, әрі байырғы, әрі мәңгі жас, отты да ойнақы – Ана тіліміз».

Ендеше көптілділік – бүгінгі заман талабы. Бір халықтың мәдениетін басқаларымен салыстыру арқылы ғана, әлем суретін әр қилы әрі тұтас көруге мүмкіндік беретін ұлттық мәдениеттің күллі ерекшеліктерін, барша құндылықтарын сезінуге болар еді. Турасын айтсақ, екінші бір тілде сөйлеу өзге тілді пайдалану ғана емес, басқа ұлттық мәдениеттің, психологияның аясына сыналап енуді де аңғартады. Ел Президенті Н.Ә. Назарбаев Қазақстан халықтары Ассамблеясының XII сессиясында сөйлеген сөзінде: «Қазақстандықтардың жаңа ұрпағы ең кемі үштілді болуы, қазақ, орыс және ағылшын тілдерін еркін меңгеруі тиіс. Еуропада көптілділік қалыпты нормаға айналған, біз де осы қатардан міндетті түрде табылуға тиіспіз. Ағылшын тілін кең тұрғыда білмей, ұлттың нағыз бәсекеге қабілеттілігі туралы айту қиын», - деген-ді. [3, 3]

Елбасымыз: «Мектеп жасына дейінгі білім беру деңгейінде үш тілді оқытуды жаппай енгізуді қамтамасыз ету қажет. Осылайша біз тілдерді меңгерудің қисынды жүйесін қалыптастыра аламыз: әліпбиі – балабақша деңгейінде, мектепте – базалық деңгей, университет пен колледжде – мамандық бойынша кәсіби тіл», - деп, көптілді білім беруді дамытуға басымдық танытып отыр. Сондай-ақ, Қазақстан халқына Жолдауындағы білім беру жүйесінде үш тілдің – мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілін, ұлтаралық қатынас тілі ретінде орыс тілін және әлемдік экономикаға үйлесімді кірігу тілі ретінде ағылшын тілін меңгерген, бәсекеге қабілетті маман даярлау міндетін атап көрсеткенін білеміз. Бұл дегеніміз оқу орындарына жаңа міндеттер, жаңа талап, жаңа мақсаттар қойып отыр дегенді түсіндіреді. Елбасы қойып отырған міндеттің негізгі мақсаты – өмірден өз орнын таңдай алатын өзара қарым – қатынаста өзін еркін ұстап, кез келген ортаға тез бейімделетін, белгілі бір ғылым саласында білімі мен білігін көрсете алатын, көптілді және көпмәдениетті құзіреттіліктерді игерген полимәдениетті жеке тұлға қалыптастыру.

Әлемнің жетекші елдерінің көпшілігі білім беру жүйесін, білім берудің мақсатын, мазмұны мен технологияларын оның нәтижесіне қарап бағалайтын болды. Білім берудің қазіргі негізгі мақсаты білім алып, білік пен дағды, іскерлікке қол жеткізу ғана емес, солардың негізінде дербес, әлеуметтік және кәсіби біліктілікке – ақпаратты өзі іздеп табу, талдау және ұтымды пайдалану, жылдам қарқынмен өзгеріп жатқан бүгінгі дүниеде

лайықты өмір сүру және жұмыс істеу болып табылады. Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев «Болашақта еңбек етіп, өмір сүретіндер - бүгінгі мектеп оқушылары, мұғалім оларды қалай тәрбиелесе Қазақстан сол деңгейде болады. Сондықтан ұстазға жүктелетін міндеттер ауыр» деген болатын. Қазіргі заман мұғалімінен тек өз пәнінің терең білгірі болу емес, тарихи танымдық, педагогикалық - психологиялық сауаттылық, саяси экономикалық білімділік және ақпараттық сауаттылық талап етілуде. Бұл заман талабына сай білім беруде жаңалыққа жаны құмар, шығармашылықпен жұмыс істеп, оқытудың озық технологиялары мен инновациялық әдістерді сабақ үрдісінде тиімді пайдалана алатын білігі мен білімі жоғары ұлағатты ұстаз болу керек деген сөз. [5, 3]

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңының 8 - бабында «Білім беру жүйесінің басты міндеті - оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық коммуникациялық желілерге шығу, ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке тұлғаны қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау» - деп атап көрсеткендей, қазіргі кезеңде әрбір мұғалімнің алдына қойып отырған басты міндеттерінің бірі - оқытудың әдіс - тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және жаңа педагогикалық технологияны меңгеру. Ал білім беру жүйесінің алдындағы жаңа міндеттердің бірі инновациялық педагогикалық оқыту технологияларын пайдаланып білім сапасын арттыру. [2, 8]

Қазіргі кездегі жаңа білім саласына қойылатын талап инновациялық технологиялар мен әдістемелерді көптеп қолдану болып табылады. Сонымен қатар дәстүрлі оқыту әдісіне қарағанда инновациялық технология арқылы білім беру оқушының пәнге деген қызығушылығын, ізденісін арттырады. Жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі жас ұрпаққа адамгершілік-рухани тәрбие беру десек, оқытушылар осы талапқа сай оқытудың инновациялық технологиялары мен әдістемелерінің мән-мағынасын түсініп, өз тәжірибелерінде қолдана білудің маңызы зор.

Инновациялық технология - алға қойған мақсатқа жетудің тиімділігін қамтамасыз ететін оқудың әдіс-құрал және түрлерінің жүйесі арқылы оқыту мазмұнын жүзеге асыру жолы болып табылады. Инновациялық технологияда мазмұн, әдіс және құралдардың өзара байланысы десек, ал аталған озық әдістемені қажетінше педагогикалық міндетке сәйкес іріктей білу оқытушының педагогикалық шеберлігіне байланысты. Оқушылардың ағылшын тілі пәніне деген қызығушылығын арттыруда көп ізденіп, жаңа ақпараттық технологияларды меңгеруді, әр - түрлі әдіс-тәсілдерді білуді қажет деп санаймын және мен өз сабақтарымда қолданамын. Жаңа технологиялар мен интерактивті әдістерді, ақпараттық құралдарды ағылшын тілі сабағында қолданғанда күтілетін нәтижелер:

- үлгерімі төмен оқушыларға көмектеседі;
- оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырады;
- сабақта пайдаланылатын көрнекіліктердің санын арттырады;
- оқушылардың шығармашылығын арттырады;
- оқушыларды жеке жұмыс істеуге үйретеді;
- грамматикалық құрылымдарды оңай түсінуге көмектеседі;
- оқушылардың есте сақтау, есту, көру, сөйлеу, ойлау қабілеттерін дамытады;
- пікірталас, талдау, анализ жасау мүмкіндіктерін арттырады;

Көбіне мен ағылшын тілі пәнінде интерактивті әдістерді және түрлі ақпараттық технологияларды жаңа сабақ түсіндіргенде, грамматикалық құрылымдарды өткенде және қорытынды сабақта қолданамын. Бұл әдістер бойынша сабақ барысында оқушылар көп сөйлеп, оқытушылар аз сөйлеуге тиісті болады. Оқытудың басқа әдістеріне қарағанда, интерактивтік әдіс оқытушының жоғары белсенділік танытуын талап ететін әдіс. Сабақ кезінде оқытушының көбінесе тыңдаушы рөлін атқаруы оның процестен шет қалуы болып саналмайды. Сабақтың жоспары оқушылар өзара талқылау барысында нені ұғынуы керектігін көрсетеді, яғни, оқытушы оқушылардың іс-әрекетін алға қойған мақсатқа жетуге бағыттайтын басқарушының міндетін атқарады.

Инновациялық технологияны пайдалана отырып оқушыларға көптілді оқытудың әртүрлі деңгейлеріне сәйкес оқытудың жаңа технологияларын, ақпараттық және компьютерлік жүйелер арқылы ізденіс жұмыстарын жандандыра түсудің барлық мүмкіндіктері жасалған. Ағылшын тілін оқытуда лингафондық құрал-жабдықтар, аудио, видео кешені – оқушылардың ауызша және жазбаша аударудағы білімін жетілдіру, сөздік қорын қосымша жаңа сөздермен байыту, толықтыру, ой-өрісін дамыту мақсатында қолданылады.

Сондай-ақ оқыту процесінде мультимедия бағдарламасының көмегімен, ғаламтордан алынған әлемдік жағдайлар, педагогикалық технологиялардың түрлі әдіс – тәсілдері, коммуникативтік бағыттағы оқыту элементтері кең қолданылады. Техникалық құралдарды пайдаланудың ең тиімді жағы уақытты ұтасың, дәл, тиянақты оқу-материалдарын алдынала дайындап, оқушыға беріп отырсаң өзінен-өзі жасауға тырысады, қызығады, жасамай, үлгермей отырған оқушы болмайды, себебі оның алдында бәрі дайын тұр. Сонымен қатар мұғалім қазіргі мектептегі ақпараттық құралдарды жетік меңгеру, Power Point, Active Studio бағдарламаларымен жұмыс істеп қана қоймай үнемі интернет жүйесіндегі жаңалықтар мен өзгерістерді өзінің кәсіби шеберлігіне қолдана білу, білім кеңістігін кеңейту, ашу бағытындағы өзгерістер мен әлемдік білім беру кеңістігіне кіруге талпыну керек.

Ағылшын тілін үйрету қиын да, қызықты жұмыс. Мектептерде жаңа технологиялар арқылы оқыту шет тілін үйренудің сапасы мен маңызын арттырады. Ағылшын тілін оқыту процесінде тілді дұрыс үйрету ауызша сөйлеу, сауатты жазу, мәнерлеп оқыту өте маңызды. Қазіргі кезеңде мектептерде ағылшын тілін оқыту дұрыс жолға қойылған. Оқушылардың ағылшын тілін біліп ғана қоймай, оның тарихын, ұлттық мәдениетін білуге көп көңіл бөлінеді. Ағылшын тілін оқытудағы білімділік мақсаты – ағылшын тілінде сөйлеуді үйрету, байланыста бола алу мен ортақ тіл табысып, қарым - қатынасты нығайтуға ұмтылу болса, тәрбиелік мақсаты - өзге адамдарды тыңдау мәдениетін қалыптастыру негізінде өз пікірін айта алу және қорғауға үйрету.

Білім беру жүйесінің алдындағы жаңа міндеттердің бірі инновациялық педагогикалық оқыту технологияларын пайдаланып білім сапасын арттыру екенін жоғарыда атап айттық. Ал ағылшын тілін ақпараттық технологиялар жүйесімен оқытудың ерекшелігі: оқу материалдарының ақпараттық-коммуникативтік технологиялар арқылы оқушылардың оқу іс-әрекетін мұғалімнің көмегімен немесе компьютер арқылы меңгерілуі. Жеке тұлғалардың қалыптасуын қамтамасыз ететін деңгейлеп, саралап оқыту, жобалап оқыту, коммуникативті оқыту, ақпаратты-коммуникациялы оқытудың негізгі-қағидалары балаға өз бетімен ықпал ету, өзіндік пікірлерін анық жүйелі жеткізе алатын жеке тұлға қалыптастыру, оқушылардың, танымдық, шығармашылық қабілетін дамыту болып табылады.

Қорыта айтатын болсақ, көптілді білім беру бағдарламасы аясында тәжірибе жинақтап, әлемдік деңгейде көтерілуіміз керек. Бұл оқушылардың халықаралық жобаларға қатысуын кеңейтуге, шетел тілдеріндегі ақпарат көздеріне қол жеткізуіне мүмкіндік береді. Елдің ертеңі өресі биік, дүниетанымы кең, кемел ойлы азаматтарын өсіру үшін бүгінгі ұрпаққа ұлттық рухани қазынаны әлемдік озық ой-пікірімен ұштастырған сапалы білім мен тәрбие берілуі қажет.

Әдебиеттер:

1. Қ.Р «Тілдер туралы» Заңы, 2011ж.
2. Қ.Р «Білім туралы» Заңы, 2008г.
3. Мектептегі шет тілі. Республикалық әдістемелік-педагогикалық журнал. №4 (22), 2006
4. Мектептегі шет тілі. Республикалық әдістемелік-педагогикалық журнал. №2(44), 2010
5. Қадашева Қ. Қазақ тілін оқыту әдістемесі, Алматы 2008
6. ҚР Президенті Н. Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы, 2010ж.

КӨПТІЛДІЛІКТІ ІСКЕ АСЫРУ- БҮГІНГІ КҮННІҢ ТАЛАБЫ

Кошкимбаева Ж.С. – «Өрлеу» БАҰО АҚ Жамбыл облысы бойынша

ПҚ БАИ,ДБО тренері ,

Тұрлыханқызы Құралай – Абай атындағы ҚазҰПУ

құқықтану мамандығы 4 курс білімгері.

«Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев көптілді білімді дамытуға жіті назар аударып «...еліміздің маңызды құндылықтарының бірі және басты артықшылығы – көпұлттылық пен көптілділік» деп атап көрсеткені белгілі. Көптілділік мәселесі біздің тәуелсіз мемлекетіміз - Қазақстан үшін ғана емес, бүкіл әлемнің алдында тұрған көкейтесті мәселелердің бірі. Өйткені, жаһандандыру заманында көп тілдерді білуді талап етеді

Қазақстан Республикасының азаматын қалыптастыру, оның тез өзгеріп отыратын әлемде табысты білім алуға деген сұранысын қалыптастыру, бәсекеге қабілетті ұрпақ тәрбиелеу және оқыту басты мақсат болып отыр. Бүгінгі таңда көп тілді оқыту – жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемдік ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіндік беретін қажеттілік. Үш тілде оқыту – заман талабы десек, оның негізгі мақсаты: бірнеше тілді меңгерген, әлеуметтік және кәсіптік бағдарға қабілетті, мәдениетті тұлғаны дамыту және қалыптастыру. Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев: “Қазақстан бүкіл әлемде халқы үш тілді пайдаланатын мәдениетті ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар: қазақ тілі – мемлекеттік тіл, орыс тілі – ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі – жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі” деген болатын. Бұл еліміздің болашақ ұрпағын тәрбиелеп отырған білім саласы қызметкерлеріне де сын болмақ.

Елбасы жүктеген тапсырмаларға сәйкес, Тілдерді қолдану мен дамытудың 2011-2012 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы мен «Тілдердің үштұғырлығы» мәдени бағдарламасында, Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында, 2020 жылға қарай «... барша қазақстандықтар қазақ тілін, орыс тілін 95% және 25% – ағылшын тілін меңгеруі тиіс» делінген.

Көпұлтты Қазақстан жағдайында «Тілдердің үштұғырлығы» мәдени жобасы қоғамдық өзара келісімді нығайтатын маңызды фактор болып табылады. Тілдердің үштұғырлығы идеясы Қазақстанның бәсекеге қабілеттілігін құруға және дамытуға бағытталған ұлттық идеологияның бөлігі болып табылады. Үштілділік - нақты тұлға, ұжым, халықтың белгілі бір қоғамда қарым-қатынас үдерісінде қажет болған жағдайда үш түрлі тілді алма-кезек қолдану құбылысы.

Біз үштілділікті тәуелсіз еліміз үшін стратегиялық мәні ерекше құбылыс деп бағалаймыз, сондықтан да бұл құбылысты төрттілділік пен бестілділіктен бөліп қараймыз, үштілділіктің кез келген сыңары ретінде кез келген шет тілін алуға болар еді, бірақ біз бұл жерде де қоғамның нақты сұранысы басым түскен қазақ, орыс, ағылшын тілдеріне ерекше мән берген жөн деп түсінеміз.

Бүгінгі таңда мемлекетімізде үштілділік мәселесін нақты іс түрінде жүзеге асыру керек пе? Әрине, керек. Еліміз бен жерімізге ие болатын жастар үш тілді де қатар меңгеруі тиіс. Бірақ бұл үш тілдің тұғыры бірдей деген сөз емес. Қазақстанда бір ғана тұғырлы тіл бар, ол мемлекеттік тіл – қазақ тілі. Тұғыр сөзі дінгек, қазық деген мағынада қолданылады. Бір шаңырақты көтеру үшін үш дінгек керек емес. Бір дінгекпен көтерген шаңырақтың жан-жағынан уықтар қадалып, оның беріктігін қамтамасыз етеді. Біздің алтын дінгегіміз, тұғырымыз – қазақ тілі, ал жан-жағынан өзге тілдер мемлекеттік тілді қолдап уық секілді қадалады.

Ағылшын тілін үйренудің қажеттілігін әлем мойындады. Ағылшын тілі - әлемдік бизнес тілі, мемлекеттік тіл – ұлт тілі. Мемлекеттік тілде сөйлеу - әрбір Қазақстан азаматының борышы. Ағылшын тілі қазақ тілін үйренуге ешқандай кедергі жасамайды.

Кез-келген қоғамда азаматтық пен ұлтжандылыққа тәрбиелеудің негізгі факторлары өз елінің тіліне деген құрмет болып табылады. Бала тілді неғұрлым ерте жастан үйренсе, соғұрлым ол оны жеңіл меңгереді.

Заман талабына сай оқушы құзыретті тұлға болып қалыптасуы керек. Оны құзыреттілікке тәрбиелейтін, біліммен сусындататын – мұғалім. Қазіргі мектеп оқушысы жан-жақты дамыған, шығармашылығы мол, өз бетінше іздене алатын тұлға ретінде қалыптасуы керек. Заманына лайықты тұлға болуы үшін оқушы бірнеше тілді меңгеруге тиіс.

Жаратылыстану пәндерінде тақырыпта кездесетін термин сөздерді немесе зат атауларын орыс және ағылшын тілінде қолдану оқушыда тілдік қатынастардың дамуына зор ықпал етеді. Мұндағы басты мақсат - оқушылар бойында қарым-қатынас біліктілігін қалыптастыру және қарым-қатынасты дамыту. Осыған орай оқушылардың бойына бағдарлама талаптарына сай іскерліктерді қалыптастыру. Пән мұғалімдері оқушылардың қызығушылықтарын арттыру мақсатында қызықты әдіс-тәсілдерді пайдаланғаны жөн. Төмендегі талаптарды басшылыққа алу қажет.

- сабаққа жаңа педагогикалық технологияларды пайдалану;
- жеке, жұптық, топтық жұмыстарды ұйымдастыру;
- техникалық құралдарды пайдалану, интернет көзін қолдану (ұялы телефон, ұнтаспа, компьютер, бейнефильмдер);
- ойындар мен ойын элементтерін жиі қолдану;
- оқушының шығармашылық қасиеттерін ояту, ынталандыру;

Үш тұғырлы тіл өмірдің қажеттілігі. Бұл бүгінгі елдің тыныс - тіршілігін анықтайды. Үш тілді қатар меңгеру бәсекеге қабілетті ел азаматының міндеті

Оқушы құзіреттілігін қалай арттыруға болады?

Қазіргі әлемде болып жатқан қарқынды өзгерістер әлемдік білім беру жүйесін қайта қарау қажет екендігін паш етті. Білім беру саласында қол жеткізілген бүкіл әлемдік бітімнің мәні оқушылар үшін білімнің де, дағдылардың да тең дәрежеде маңызды екендігін көрсетеді. Заманауи тәсілдің ең негізгі ерекшеліктері оқушылардың алған білімдерін жай ғана иеленіп қоймай, оларды орынды жерде қолдана білуіне басты назар аудару болып табылады. Мұғалімдер оқушыларға қалай оқу керектігін үйретіп, соның нәтижесінде еркін, өзіндік дәлел уәждерін нанымды жеткізетін ынталы, сенімді, сыни пікір көзқарастары жүйелі дамыған, сандық технологияларда құзырлық танытатын оқушы қалыптастыруға даярлау болып табылады.

Бүгінгі таңда ақпараттық қоғамда табыспен өмір сүру үшін балалар мен жасөспірімдер мән жайды түсініп, тәуелсіздік алу мақсатында белсенді, сындарлы оқудың тиімді тәсілдеріне тартылуы қажет. Оқуды дербестендіру және даралау қажеттегі күн санап өсуде, олар оқушылардың әр түрлі топтарына білім алуға мүмкіндік бере алады. Өз кезегінде мектеп, жаңаша оқытудың тәжірибесін жүргізуге мүмкіндік алу мақсатында педагогикалық жаңа нысандарын игеруге мүмкіндік береді.

Аталған теория оқушылардың ойлауын дамыту олардың бұрын алаған білімдері мен жаңа немесе сыныптағы түрлі дереккөздерінен мұғалімнен, оқулықтан және достарынан алған білімдерінен астастырыла жүзеге асады. Дайын білім беруге негізделген «дәстүрлі» стиль арқылы алынған білім оқушылардың жинақтаған өзге білімдерімен тиімді сіңісе алмайды. Сондықтан механикалық түрде есте сақтау, үстірт білім алу жағдайлары орыналады.

Оқыту туралы сындарлы түсінік оқушыға нақты білім берудегі мақсат тұтқан мұғалімнің өз сабақтарын оқушының идеясымен білім біліктілігін дамытуға ықпал ететін міндеттерге сай ұйымдастыруын талап етеді. Бұндай міндеттер оқушының оқыған тақырып бойынша білімдерін өз деңгейінде көрсетіп, кейбір болжамдар бойынша күмәнді ойларын білдіре алады, пікір көзқарастарын нақтылап, жаңа ұғым түсініктерін көрсете алатындай етіп орайластырып құрылады.

Пайдаланған әдебиеттер:

- 1.Тілдерді қолдану мен дамытудың 2011-2012 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы .
- 2.«Тілдердің үштұғырлығы» мәдени бағдарламасы.
- 3.Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.
4. Солташұлы Ы. Заман Талабы – көптілді болу. // Ақиқат. 26 қараша-2012 ж.№11.14-15б
5. Жаминова Р.Ж. Модульдік оқыту технологиясын қолдана балалардың тілдік құзыреттілігін қалыптастыру. // Мұғалімнің кәсіби дамуы: дәстүрлері мен өзгерістер. II халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция. II том. Астана-2012 ж. 115-120 б.

ҮШ ТІЛДІ МЕНГЕРУ – ЖАРҚЫН БОЛАШАҚТЫҢ КЕПІЛІ

Кушикбаев Б.К.

Т. Рысқұлов ауданы

Құлан а, К. Сәтбаев атындағы орта мектеп

Тіл – халықтың ең негізгі байлығы. Қазір заман талабына сай үш тұғырлы тіл саясатын бәріміз де қолдаймыз.

«Өзге тілдің бәрін біл, өз тіліңді құрметте» – деген даналық сөзді басшылыққа алып, аудандық мұғалімдері қыруар жұмысты жүзеге асыруда. Тіл білу – байлық. Әсіресе, өркениетті еліміздің дамуына үлес қосқымыз келсе, көп тілді игерген азаматтарға қарап қуанатынымыз да белгілі. Үштұғырлы тіл өмірдің қажеттілігі. Бұл бүгінгі елдің тыныс-тіршілігін айқындайды және жалпыға ортақ қалыпты норма болып саналады. Үш тілді қатар меңгеру бәсекеге қабілетті ел азаматының міндеті. Қазақстанның білікті, білімді әр азаматын ғаламдық ақпараттар мен инновациялық ағынына ілесу ағылшын тілін үйренуге жетелейді. Бұл орайда орталықта тіл үйренем деушілер қазақ тілімен қатар ағылшын тіліне де үйреніп жатыр. Бұл бәсекеге қабілеттілікке ұмтылудың ең алғашқы сатысы болып саналады. Өйткені қазіргі уақытта бірнеше тілді меңгерген азаматтардың қай ортада жұмыс істесе де жолы ашық. Мемлекеттік тіл мемлекет өмірінің барлық саласында «бүкіл қоғамымызды біріктіруші» қызметін, орыс тілі ұлтаралық қатым-қатынас тілі, ал ағылшын тілі әлемдік экономикаға, әлемдік қауымдастыққа кірігуімізге қызмет етуде. Қазақстанда тіл үйрену мәселесі ерекше маңызға ие. Күнделікті қызметте классик жазушы С.Мұқановтың «Әркімнің туған тілі - туған шеше, оған бала міндетті сан мың есе» деген сөздерін мысалға ала отырып, түсіне, ұғына білгенге адамдағы ұлттық мақтаныштың алғашқы ұшқындары да жүрекке тіл арқылы ұялайды. Өз ана тіліңді қадірлемей, ел-жұртыңды сүйе алмайсың. Әр азамат ана тілінің бай қорын игерумен бірге орыс, ағылшын тілдерінің де асыл қазынасынан сусындап, оны іске асыра білгені де жөн. Елбасы өз Жолдауында: «Қазақ тілі – біздің рухани негізіміз. Біз қазақ тілін жаңғыртуды жүргізуге тиіспіз. Қазақстанның болашағы – қазақ тілінде. Қазақ тілі 2025 жылға қарай өмірдің барлық саласында үстемдік етіп, кез келген ортада күнделікті қатынас тіліне айналады...» дегені көпке белгілі. Сонымен қатар мемлекет басшысы «Үштілділік мемлекеттік деңгейде ынталандырылуы керек. Орыс тілін білу – біздің ұлтымыздың тарихи артықшылығы екені баршаға белгілі. Біз ағылшын тілін игеруде серпіліс жасауымыз керек. Қазіргі әлемнің осы «лингва франкасын» меңгеру біздің еліміздің әрбір азаматына өмірдегі шексіз жаңа мүмкіндіктерді ашады» деп, қазақ тілі және тілдердің үштұғырлы мәселесіне кеңінен тоқталды. Біз өз елімізде өз ана тілімізде, қазақ тілінде сөйлеуге міндеттіміз. Өйткені, тіл – біздің қазақтығымыздың кепілі. Мемлекетіміздің мызғымас нышаны. Мемлекеттік тілге деген көзқарас өзгермей, ештеңе де өзгермейді. Қоғам мен қоғамдық сана өзгерген сайын тіл де өзгеріп отырады. Біздің орталықтың

ұжымы заман ағымына сай өздеріне жүктелген міндетті жауапкершілікпен атқаруда. Әрине, кез келген азаматтың үш тілде сөйлегені дұрыс, үш тілді қатар меңгергеннен, тіл білгеннен ешкім де ұтылмайды.

Қазір тіл үйренушілердің барлығы дерлік орыс тілін жақсы меңгерген. Орталықта оқитын тіл үйренушілер арасында әр түрлі ұлт өкілдері болғандықтан, тіл үйренушілер алдымен өз қандастарымыздың белсенділігіне, ынта-ықыласына назар аударады. Сондықтан да тілдердің үштұғырлығының бір ұшы мемлекеттік тіл – қазақ тілін меңгеру болғандықтан жұмыстың басым бөлігі қазақ тілін меңгеруге бағытталып отыр. Біздің негізгі мақсатымыз - Қазақстанда тұратын барша азаматтың қазақ тілін меңгеруі. Бұған барлығымыз да үлкен түсіністікпен қараймыз. Ағылшын тілін білу игілікті іс. Қазір атқарылып жатқан қызметтің барлығы Қазақстанның әр азаматы аудармашының көмегінсіз қарым-қатынас жасай алатындай дәрежеге жетсек деген ниет. Бұл бәріміздің де дәрежемізді арттырады.

Орталықта оқитындардың үш тілде сөйлеуіне мүмкіндіктері бар. Бауыржан Момышұлының сөзімен айтқанда «Тіл дегеніміз қай халықтың болмасын кешегі, бүгінгі ғана тағдыры емес, бүрсүгінгі де тағдыры. Қазақ тілі өткірлігімен, бой балкытып, тамыр шымырлатып жан жүйенді жандырып, құлақ құрышын қандырып, ұғымына қонымды, жүрегіңе тиімді... қысыл таяң қатал жағдайда қайрап, егеп сөз тапқанға қолқа жоқ дегендейін ерге, елге медет болып адам түгіл, жағдайдың көмейіне құм құйып, аузын аштырмай, үнін шығармай қоятын тіл».

Алда тұрған мақсатқа жету үшін талаптану да, тырысу да өз қолымызда. Көп болып қолға алынған іс әрқашан да жүйесін табады. Бір ауыз сөз көкке де көтереді, бір ауыз сөз жерге де кіргізеді. Алдымен қарым-қатынас тілінен бастасақ ештеңеден де ұтылмай ақпарат ағымында үш тілде сөйлей алатынымызға ешкімнің де шүбәсі болмайды. Игілікті істің ерте-кеші жоқ екенін ұмытпай, алдымен қазақ, кейін ағылшын тілін үйренсек құба-құп.

«Ұлттық тәрбие» терминін енгізу педагогика ғылымында әлі өз шешімін таба қойған жоқ. Ол этнопедагогика ғылымында енгізілуі тиіс. Өйткені, этнопедагогика – ұлттықтәлім-тәрбиені жинақтайды, оны қортындылап жүйелейтін теориялық сипаттағы ғылым саласы.

Жастардың тұлға ретінде қалыптасуы үшін халқымыздың салт-дәстүрі, дүниетанымы мен тілі, діні жайлы толық біліммен қоса дана ойшылдарымыз Абай Құнанбайұлы, Шәкәрім Құдайбердіұлы шығармаларындағы ұлттық тәрбие мәселесі туралы тұжырымдардың танымдық, таңбалық, коммуникативтік, эстетикалық, идеологиялық, этикалық, тәрбиелік қырларын пайдалана отырып олардың халыққа айтқысы келген идеяларын, ойларын ұрпақ санасына жеткізе білу – әрбір ұстаздың міндеті. Біз Абай мен Шәкәрім мұраларындағы жастар тәрбиесінде ықпал ете алатын тұжырымды ойларын ұлттық тәрбие мәселесінде ұтымды пайдалана алсақ, оқушының ойлау, сөйлеу жүйесін қалыптастырып қана қоймай, өсу деңгейлеріне де әсер етеміз.

Ұлы Абай айтқан бес нәрседен қашық болу: өсек, өтірік, мақтаншак, еріншек, бекер мал шашпақ және бес нәрсеге асық болу: талап, еңбек, терең ой, қанағат, рахым – бұлар адам баласын адамзаттық ізгілікті ойдың биігіне жетуге талпындырады. Әрине, ол үшін Абайша түсініп, Абайша ұғынуымыз шарт.

Ал Шәкәрім Абай ойларын жалғастыра отырып «түзу адам» бейнесін ұсынады. «Түзу адам болу үшін ақ ниетті болу керек» дейді ол. Сондай-ақ ғұлама мұндай қасиетке ие болу үшін харакетті (әрекет), шыншыл болып, шыдамдылық танытып, әділетті, ынсапшыл, мейірімді болу қажеттігін алға тартады. Шәкәрім адам тәрбиесіне ерекше ықпал ететін қағидаларды одан әрі былайша тереңдете түседі. «Бізше, адам өмірін түзетуге, барлық адамдар тату тұруға негізгісі – адал еңбек, ақ жүрек, ақыл болуға керек. Дүниеде бұл үшеуі үстем болмай, адам баласына тыныштық өмір сүруге мүмкіндік жоқ» дейді. «Кісінің баласы болма, адамның баласы бол» деген мақал-мәтелдеріміз, салт-дәстүрлеріміздегі терең де асыл қайнарларды ұлықтап, бүгінгі жастарды ақылды,

еңбекқор, ақ жүрек адам болуға шақыру. Сондықтан біз мынадай моралдік қағидаларды ұсынамыз:

- азаматтық-патриоттық және құқықтық тәрбиесі;
- рухани-адамгершілік тәрбиесі;
- ұлттық білікті нығайту қағидалары;
- өзін-өзі тану және өзін-өзі дамыту қажеттілігі, яғни әлеуметтік мәні бар жеке қасиеттер мен жеке тұлғалық сапалығын, коммуникативті мәдениеттілігін қалыптастыру;
- экологиялық және дене тәрбиесі, яғни салауатты өмір салтын қалыптастыру;
- еңбек және экономикалық тәрбие беру, т.б.

Осы мақсатта біз жастарымызды патриотизмге тәрбиелеп қана қою жеткіліксіз. Ал ол үшін ұлттық идеологияны күшейтіп, халқымыздың ғасырлар бойы жинақталаған асыл мұрасын, дарқан кең пейілін, ұлтжандылығын, еңбексіздігін, қайсарлығын насихаттап, көрсете білуіміз қажет. Сонда ғана жоғарыда айтылған ұстанымдар жүзеге асып, өз Отанын сүйетін, абыройын асқақтата алатын шын мәніндегі жанашыр жалынды жастарды тәрбиелеуге мүмкіндік туады.

Қазақ халқы елін, жерін, оның табиғи, мәдени байлығын, өнер мен тілін, тарихын, салт-дәстүрі мен әдет-ғұрпын сақтап, рухани адамгершілік тағлымдарын ұрпағына мұра етіп қалдырған. Бүгінгі жас ұрпақ бойындағы адамгершілік құндылықтарды қалыптастыруда ұрпақтан-ұрпаққа жалғасқан мұралардың маңыздылығын, көп жылдық тәжірибелерден көреміз.

Бүгінгі таңда ғасырлар қойнауында қалыптасқан, ұлттық бейненің озық, өнегелі дәстүрлерін жас жеткіншектердің бойында адамгершілік асыл қасиеттерді қалыптасатын қоғамымызда аса маңызды міндеттердің біріне айналғаны даусыз. К.Д. Ушинскийдің «Тәрбие халықтық ілтипатқа ие болған жағдайда ғана өз мақсатына жетеді» деген идеясын дамыта түссек, ұлттық тәлім-тәрбиенің іргетасын дұрыс қалаған болар едік.

Жалпы адам баласын адам етіп ұстап тұрған төрт дінге тің бар екені белгілі олар: бірінші – туған жер, екінші – ананың ақ сүтімен дарыған туған тілі, үшінші – аялап өсірген ата-анаң, төртінші – тарих пен таным. Осы төрт қасиетті бүгінгі мектеп оқушысы, ертеңгі егеменді еліміздің иесі, болашақ азаматтарымыздың бойына сіңіре алсақ, Абай атамыз айтқан «толық адамды» тәрбиелеп шығарар едік деп сенімді түрде айта аламыз.

Біздің ұлттық тәрбиемізге ықпал жасайтын факторлар алуан түрлі. Мәселен, халық фольклоры, әдет-ғұрпы, ұлт тарихы, салт-дәстүрлер, ұлттық психологияның элементтері, саясат, қоғам идеологиясы, мәдениет және т.б. Бұлардың барлығы ұлттық шектеушіліктен басқа тар өрісті ойлардан аулақ болғаны жөн. Өйткені, ұлттық психологияны алып қарасақ, ескі мен жаңа қасиеттер үйлесімділікті қажет етеді.

Қазақ ұлтының әлем өркениеті кеңістігіндегі танымдылық беделі де, күш-қуаты да жаңа ұрпақтың ұлттық отаншылдық қызметі арқылы жүзеге асатыны ақиқат. Ұлттық тәрбие ұлағаты ұрпақтарды жаңа биіктерге жетелей береді. Ендеше ұрпағымыз өз ұлтының тағдырын таразылайтын, елін елейтін, жанашыры болсын десек, жастардың тәрбиесін ұлттық мәдениетке қарай бағдарлау – қазіргі таңдағы ауқымды мәселелердің бірі болып отыр.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Назарбаев Н.Ә. «Қазақстандық жол -2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» ҚР Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы. Астана, 2014 жыл 17 қаңтар
2. Назарбаев Н.Ә. «100 нақты қадам» Ұлт жоспары бес институционалдық реформасы Астана, 2015 ж.
3. Назарбаев Н.Ә. Қазақстанның болашағы-қоғамның идеялық бірлігінде. Алматы, 1993.
4. «Ұлттық құндылықтар – жеке тұлғаға бағытталған сабақтың ажырамас бөлігі» (облыстық ғылыми-тәжірибелік конференция) Атырау қаласы 6 маусым 2014 жыл.
5. «Ұлттық сана және Алаш арыстары» атты республикалық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары Ақтау қаласы . 11-12 сәуір 2016 ж

ҚАЗАҚСТАН МЕКТЕПТЕРІНДЕ ҮШТІЛДЕ БІЛІМ БЕРУДІҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ

Қылышбекова Нұрсәуле Ұқанбайқызы
«Өрлеу» БАҰО АҚ филиалы, Алматы облысы бойынша ПҚБАИ,
аға оқытушы, филология ғылымдарының магистрі

Бисенбаева Меруерт Кенжегүлқызы
«Өрлеу» БАҰО АҚ филиалы, Алматы облысы бойынша ПҚБАИ,
аға оқытушы, педагогика ғылымдарының магистрі

Қазіргі мектеп оқушыларының логикалық ойлау қабілеті, өздігінен іздену деңгейі төмен. Оқушылар тек қана тыңдаушының рөлін ғана емес, ізденушінің рөлін де атқару қажет. Оқушылардың білуге деген қызығуын арттыру үшін:

- оқушылардың өздерінің ізденістерін ұйымдастыру қажет;
- өткен сабақ пен жаңа сабақты байланыстырып отыру қажет;
- оқушылардың білімі мен білігін тексергенде әр түрлі жұмыс формаларын пайдалану керек;
- сабақта жаңа әдістермен белсенді сабақ түрлерін пайдаланған жөн.

Жалпыға жаппай орта білім беру кезеңінде мұғалім оқушылардың бәрін бірдей жақсы оқытуға міндетті. Сондықтан қазіргі кезде мектептерде жаңаша оқытуға көшу жүйесі жасалынды, пән мұғалімдерінің алдында тұрған жауапты міндет- оқушылардың білім деңгейлерін барынша жетілдіру. Оқушылардың білім деңгейлерін төмендігі - олардың қабілетінің жоқтығынан емес, өз беттерімен жүйелі түрде білім алуға дағдыланбаудан, жүйелі еңбектің жоқтығынан. Сондықтан әр мұғалімнің мақсаты - оқушылардың алған білімін қолдана білуге үйрету. Олардың жеке тұлға ретінде дамуына жағдай жасау, өз бетінше білімді меңгерту, оқушылардың біртұтас өмірге деген көзқарасын қалыптастыру және интеллектуалдық іс-әрекеттерге әзірлеуде, білім берудің инновациялық әдістерін қолданудың маңызы зор.

Сабақ сан қырлы болған жағдайда ғана оқушылар үшін, мұғалімдер үшін де қызықты болады. Заманауи сабақты дайындау және өткізу үшін бізге кіріктіріп оқыту көмек береді.

Р. Декарттың «*Барлық ғылымдардың байланыстылығы сондай, олардың бәрін бірден оқыту – олардың біреуін басқасынан бөліп оқытудан оңай*» деген пікірін еске алсақ, пәнаралық байланыс білім берудің кіріктірілген технологиясының құрамына енеді. Оның ұғымының ауқымы кең.

Философиялық – педагогикалық ұстаным жағынан бұл технология – жеке тұлғаның ойлау дәрежесі мен бүкіл адамзат қауымы санасының сан ғасырлық даму дәрежесін ретке келтіруші, үйлестіруші қозғаушы күш.

Тіл мен пәнді кіріктіру ұстанымының басты қағидасы – ғылыми-жаратылыстану және қоғамдық гуманитарлық білімдерді жеке білім аймағында шартты түрде қарастыра отырып, оқушыларға әлемнің біртұтастығы жайлы ғылыми-синтездік білім беру болып табылады. Бүгінгі жаппай қолданылып жүрген жаңа технологияның өзі кіріктірілген болып саналады. Қазіргі педагогикалық технологияда пәнаралық байланыс кіріктірілген білім берудің моделі болып саналады. Пәнаралық байланыс оқытудың кешенді жүйесін құрай отырып, әртүрлі білім салаларының ортақ тақырыптарын, кейде ортақ элемент, бөлім, дәйек, теория, ұғым заңдарды біріктіріп, құрылымдық және ғылыми-мазмұнды блоктар жасайды.

Оқытудың жаңа технологиясы — оқытудың тиімді әдіс — тәсілдерін қолдануды, оқытудың әр түрлі әдістері мен формаларын біріктіруді, оқу материалын тиімді пайдалануды, оқудың сапасына білім мен біліктілікті жүйелеуді жүзеге асырады. Оқытудың жаңа педагогикалық технологиясы — оқытуды ізгілендіру, өзін-өзі дамытып, тәрбиелей білетін, заман ағымына ілесе алатын кәсіби, білікті, жан-жақты жеке тұлға

калыптастыруды мақсат етеді. Оқушылардың кәсіби білім сапасын арттырумен бірге өз қабілетіне қарап, өзін-өзі дамыта отырып, өзіне сын көзбен қарауға мүмкіндік береді. Танымдық белсенділігін арттырып, шығармашылық қабілетін дамытады. Қазіргі таңда Зияткерлік мектептердің білім беру бағдарламасы ұлттық және халықаралық тәжірибелердің ең үздік үлгілерін кіріктіруді көздейді

Оқу пәндерінің бірігуі төмендегі шарттарға байланысты:

- *зерттеу нысандарына сәйкес келуі немесе өзара жақын болуы;*
- *кіріктірілген оқу пәндерінде зерттеу әдістерінің бірегейлігі немесе ұқсастығы;*
- *кіріктірілген оқу пәндерінің жалпы заңдылық, жалпы теориялық тұжырым негізінде құрылуы.*

Осы арқылы бір дидактикалық мақсатқа негізделген оқу бағдарламаларын жасауға болады. Пәнаралық байланыс құрамдық функционалдық талдау әдісіне сүйенеді, ол әдіс белгілі бір құбылысты тұтастай құрылымдық-бөлшектеу арқылы зерттейді, осы арқылы әрбір элементтің функционалды арнаулы қызметі қарастырылады және кіріктіріліп отырған екі (одан көп) пәннің құрылымдық элементтері анықталады (мөлшері, тақырыбы, бөлімі, дәйегі, ұғымы, заңы, теориясы) т.б. Нәтижесінде жалпы білім беретін пәндердің матрицасы құрылады. Әрбір пән оқушыға қажет білім, білік, дағды қалыптастырса да, оқушы жеке тұлға ретінде өзін-өзі танытуда. өз мақсатына жету жолында жалпы өмір тәжірибесінде жинақталған әмбебап білім, білік пен дағдыға сүйенеді. Бұл жалпы құзіреттілікке алып келеді. Жүргізілген сараптамалар нәтижесі гимназиялардың оқу жоспарының 48 пайызы танымдық – ақпараттық құзырлылықты қалыптастыратынын көрсеткен.

Пәнаралық байланыс пен оқушы бойында жалпы құзіреттілікті қалыптастыруда тікелей байланыс бар. Оқу бағдарламаларында әр пәннің қалыптастыратын білім, білік, дағды мөлшері жеке анықталса да, тұлғаның өмір сүру аймағында олар өзара байланысты құзіреттілікке ие болады. Өйткені оқушы өмірлік мәселелермен кездескенде, әрбір пәннен алған білімін саралап жатпай, бойындағы интегративті білімнің кең, жалпы әлуеті мен дағдысын пайдаланады.

Ұлы Абайдың *«Естіген нәрсені ұмытпастыққа төрт түрлі себеп бар: әуелі – көкірегі байлаулы берік болуы керек; екінші сол нәрсені естігенде я көргенде гибрәтләнү (үлгі) керек, көңілденіп, тұшынып, ынтамен ұғу керек; төртінші ой-кеселді нәрселерден қашық болу керек»* деген пікірінде оқушының жалпы құзіреттілігін қалыптастыру мәселесі жатыр. Яғни оқушы ақыл (таным) арқылы ғылымды игереді. Ғылымды игеру үшін ол тек қабылдаушы ғана емес, өзінің танымдық қызметін ретке келтіруші, танымдық үрдістің өн бойында және оның нәтижесінде рефлексия жасаушы дәрежесіне көтеріледі.

Кіріктіріп оқыту – бұл бір оқу мазмұнының әр түрлі саладағы жан-жақты білімдермен тоғысуы, бір-бірімен араласып кетуі. Кіріктірілген сабақтар оқушыға әлем туралы, заттар мен құбылыстардың өзара байланыстары туралы біртұтас мағлұмат береді, олар құрылысы бойынша белгілі қалыпқа сыймайды, сондай-ақ, оқу сағаттарын барынша үнемді пайдалануға мүмкіндік береді. Осы тектес сабақтарда оқушылардың бейнелі ой-өрісі дамып, пәннің жалпы мазмұнын өмірмен байланыстыру арқылы шығармашылық мүмкіндіктері ашылады. Кіріктірілген сабақтардың құрылымы нақтылығымен, сыйымдылығымен, орамдылығымен, сабақтың әр сатысындағы оқу материалының логикалық өзара келісімімен, материалдың зор ақпараттық мүмкіндігімен ерекшеленеді. Оқу үрдісінде пәндерді кіріктіре оқыту:

- ерекше дарынды оқушыларға мәнді де саналы оқуға;
- сабақ құрылымында проблемалық жағдайлар үлесін ұлғайтуға;
- жеке тұлғаның зерттеушілік типін қалыптастыратын оқушының ойлау әрекетін белсендіруге;
- оқушыға бір мезгілде әрекетті орындауда барлық мақсат қоядан нәтижеге дейінгі барлық процесіне бақылау жасауға;

- білім берушілік, дамытушылық және танымдық үшбірлікті ұстаздың шексіз шығармашылығы тұрғысынан жүзеге асыруға;
- сабақтың ақпараттық сыйымдылығын арттыруға;
- оқушылардың уәждемесін арттыруға, олардың оқу-танымдық әрекетін белсендіруге, шаршағандары мен қажуларын азайтуға;
- сабақ үрдісінде өтілетін тақырыптың адам және қоғам өмірімен тікелей байланысына мән беруге;
- оқушылардың шығармашылық ойлауын дамытуға;
- олардың алған білімдерін өмірде қолдана білулеріне көмектеседі.

Кіріктірілген білім негізінде оқушылардың білімі критериалды бағаланады. Кіріктірілген білім бағдарламасының алға қойған мақсаты айқын, бағдары жүйелі. Зиялы азаматты – сана әлеуеті жоғары дамыған, сын тұрғысынан және жаңашыл ойлай білетін, рухы мықты, өз білімін қоғамның алға басуына жұмсай алатын адамды тәрбиелеуге ұмтылатын білім беру бағдарламасында тәрбие мен оқыту ажырамас байланыста болады.

Кіріктірілген бағдарлама бірнеше құндылықты негізге алады. Олар:

- құрмет;
- әріптестік;
- азаматтық жауапкершілік қалыптастыру ;
- ашықтық ;
- өмір бойы білім алу;

Белгіленген құндылықтар аясындағы мектептердің мақсаты – жоғары білімді, шығармашыл адамның үйлесімді тұлғаланып, дамуы үшін қолайлы білім беру кеңістігін жасау.

Кіріктірілген білім бағдарламасымен білім алған мектеп түлегі кең ауқымды дағдыларға ие болады. Нақтырақ айтқанда:

- сын тұрғысынан ойлау;
- білімін шығармашылықпен пайдалана білу;
- зерттеушілік дағдылары;
- АКТ дағдылары;
- топта және жеке шебер жұмыс істей білуі;
- коммуникативтік дағдылары (тілдік дағдыларын қоса алғанда);
- қойылған міндеттер мен күрделі мәселелерді шеше білу дағдылары секілді бірнеше дағдылар қалыптасады.

Кіріктірілген білім беру бағдарламасын табысты жүзеге асыру үшін *белсенді оқыту, командалық оқыту, пәндік-тілдік кіріктірілген оқыту (CLIL)*, т.б. озық педагогикалық әдістерді қолдану талап етіледі.

CLIL (Content and Language Integrated Learning) - кіріктірілген бағдарлама арқылы екінші тілді меңгеру. Қазіргі уақытта көптілділікті қалыптастыру мен оны іске асырудың негізгі құралы болып табылады. Бұл терминді ең алғаш рет Дэвид Маршем енгізген болатын. Бұл екі жақты мақсатты көздейді: біріншісі – оқу пәнін меңгеру; екіншісі – шетел тілін (екінші тіл ретінде) меңгеру. Бүгінгі күні кіріктірілген оқу бағдарламасын Қазақстанда бірқатар мектептер қолданып отыр. Нақтырақ айтсақ, кейбір мектептерде Қазақстан тарихы, география, құқық негіздері пәндері қазақ тілінде, ал математика, биология, информатика, химия, физика пәндері ағылшын тілінде оқытылып жүр. Әрине, әдістің тиімділігін бірден айту қиынға соғады, себебі бұл бір емес, бірнеше жылдың жемісі. Ең алдымен, бұл әдіс оқушылардың тілдік құзыреттілігін арттырып, өз мәдениетін бағалап, басқа мәдениеттерді құрметтеуге үйретеді. Оқушылардан бірден екінші тілде сөйлеп кетеді дегенді күтпеңіздер. Уақыт өте келе, тапсырмаларды жеңілден күрделіге қарай бағыттауды қолданыңыз. Оқушылар «мен бұл тілді меңгере алмаймын» - деген ойда болмау керек. Скаффолдинг тапсырмалары арқасында оқушылар тілді базалық қарым-қатынас дағдысынан (BICS) академиялық тіл білу дағдысына (CALP) біртіндеп көшеді.

туралы ақпаратты сурет арқылы беріп, оны екінші тілде айтып бере алады. (Үлгі: 2017 жылдың 20 шілде күніне ауа райының болжамы. Алматы қаласында сейсенбі күні түнде күн алабұлтты, жаңбыр жауады, +6 градус жылы, атмосфералық қысым 740мм, желдің жылдамдығы солтүстік-батыстан 4 м.с., ауаның ылғалдылығы 82% т.с.с.)

FILA кестесі.

FILA кестесін толтырмас бұрын оқушылар топ ішінде ең алдымын мәтінді жан-жақты талқылап алуы тиіс. Содан кейін ғана кестені толтыруға кіріседі. Бұл кесте оқушылардың сын тұрғысынан ойлау қабілетін дамытып, проблемадан шығу жолдарын қарастырады. Берілген тапсырманың басты мақсаты - ол бірлескен жұмыста мәселені шешуді жеңілдету және қиын тұстарда ортақ пікірге келуге мүмкіндік беру.

Ғ (мәтін бойынша фактілер)	І (мәтіннің идеясы)	L (зерттеуді талап ететін сұрақтар)	А (әрекет ету жоспары)
----------------------------	---------------------	-------------------------------------	------------------------

Жазылым дағдысы негізінде анализ жасау, пікір, хат, эссе және т.б. тапсырмаларды қолдануға болады. Сонымен қатар сюжетті суреттерді пайдалану арқылы оқушылар тарапынан креативті жұмыстар орындалады. Мысалы: "Берілген суретті пайдаланып, достарыңы хат жаз немесе блогқа ақпарат жаз" - деген тапсырмаларды беруге болады. Кез-келген жазба жұмысын орындау кезінде оқушы жазба жұмысының стилін сақтауды ұмытпау керек. Егер ол хат болса, хат жазу үлгісін, егер мінездеме болатын болса, ресми іс-қағаздар стилін және т.б.

Жазба жұмыстарының ішінде ерекше орын алатын тапсырмалардың бірі ол эссе жазу. Эссе жазудың өзіндік жүйесі бар. Ол тезис, тезиске сай аргументтерді келтіру, қажет болған жағдайда қарама-қарсы аргументтерді келтіру, себеп, ұсыныс және қорытынды. Көп адамдар эссе мен шығарманың аражігін түсіне бермейді. Дегенмен бұл екеуі бір-біріне ұқсамайтын дүниелер. Эссе жазған кезде автордың позициясы, проблеманы ашу, түйін шығару деген мәселелер алдыңғы қатарда болу керек.

Талдау жұмыстарын жүргізген кезде (мәтінді, фильм, мультфильм, кино, видеоролик, сурет) төмендегі кестені қолдануға болады. Үлгі:

№	Фильмнің атауы	
1	Тақырыбы	
2	Идеясы	
3	Кейіпкерлері кімдер? Мұндай кейіпкерлер өмірде кездесе ме?	
4	Фильмнің екі мықты жағы қандай?	
5	Фильмнің екі әлсіз жағы қандай?	
6	Фильм сізді қандай сезімге бөледі?	
7	Қандай өмірлік сабақ алуға болады?	
8	Туынадаған сұрақтарыңыз болса, авторға жазыңыз?	

Тілді меңгеруде ең басты мақсат - айтатын ойын түсінікті етіп жеткізу. Айтылым - адамдардың бір-бірімен ақпарат алмасу, хабарлау сияқты процестермен іске асады. Сондықтан сабақ барысында оқушылардың айтылым дағдысына үлкен мән беріледі. Әр сабақта, әр оқушы өз пікірін ортаға салып, ойымен бөліскен жөн. Айтылым дағдысын жетілдіру үшін диалог, рөлдік ойын, интервью, монолог және т.б. қолдануға болады. Түрлі жағдаяттар, рөлдерге бөліп ойнау, бір-бірін тыңдап, сөйлеу арқылы оқушылар жасаған іс-әрекеттерін ұзақ есте сақтайды. Сонымен қатар, ойлануды қажет ететін тапсырмаларды қолданған кезде, оқушылар оларға анализ жасап, өз пікірлерін қорғауға, дәлелдемелерді келтіріп айтуға дағдыланады. Осы мақсатты жүзеге асыратын әдістерді бірі - ол **SWOT әдісі**.

S (мықты жақтары)	W (әлсіз жақтары)
-------------------	-------------------

О (мүмкіндіктер)	Т (қауіп)
------------------	-----------

Берілетін мәтіндер, аудиожазалар, бейнежазбалар белгілі бір пәнге негізделу керек, тіл мен әдебиет төңірегінде болатын болса, онда ол кіріктірілген оқу жүйесіне жатпайтын болады.

Қорытындылай келе, біз екінші тілді меңгеруде оқытудың жаңа кезеңіне қадам басып отырмыз. Бірнеше жыл бойы жүргізіліп жүрген зерттеулердің нәтижесінде CLIL әдісінің ұтымды тұстарын барлық ел көріп отыр. Оны мұғалімдер ғана емес, оқушылар ата-аналар да көріп отыр. Екінші тілді қарапайым деңгейден академиялық дәрежеге дейін жеткізу ынтасы мен ықыласы бар ғана адам тез меңгере алады.

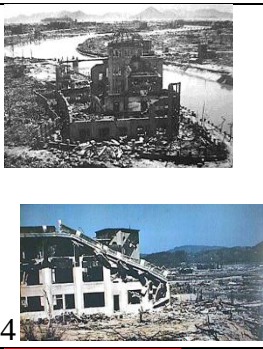
Сонымен қатар, CLIL сабағын өткізу барысында мұғалім төрт негізгі қағидаттарды есте сақтаған жөн. Олар: мазмұн, қарым-қатынас, таным және мәдениет.

Алматы облысына қарасты аймақтарда орыс және ұйғыр тілді мектептер жұмыс атқаруда. Мұнда тіл мен пәнді төменгі сыныптан бастап кіріктіріп оқыту бүгінде өз нәтижесін бере бастады. Өзге ұлт мектептеріндегі қазақ тілі мен биология пәнін кіріктіріп оқыту бойынша келесі сабақ үлгісін ұсынып отырмын.

Бөлімі: «Қазақстандағы жан-жануарлар мен өсімдіктер әлемі» Пәні: биология, қазақ тілі			
Күні:		Мұғалімнің аты-жөні:	
СЫНЫП:		Қатысқандар:	Қатыспағандар:
Осы сабақ арқылы жүзеге асатын оқу мақсаттары	- Ресми стильдің тілдік ерекшеліктері мен талаптарын дұрыс қолдана отырып, хабарлама, хабарландыру, хат жазу; - Ауызша мәтіндер құрауда қазақ тіліндегі төл дыбыстардың дыбысталуын, үндестік заңын ескеріп айту; - Қазақстандағы жануарлар мен өсімдіктер әлемінен хабардар болу.		
Бағалау критерийлері	Барлық оқушылар орындай алады: - Төл дыбыстардың дыбысталуын біледі, ресми стильдің ерекшеліктері мен талаптарын біледі; - Қазақстан жерінде өсетін өсімдіктер мен мекендейтін жануарлар түрлерімен таныс болады.		
	Оқушылардың көпшілігі орындай алады Ресми стильдің тілдік ерекшеліктері мен талаптарын дұрыс қолданады; Қазақстан жерінде өсетін өсімдіктер мен мекендейтін жануарлар түрлерін атайды, тапсырмалар орындай алады.		
	Оқушылардың кейбірі орындай алады Ресми стильдің тілдік ерекшеліктері мен талаптарын дұрыс қолдана отырып, хат жаза алады		
	- Қазақ тіліндегі төл дыбыстардың дыбысталуын, үндестік заңын ескереді. - Стиль түрін ажыратады, стиль түрлеріне қарай сөз тіркестері мен сөйлемдер құрастырады - Тірек сөздерді қолдана отырып, ресми стильде хат жазады.		
Құндылықтарға баулу			

Пәнаралық байланыс		Құндылықтарға баулу Қазақстандық патриотизм және азаматтық жауапкершілік, құрмет, ынтымақтастық, ашықтық арқылы іске асырылады, тақырып мазмұныны негізінен бүкіл әлемдегі бейбітшіліктің сақталуы туралы.
Тақырып бойынша алдыңғы білім		Сабақта пәнаралық байланыс биология пәні мен қазақ тілі пәні арқылы жүзеге асырылады.
		«Құстардың бағалауы» ертегісі бойынша кейпкерлерге сипаттама бере алады
Тілдік мақсат		Оқушылар орындай алады: оқушылар бұрынғы алған білімін жаңа сабақпен байланыстырып, салыстыра алады, қажетті терминология немесе тұрақты тіркестері бар лексиканы қолдана біледі.
		Пәнге қатысты сөздік қор мен терминдер:
		Көгершін, бейбітшілік белгісі, тыныштық, береке, бейбітшілік жақтаушылары, Бүкіләлемдік Конгресс, танымбелгі, алпауыт, атом бомбасы, Пабло Пикассо, зәйтүн бұтағы, Қызыл кітап.
		Диалог құруға / шығарма жазуға арналған пайдалы тіркестер: балалық шағымыз, әннің қаһарманы, көгершін құсы, бейбітшіліктің белгісі, тыныштық пен береке, Париж және Прага қалалары, Бүкіләлемдік Конгресс, Пабло Пикассо, зәйтүн бұтағы, көгершін
		Талқылауға арналған сұрақтар:
		- Көгершін қандай құс?
		- Көгершін не себепті «бейбітшілік құсы» деп аталды?
		- Пабло Пикассо кім?
		- Танымбелгі не үшін қажет болды?
		-Қызыл кітап деген не?
		Не себепті ... деп ойлайсыз?
		Себебі, жер бетіндегі бейбіт өмір үшін танымбелгі қажет болды деп ойлаймын.
		ишара:
Алдыңғы оқу:		«Құстардың бағалауы» ертегісі бойынша кейпкерлерге сипаттама бере алады
Жоспар		
Жоспарланған уақыт	Жоспарланған жаттығу түрлері	Ресурстар

Басы минут	I. Ұйымдастыру кезеңі: (сыныппен сәлемдесу, психологиялық ахуал туғызу үшін «Мен елімді сүйемін» әдісін пайдаланамын: құстарды жақсы көрсеңіз қолыңызды созып, құстарша қанат қағыңыздар, Отаныңызды сүйсеңіз алақандарыңызды соғыңыздар) Санау арқылы топқа бірігеді I топ – «БЕЙБІТШІЛІК» II топ – «ДОСТЫҚ» II. Бейнекөрініс «Ақ көгершін» Бейнекөріністегі құс сіздерге таныс па? - Ол қандай құс, балалар? - Ол көгершін - Балалар, көгершін қандай құс? - Көгершіннің адамзат үшін маңызы қандай? - Көгершін туралы қандай әңгімелер, өлең-жырлар білесіңдер? Оқушылар сұрақтарға жауап беру арқылы бүгінгі сабақ тақырыбын анықтайды. III. 1-тапсырма Дара диаграмма Дескриптор: Балалар көгершін туралы мәліметтерді топтастырып, айта алады.				
Ортасы минут	IV. 2-тапсырма. Сәйкестендіру, суреттерді оқиғалармен сәйкестендіріңіз <table border="1" data-bbox="363 1827 1286 1906"> <tr> <td>Суреттер</td><td>Сәйкестендіру</td><td>Сөз тіркестері мен сөйлемдер</td></tr> </table>	Суреттер	Сәйкестендіру	Сөз тіркестері мен сөйлемдер	
Суреттер	Сәйкестендіру	Сөз тіркестері мен сөйлемдер			

1			А. 1949 жылдың 20-25 сәуірі аралығында Париж және Прага қалаларында бір мезгілде бейбітшілік жақтаушыларының Бүкіләлемдік Конгресі өтеді.
2			Б. бейбітшілік жақтаушыларына шұғыл түрде танымбелгі керек болады.
3			В. балалық шағымыздағы танымал әннің қаһарман құсы.
4			Г. дүниеге ықшамды және көзге бірден түсетін тұмсығымен зәйтүн бұтағын алып бара жатқан ақ көгершіннің сұлбасы келеді.
5			Д. көп халықтарда бейбітшіліктің белгісі, олар жер бетіне тыныштық пен береке әкелетін құс деп саналады.
6			Ж. «Бейбітшілік құсы» деген атаққа ие болып, бейбітшілік символына айналды.
7			З. осындай қатыгездіктер Конгресстің өтуіне себепші болды.

	Е. атақты француз суретшісі Пабло Пикассодан танымбелгі үшін сурет салып беруін сұрайды.
---	---

Дескриптор: суреттерді оқиға желісіне қарай сәйкестендіре алады.

М: Балалар, өздеріңіз орындаған сәйкестендіру тапсырмасында тұмсығымен зәйтүн бұтағын алып бара жатқан ақ көгершіннің сұлбасы «Бейбітшілік құсы» деген атаққа ие болып, бейбітшілік символына айналды дедіңіздер. Қалай ойлайсыздар, не себепті суретші Пабло Пикассо зәйтүн бұтағын таңдап алған екен? Мен сіздерге осы тұрғыда біраз мағлұмат берейін. Яғни, зәйтүн ағашын сөзсіз «Өмір ағашы» деп атай аламыз себебі, Бүкіләлемдік су тасқынынан кейін бірінші болып осы ағаш өскен екен. Ол жер бетіндегі өмірсүйгіш өсімдіктердің бірі, ол жүздеген жылдар бойы өседі және де зәйтүн жемісін халық игілігі үшін пайдалануға болады екен.

V. 3-тапсырма. «Кім жылдам?» ойыны

«Жауқазындар» тобына

Ә,ә	...рқашан, ...демі, ...ліппе, ...ке, ...же, з...йтүн, ...мір, ...міре, м...лімет, ...келетін, с...укеле
І,і	- қазақ т...л...н, ...зденем...н, бейб...тш...л...к, - көгерш...н, белг...сі, жер бет...не, танымбелг...
Ү,ү	...йреніп, зәйт...н, ...стірт, ...й, ...ркер, ...лгі, ...кі, ...стірт, ...стеме, ...йрек

«Құстар» тобына

Ғ,ғ	- денсаулы...ын, шұ...ыл, ...алия, а...аш, ...ылым, ...арыш, ...арышкер, ...алым, ...аламтор, ...ибрат
Қ,қ	...аза..., ...ұс, ...аһарман, ...ыран, ...ала, халы..., тынышты...
Ұ,ұ	т...мсығымен, қ...нды, ш...ғыл, қ...лақ, қ...рт, ж...лдыз, ...ран, ...шақ,

Дескриптор

Дескриптор: алдымен төл дыбыстарды еске түсіріп, көп нүктенің орнына керекті әріптерді жазу арқылы есте сақтайды

VI. 4-тапсырма. Төл дыбыстары бар сөздерді қатыстыра отырып,

критерийлер:

- 1.Хат жазу стиліне сай болуы
- 2.Хат жазу барысында төл дыбыстары бар сөздердің болуы
- 3.Бейбітшілік пен ынтымақтастық туралы сөз тіркестерін пайдалану.

Monsieur Pier Dupont
12, rue des Fleurs
777 Paris
France

Сәлем, Пиер!

Денсаулығың, көңіл-күйің қалай? Сен қазақ тілін үйреніп жүрсің бе? Мен Франция туралы ақпараттарға көп көңіл бөлемін және көп ізденемін. Жақында мен біздің балалық шағымыздағы танымал әннің қаһарманы – көгершін құсының «Бейбітшілік құсы» деген атаққа қалай ие болғандығы жайлы мәліметпен таныстым. Көгершін – көп халықтарда бейбітшіліктің белгісі, ол жер бетіне тыныштық пен береке әкелетін құс деп саналады.

1949 жылдың 20-25 сәуірі аралығында Париж және Прага қалаларында бір мезгілде бейбітшілік жақтаушыларының Бүкіләлемдік Конгрессі өтіпті.

Бейбітшілік жақтаушыларына шұғыл түрде танымбелгі керек болады да, олар атақты Француз суретшісі Пабло Пикассодан танымбелгі үшін сурет салып беруін сұрайды. Осылайша дүниеге ықшамды және көзге бірден түсетін тұмсығымен зәйтүн бұтағын алып бара жатқан ақ көгершіннің сұлбасы келеді. Осындай құнды жаңалықтарды білу мен үшін өте маңызды болды. Мен сені күтемін, тезірек кел. Мен сені жайлауға ертіп барамын.

15.05.2017 жыл
4-36, Орбита ықшам-ауданы
Алматы қаласы
Қазақстан Республикасы

Балалар ақ қағаздан өз қолдарымен жасаған көгершіндердің қанатына өздерінің бүкіләлемдегі достарына жазған хаттарын «Ақ көгершін» әнінің бір шумағын шырқап тұрып ұшырады.

	 Дескриптор: Балалар алыс-жақын шетелдегі достарына қазақ тіліндегі төл дыбыстары бар сөздерді қатыстыра отырып хат жазады, буын үндестігі заңын сақтайды.	
Соңы	Дескриптор: 1. Балалар бейбітшілік құсы ақ көгершіннің қасиеттерін топтастырып, айта алады. 2. Суреттерді оқиға желісіне қарай сәйкестендіре алады. 3. Алдымен төл дыбыстарды еске түсіріп, көп нүктенің орнына керекті әріптерді жазу арқылы есте сақтайды. 4. Балалар алыс-жақын шетелдегі достарына қазақ тіліндегі төл дыбыстары бар сөздерді қатыстыра отырып хат жазады, буын үндестігі заңын сақтайды. Рефлексия «Аяқталмаған сөйлемдер» әдісі: Мен бүгін білдім... Мен бүгін сезіндім... Мен келесі сабақта білгім келеді...	
Қосымша ақпарат		
Саралау – оқушыға мейлінше қолдау көрсетуді қалай жоспарлайсыз? Қабілетті оқушыға тапсырманы қалай түрлендіресіз?	Бағалау – оқушы білімін тексеруді қалай жоспарлайсыз?	Пәнаралық байланыс – Денсаулық және қауіпсіздік, АКТ-мен байланыс. Құндылықтармен байланыс (тәрбие элементі).

Сабақтың алдында			Мәңгілік елден қарастыру
Рефлексия Сабақтың мақсаты мен оқу міндеттері орындалды ма? Бүгін оқушылар не үйренді? Сабақ қалай өтті, қандай деңгейде өтті? Жоспарланған саралау жақсы іске асты ма? (тапсырмалар сәйкес болды ма?) Уақытты қалай пайдаландым? Жоспарыма қандай өзгеріс енгіздім және неге?	Өз сабағыңызды талдау үшін осы бос орынды пайдаланыңыз. Сол жақта берілген сұрақтарға жауап беріңіз.		
	Сұрақтарға жауап беру керек. 1.Жоспарлау барысында нені ескеріп, қандай қиындықтар туындады, оқушылар не үйренуі мүмкін деп ойлайсыз және т.б.		
Қорытынды бағалау Ең жақсы өткен екі нәрсе (оқыту мен оқуға қатысты) әдіс-тәсіл туралы жазу керек 1: Мен сабақты жосп. барысында теория бойынша алған қандай білімімді жетілдірдім. Бірлескен жұмыс барысында менің үлгерімі нашар оқушыларым мынадай жұмысты жетілдіруі мүмкін, мен олушін аралас топтарда осындай әдістер қолдану арқылы басқа оқушылардың білімі толықтырылды. 2: Қандай екі нәрсе немесе тапсырма сабақтың одан да жақсы өтуіне ықпалын тигізер еді (оқыту мен оқуға қатысты)? 1: 2: Осы сабақтың барысында барлық сынып немесе жекелеген оқушылар жөнінде келесі сабағыма қажет болуы мүмкін қандай ақпарат білдім? 1:			

Қорыта айтқанда, әлемдік өркениет жолындағы үздіксіз даму кезеңінде білім мен ғылымға баса назар аудару өзекті мәселелердің бірінен саналады. Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына «Бәсекеге қабілетті халық үшін», «Бәсекеге

қабілетті экономика үшін» жолдауында: *«Білім берудегі жаңалық – Қазақстанның бәсекеге нақтылы қабілеттілігін қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін аса маңызды құралдың бірі»* - делінген. Немесе бұл орынды пікірді Елбасымыздың тағы бір: *«Терең білім – тәуелсіздігіміздің тірегі, ақыл-ой – азаттығымыздың алдаспаны»* - деген пікірімен жалғауға болады.

XXI ғасыр бой жарыстыратын емес, ой жарыстыратын ғасыр екендігін ескерсек, сол ғасырда үздік оқытудың үлгісі бола алатын көшбасшы, ұлттың зияткерлік әлеуетін арттыратын ұрпақ тәрбиелеу – әрбір ұстаздың азаматтық парызы. Өйткені білім негізі мектепте қаланады.

Қолданған әдебиеттер:

1. Л.Т. Нұрақаева, З.К. Шегенова. Назарбаев Зияткерлік мектептерінде пән мен тілді кіріктіріп оқыту әдісін қолдану: Астана, 2013ж
2. З.К. Шегенова, Ә.Т. Жәнісов. Тарих сабақтарында деректермен жұмыс істеудің кейбір әдіс-тәсілдері: Астана, 2014ж.
3. Красноборова А.А. «Критериальное оценивание в школе» учебное пособие, Пермь, 2010г.
4. Красноборова А.А. «Оценка проектных заданий школьников» учебное пособие, Пермь, 2010г.
5. «Оценивание учебных достижений учащихся». Методическое руководство. Бишкек, 2012г.
6. «Критериальное оценивание в начальной школе». Пособие для учителей (Из опыта работы) Е.И.Матвеева, О.Б.Панкова, И.Е.Патрикеева. Москва, 2011г.
7. Иманбекова Б., Әбдіреймова К, Маз\заржанова Қ. «Сабақ – оқытудың негізгі формасы». Алматы, 2003 жыл.
8. Информатика негіздері журналы, 2008 жыл, №6
9. Информатика негіздері журналы, 2010 жыл, №2
10. 12 жылдық білім» Республикалық ғылыми-әдістемелік және ақпараттық-сараптамалық журналы, 2006, №2.

ҮШТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ - ЖАҢАНДАНУҒА БАСТАР ЖОЛ

*Минканова Гульмира Минджановна
Маңғыстау облысы, Жаңаөзен қаласы
Қалалық білім үйлестіру орталығының
ағылшын тілі пәні әдіскері*

«Еліміздің ертеңі бүгінгі ұрпақтың қолында,
ал ұрпақтың тағдыры ұстаздың қолында.»
Н.Ә.Назарбаев

Білім беру жүйесі қоғамның әлеуметтік – экономикалық дамуында жетекші роль атқарады. Бұл жөнінде Қазақстан Республикасы «Білім туралы» Заңының 8-бабында «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деп атап көрсеткен [1].

«Қазақстан жолы-2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» [6]атты Қазақстан халқына Жолдауында Ұлт Көшбасшысы Н.Ә. Назарбаев білім беру саласының басты міндеттерін айқын белгіледі

«...Біріншіден, барлық дамыған елдердегідей сапалы бірігей білім беру жүйесін қалыптастыру. Ұлттық білім берудің барлық буынының сапасын жақсарту. Орта білім жүйесінде жалпы білім беретін мектептерді Назарбаев Зияткерлік мектептеріндегі оқыту деңгейіне жеткізу. Мектеп түлектері қазақ, орыс және ағылшын тілдерін жетік білу. Тілдерді оқыту нәтижелері бойынша оқушылар сындарлы ойлау, өзіндік ізденіспен ақпаратты терең талдау машығын игерулері қажет»[4] - деп көрсеткен болатын.

Сондықтан, қазіргі даму кезеңі білім беру жүйесінің алдында оқыту үрдісінің технологияландыру мәселесін қойып отыр. Оқытудың әртүрлі технологиялары сарапталып, жаңашыл педагогтардың іс – тәжірибесі зерттеліп, мектеп өміріне енуде.

Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты - бәсекеге қабілетті маман дайындау. Мектеп-кеме, білім-теңіз болатын болса, мұғалім-мектептің жүрегі. Сондықтан да білім мазмұнын жаңарту аясында мұғалімнің атқаратын рөлі ерекше. Нәтижеге бағытталған білім моделі мен басқарудың жаңа парадигмасы аясында жекелеген ұғымдар мен нормаларды және тиімді педагогикалық технологияларды меңгеру үшін педагогтардың кәсіби мәдениетін дамытуға бағытталған оқу қажеттіліктері туындап отыр. Нарық жағдайындағы мұғалімге қойылатын талаптар әрине білім беру сапасының жоғары, кәсіби шеберлігі мықты, әдістемелік жұмыста шебер, жаңа формация мұғалімі ретінде өзін-өзі жүзеге асыруға талпынған зерттеуші, коммуникативті, азамат ретінде жауапты, белсенді, сауатты, шығармашыл тұлға болып бәсекеге қабілетті болуында. Яғни жаңа формация мұғалімі біліктілігі арқылы қалыптасып дамиды.

Қазіргі таңдағы біліктілік арттыру жүйесі педагогтардың оқу қажеттіліктерін нақты білімнің мәнін түсіне отырып, өзіндік іс- әрекет арқылы жеке өміріндегі тәжірибені мақсаттарына жетілдіруді, оқуға үлкен потенциалдық мүмкіндіктермен келуді көздейді. Сондықтан бүгінгі күні еліміздің білім жүйесінде оқыту үдерісін тың идеяларға негізделген жаңа мазмұнын қамтамасыз ету міндеті тұр.

Қай заманда болсын, бірнеше тілді меңгерген мемлекеттер мен халықтар өзінің коммуникациялық және интеграциялық қабілетін кеңейтіп отырған.

Міне сондықтан да Президенттік «Тілдердің үш тұғырлылығы» бағдарламасының басты мақсаты-қазақ тілінің бәсекеге қабілеттілігін көрсетіп, оны орыс және ағылшын тілі дәрежесіне дейін көтеру болып тұр.

«Тілдердің үш тұғырлылығы» «100 нақты қадам» Ұлт жоспарын жүзеге асыру бағдарламасында 12 жылдық білім беруді кезең-кезеңімен енгізу үшін функционалдық сауаттылықты дамыту мақсатында оқыту стандарттарын жаңарту жолдары көрсетіліп, үш тілде білім беруді дамытудың 2016-2020 жылдарға арналған Жол картасы жасақталды[6]. Бүгінгідей жаһандану заманында көп тіл білетін адамның қоғамдағы алар орны да ерекше. Өзге тілді үйрену, оны жетік меңгеру — бұл ең алдымен халықаралық қатынастар кезінде айрықша рөл атқаратыны баршамызға аян. Жаһанданған заман елімізді барлық елдермен бәсекелесе дамуға итермелейді. Сондықтан да шет тілін білу заман талабы екені белгілі. Яғни қазіргі таңдағы басты мақсат оқушыға мектеп қабырғасынан үш тілді жақсы меңгертіп, жоғарғы оқу орнында да өз мамандығына байланысты шет тілін жетік меңгеруге тәрбиелеп, жан-жақты болуға үйрету, болашақтарының жарқын болуы үшін шет мемлекеттерге шығып, мол тәжірибе жинақтауға мүмкіндігі зор екенін дәріптеу.

Қазіргі мектеп дәстүрлі білім беру қызметін атқарумен шектелмейді, оның қызметі жыл санап кеңейіп отыр. Атап айтқанда, мектепте жеке тұлғаны рухани қалыптастыруға жоғары басымдылық беріліп, үш тілде еркін сөйлейтін тұлғаларды тәрбиелеп шығару көзделген.

Үштілді білім беруді жүзеге асыру мақсатында біздің Жаңаөзен қаласының мектеп-лицейінің 7 сыныптары биология пәнін, мектеп-гимназиясының 7 сыныптары физика пәнін және №19 орта мектебінің 7 сыныптары информатика пәнін үштілде оқытуды 2016-2017оқу жылынан бастап, пилоттық мектептер қатарына енді. Ал биылғы 2017-2018 оқу жылында аталған мектептер қатары 13-ке толықты. Осы аталған биология, физика, информатика пәндері бойынша дәріс беретін қала мектептері мұғалімдерінің 128-і

облыстық білім басқармасы және республика тарапынан ұйымдастырылған ағылшын тілі курстарынан өтіп жатса, қала мектептері бойынша 34 мұғалім білім мазмұнын жаңарту бойынша Ақтау, Жаңаөзен қалаларында ұйымдастырылған курстардан өтті.

Сонымен қатар қаламыздағы мектеп-гимназиясы ағылшын тілін Cambridge Press баспасы оқулықтарымен оқытуда 2012 жылдан бері 3 сыныбы экспериментте тұр. Аталған сыныптарға дәріс беретін педагогтер кәсіби өсуін шыңдау мақсатында Астана қаласында «Cambridge Press» баспасының және осы баспасының Қазақстандағы өкілеттігінің ұйымдастыруымен жылда дәстүрлі түрде өтетін семинарға қатысып, жаңа формация мұғалімі қатарына қосылу мақсатында Назарбаев Зияткерлік мектебінің деңгейлік курстарынан сәтті өтіп, оқушыларға сапалы да саналы білім беріп, оқушыларының қабілетті, дарынды, талантты болып, болашақ қызметтерінде үлкен жетістіктерге жетулері үшін ат салысып талмай еңбектенуде.

Еліміздің білім беру жүйелерінде жаңа адамды қалыптастыру бағытында сан алуан жұмыстар жүргізілуде. Оның ең бастыларының бірі де бірегейі – білім мазмұнын ұлттық негізде жетілдіре отырып, білім мен тәрбиені ұлттық рухта әлемдік жүйеге жакындастыру.

Жалпы орта мектепте оқушыларға оқу – тәрбие саласы бойынша дәріс беруде әр мұғалім өзінің пәнін игеруде өзіндік ұстанымы болуы керек. Күнделікті іс – тәжірибе көрсетіп келе жатқандай, күн өткен сайын жетілген заман талабына сай инновациялық тұрғыда біліктілікті ұштастыру әр пән мұғалімінің үйреншікті ісі болуға тиіс. Мұғалімнің кәсіби мүмкіндіктерін дамыту мен болашақ мұғалімдердің оқу үдерісіндегі іс - әрекетінің мазмұны мен құрылымына жаңаша заманауи өзгерістер енгізу қазіргі заманғы жаңа формация мектептерінде жұмыс істеуге қабілетті мұғалімдерге кәсіби жетілуде көп мүмкіндіктер береді.

Қоғамдық прогрестегі жетістіктер болашақ ұрпақтың білімі мен тәрбиесіндегі жетістіктерге, ал ол өз кезегінде мұғалімнің білік деңгейіне байланысты. Сондықтан да мұғалімдердің инновациялық біліктілігі проблемасы аса назар аударуды талап етеді. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында да мектеп оқушылары бойында адамгершілік және тұрмыс негіздерін қалыптастыру, азаматтыққа тәрбиелеу және олардың ақыл – ойын айқындау басты міндет екендігі айтылған. Олай болса, қоғам болашағы – жас ұрпақтың бойына адамгершілік, ізгілік, мейірімділік, ақыл – ой, сана – сезім қалыптастыратын салауатты тәрбие беру мазмұнын жаңаша құру қажет. Осы орайда, «Сабақ беру – үйреншікті жай шеберлік емес, ол – үнемі жаңадан жаңаны табатын өнер» деген, Жүсіпбек Аймауытовтың сөзін айта кету артық болмас.

Егеменді еліміздің ең басты мақсаты өркениетті елдер қатарына көтерілу болса, ал өркениетке жетуде жан – жақты дамыған, рухани бай тұлғаның алатын орны ерекше. Қазіргі білім берудің басты мақсаты да сол жан – жақты дамыған, рухани бай жеке тұлға қалыптастыру. Ал оны іске асыратын кәсіби өскен педагогтер.

Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың қазіргі таңда қызу талқыланып жатқан "Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру" атты мақаласында айқын көрсетілген- қазақ тілін біртіндеп латын әліпбиіне көшіруді бастауымыз керектігі.

Яғни мектеп оқушылары ағылшын тілін оқып, латын әріптерін онсыз да үйреніп жатыр. Елбасының "Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру" мақаласында: «2017 жылдың аяғына дейін ғалымдардың көмегімен, барша қоғам өкілдерімен ақылдаса отырып, қазақ әліпбиінің жаңа графикадағы бірыңғай стандартты нұсқасын қабылдау керек. 2018 жылдан бастап жаңа әліпбиді үйрететін мамандарды және орта мектептерге арналған оқулықтарды дайындауға кірісуіміз қажет» деген сөзін көзі ашық көкірегі ояу әр қазақстандық қолдайды деген сенімдемін.

900 жыл бойы Қазақстан аумағында қолданылған араб әліпбиін қайта жаңғыртып, оны жетік меңгеру болашаққа бастар жол. Жаһанданған заман елімізді барлық елдермен бәсекелесе дамуға итермелейді. Бәсекелестікте тек мықтылар ғана жеңіп шығады.

Елбасы Н.Ә.Назарбаев айтқандай «Қазақстанды бүкіл әлем халқы үш тілді бірдей пайдаланатын жоғары білімді мемлекет ретінде тануы керек. Олар: қазақ тілі-мемлекеттік тіл, орыс тілі-ұлтаралық қарым-қатынас тілі және ағылшын тілі-жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі».

Триединство языков – важный фактор общественного согласия. Многообразие культур и языков, их равное сосуществование – это безусловное достояние нашей страны, при этом эффективность триединства языков возможна при условии общепринятой идеологической основы: казахский язык – это государственный язык, русский язык – язык межнационального общения, английский язык – язык успешной интеграции в глобальную экономику[3].

A poly-lingual programme can stimulate the study of humanities in the national educational system. The implementation of the cultural project “Trinity of languages” in Kazakhstan requires the development of three languages: Kazakh the state language, Russian a language of international communication and English the language of successful integration into the global economy.

Баяндамамды Елбасы Н.Назарбаевтың «Күллі жер жүзі біздің көз алдымызда өзгеруде. Өзгеру үшін өзімізді мықтап қолға алып, заман ағымына икемделу арқылы жаңа дәуірдің жағымды жақтарын бойға сіңіруіміз керек. Өмір сүру үшін өзгере білу керек. Оған көнбегендер тарихтың шаңына көміліп қала береді...» [2] деген сөзімен аяқтаймын.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы
2. ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Рухани жаңғыру: болашаққа бағдар» мақаласы
3. «Тілдердің үш тұғырлылығы» «100 нақты қадам» Ұлт жоспары
4. Жаңа білім беру жүйесі, Уикипедия – ашық энциклопедиясы
5. Интернет ақпараттық жүйесі
6. ҚР Білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы, Астана, 2010.

ПЕРЕХОД АЛФАВИТА КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА НА ЛАТИНИЦУ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА

*Мусабаева Гулбахша Нурмуқановна
доцент Северо-Казахстанского государственного
университета имени М. Козыбаева,
кандидат юридических наук,
г. Петропавловск
Жумагулова Ляззат Молгельдиновна
заведующая «Ясли-сад Айгөлек»
г. Петропавловск*

Впервые с открытым предложением о переходе на латиницу Президент РК Н.А. Назарбаев обратился в 2012 году. И эта идея теперь очень подробно изложена в статье Президента РК «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания» от 12 апреля 2017 г.[1] Сама статья раскрывает духовный, моральный аспект политики модернизации, которую сегодня Казахстан претворяет в жизнь. Глава государства назвал и конкретные сроки языковой реформы - до конца 2017 года разработать стандарт алфавита, с 2018-го - начать подготовку соответствующих специалистов, а полностью отказаться от кириллицы страна должна к 2025 году. В переходе на латинский алфавит есть своя логика, считает Президент. По его мнению, это связано с особенностями внедрения современных технологий и коммуникаций, научных и образовательных процессов в XXI веке.

Как педагоги, проработавшие в системе образования около 30 лет, хотим отметить, что данная идея является очередной реформой в системе образования, которая постепенно затронет и другие сферы социальной жизни современного казахстанского народа.

Изучив исторические корни всех реформ проводивших в Казахстане в отношении алфавита, впервые видим, что идея перехода на латиницу не имеет политического содержания и характера, а носит социально-экономический смысл. Переход алфавита казахского языка является жизненной необходимостью и требованием сегодняшнего времени. Этот процесс способствует в перспективе вливанию Казахстана в единое социокультурное пространство с тюркским миром, с европейскими странами. Именно в основе их алфавитов лежит латиница. простота и доступность латинского алфавита открывает новые возможности для развития и совершенствования казахского языка.

Рассмотрим, экономические и социокультурные аспекты перехода алфавита казахского языка на латинскую графику

Экономические аспекты:

- Сейчас лидирующее положение в мире у английского языка. А латиница есть основа английского алфавита. Именно на английском языке идет процесс разработки и внедрения современных передовых технологий в области машиностроения, электронной техники, робототехники.

- Язык международной выставки ЭКСПО - 2017 был преимущественно английский, так как представители 110 стран (за исключением десятка стран ближнего зарубежья как РФ, Белоруссия, Украина и др.) помимо своего государственного языка широко используют английский язык.

- Все логотипы, торговые марки известных брендовых кампаний оформлены на английском языке.

Эти и другие факты указывают на то, чтобы войти в тридцатку передовых стран мира нам необходимо начать эту реформу.

Социокультурные аспекты:

- язык международной глобальной сети интернета – английский;
- латиница лежит в основе современного коммуникативного общения в социальных сетях;

- мировые, международные научные и образовательные процессы в XXI веке - это английский язык;

- латиница намного сближает нас в социокультурных аспектах как с тюркоязычными странами, так и со странами Европы и Америки. К примеру, тюркский алфавит оформлен на основе латинской графики;

- появится взаимный интерес Казахстана, латиноамериканских и европейских стран в изучении культуры Казахстана. А это уже новый этап глобализации.

Насколько истинны и глубоко проникновенны мысли в программной статье Президента о том, что:

«...культ образования должен быть всеобщим. И тому есть жесткая и ясная причина. Технологическая революция ведет к тому, что в ближайшие десятилетия половина существующих профессий исчезнет. Такой скорости изменения профессионального облика экономики не знала ни одна эпоха.

... Поэтому Казахстан сегодня в числе самых передовых стран мира по доле бюджетных расходов на образование.

Каждый казахстанец должен понимать, что образование - самый фундаментальный фактор успеха в будущем. В системе приоритетов молодежи образование должно стоять первым номером» [1].

Поэтому переход алфавита каз.языка на латинскую графику -это очередная реформа в системе образования. Но ее особенность в том, что она постепенно в ходе ее реализации будет затрагивать все сферы, там, где используется государственный язык.

Казахстан имел опыт перехода на латинскую графику в 1929-1940 годах

7 августа 1929 года Президиумом ЦИК СССР и СНК СССР было принято постановление о введении нового латинизированного алфавита «Единый тюркский алфавит».

Латинизированный алфавит официально использовался с 1929 по 1940 год, после чего был заменен кириллицей.

13 ноября 1940 года был принят Закон «О переводе казахской письменности с латинизированной на новый алфавит на основе русской графики».

История развития казахского языка, особенно в советское время, невероятно сложна. Даже представители нынешнего поколения не могут себе представить, каким мучительным и тернистым был его путь, если почти за двадцатилетнюю историю независимости он остается едва ли не главной проблемой, не получившей однозначной общественной оценки и обсуждаемой на высоком государственном уровне.

К примеру М. Жоргенбаев пишет: «Я, как и многие мои современники, ставший свидетелем целенаправленной и агрессивной языковой политики бывшего СССР, преследовавшей целью насильственную русификацию с одновременным вытеснением казахского языка из многих сфер общественной жизни, тоже испытывал чувство унижения и несправедливости. Ведь, разговаривая в общественных местах на казахском, мы становились объектом насмешек и непонимания. В результате советской языковой политики казахи столкнулись с реальной угрозой полной не востребованности своего языка и даже его исчезновения» [2].

И только с момента обретения независимости в республике четко обозначилась обратная тенденция: казахский возрождается, государством взят курс на его внедрение во все сферы жизни общества, но при этом без применения агрессивных методов, наоборот, проявляя в языковой сфере грамотность и терпимость. И потому неприемлемы призывы некоторых деятелей, предлагающих форсировать процесс развития государственного языка путем принятия кардинальных мер принудительного характера. Нельзя повторять ошибок советской власти!

Глава государства на XVI сессии Ассамблеи народа Казахстана отметил: «Наша цель – добиться, чтобы государственным языком овладели все граждане Казахстана... При этом все должны помнить, что нельзя ущемлять права других этносов» [3]. Поэтому намного быстрее пойдет процесс изучения государственного и английского языка, так английский язык построен на латинице.

Первоначально, государство в рамках осуществления «Государственной программы функционирования и развития языков на 2001–2010 годы» приняло серьезные меры по укреплению позиций государственного языка [4]. С каждым годом растет финансирование языковой политики, открываются новые учреждения дошкольного и среднего образования с казахским языком обучения, и, как следствие, население все больше приобщается к изучению государственного языка, расширяются его востребуемость и сфера применения. Следовательно, все больше представителей неказахской национальности овладевают казахским, превращая его в объединяющий фактор для всех казахстанцев.

В связи с реализацией «Государственной программы развития и функционирования языков в Республике Казахстан на 2011-2020 годы» поставлена новая цель - это гармоничная языковая политика, обеспечивающая полномасштабное функционирование государственного языка как важнейшего фактора укрепления казахстанской идентичности и единства при сохранении языков всех этносов, живущих в Казахстане [5].

Гармоничная политика государства способствует тому, что если изменения алфавита казахского языка в прошлом определялось конкретными политическими причинами, то теперь проведение данной реформы определяется социально-экономическими причинами.

Переход алфавита казахского языка на латинскую графику -это очередная реформа в системе образования. Но ее особенность в том, что она постепенно в ходе ее реализации будет затрагивать все сферы, там, где используется государственный язык.

В декабре 2012 года в своем ежегодном Послании народу Казахстана «Казахстан-2050» Президент РК подчеркнул: «Нам необходимо с 2025 года приступить к переводу

нашего алфавита на латиницу» [6]. Это означает, что с этого времени мы должны во всех сферах начать переход на латинский алфавит. То есть к 2025 году делопроизводство, периодические издания, учебники и все остальное мы начинаем издавать на латинице. Поэтому 2025 год не за горами, и Правительству нужно иметь четкий график перехода казахского языка на латиницу. В наших школах все дети изучают английский язык. Это – латиница. То есть для молодежи не будет проблем!!!

Эти и другие положения в статье «Рухани жаңғыру» сейчас широко обсуждаются и находят положительные отклики.

В настоящее время очень важно донести эту идею до каждого казахстанца. Эта идея рождает разные точки зрения, однако мы являемся не первыми в постсоветском пространстве, поэтому надо учесть опыт таких стран как Азербайджан, Молдова, Узбекистан, Туркменистан и др., которые уже реализовали данную реформу.

Когда-то в годы существования СССР, Грузинская ССР полностью развиваясь в составе Союза, смогла сохранить свой алфавит, абсолютно не переходя на русскую кириллицу. Грузинский алфавит специфичен и включает 42 буквы со своеобразным их написанием, отличающимся как от кириллицы, так и от латиницы. И этот факт нисколько не мешал Грузии быть в Союзе ССР и развиваться как социалистическое государство с единым союзным политическим центром в Москве. Поэтому важно сейчас представителям общественности и передовой интеллигенции, руководителям этнокультурных объединений поддержать эту идею и реально воплотить ее в жизнь.

И первым шагом на пути к этому стало 15 сентября 2017 года. В этот день Ассамблея народа Казахстана провела Единый республиканский день в рамках всенародного обсуждения вопросов введения Единого стандарта алфавита государственного языка на латинской графике. Начался процесс всенародного обсуждения.

Таким образом, 25 летняя история суверенитета РК показывает, что многие идеи и начинания Президента, которые казались не реальными в начале 1990 годов, сейчас воплотились. Насколько абсурдной была идея о переносе столицы в г.Акмола. А сейчас мы полюбили настолько Астану, что понимаем уникальность этой идеи Президента!!! Мы считаем, что и реформу о переходе алфавита казахского языка на латинскую графику в будущем ждет огромный успех.

Список литературы

1. Назарбаев Н.А. Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания // Казахстанская правда. 2017. 12 апреля.
2. Жоргенбаев М. Язык как объединяющий фактор: Электронный ресурс: <https://www.zakon.kz/166739-mazhilis-gosudarstvennyjj-jazyk-faktor.html>
3. XVI сессия Ассамблеи народа Казахстана: Электронный ресурс: <http://assembly.kz/ru/deyatelnost-assamblei-naroda-kazahastana>
4. Государственная программа функционирования и развития языков на 2001–2010 годы (утратила силу). Утверждена Указом Президента Республики Казахстан от 7 февраля 2001 года №550 // Информационная правовая система Параграф», 2017.
5. Государственная программа развития и функционирования языков в Республике Казахстан на 2011-2020 годы. Утверждена Указом Президента Республики Казахстан от 29 июня 2011 года № 110 // Информационная правовая система Параграф», 2017.
6. Послание Президента Республики Казахстан - Лидера Нации Н.А. Назарбаева народу Казахстана: «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства» от 14 декабря 2012 года // Информационная правовая система Параграф», 2017.

МАТЕМАТИКА ТІЛІ, ТІЛДІК МАҚСАТТАРДЫҢ КӨПТІЛДІЛІКПЕН САБАҚТАСТЫҒЫ

*Мұстафаев Әбдіқади Пірмағамбетұлы
ф.м.ғ.к., доцент, ҚР Білім беру ісінің
құрметті қызметкері, «Өрлеу» АҚ-ның
Алматы облысы бойынша ПҚБАИ
«Иновациялық технологиялар және
ғылыми –жаратылыстану(гуманитарлық)
пәндерін оқыту әдістемесі» кафедрасы меңгерушісі.*

Жаңа дәуір қарсаңында Еліміз тәуелсіздіктің көк туын желбіретіп, 2050 жылға қарай әлемнің дамыған 30 елінің қатарына қосылуына бағытталған ұзақ мерзімді стратегиялық жоспарларын жүзеге асыруда, экономикалық ресурстарымен қатар, адами капиталдың рухани потенциалының әлеуетін арттыру маңызды іс-шаралардың бірі екендігі белгілі.

Еліміздің Президенті Н.Ә.Назарбаевтың биылғы 31-ші қаңтардағы Қазақстан халқына арнаған «Қазақстанның үшінші жаңғыруы : жаһандық бәсекеге қаблеттілігі»-тақырыбындағы Жолдауында да Қазақстанды Үшінші жаңғырту жөнінде міндет қоя отырып, Елдің жаһандық бәсекеге қаблеттілігін қамтамасыз ететін экономикалық жаңа модель және Қазақстанның өз Инвестициялық стратегиясын құру мен адами капитал сапасын жақсарту қажеттілігіне ерекше мән берілді.

Ал бұл ұғымдардың бастауы-білім де жатқаны белгілі. Сондықтан да болар, Елбасы Н.Ә.Назарбаев : Ең алдымен білім беру жүйесінің ролі өзгертілуі тиіс. Біздің міндетіміз-білім беруді экономикалық өсудің жаңа моделінің орталық буынына айналдыру. Оқыту бағдарламаларын сыни ойлау қабілетін және өз бетімен іздену дағдыларын дамытуға бағыттау керек –деді.

Бүгінде Назарбаев Зияткерлік мектептері қауымдастығының , иновациялық іс-тәжірибелері негізінде Республикамызды білім беру жүйесінде жүргізіліп жатқан реформалардың негізгі мақсаты да , білім берудің әрбір сатысында халықаралық озық педагогикалық технологиялардың көмегімен білім сапасын арттырумен қатар, оқушы -жас өспірімдердің өзінің және өзгенің іс-әрекеттеріне, ой-тұжырымдамаларына сын көзбен қарап қажетті білім мазмұнын өздігінен толықтыруға, алған білімдерін өмірде қолдана білуге дағдыландыру , ұлтжанды-патриот, бәсекеге қабілетті жастарды тәрбиелеу. Осыған орай Қазақстан Республикасында «Бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттары» негізінде бастауыш және негізгі орта білім беру мазмұны жаңартылуда.

Осындай ізгі мақсаттарды жүзеге асыруда пән мұғалімдері үшін оқушылардың танымдық белсенділіктерін қалыптастырып, пәнге деген қызығушылықтарын оятып, шығармашылық қабілеттерін дамытуда, оқу - әдістемелік құралдар құрлымы мен мазмұнының сапасы және белсенді оқытудағы тиімді әдіс - тәсілдерін дұрыс таңдай, қолдана білудің маңызы зор.

Сонымен қатар мұғалім сабақ үстінде дидактикалық қағидаттардың , оқушы үшін табысты оқу ортасының қалыптастырылуын және жедел кері байланыстың жүзеге асуын, жоғары қарқын мен белсенді іс- әрекеттің , көтеріңкі эмоциялық көңіл-күйдің болуын , қауіпсіз ортаның, жағымды психологиялық ахуалдың орнатылуын қамтамасыз етуі қажет.

Мұғалім сабаққа дайындық кезінде, сабақ тақырыбына қатысты негізгі ұғымдар мен түсініктерді зерделейді , өткен және келесі сабақтарға шолу жасап, осы тақырыппен байланысты сөз тіркестері мен ұғымдарды ескеру арқылы жаңа сабаққа қатысты ойларды толықтырып, жинақтайды және сабақтың кеңейтілген жоспарын жазып, әдістемелік жобасын құрады.

Сабақ тақырыбын ,оқу мақсатына қатысты маңызды мәселелермен бірге, тілдік мақсаттар да басты назарда болуы керек. Пән бойынша оқу мақсаттарының басым көпшілігі пәннің мазмұнына бағдарланады және кем кемдегенде бір оқу мақсаты тіл дамытуға бағдарлануы тиіс..

Тілдік мақсат үлгісі әрбір пән бойынша жаңартылған білім беру бағдарламаларының оқу жоспарының әр бөлімінде көрсетілген және бұл ұғым жөнінде түсініктемелер мұғалімдерге арналған нұсқаулықтарда қарастырылған.

Егер пәннің тілі анық әрі оқушыларға түсінікті болса, бұл олардың тақырып бойынша оқу мақсаттарына ғана емес, тілдік мақсаттарға да қол жеткізіп, тақырыпты тереңрек түсініп,білім сапасының артуына көмектеседі.

Оқушылардың олардан қандай нәтиже күтілетінін түсінуі тілдік мақсаттардың анық құрылуына байланысты. Сондай-ақ, тілдік мақсаттар оқушылардың оқуға деген ынтасын арттырып, қолдауға көмектеседі және әр пәннің академиялық тілін үйрену үшін маңызды құрал болып табылады.

Мысалы:

Сабақтың тақырыбы	2; 3; 5; 9; 10 сандарына бөлінгіштік белгілері.
Тілдік мақсаттар	<i>Оқушылар:</i> сандарды анықтамаларына қатысты ажырата алады, бөлінгіштік белгілерін,негізгі қасиеттеріні түсініп,айта алады, есеп жаттығулар мәтінін түсініп, талқылайды, өз ойын басқаларға жеткізе алады, дәлелдемелер келтіріп, қорытынды жасайды. <i>Тақырыпқа қатысты сөздік қор мен терминдер:</i> Натурал,екі және үш таңбалы сандар ,тақ,жұп,жай және құрама сандар , цифрлар,косынды, натурал санның бөлгіштері мен еселіктері, қалдық,шексіз ,

Жаңартылған білім беру бағдарламасы аясында орта мектептерде үш тілде білім беру ,пән аралық байланыстар және оқыған,тоқыған білгенін өмірде қолдана білуге үйрету,дағдыландыру пән мұғалімдері үшін өзекті мәселеге айналуға, демек математикалық термин сөздердің математика сабағында қазақша түсініктемесімен қатар орысша,ағылшынша айтылу,жазылуларына мән беріліп отырса,ал қазақ,орыс ,ағылшын тілі сабақтарында өмірде кең қолданылатын математикалық сөз тіркестерін орынды қолдана білсе ,үш тілділік саясаты жүйелі түрде жүзеге асар еді.

Тілдік мақсаттарға жету сабақта қолданылатын белсенді оқыту әдіс тәсілдеріне тығыз байланысты.Мұғалім пәннің, тақырыптың ,тапсырманың , тіпті оқушылардың қажеттіліктерін ескере отырып оқыту стратегияларына таңдау жасауы қажет.Бұл жерде сұрақ қоя білу,сұраққа нақты ,дәл жауабын ұсыну,пікірталас диалог,талдау, ой жинақтау, қортындылау дағдыларын дамытуға бағытталғаны тиімді.

КӘМК,ЭСӘТ талдаулары ,БББ,ТТТ,ҚҚҚ - кестелері оқушыларға білу, түсіну, талдау, жинақтау,қортындылай білу дығдыларын дамытып,ойын жинақтап жазуға үйретсе , «7-неліктен», «мен –саған, сен –маған», «бутерброд», «Екі жұлдыз ,бір тілек» т.с.с. стратегиялар сұрақ қоя білуге,саралау,зерделеу,бағалау сынды дағдыларын жетілдіреді.

Математика сабағында тілік мақсатты жүзеге асыруда , «Ойлан,жұптас,бөліс»-стратегиясының алатын орны ерекше .Оқушы тапсырманы орындау алгоритмін көз алдына елестетеді,жұбымен салыстырып,түзетіп,толықтырады және топтың талқысына салып ,өз ойын дәлелдейді.Олардың да дәлелді қортындыларын саралай келіп,сыни тұрғыдан ойлау дағдысы жетіліп,ұтымды ұсынысқа қолдау көрсетеді. Дегенмен.,тілдік

мақсаттарға тек тақырыпқа байланысты ақпараттарды оқып , үйрену барысында ғана емес, ширату жаттығулары мен сергіту сәттерінде де назардан шығармау керек.

Мысалы,Жаңартылған білім беру бағдарламасы аясында «Тренерлерге арналған нұсқаулықта» ,ширату жаттығуы ретінде төмендегі жаттығу ұсынылған.

Ширату жаттығуы

-Симфониялық оркестрге *сыбызғы, флейта, қылқобыз,кларнет, гобой және кернейде* ойнайтын үш музыкант -Браун, Смит және Вессон - алды. Олар туралы келесі деректер белгілі:

- 1) Смит – ең бойшаң музыкант;
- 2) Сыбызғышының бойы флейтада ойнайтын әріптесінен аласа;
- 3) Сыбызғышы, флейташы және Браун пиццаны ұнатады;
- 4) Қылқобызшы мен кернейші келіспей қалған кездерде Смит оларды татуластырады;
- 5) Браун кернейде де, гобойда да ойнай алмайды.

Егер әрбір музыкант екі аспапта ойнай алатын болса, олардың әрқайсысы қандай аспаптарда ойнайды?

Бұл мысалдағы ағылшын есімдерімен қатар Қазақстандық оқушылардың басым көпшілігі біле бермейтіін музыкалық аспаптарының атауларының орнына қазақша терминдер мен ұғымдарды қолданылса дұрысрақ болар еді.Себебі бұратана сөздер мен ұғымдарға түсініктеме беру ,қосымша уақытты қажет етеді және оқу мақсатына жетуге кедергі келтіруі мүмкін.

Математика сабағында оқушыларға құрғақ,жалаң есептер шығарта бермей ана тілінің,мемлекеттік тілдің қадір- қасиетін,ұлттық құндылықтарды , патриоттқ тәрбиені бойларына дарытуымыз да керек.Ағылшынның көшірме тапсырмалары , керісінше ұлттық құндылықтарымыздан алшақтатуы мүмкін.Сондықтан тілдік мақсаттарды түсіну,оған жету мұғалімдер үшін үлкен,қажырлы еңбекті талап етеді.

Әдебиеттер:

- 1.«Тренерге арналған нұсқаулық» Қазақстан Республикасында, 2010ж. орта білім мазмұнын жаңарту шеңберінде «Математика» пәні бойынша педагог кадрлардың біліктілігін арттыру курсының білім беру бағдарламасы бойынша мұғалімдерді оқытатын тренерлерге арналған. «Назарбаев Зияткерлі мектептері» ДББҰ
- 2.Педагогикалық шеберлік орталығы, 2016 ж.

КӨПТІЛДІ БІЛУ - ЗАМАН ТАЛАБЫНА АЙНАЛЫП ОТЫРҒАН ҚАЖЕТТІЛІКТЕРДІҢ БІРІ

Өтегенова Н.Ж.

Жамбыл облысы, Жуалы ауданы

Б.Момышұлы ауылы

№ 1 мектеп-гимназиясының

қазақ тілі мен әдебиет пәнінің мұғалімі

Тіл – қай ұлттың болмасын тарихы мен тағдыры, тәлімі мен тәрбиесінің негізі, қатынас құралы. Тіл болмаса сөз болмайды. Сөз болмаса адамзаттың тірлігінде мән-маңыз болмайтыны белгілі. Демек, тілдің, сөздің орны ерекше. Міне, осы орайда ана тіліміз жайлы терең ойлану – әрқайсымыз үшін парыз. Жыл өткен сайын ана тіліміздің мәртебесі өсіп, абыройы арта түсуде.

Ана тілі ананың ақ сүтімен, ананың әлдіімен, бесік жырымен құлаққа сіңіп, бойға дариды, ана тілі деп аталуының өзі де сондықтан болса керек деп ойлаймын, ана тілінің қадір-қасиетін сезініп өскен ұрпақтың елінің болашағы жолында атсалысатын саналы адам болып шығатынына мен сенемін.

Қазақ жерінде тұратын қазақстандықтардың ана тілі-қазақ тілі. Қазақ тілі ұзын әлемдегі бар қазақтың ұлттық тілі аталып келген болса, тәуелсіздік алғаннан кейін ана тіліміздің мәртебесі өсіп, Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі деп Ата Заңымызбен бекітілді. Ана тіліміздің шырайы мен шұрайына сонау ерте замандардан-ақ шетел саяхатшылары, ғалымдары ерекше мән берген. Меніңше, Қазақ жерінде кең, ауа-райы да, климаты да тамаша әрі қазақ халқындай халық жер бетінде жоқ, тең келмейтін секілді, сол себепті, зерттеушілердің таңдауы Қазақстан жеріне түседі деп ойлаймын. Ауыздан-ауызға жетіп отырған батырлар жыры, аңыздар, әңгімелер, жұмбақ-жаңылпаштар-ана тіліміздің, еліміздің даналығын көрсететін алтын қазына. Бұлар - біздің өткен тарихымыз.

Көп тіл білу-заман талабы. Елбасы өзінің «Жаңа әлемдегі – жаңа Қазақстан» атты Жолдауында : «Қазақстан бүкіл әлемде халқы үш тілді пайдаланатын мәдениетті ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар: қазақ тілі - мемлекеттік тіл, орыс тілі - ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі-жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі». Иә, «үштілділік» саясатын қайта қарау қажет деген пікірлер жиі қылаң беріп жүргені жасырын емес. Десек те Елбасының: «Қазақ тілі үш тілдің біреуі болып қалмайды. Үш тілдің біріншісі, негізгісі, бастысы, маңыздысы бола береді»- деп ескерткенін тағы бір қайталап қойсақ артық болмас. Әлемдегі дамыған елу елдің қатарына қосылу үшін билік «үш тұғырлы тіл» саясатын қолға алып жатқаны белгілі. Ақпараттық техниканың дамыған заманында тілді үйрену қиындық тудырмайды, қайта көп тіл білгеннің ешбір зияны жоқ. Бірақ Қазақ баласы әуелі отбасында Қазақы рухпен тыныстап, ана тілінің нәрлі уызына қанып, ұлттық рухани тәрбиенің қайнар бұлағынан сусындап өсуі керек. Алғашқы тәрбиені ана тілінде қабылдап, Қазақы қасиетпен жетілген бала кейін қандай ортада жүріп, қанша тіл үйренсе де, өз тілін ұмытпайтын, ұлттық қасиетінен көз жазып адасып қалмайтын болады. Қазақ халқы - табиғатынан еліктегіш, қабылдағыш халық. Кеңес заманында орыс тілі-заманның кілті болды. Бұл - заман талабы еді. Орыс тілін үйреніп, орыстардың өзін жаңылыстыратын жағдайға жеттік. Енді алдағы асу – ағылшын тілі. Адам көп тіл білген сайын оның көкірек көзі ашылып, өмірінің көкжиегі кеңіп, өрісі ұлғая түсетін болады. Намысын найзаға шаншып, күре тамыры Көк бөріден нәр алған, көк Тәңірге табынған Күлтегіннің ұрпағына бүгінгі таңда ағылшын тілін меңгеру қиындық тудыра қоймас. Иә, көп тіл білу – әрине, мақтаныш. Әйтсе де өз ана тілін аяқ асты ету тексіздің ісі. Ана тілін жақсы біліп тұрып, өзге тілде жетік сөйлесе – бұл сүйініш, мақтаныш; ал ана тілін білмей тұрып, өзге тілде сөйлесе – бұл күйініш, өкініш.

«Жаңа онжылдық-жаңа экономикалық өрлеу - Қазақстанның жаңа мүмкіндіктері» атты Жолдауын жүзеге асыру мақсатында дайындалған Қазақстан Республикасында білім

беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы - білім беру жүйесінің бәсекеге қабілеттілігін арттыру, адам капиталын дамыту үшін білім мазмұнын түбегейлі жаңғырта отырып, білім саласында кезек күттірмей тұрған мәселелерді шешуге бағытталған..

Қазіргі таңда Қазақстан қоғамының әлеуметтік-экономикалық, рухани қалыптасуының жаңа міндеттерін іс жүзінде асыруға дайын жас ұрпақты тәрбиелеудің негізгі факторларының бірі- мектепте көптілді білім беруді жолға қою .

Көптілді білім- көп мәдениетті тұлғаны қалыптастырудың өзегі. Бүгінгі таңда көп тілді оқыту – жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемдік ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіндік беретін қажеттілік. Үш тілде оқыту – заман талабы десек, оның негізгі мақсаты: бірнеше тілді меңгерген, әлеуметтік және кәсіптік бағдарға қабілетті, мәдениетті тұлғаны дамыту және қалыптастыру. Қазақ тілі мемлекеттік тіл, ал орыс тілі мен шетел тілдерінің бірін білу тұлғаның ой-өрісін кеңейтеді, оның «сегіз қырлы, бір сырлы» тұлға болып дамуына жол ашады, ұлтаралық қатынас мәдениетінің қалыптасуына мүмкіндік туғызады. Маманға шет тілін меңгеру кез-келген шетелдік ортада өзін еркін ұстап, жаңа кәсіптік ақпараттар легіне немесе жалпы ақпараттық ғаламшарға бейімделу мүмкіндігіне ие болады. Әр адамның түрлі әлеуметтік қызметтерінде жеткен жетістіктерінің нәтижелері түрлі болмақ, сол себептен шетел тілін оқытудың мақсаты тек нақты білім іскерліктерін біліп қана қоймай, сондай тілдік тұлғаны қалыптастыру болып табылады, оған шет тілі «өмір заңдылықтарында» және «нақты жағдаяттарда қарым-қатынас жасай алу үшін» қажет болмақ.

Елбасы Н.Ә.Назарбаев өзінің жылдағы дәстүрлі Жолдауында «Тілдердің үш тұғырлығы» мәдени жобасын іске асыруды жеделдету тиістігіне ерекше мән береді. Сонымен қатар бүкіл қоғамымызды топтастырып отырған мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілін оқытудың сапасын арттыру қажеттілігіне ерекше назар аударады. Сондықтан қазақ тілін тереңдетіп оқыту, көптілділікті меңгеруді жолға қою- бүгінгі таңдағы орта білім жүйесінде педагогикалық сауаттылықтың негізгі бағыттарының бірі. Әлемдік білім беру іс- тәжірибесінде көптілді және билингвалды білім беру жаңалық емес, атап айтқанда, АҚШ пен көптеген Еуропа елдерінде, әсіресе соңғы жылдарда бұл бағытта жетістікке қол жеткен.

Көптілді білім беру :

- 1.Бұл мектепте оқу пәндерін көптілде аудармасыз оқыту;
- 2 .Әрбір мектеп бітіруші қазақ, орыс, ағылшын тілдерін жетік біліп шығады,яғни алыс және жақын шетелдерде тілдік көмекті керек етпейді.
3. Билингвалды білім беру - оқу және оқудан тыс жұмыстардың негізгі бағыттарын екі тілде іске асыру, педагогикалық үрдісте екі тілді оқыту құралы ретінде пайдалану;

Десек те, « Өз тілің бірлік үшін,өзге тіл тірлік үшін керек» екенін ұмытпайық. Сондықтан «Ана тілің – арың бұл, ұятың боп тұр бетте. Өзге тілдің бәрін біл, өз тіліңді құрметте» деп, ақын Қадыр Мырза-Әли ағамыз айтқандай, әуелі өз ана тілімізді құрметтеп, оны ардақтап, аялап үйренейік те, өзге тілдің бәрін білуге барынша құлшыныс жасайық. Өз тіліміз өзегіміз, халықтық қасиетімізді айғақтайтын алтын тұғырымыз болсын.

Әр ұлттың өз тілі өзге тілге жеткізетін көпір есепті. Ұлттық мәдениеттің гүлденуі мен адамдардың тарихи қалыптасқан тұрақты қауымдастығы ретінде ұлттың өзінің - ана тілдің дамуына, оның қоғамдық қызметінің кеңеюімен тығыз байланысты. Сондықтан туған тілге деген сүйіспеншілік бала кезіңнен басталуы тиіс. Айналанды танып білу, туған тіліңді білуден басталады. Тілді үйрену - өз ұлтыңды тану. Ұлттық тілді білу ұлт ділін, қасиетін, мінезін, ой, жан – дүниесін, сырын білу екенін, халықтық мәдениет пен дәстүрді жаңғырту болатынын естен шығармайық. Мемлекеттік тілді оқулықтан үйрену өте мардымсыз болады. Бай қазынаны игеру қазақ тіліндегі көркем әдебиеттерді оқу, ғылыми еңбектермен танысу, жазба жұмыстарын жүргізу, күнделікті оқу, үйрену арқылы ғана

орындалады. Тілімізді дамыту,оның күнделікті өмірде қолданылу аясын кеңейту - үлкен - кішінің,барлығының парызы.

Демек, «Тілі бірдің-тілегі бір», «Тіл тағдыры-ел тағдыры» екендігін жадымызда ұстай отырып, ел бірлігінің негізі – тіл бірлігіне қол жеткізу жолында қызмет ету қазақстандықтардың ортақ парызы. Ендеше, жас ұрпақтың қазақ тіліне деген сүйіспеншілігін, өзге тілдерді оқып білуге деген қызығулары мен ұмтылыстарын арттыру арқылы олардың Отанға деген махаббаттарын оятып, өз тағдырын ел тағдырымен мәңгілікке байланыстыратын ұрпақ болып қалыптасуына қол жеткізу мақсатына өз үлесімнің бар екендігін мақтан тұтамын!

Пайдаланылған әдебиеттер мен деректер:

- 1.Мектептегі шет тілі. Республикалық әдістемелік-педагогикалық журнал. №2(44), 2010
2. Қадашева Қ. Қазақ тілін оқыту әдістемесі, Алматы 2008
3. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению,2-е изд. – Просвещение, 1991. – 116 б.
4. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. – М.: Слово/Slovo, 2008. С– 264-270
5. http://www.akorda.kz/kz/category/poslaniya_narody.Қазақстан Республикасы Президентінің Ресми сайты.
6. <http://www.surak-zhauap.kz/>

ӘДЕБИЕТ САБАҚТАРЫ АРҚАУЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ САНА МЕН ӨЛКЕТАНУ

*Абдирова Гулсара Мамбеталиевна
Қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі, Жамбыл облысы,
Жамбыл ауданы, «Гродеково орта мектебі» КММ*

«Бұл дәуірде өз тілін, әдебиетін білмеген, қадірлемеген адам толық мәнді интеллигент емес деуге болады. Себебі,ол қандайлық мамандық білімі болса да , рухани ой тәрбиесінде сыңаржақ азамат болады.

М.О.Әуезов

Әдебиет-әлем халықтарының білім беру жүйесінде үздіксіз оқытылып келе жатқан пән. Сөз өнерінің фольклор мұралары мен әдебиет туындыларынан құралған рухани құндылықтар қазынасы арқылы мыңдаған жылдар бойы ұрпақтарды тәрбиелеу мұратының сақталып келе жатқаны мәлім.Әлем халықтары тарихындағы оқыту мен тәрбиелеу жұмыстарының тұтастығына негізделген педагогикалық-психологиялық зерттеулер де сөз өнерінің фольклор мен әдебиет мұралары арқылы ұрпақтарды қалыптастыруды басты назарға алады.

Әдебиет-өнер пәндерінің ең негізгі түрі.Бастауыш және орта, жоғары сыныптарда әдеби шығармаларды оқытудың мақсаты мен міндеттері өмір шындығының идеялық-бейнелік мәнін шәкірттерге ұғындыру арқылы оларды тәрбиелеу нәтижелерін жүзеге асырады.Әдебиет пәні арқылы ұлттық тәрбие беру-халықтық дүниетаным негіздері аясында жүзеге асырылатыны маңызды мәселе.

Я.А.Коменскийдің еңбегіндегі «белгілі бір бағыт, идеямен оқыту» бағдарына сәйкес әрбір халықтың ұлттық көркемдік-эстетикалық дүниетанымындағы тарихи санаға қатысты шығармаларды оқыта отырып, тәрбиелеу жұмыстарының әдістемелік мәселелері назарға алынады.

Олардың өткені мен бүгіні, болашағын жалғастыратын қаһармандық-азаматтық рухпен еңбек ететін ұстанымын қалыптастырамыз.Қазіргі Тәуелсіздік дәуіріне ұласқан дәстүрлі туысқандық-қандастық негізі аясында ұрпақтарды оқыту мен тәрбиелеу маңызды.Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың пікірі түркі халықтарына ортақ, тарихи тамырластық

негіздерін жаңаша бағалауға бағдарлайды: «Бәрі де бұдан бірнеше ғасыр бұрын басталған болатын». Интернет деректерінде жапондықтардың, ең алдымен, өздерінің ұлттық құндылықтарын жоғары бағалайтыны туралы жазылған. Жапондықтар басты үш қасиетті қадір тұтады екен, олар: бірінші – ұлт мүддесін жеке бастың мүддесінен жоғары қою; екінші – білімге құштарлық; үшінші – еңбексүйгіштікті бала жасынан қастерлеуге тәрбиелеуі.

Орта мектептегі әдебиет пәні күнтізбелік жоспарға енген негізгі оқулықтардағы, оқу құралдарындағы тақырыптарды белгіленген сағаттық көлеммен оқытатыны-қалыптасқан үрдіс. Күнтізбелік жоспардағы әдебиет мәтіндерін талдаулармен меңгеру барысында олардың поэтикалық-эстетикалық көркемдік мағыналарын, мәнін меңгерту-басты мақсат. Мәтіндердің құрылысындағы тақырып пен идеяны, стильдік-тілдік ерекшеліктерді анықтап, шәкірттердің туынды авторының шығармашылық болмысын танитындай, бағалайтындай деңгейге жеткізу сабақтың әдістемелік талаптары бойынша жүзеге асырылады.

Орта мектептегі әдебиет сабақтары пәнаралық байланыстарда да басты назарда ұстауды қажет етеді. Себебі, әдебиет пәніндегі тақырыптардың тарих, география, әуез, бейнелеу өнері пәндеріндегі материалдарға тығыз сабақтастық жағдайында екендігі белгілі. Жалпы білім беретін орта мектептегі қоғамдық-гуманитарлық және өнер пәндерінің өзара сабақтасатын, бірін-бірі толықтыратын материалдарын тұтастыра пайдалануды әдістемелік үйлесіммен жүргізуіміз керек. Әсіресе, түркі халықтарының (қазақ, қырғыз) ежелгі замандардан қазіргі кезеңге дейінгі тарихын қамтитын тарих пәнінің деректері күнтізбелік жоспарда белгіленеді, күнделікті сабақ жоспарында кеңейтілген түрде қамтылады. Сонымен қатар, география пәнінің карталарынан бастап, теңіздер, өзендер, көлдер, таулар, ормандар, т.б мәліметтері әдебиет пәнінің әдістемелік жүйесін толықтыра түседі.

Қазақстан Республикасының Президенті, Ұлт Көшбасшысы – Елбасы Н.Ә.Назарбаев «Қазақстанның әлеуметтік жаңғыртылуы: жалпыға ортақ Еңбек қоғамына қарай 20 қадам» атты стратегиялық бағдарлама-тапсырмасында орта білім беру мектептеріне де тиісті аса зәру мәселелерді атап көрсеткен: «Бүгінде қоғамда жалпы білім беретін мектептердегі тәрбие үдерістерін аса ерте кезеңнен бастау, мемлекет – шетсіз-шексіз донор емес, азаматтар әл-ауқатының өсуі үшін жағдай туғызатын әріптес деген ұстаным қалыптастыру маңызды».

Бүгінгі таңда қазақстандық білім беру жүйесінде оқу үдерісінің практикалық жағына жеткілікті көңіл бөлінбейді, оқушылардың жас ерекшеліктері ескеріле берілмейді. Балалардың, жасөспірімдер мен жастарды олардың есеюі мен табысты әлеуметтенуінің дара міндеттерін шешуге бағыттайтын рухани-парасаттылық тәрбиесінің тәсілдері жеткіліксіздігі жөніндегі мәселе күн тәртібінде өткір тұр. Оқу-тәрбие үдерісінің тарихи білім сынды маңызды ісі жеке тұлғаның, азамат пен патриоттың қалыптасуы міндеттерін шешуге бейімделмеген. Оқушыларға қажетті инновациялық курстар жоқ. Мысалы, өте көкейкесті болып табылатын «Қазақстан құқығы» (оның болмауы жастардың құқықтық ингилизмі мен сауатсыздыққа соқтырады), «Өлкетану» (туған жерге махаббат отаншылдықтың негізі ғой), жеке табысқа жеткізудің, жеке тұлғаның әлеуметтенуінің әдістемесі сынды «Акмеология» сияқты пәндер қажет-ақ. Олардың жоқтығы жастардың едеуір бөлігінің әлеуметтік инфантилизміне, ересек өмірге бейімделе алмауына, басқа да келеңсіздіктерге ұрындырады» [1, 1-4 бб]

Демек, орта мектептердегі әдебиет сабақтарында Елбасының атап көрсеткен аса өзекті мәселелерін («Тәрбие үдерістерін ерте кезеңнен бастау», «Оқу үдерісінің практикалық жағын дамыту», «Рухани-парасаттылық тәрбиесінің тәсілдерін», «Оқу-тәрбие үдерісінің тарихи білім беруін күшейту» т.б) орындауды жүзеге асыруымыз керек. Елбасы нақты атап көрсеткен «Өлкетану» пәнін орта мектепте арнайы бағдарламасымен, оқулығымен оқыту арқылы қазіргі және болашақ ұрпақтың Тәуелсіз Қазақстанның мәңгілік дамуына қуатты серпін берері ақиқат.

Орта мектептегі әдебиет пәнін ұлттық және жалпыадамзаттық тарихилық тұрғысында Қазіргі тәуелсіз Мемлекеттілік тұғырнамасы аясында оқыту мен тәрбиелеуді сабақтастыра аламыз. Көрнекті түркітанушы, әдіскер ұстаз-ғалым, профессор Ә.Қоңыратбаев «Қазақ әдебиетін оқыту әдістемесі» атты ғылыми еңбегінде «Сабақ- білім мен тәрбие дүкені» деген тарауына мектептегі әдебиет пәнінің қорытынды немесе қайталау сабақтарының түрлерін атаған еді:

а) қорытынды лекция ; б) сындық материалды өту ; в) әдеби-теориялық білімге құрылған жинақтаулар; г) жазба жұмыстар; ғ) қайталау. Кейде ғалымның бағдарламаға енген немесе шолу түрінде әңгімеленген шығармаларына құрылады» [2, 357-6]. Ғалым осы еңбегінде «Әдебиет пәніне байланысты мектептен тыс атқарылатын жұмыстар» тарауында : «Облыс, аудан, өлке немесе тұтас республиканың экономикасын, тарихын, кең байлығын, жағырафиясын зерттейтін аймақтану бар да, жергілікті елдің фольклорын , әндерін жинайтын, жергілікті жазушылар, олардың шығармасымен танысатын, сол жерден шыққан артист, қоғам қайраткері, тарихи адамдардың ісі мен өмірін , оның әдебиеттегі көрінісін зерттейтін әдеби аймақтану бар» [2, 505 –6] деп , қазіргі күн тәртібіндегі тұрған ұлттық-отаншылдық ұстанымды нығайтатын әдебиет пәнінің азаматтық тәлім-тәрбиелік ықпалын күшейту жолдарын көрсеткен.

Тәуелсіздік дәуірінің Елбасымыз атап өткен жаңа талабына орай әдебиет пәнін ұлттық-отаншылдық рухтағы тарихи білім деректерімен кеңейте тереңдете оқыту әдістемесіне айрықша мән берген жөн. Ақындардың туған жер, атамекен, отан туралы өлеңдерінің көркем кестеленген бейнелі өрнектерін оқыту арқылы жерін, топырағын, ата-бабаларының тарихын ұлықтаған ұрпақтар ұстанымын қалыптастырып, дамыту керек.

Әдебиет пәні бағдарламасындағы тақырыптардың меңгерілуі үшін мұғалім мен оқушылардың ықыласты қабылдау психологиясы басты бағдарға алынуы тиіс. Ағартушы-ғалым А.Байтұрсынов мұғалімдерге арналған «Баяншы» (1920) «Сөзбасы» кіріспесінде маңызды әдістемелік тұжырым айтқан: «Үйрену һәм үйрету ең басында қиын. Балалар оқудың басында қиналмаса, оқудан тауы шағылмай, көңілі қайтып, мұқалмайды; оқуға ықыластанып, оқыған сайын қызығады. Үйретушінің де жігері құм болмай , ісі ілгері оңай жылжыған сайын, көңілденіп оқытады, шабыттанады. Оқу басында қиын болса, балалар малтығып жылжи алмай қиналады, үйретуші сүйреп, шығара алмай қиналады. Екі жағынан да шабыт болмайды. Шабыттанып істемеген іс оңды да болмайды» [3, 373- б].

Әлемдік білім кеңістігіндегі жалпы білім берудің басымдылық мақсаты-өзгермелі өмір жағдайына тез бейімделетін, өз жолын дұрыс таңдай білетін, оң шешім қабылдай алатын тұлға дайындау болып отыр. Қазіргі кезеңде елдердің бір-бірінен салыстырмалы тұрғыдағы артықшылығы, бәсекелестік күш-қуаты - олардың табиғи ресурстарымен емес , көбінесе адам капиталымен, инновациялық технологияларды және ақпарат ағымын ұтымды пайдаланумен анықталып отыр. Әлемдік тәжірибе білім беру ұлттық немесе ғаламдық саясаттың жеке саласы болып есептелмейді, ол адам құқығын сыйлауға, жақсы тұрмыс пен тиімді басқаруға, қазіргі қоғамның әлеуметтік, экономикалық, саяси, экологиялық тұрақтылық даму процестерінің негізгі шарты және сенімді құралы, әлеуметтік құбылыс пен процесс, әлеуметтік жүйе, ұлттық бірегейлік пен рухани мәдениетті сақтау және дамытудың бірден-бір кепілі есебінде дәлелденіп отыр. Білім жүйесіне мемлекет тарапынан тікелей әсер ету-оның негізінен материалдық-техникалық базасын нығайту, экономикалық-материалдық ресурстарын жетілдіру мен жаңғыртуға келіп саяды. Ол әрбір елдің мемлекеттік басқару саясатында білімді дамытуға дер уақытында басым бағыт берілуіне, елдің экономикалық мүмкіндіктеріне байланысты. Көптеген дамыған елдер өткен ғасырдың ортасында-ақ білімді дамыту мәселесін мемлекет саясатының басым бағыты есебінде белгіленеді.

Осы орайда Австралияда қабылданған ХХІ ғасырдағы ұлттық мектептердің «Аделаида декларациясында»: «Австралияның болашағы әрбір азаматтың білімді, әділетті және ашық қоғамда өнімді әрі толыққанды өмір сүру үшін қажетті білімдерді, біліктерді,

түсінісулер мен құндылықтарды игеруіне байланысты» [<http://www.inform.kz>] деп жазылғанын еске ала отырып, еліміздегі білім беруді дамыту ісі жаңаша бағыттарға негізделіп отырғанын байқауға болады.

Президенттің Қазақстан халқына Жолдауында: «Ұлттық бәсекелестік қабілеті бірінші кезекте оның білімділік деңгейімен айқындалады» деп айтылған. Осы тұрғыдан Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту Тұжырымдамасында: «Орта білім берудің мақсаты-жылдам өзгеріп отыратын дүние жағдайларында алынған терең білімнің, кәсіби дағдылардың негізінде еркін бағдарлай білуге, өзін-өзі іске асыруға, өзін-өзі дамытуға және өз бетінше дұрыс, адамгершілік тұрғысынан жауапты шешімдер қабылдауға қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру» деп көрсетілген.

ҚР-ның тәуелсіздікке қол жеткізіп, әлемдік ынтымақтастықтағы мемлекеттердің қатарына тұғыры биік тәуелсіз, өз саясаты мен даму стратегиясын қалыптастырған ел ретінде мүше болып енуі, дербес деп танылуы отандық білім берудің алдына жаңа міндеттер мен талаптар қойып отыр, сондықтан білім беруді дамыту мәселелері, білімнің сапасы, жоғары және жалпы білім берудегі қалыптасқан дәстүрлерді жетілдіріп, өткен тәжірибені ескеріп, шетелдік мемлекеттердің білім беру жүйесіндегі озық үлгілер мен ерекше тұстарын өзіміздің ұлттық білім беру жүйемізге ендіру бастамасы -игі жоспарлардың біріне айналмақ. Осы мақсаттарды жүзеге асыруда оқытудың жаңа бағдарламаларын тәжірибеге енгізе отырып, табысты мектепке айналу мен жалпы мектептердің оқыту сапасын назарбаев мектебінің деңгейіне жеткізу – білім мен ғылым қызметкерлерінің қызметінің, оқу мен оқытудың инновациялық нәтижесі болып саналады.

Қорыта айтқанда, орта мектептегі әдебиет пәнін тарихи білім, өлкетану бағдарымен оқыту мен тәрбиелеу жұмыстары жаңа технология бойынша жүзеге асырылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Назарбаев Н.Ә Қазақстанның әлеуметтік жаңғыртылуы: жалпыға ортақ Еңбек Қоғамына қарай 20 қадам; 2012 жыл.
2. Қоңыратбаев Ә.Қ. Қазақ әдебиетін оқыту әдістемесі, 2005 жыл.
3. Интернет материалдары: а) (<http://www.inform.kz>) Білім саласындағы бәсекелестік алдағы дамудың басымдығына айналуы шарт.

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЖАҢА ТАҚЫРЫПТЫ МЕНГЕРУІН ДИАЛОГТЫҚ ӘДІС КӨМЕГІМЕН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ЖОЛДАРЫ

*Арысбаева Жарқынай Асетуллақызы
«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы ОҚО бойынша
ПҚБАИ аға оқытушысы, тренер ЖББ*

Оқушылардың ақпаратты меңгеруі барысында түрлі тәсілдер қолданылатыны белгілі, алайда статистикалық мағлұматтарға қарағанда оқыту үдерісі кезінде ақпарат оқушы санасында 90 пайызға меңгеріледі. Демек, оқу үдерісіне оқушы толық қатысып, диалогтың қатысушысы ретінде шындықты немесе нақты айғақты анықтауға өзіндік қызығушылығы (инициатива) немесе ұмтылысы болуы керек. *Ондай оқушының ой қозғалысын және өзіндік ізденімпаздықты туындату үшін қандай түрткі қажет?* Ой түрткі, негізінен, мұғалім тарапынан орын алуы тиіс, өйткені сыныптағы ахуалды басқаратын, көшбасшылық жасаушы, сабақты құрылымдаушы, модификациялаушы

қызметін атқарушы – мұғалім. Мұғалім сабақтың мазмұнын ашуды қамтамасыз ететін вербальды әдістерді қолдану арқылы көздеген мақсатына қол жеткізуге тырысады. Дұрыс қолданылған сұрақ немесе стратегия, түрлі әдіс-тәсіл өз нәтижесін берері сөзсіз, алайда дәстүрлі сабақ немесе мұғалім қолданысқа ендірген жаңа педагогикалық сабақ бір үлгісі барысында да дұрыс және шебер қолданбау оқу үдерісіне айтарлықтай оң ықпал жасамауы мүмкін. Қазақ тілі және әдебиеті пәнін оқыту үдерісінде оқушылар мен мұғалімдерге көптеген анықтамалар мен ережелермен жұмыс жасауына тура келеді. Оқушы санасына анықтамаларды жаттату және оның мағынасын түсіндіру арқылы сіндіру кеңінен таралған, алайда, бұл тәсілдің күнделікті берер жемісі- жасанды жаттандылық, қолдану іскерлігінің төмен қалыптасуы, логикалық талдаудың оқушы бойында орын алмауы, ой қорытынды жасау қабілетінің тежелуі, алған ақпараттар легін шынайы өмірден алшақ деген түсінік қалыптастырып, күрделі деп қабылдау орын алуда.

Жаңартылған білім беру бағдарламасын, яғни мұғалімдердің біліктілігін арттыру курсының негізгі идеяларын өз дәрістерімде түрлендіре отырып, сабақ мазмұнына сай қолдануға мұғалімдерді бағыттадым. Қазақ тілі сабақтарында Хэтти (Hattie, 2011) білім беру шараларының оқушыларға әсерін талдау үшін жүргізілген 60155 педагогикалық зерттеу аясында 9000-нан аса метаталдау әдісін пайдаланды. Олар алдында қол жеткізген жетістіктерден кейін оқушылардың алға жылжуына мұғалімдердің педагогикалық шеберлігі айтарлықтай септігін тигізетінін дәйекті түрде ұсындым. Мұғалімдер пайдаланатын әдіс-тәсілдер оқудың тиімділігіне елеулі әсерін тигізеді. Негізінде, педагогикалық әдістемелерді жетілдірмей тұрып, оқу бағдарламасын өзгерту білім беру стандарттарына қатысты реформалау шараларының мүмкіндіктері мен нәтижелілігін төмендетеді.

Оқу бағдарламасының, оқыту тәсілдерінің және бағалаудың қалай құрылуы қажеттігінің мысалын Хименес-Алейксандренің (Jiménez-Aleixandre, 2008) дәлелдерді құрудың оңтайлы оқу ортасына арналған ұсынысынан көруге болады. Александердің анықтаған диалогтің 5 үлгісін тиімді жұмыс жасаушы механизмге айналдыруға болатындығына біліктілік арттыру курсы барысында өз тәжірибемде көз жеткіздім.

Механикалық есте сақтау – тақырыптың ерекшеліктері мен маңызды тұстарын ескеретін сұрақтарды беру, кері рефлексия жасату, өзге оқушылардың жұмыстарын бағалай отырып, өзін-өзі бағалау жұмыстарын атқару іс-әрекеттерін күнделікті оқушыны дағдыландыра отырып, сабақты жүйелеу, құрылымды белсенді (структура) жұмыс жасауға ықпал ету. Сабақ бойы, яғни, үй тапсырмасын тексеру, жаңа тақырыптың мақсатын анықтау, бекіту, тапсырманы орындау, қорытынды, үй жұмысын жоспарлау кезеңдерінде оқушы өзін-өзі өзгені бағалай отырып, ақпаратты меңгеру деңгейін зерделей алады. Күнделікті осындай іс-әрекетке жұмылдырылған оқушылар оқу стратегияларын жүзеге асырудың белсенді қатысушылары бола бастайды, демек, оқуда өзгенің білімін сараптауға салу үшін ақпараттың дұрыс үлгісін меңгеруге өзін бағыттайды, үй жұмысын қандай жолмен және қай жұмысты орындағанда ақпарат толық меңгерілетіні жайлы ойлана бастайды. Өзгенің және өз кемшіліктері мен артықшылықтары жөнінде қорытынды жасай отырып, ары қарай даму жөнінде шешім қабылдайды. Қажетті дағдылар мен іскерліктерді оқушы бойында механикаландыру оқу үдерісінің жүйелі және нәтижелі болуына әсерін тигізеді.

Декламация - оқушылардың бойындағы өмірден алған және жинақталған білімдеріне сүйене отырып, диалог барысында ұғымдар мен түсініктерді сүйемелдеуші, бағыттаушы, ынталандырушы сұрақтар көмегімен толықтыруға және түйсінуге жағдай жасаушы әңгіме түрі. Қазақ тілі қазақ балаларының ана тілі болғандықтан ондағы анықтамаларды өз еркінше талдауына және сараптап қарастыруына толық мүмкіндіктері бар, өздері қолданатын тілдің ерекшеліктері жайлы ойландыра білсеңіз болғаны. Мысалы, дауысты дыбыстардың классификациясын тек анықтамасын жаттатып, санымен таныстырып өткеннен гөрі, ол тұжырымдама немесе заңдылық, анықтаманың неге олай құрылымдалғаны жөнінде ойландыру, сұрақтар қою өзіндік кішігірім тәжірибе жасату аса

оңтайлы. Анықтаманың дұрыстығына көз жеткізу арқылы берілген ақпаратты тиісінше сараптай отырып, зерттеушілік қабілет оянумен қатар, ақпарат ағыны ешбір мәжбүрлеусіз оқушы санасында түсінік болып қалыптасады.

Нұсқаулық - қазақ тіліндегі берілген ақпараттарды өңдеу және талдау, ерекшеліктері мен ұқсастықтарын, құндылықтарын айқындаудың жолдарын түсіндіру жұмыстарын жасауға негізделген жұмыстар топтамасы деуге болады. Айтылған анықтаманы қолдануда, яғни жаттығуды жасау барысында есте ұстау қажетті қағидаттар мен рәсімдерді меңгерту – оқушының қолдану іскерлігін дамыта отырып, өз бетімен мұғалімнің сүйемелдеуінсіз шешімдер қабылдауға және тиесілі жұмысты өз тұжырымына сай орындауға мүмкіндік береді.

Талқылау – анықтаманы, жаңа тақырыпты талқылау немесе ой бөлісу барысында өзге оқушылардың, ересектердің немесе ұстаздың айтылғанынан алынған ақпараттарды мәселені, түйінді жағдайды шешуге қолдануға жағдай жасайды. Талқылау арқылы өз білім көкжиегінің кеңеюі, ақпараттар ағынының алмасуы, психо-физикалық жетілуі, сөздік қоры молаюы, жүйелі ой білдіру қалыптасуы орын алады.

Диалог – ортақ мәселені талқылау көмегімен барлық мүмкіндіктер мен айғақтарды, мысалдарды толық сараптай отырып, анықтаманың, қазақи терминологияның, тілдік заңдылықтың дұрыс тәржімалануына ортақ түсіністікке келу, бір қорытынды жасау.

Аталған диалогтың «бес түрі» өзара байланысқан түрде сабақтың барысында көрініс берген жағдайда, оқушы жүйелі жұмыс жасауға дағдыланған, берілген нақты айғақтарды, нұсқауды пайдалана алатын, ойын білдіруден қашпайтын, өзге мен өз біліміне сыни көзқараспен қарай алатын, дұрыс көзқарастарды өз білімін толықтыруға жұмсай алатын тұлға болып қалыптасады. Бірақ, барлық диалогтың жоғарыда айтылған түрлері бір сабақ барысында орын алуы міндетті емес, ол сабақтың мазмұны мен мақсатына тікелей байланысты құрылымданып, алдын-ала жоспарланады. Сабақ барысында да диалог түрлі өзгерістер мен толықтыруларға ұшырауы ықтимал. Оған кейде мұғалімнің, кейде оқушылардың таңдауы әсер етеді.

Сабақтың ұйымдастырылуы мен жағдаяттарға байланысты әңгіме барысы Мерсердің атап көрсеткен үш түріне де ұласуы мүмкін. Қазақ тілі сабағында анықтамалар мен заңдылықтарды сараптап, талқылау барысында екі әңгіме түрі көбірек орын алғаны байқалды, олардың екеуінің де өзіндік берері бар. Мәселен, «әңгіме-дебат» барысында оқушылардың бойында дәлелдер мен айғақтарды тиімді қолдану, өз пікірін қорғау секілді іскерліктердің қалыптасуына тікелей әсер етеді, сонымен қатар бақталастық немесе бәсекелестікке жол ашады. Бақталастықтың сабақ барысында «ішкі қарсылық» секілді жағымсыз салдарлары болуы мүмкін. Бұл әңгіме түрі өздігінен оқушы таңдауымен жүзеге асады. Мұғалімнің оқушының алған білімді қабылдаудағы кеткен олқылықтарды, оның айтқан жаңсақ пікірлері арқылы анықтауға және түзетуге мүмкіншілігі бар. «Зерттеушілік әңгіме» барысында оқушылар ортақ шешім шығаруға, шешім табуға, өзгелердің пікірін есепке алуға, ортақ мақсатқа жетуге тырысады. Бұл әңгіме барысында оқушы бойында жаңаны табуға, жаңалықты танып білуге өзгелермен санаса отырып, өзгелерге көмек бере отырып, өз ой-пікірін білдіре отырып, мақсатты межеге қол жеткізеді. Бұл әңгіме түрін қолданудағы айқын жетістік - адамгершілік құндылықтардың басым көрініс табуы, ұжымдық жұмысқа белсене атсалысуы, ақпаратты көптеген қырынан қарай отырып, меңгеруі. Бұл әңгіме түрін ұйымдастыру негізінен мұғалім тарапынан орын алады, себебі, оқушыларды ортақ мақсатқа біріктіру үшін тиісті нұсқаулар береді. Мерсердің сипаттаған диалогтың үш түрі Александердің жіктеп қарастырған бес сипаттағы диалог түрлерінің әрқайсысында өз көрінісін қабаттаса беретіндігі анықталды. Әр ғалымның тұжырымдамасы түрлі болғанымен диалогтық кері немесе жағымды сипаттары мен түрлерінің сабақтың мазмұнды өтуі мен сапасына тікелей әсер беруші, ақпарат көкжиегін кеңейтуші әдістердің жиынтығы деп анықтама берер едім. Дұрыс басқару мен жоспарлауға мұғалімдік ішкі түйсікті қоса отырып, оқушылардың қажеттіліктеріне орай

олардың бойындағы бүкіл білім қорын пайдалануды бірден бір жүзеге асырушы әлеуетті құрал.

Жалпы ізгілікті пәндерді оқытуда баланың шынайы өмірді танып білудегі қадамдарын меңгеріп жатқан білімнің өз өмірінде қайнап жатқан шындықтың тұжырымы екендігін өз пікірін ортаға салуға, өзгелер пікірі арқылы толықтыруға, түйінді шешім шығаруға ой қозғаушы нұсқау көмегімен ынталандыру нәтижесінде көзін жеткізу арқылы тиімді етуге болатындығы анықталды.

Әдебиеттер:

1. Мерсер.Н. Фишер.Е. Мұғалімдер балаларға оқуға қалай көмектеседі?Оқу және тәрбие. 1993 жыл.2,339-355б.
2. Вуд.Д. Балалар қалай ойлайды және қалай оқиды? 2nd edition Oxford:Blackwell publishers Ltd.
3. Мұғалімге арналған нұсқаулық. «Назарбаев Зияткерлік мектебі»ДББҰ, 2012.

КӨПТІЛДІЛІК- БІЛІМ БЕРУДІҢ ЖАҢА САТЫСЫ

Ахметова Рабига Жаркынбаевна

*«Өрлеу» БАҰО АҚ филиалы Оңтүстік Қазақстан облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институтының аға оқытушысы
Қазақстан Республикасы, Шымкент қаласы*

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауындағы білім беру жүйесіне «Қазақстан бүкіл әлемде халқы үш тілді пайдаланатын мәдениетті ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар: қазақ тілі-мемлекеттік тіл, орыс тілі-ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі-жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі» деп айтылған еді. Бұл дегеніміз білім беру саласының мекемелеріне жаңа міндеттер мен жаңа талаптар, сондай-ақ жаңа мақсаттар қойып отыр дегенді түсіндіреді. Негізгі мақсаты- өмірден өз орнын таңдай алатын өзара қарым-қатынаста өзін еркін ұстап, кез келген ортаға тез бейімделетін, белгілі бір ғылым саласында білімі мен білігін көрсете алатын, көптілді және көпмәдениетті күзіреттіліктерді игерген полимәдениетті жеке тұлға қалыптастыру. Тек қана жоғарғы оқу орындарында ғана емес, сонымен бірге, мектептер мен мектепке дейінгі мекемелерде де көптілді білім беру үшін тілді терең меңгерген мұғалімдер дайындау жұмысы жасалып жатыр. Бұл келісім мен қазақстандық патриотизмді нығайтудағы рөлін арттырудың ең басты мәселелердің бірі. Еліміздің басқа мемлекеттермен қарым-қатынасы артып отырған шақта ағылшын тілін еркін меңгерген, келешекте білімін түрлі саладағы қарым-қатынас жағдайында пайдалана алатын адамды мектеп қабырғасынан оқытып шығару. Дәл осы мәселе бойынша Білім және ғылым министрі Е.К. Сағадиевтің баспасөзге жариялаған хабарламасында, бірнеше қиындықтарды атап өткен. «Біздің мақсатымыз – осындай қайшылықтарды жойып, жастарға, әсіресе ауылда жүрген жастарға, бәріне бірдей сапалы, заман талабына сай білім беру. Дәлірек айтсақ, болашақта үш тілде сапалы дәріс беретін бір типті білім беру жүйесін құру. Осы үш тілде де әр бала еркін сөйлеп, бір-бірін түсіне білуі тиіс және де әлем елдеріндегі озық білімді игере білуі қажет. Бұл бір жылдың шаруасы емес, бірақ оны уақытты жоғалтпай бастау керек». Биылғы жылы осы реформалардың алғашқы қадамы жасалып отыр. Осыған байланысты ең бірінші айтарым: әзірше жалпы қазақ тілінің орта мектептегі оқу бағдарламасы бұрынғы қолданыстағы күйінде жалғастырылады. Сонымен қатар орыс тілінде оқытатын мектептерде қазақ тілінің сағаттарын көбейтіп, оның сапасын арттыру керек. Жаратылыстану (химия, физика, биология, информатика) пәндерін үш тілде, оның ішінде

қазақ тілінде де жаңа әдістемемен оқыту көзделіп отыр. Яғни, бұл деген өте жақсы жаңалық және барлық оқушыларға тиімді.

Көп тілді меңгергеннің білімі мен дүниетанымы да кеңейе түсетіні рас. Тарихтан белгілі ғұламалардың өзі мұны сол заманның өзінде қолға алып, келер ұрпаққа ой тастаған. Мәселен, ғұлама Әбу Насыр Әл-Фараби жетпіске жуық тіл білгені тарихтан белгілі. Өйткені, ғылым мен білімнің дамуы да тілді үйренумен тікелей байланысты. «Жеті жұрттың тілін біл, жеті түрлі білім біл» - деген даналық сөз бар. Бүгінгі білім беру жүйесі модернизацияланған заманда көп тілді меңгертуге аса назар аударылып, жан-жақты жол ашылған. «Келешекке кемел біліммен», - деп Елбасы Н.Ә.Назарбаев ұстаным еткендей, келешекке терең біліммен қадам басып, әлемдік білім кеңістігінің құпияларына үңіліп, қоғамға бейім, өз қабілетін таныта алатын, жан-жақты дамыған, бірнеше тілді меңгерген құзіретті тұлғаны қалыптастыру басты мақсаттардың бірегейі болып отыр.

Үштілді оқыту – заман талабы. Үштілділік – бәсекеге қабілетті елдер қатарына апарар басты баспалдақтардың бірі. Қазіргі кезде заманауи талапқа сай білім беру жүйесі жаңа арнаға бет бұрып, жан-жақты шығармашылық бағытта жұмыс жасайтын жас ұрпақ қалыптастыру мұғалімдер үшін маңызды мәселе болып отыр. Жас ұрпаққа білім беруде, оларды болашақ еліміздің тірегі етіп тәрбиелеу әр ұстаздың, әр мектептің жауапкершілікпен атқаратын міндеті екені анық. Себебі, еліміздің өркениетті мемлекеттердің қатарына қосылып, халықаралық деңгейге шығуы бүгінгі ұрпақ бейнесімен көрінеді. Еліміздің әлемдік білім кеңістігіне енудегі мақсатын Елбасы: «Білім беру реформасы – Қазақстанның бәсекеге нақтылы қабілеттілігін қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін аса маңызды құралдарының бірі», - деп атап көрсеткен.[1]

«Үштұғырлы тіл» туралы идеяны мемлекет басшысы 2006 жылдың қазанында өткен Қазақстан халқы ассамблеясының XII құрылтайында жария етті. Ал 2007 жылғы “Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан” атты халыққа Жолдауында “Тілдердің үштұғырлылығы” атты мәдени жобаны кезең-кезеңмен іске асыруды ұсынды. [2]

Елбасының үштұғырлы саясаты аясында шетел тілін үйрену, оның қолданыс аясын кеңейту бүгінде кезек күттірмейтін өзекті де келелі мәселелердің бірі болып отыр. Алайда «Өзге тілдің бәрін біл, өз тіліңді құрметте», - деп ақын жырлағандай, өз тілінде еркін сөйлеп, өз тілін құрметтейтін тұлғаны баулысақ, өзге тілді қадірлейтін тұлғаны баулитынымызға көз жеткіземіз. Сондықтан да «Мемлекеттік тілді үйрету балабақшадан басталуы тиіс. Бұл - заман талабы», - деген елбасының қағидасына сүйене отырып, қазіргі таңда балабақшадан бастап мектеп табалдырығын аттаған сәттен ана тілін меңгертуге, сауаттылыққа күш салынууда. Осы орайда ауыр жүк артылып отырған мұғалімдер мен тәрбиеші-ұстаздардың бәсекеге қабілетті тұлғаны тәрбиелеудегі еңбегі зор.

Үштілділік мемлекеттік деңгейде ынталандырылуы керек... Бұл сөздерді президентіміз Нұрсұлтан Назарбаев «Қазақстан-2050» стратегиясында айтады. Сонымен қатар, ол: «Орыс тіліне және кириллицаға біз қазақ тіліне қандай қамқорлықпен қарасақ, сондай қамқорлықпен қарауымыз керек. Орыс тілін білу - біздің ұлтымыздың тарихи артықшылығы екені баршаға белгілі. Дәл осы орыс тілі арқылы қазақстандықтар бірнеше ғасыр бойы қосымша білім алып, ел ішінде де, шет жерлерде де өз дүниетанымдары мен араласатын ортасын кеңейтіп келе жатқанын жоққа шығармауға тиіспіз. Біз ағылшын тілін игеруде серпіліс жасауымыз керек. Қазіргі әлемнің осы «лингва франкасын» меңгеру біздің еліміздің әрбір азаматына өмірдегі шексіз жаңа мүмкіндіктерді ашады» - дейді. Расында, ағылшын тілін білген адам шексіз мүмкіншіліктерге ие болады. [3]

Қазіргі білім беру саласындағы үштілде білім беру жолдары мен CLIL (Content and language integrated learning) әдісі яғни пән мен тілді кіріктіріп оқыту әдісі негізінде сабақта берілетін тапсырмалар мен жұмыстар тілді дамыту бағытында жүргізілу процесінде. Яғни тілдік емес пән оқытушылары тек пәннің мазмұнына ғана емес, сонымен қатар сол пән арқылы оқушылардың тілдік дағдыларын дамытады. Бұл әдіс арқылы бірден екі мақсатқа жетуге болады: ағылшын тілі арқылы сабақ мазмұнын түсіндіру және пәндерді меңгеру арқылы ғылыми тіл дағдыларын дамыту. Сондай-ақ Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың мына

сөзімен толықтыра кетсем «Қазақстан бүкіл әлемде халқы үш тілде пайдаланатын жоғары білімді ел ретінде танылуға тиіс» деп айтып өткен. Бұл дегеніміз дамыған 30 мемлекеттің қатарыны ену және Назарбаев Зияткерлік Мектебінің білім беру жүйесі сияқты Қазақстандағы жалпы орта мектептерді де үштілділік білім беру жүйесіне көшу. Үш тілде білім берудің тиімділігі Халықаралық зерттеулер үш тілде жүргізілетін оқу бағдарламалары бойынша білім алатын оқушылар жұмысқа ұқыпты, мотивациялары жоғары, бірнеше тіл білудің артықшылықтарын түсінеді. «Тілдердің үш тұғырлылығын дамыту экономикалық және әлеуметтік жаңғыртудың маңызды қыры» деген президентіміз Н.Ә.Назарбаевтың мына сөзі жаратылыстану бағытындағы пәндерді яғни химия, биология, физика және информатика пәндерін үштілділік бағыты бойынша оқытсақ, еліміздің экономикалық және әлеуметтік саласы дамуына үлкен қосылатыны сөзсіз. Сондай-ақ білім беру саласында жүрген ұстаздарымызға үлкен міндет жүктеліп отыр. Сондықтан осы білім беру саласында жүрген азаматтарымыз үлкен табандылықпен, аянбай еңбек етуі керек деп ойлаймын.

Көптілді меңгерген, өзін-өзі әлеуметтік және кәсіби билеуге, өздігінен дамуға, өздігінен жетілуге қабілетті тұлға.

Қорытындылай келе, Көптілді білім беру бағдарламасы аясында үш тілді меңгеру тәжірибесін жинақтап, әлемдік деңгейде көтерілуіміз қажет. Бұл өскелең ұрпақтарымыздың халықаралық жобаларға қатысуын кеңейту, шетелдік әріптестермен ғылыми байланыстарын нығайтуға, шетел тілдеріндегі ақпарат көздеріне қол жеткізуіне мүмкіндік береді. Елдің ертеңі өресі биік, дүниетанымы кең, кемел ойлы азаматтарын өсіру үшін бүгінгі ұрпаққа ұлттық рухани қазынаны әлемдік озық ой пікірімен ұштастырған сапалы білім мен тәрбие берілуі қажет. Қазақстанның азаматы, атақты қазақстандық аудармашы, публицист, әдебиеттанушы, қазақ тілінің дамуына өлшеусіз үлес қосып жүргені неміс ұлтының өкілі Г.Бельгер: «Неміс тілі, қазақ тілі, орыс тілі – шабытымның үш қайнар бұлағы» - деген екен. Қазақ халқының «Жеті жұрттың тілін біл, жеті түрлі білім біл» деген мақалы – Елбасымыздың «Үш тұғырлы тіл» саясатын жүргізудің негізі бола алады. Ал, А.П.Чеховтың «Шет тілін білмеген адам өзін паспортсыз жандай сезінеді» деген қанатты сөзі, бір тілмен шектелген адам өзін еркін, бостандықта жүргенін сезіне алмайтынын нұсқап отыр. Ендеше, «Үштұғырлы тілді» меңгеру – еркіндіктің, бостандықтың, бүкіл әлем бойынша жүріп-тұрудың кепілі.[4]

Үштұғырлы тіл өмірдің қажеттілігі. Бұл бүгінгі елдің тыныс-тіршілігін айқындайды және жалпыға ортақ қалыпты норма болып саналады. Үш тілді қатар меңгеру бәсекеге қабілетті ел азаматының міндеті. Қазақстанның білікті, білімді әр азаматын ғаламдық ақпараттар мен инновациялық ағынына ілесу ағылшын тілін үйренуге жетелейді.

Көптілді оқыту-бүгінгі жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемнің түрлі ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіншілік беретін бүгінгі күнгі ең ба-сты қажеттілік. Көптілді меңгерген, өзін-өзі әлеуметтік және кәсіби билеуге, өздігінен дамуға, өздігінен жетілуге қабілетті тұлға. Бүгінде елімізде ағылшын тілді мамандарды даярлау ісіне ерекше мән берілуде.

Елбасы Н.Ә.Назарбаев «Қазақстан -2050» стратегиясында мұғалімдерге сенім арта отырып, жастарымыздан үміттенеді. «Болашақта еңбек етіп, өмір сүретіндер – бүгінгі мектеп оқушылары, мұғалім оларды қалай тәрбиелесе, Қазақстан да сол деңгейде болады. Сондықтан да ұстазға жүктелетін міндет ауыр»-делінгендей, жастарды сауатты баулысақ болашағымыздың жарқын болатыны белгілі. «Мен сөзімді, әсіресе, жастарымызға арнағым келеді. Мен сіздерге – жаңа буын қазақстандықтарға сенім артамын. Сіздер Жаңа бағыттың қозғаушы күшіне айналуға тиіссіздер. Ал кейінгі толқын жастарға айтарым: Сендер – болашаққа деген үкілі үмітіміздің тірегісіңдер», - деген жолдарда жастарымызға деген үміт пен сенім артылды. [5]. Үштілділіктің маңызын түсіне білген жанның еліміз үшін болашақтағы алары да, берері де мол. [6] Себебі, көптілді білім беру ісінде атқарылып жатқан жұмыстардан шығатын қорытынды мынадай:

- көптілді білім беру- бұл мектепте оқу пәндерін екі немесе одан да көптілде аудармасыз оқыту;
- әрбір мектеп бітірген Қазақстан Республикасының азаматы қазақ, орыс, ағылшын тілдерін жетік біліп шығады;
- көптілді меңгерген оқушылар өзгермелі кезеңде еркін әрекеттер жасауға бейім болады;
- көптілді меңгеру еңбек нарығында да жоғары бағаланады;
- алыс және жақын шетелдерде тілдік көмекті керек етпейді.[7]

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. И.Жиеналиева «Үштілділік заман талабы», 2016ж2. Ақиқат. 2013 жыл, №1
2. Қазақстан Республикасының Призендеті Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан», «Тілдердің үштұғырлығы» мәдени жобасы. Астана, 2007ж.
3. Д. Аязбеков. «Үш тұғырлы тілді» меңгеру – еркіндіктің, бүкіл әлем бойынша жүріп-тұрудың кепілі, 2013ж
4. А.А.Баелова. Үштілді білім беру арқылы құзіретті тұлғаны қалыптастыру
5. «Қазақстан – 2050» стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы
6. Alashainasy.kz сайтында, ustazdar_ustahanasy/ Үш тілде білім беру арқылы құзыретті тұлғаны қалыптастыру.
7. Ж.М.Ибраева. Көптілділікті іске асыру-бүгінгі күннің талабы.

ВНЕДРЕНИЕ ПОЛИЯЗЫЧИЯ В ДОШКОЛЬНОМ УЧРЕЖДЕНИИ ЧЕРЕЗ ТЕАТРАЛИЗОВАННУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

*Ахметжанова Сауле Камальхановна,
учитель английского языка,
высшей категории
высшего уровня квалификации,
образование-высшее педагогическое,
педагогический стаж-25 лет
ГККП я/с № 24 «Айналайын» г. Астаны*

*Детей надо учить, пока они дети.
Трёхязычие нам просто необходимо.
Они – дети всей планеты...
Н.Назарбаев [1]*

Впервые идея трёхязычия была озвучена Н.А. Назарбаевым в октябре 2006 года на Ассамблее народа Казахстана, а уже в 2007 году в Послании «Новый Казахстан в новом мире» было предложено начать поэтапную реализацию проекта «Триединство языков». Современные реалии таковы, что ребенок, живущий в Казахстане, для многостороннего развития должен знать три языка. Родители понимают: для того, чтобы их ребенок был востребованным во взрослой жизни, они обязаны дать хорошее образование. А залог хорошего образования в Казахстане на сегодняшний день - это знание как минимум трёх языков: казахского, русского и английского [3].

В Государственной программе развития образования РК на 2011-2020 годы одной из целей является «Обеспечение полного охвата детей качественным дошкольным воспитанием и обучением, равного доступа детей к различным

программам дошкольного воспитания и обучения для их подготовки к школе». Среди задач можно выделить «Обновление содержания дошкольного воспитания и обучения» [2].

В детских садах республики активно внедряются инновационные технологии с целью качественной подготовки детей к школе. Как специалист, я также применяю современные методы обучения на своих ОУД.

Цель - внедрение полиязычия в дошкольное учреждение через театрализованную деятельность.

Задачи:

1. Создать языковую среду, приближенную к естественной.
2. Активизировать на этой основе программный лексико - грамматический материал начального этапа обучения (на английском, казахском, русском языках).
3. Развивать навыки аудирования, овладение речевыми конструкциями и формулами.

Актуальность темы:

В учебном процессе реализация трехязычия становится велением времени.

Дошкольники иногда спрашивают: «А зачем учить язык?» Вопрос для них совершенно естественный и простой. Ответ на него должна давать каждая ОУД. Не видя цели своих действий на ОУД, дети воспринимают английский язык как некую вещь в себе, до тех пор пока для каждого речевого или языкового действия, для выполнения задания у них не появится мотив.

Учитывая тот факт, что на начальном этапе обучения заинтересованность детей в предмете играет особую роль, я пыталась найти решение этой проблемы с помощью использования театра на английском языке.

Театр с незапамятных времен привлекает к себе детей. Необычайность зрелищ захватывает их, переносит в совершенно особый, увлекательный мир. Они очень впечатлительны и быстро поддаются эмоциональному воздействию.

Театральная деятельность развивает фантазию и выдумку. Этот вид искусства доставляет детям много радости и создает у них хорошее настроение, велико его воспитательное значение.

Театрализация по предмету органически входит в учебно-воспитательный процесс детского сада. Она дает выход творческой энергии и инициативе дошкольников. Инсценировки оживляют и разнообразят организованную учебную деятельность.

Подготовка и проведение спектаклей способствуют повышению интереса детей к изучению английского языка, улучшению качества знаний, развитию разговорных навыков, повторению и закреплению ранее изученной лексики, расширению словарного запаса (на трёх языках).

Разучить пьески можно на занятиях кружка. Руководитель выбирает сказку, распределяет роли. При этом нужно стремиться к тому, чтобы каждый ребенок принимал участие. Участники должны выучить слова своей роли. На репетициях отрабатывается отчетливое произношение и выразительность речи, а также жесты и мимика. Музыкальное сопровождение, песни и танцы, красочные декорации, яркие костюмы, атрибуты украсят постановки.

Сценарии должны быть рассчитаны не более, чем на 25 минут, так как длительное восприятие иностранной речи утомляет детей.

В спектакле возможно участие учителя в роли сказочника или ведущего.

Проведение любой инсценировки следует четко продумать, только тогда она вызовет интерес зрителей и принесет удовольствие самим актерам.

В своей работе я также использую театрализацию с целью повышения мотивации детей к изучению английского языка.

В течение 5 лет принимаю участие в ежегодном городском фестивале театральных постановок, проводимом Ресурсным центром учителей английского языка г. Астаны и представительством издательства «Pearson».

Мною были поставлены 3 мюзикла – «The Beauty and the Best», «Sleeping Beauty», «Snow White and The Seven Dwarfs», 2 спектакля – «The Turnip» и «The Little Red Hen».

В этих постановках участвуют дети 5-6 лет. Проводится предварительная работа как с администрацией, так и с воспитателем, музыкальным руководителем, хореографом, родителями и, конечно, с детьми.

Дошкольники с большим интересом и желанием участвуют в репетициях и самих спектаклях, это доставляет им огромную радость.

Самое главное, повышается мотивация к дальнейшему изучению языка.

В заключение, исходя из опыта работы, хотелось бы сделать следующие выводы:

- Театральные постановки – сильный мотив к изучению языка, они помогают создать языковую среду, приближенную к естественной.
- Появляется возможность активизировать на этой основе программный лексико - грамматический материал начального этапа обучения (на английском, на казахском, на русском языках).
- Дети быстро овладевают речевыми конструкциями и формулами, автоматически оперируют ими при выполнении коммуникативных заданий другого рода.
- Дошкольники намного быстрее приобретают чувство языка.
- Подготовка к инсценированию сказок дает возможность для развития навыков аудирования: ребята воспринимают на слух речь других участников.
- Театрализация способствует внедрению полиязычия в учебно-воспитательный процесс дошкольных учреждений.

Использованная литература:

1. Послание «Новый Казахстан в новом мире» Н.А. Назарбаев.
2. Государственная программа развития образования РК на 2011-2020гг. от 07.12.2010г. № 1118.
3. Мухитова М.О. Вопросы реализации трехязычия в учебном процессе. Республиканский журнал «Білімдегі жаңалықтар» № 3 (55) 2016, стр. 12.

ҮШТІЛДІЛІК – ЖАҢА БАҒЫТТЫҢ ҚОЗҒАУШЫ КҮШІ

*Болсынбаева А.
«Өрлеу» БАҒО» АҚ Ф Алматы облысы
бойынша педагог қызметкерлердің біліктілігін
арттыру институты»,
аға оқытушы*

Қазақстан 2050 жылға дейін әлемнің 30 бәсекеге қабілетті елдері қатарына енуі тиіс болса, онда білім беру сапасы да дамыған 30 елдің қатарында болуы керек. Қазіргі таңда жаңа стандарт мемлекеттік, орыс, ағылшын тілінде білім беру процесін ұйымдастыру үшін қажетті жағдайлар жасау арқылы үштілді білім беру саясатын іске асыруға бағытталған. Міне, осы тұста да мұғалімдеріміздің оқыту тілімен шектелмей оқушылармен қатар басқа тілдерді меңгеруге деген қызығушылықтарын арттыруға мүмкіндік береді және де ғаламтор желісінің тілі ағылшын тілін жетік меңгергені шетелдік әріптестерімен тәжірибе алмасу, озық үлгілерді кедергісіз оқып түсініп қолдануына зор мүмкіндік береді. Елімізде егемендік алғаннан бергі уақытта білім саласында атқарылған істер де аз емес. Білім беру жүйесі аса күрделі жүйе болғандықтан оның жүйе құраушылары болатыны анық. Білім беру бағытындағы барлық жүйе құраушылардың, білім стандарттары мен оқу бағдарламаларының сапасы едәуір көтерілді деуге болады. Қазір мектепте білім, білік, дағды парадигмасы негізінде дәріс беріледі. Оның түпкі мақсаты әр бала алған білімін өмірдегі жағдаяттармен байланыстырып қабылдауға қол жеткізу. Ал қазіргі ұсынылып отырған үштілді білім беру – бұл жай ғана үш тілді үйрету ғана емес, бұл пәндерді үш тілде жүргізіп білім беру.

«Ұрпағы білімді халықтың болашағы бұлыңғыр болмайды» дегендей, жас ұрпаққа саналы, мағыналы, өнегелі тәрбие мен білім беру бүгінгі күннің талабы болып отыр. Тілдің адам өміріндегі ең шешуші рөл атқаратыны әркімге айтпаса да аян. Ол танудың, түсінудің, дамудың құралы. Ал үш тіл білу біздің мемлекетіміздің халықаралық байланыстарын дамытуға мүмкіндік беретін тұлғааралық және мәдениаралық қарым-қатынастардың аса маңызды құралы болып табылады. Қазіргі уақытта Қазақстан Республикасының шет елдермен халықаралық байланыстары күннен-күнге арта түсуде. Сол байланыстарды дамыту үшін көп тіл білетін жас ұрпақ тәрбиелеу бүгінгі күннің өзекті мәселесіне айналып отыр.

Ендеше үш тілді білу бүгінгі заман талабы дегіміз келеді. Өйткені бір халықтың мәдениетін басқаларымен салыстыру арқылы ғана олардың болмысын тани аламыз, тарихына, дәстүріне тереңдей аламыз, ұлттық құндылықтарын танимыз. Дәлірек айтсақ, екінші бір тілде сөйлеу өзге тілді пайдалану ғана емес, басқа ұлттық мәдениеттің, психологияның аясына сыналап енуді аңғартады.

Қазіргі жаһанданған, ақпараттың дамыған ғасырында болып жатқан түрлі өзгерістер мен жаңашылдықтар еліміздің экономика саласына да, білім беру жүйесіне де тың ізденістерді енгізіп отыр. «Жаһандық дағдарыстың жалғасуының әсерінен әлемде болып жатқан өзгерістер бізді үрейлендірмейді. Біз оларға дайынбыз. Біздің ендігі міндетіміз – егемендік жылдары қол жеткізгеннің барлығын сақтай отырып, ХХІ ғасырда орнықты дамуды жалғастыру», [1].- деп Елбасымыздың Жолдауында айтылғандай, еліміз қай салада болмасын қарқынды дамып, әлемдік кеңістікке қарыштай қадам басып, еркін қанат сермеуде.

Қазіргі уақытта ағылшын тілі ХХІ ғасырдың, халықаралық бизнес, қазіргі ғылым мен технологиялар тілі мәртебесіне ие болды. Кезінде ұлы ақынымыз Абай «Орыстың ғылымы, өнері дүниенің кілті» деген болатын, ал ағылшын тілі – бүгінгі заманымыздың кілті болып отыр. Үш тілді оқытудың ерекшелігі – өсіп келе жатқан жеке тұлғаны жан-жақты дамыту, жас ерекшелігіне сай ақпараттық сауаттылығын жетілдіру. Орта мектепте

ерте жастан оқушыларды ақпараттық қоғамға бейімдеу, ақпараттық ойлау қабілетін дамыту.

Бүгінгі таңда Елбасы отандық білім берудің алдына жоғары талап қойып отыр. Білім беру бәсекеге қабілетті, жоғары сапалы болуының нәтижесінде қазақстандық мектептердің түлектері өз білімін шетелдік ЖОО-да жалғастыра алатындай болуы қажет. Сондықтан білім берудің маңызды стратегиялық міндеті, бір жағынан, үздік қазақстандық білім дәстүрлерін сақтау болса, екінші жағынан мектеп бітірушілердің халықаралық біліктілік сапасын, лингвистикалық білімін жетілдіру, ең негізгісі - мемлекеттік тілді және шетел тілдерін меңгеруді қамтамасыз ету болып табылады.

Қазақстанды бүкіл әлем халқы үш тілді бірдей пайдаланатын жоғары білімді мемлекет ретінде тануы керек. Олар: қазақ тілі - мемлекеттік тіл, орыс тілі - ұлтаралық қарым-қатынас тілі және ағылшын тілі - жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі. Әлемдік білім кеңістігіндегі озық тәжірибеге негізделген 12 жылдық білім беруге көшудегі негізгі нысана – адамзат тарихында уақыт озған сайын өзектілігі арта түсетін білімді де білікті, тәжірибелі де текті ұрпақ қалыптастыру. Салт-дәстүрімізді дәріптейтін, рухымызды биіктетіп, ұлттық сенімімізді жігерлендіретін ұрпақтың болашағы ұстаздарға үлкен міндет. Ол үшін мұғалім кәсіби біліктілігін жаңа бағытта арттырып, білім мазмұнын жаңартып, тиісті әдіс – тәсілдерді қолданып, әдістемелік негіздерді қалыптастыруы керек. Өйткені, білім әр адамға өмір бойы қажет екенін күнделікті тәжірибе дәлелдеп отыр.

«Мұғалімдік мамандық – бұл адамтану, адамның күрделі және қызықты, шым-шытырығы мол рухани жан дүниесіне үңіле білу. Педагогикалық шеберлік пен педагогикалық өнер – ол даналықты жүректен ұға білу болып табылады» - деп, өткен ғасырдың ұлы педагогы В.А.Сухомлинский айтқандай, бүгінгі біздің елімізде жүргізіліп жатқан жаңа білім мазмұнын нақты жүзеге асырудағы басты міндет мұғалімдерге жүктеледі. Сондықтан мұғалімнің өз мамандығын үздіксіз жетілдіріп отыруы аса зор маңызға ие.

Бүгінгі білім беру жүйесі модернизацияланған заманда көп тілді меңгертуге аса назар аударылып, жан-жақты жол ашылған. Келешекке терең біліммен қадам басып, әлемдік білім кеңістігінің құпияларына үңіліп, қоғамға бейім, өз қабілетін таныта алатын, жан-жақты дамыған, бірнеше тілді меңгерген құзіретті тұлғаны қалыптастыру басты мақсаттардың бірегейі болмақ.

Бұл дегеніміз оқу орындарына жаңа міндеттер, жаңа талап, жаңа мақсаттар қойып отыр дегенді түсіндіреді. Оның негізгі мақсаты – өмірден өз орнын таңдай алатын өзара қарым-қатынаста өзін еркін ұстап, кез келген ортаға тез бейімделетін, белгілі бір ғылым саласында білімі мен білігін көрсете алатын, көптілді және көпмәдениетті құзіреттіліктерді игерген полимәдениетті жеке тұлға қалыптастыру.

Әлемнің жетекші елдерінің көпшілігі білім беру жүйесін, білім берудің мақсатын, мазмұны мен технологияларын оның нәтижесіне қарап бағалайтыны белгілі. Білім берудің қазіргі негізгі мақсаты білім алып, білік пен дағды, іскерлікке қол жеткізу ғана емес, солардың негізінде дербес, әлеуметтік және кәсіби біліктілікке – ақпаратты өзі іздеп табу, талдау және ұтымды пайдалану, жылдам қарқынмен өзгеріп жатқан бүгінгі дүниеде лайықты өмір сүру және жұмыс істеу болып табылады.

Елбасының үштұғырлы саясаты аясында шетел тілін үйрену, оның қолданыс аясын кеңейту бүгінде кезек күттірмейтін өзекті де келелі мәселелердің бірі болып отыр. Алайда «Өзге тілдің бәрін біл, өз тіліңді құрметте» деп ақындарымыз жырлағандай, өз тілінде еркін сөйлеп, өз тілін құрметтейтін тұлғаны баулысақ, өзге тілді қадірлейтін тұлғаны баулитынымыз сөзсіз.

Болашақ жас ұрпақтың қолында. «Мен жастарға сенемін» деп Мағжан Жұмабаев айтқандай еліміздің жарқын болашағы бүгінгі мектеп қабырғасындағы оқушылар. Олар сауатты жоғарғы деңгейде білім алса, еліміздің еңсесі де сол деңгейде болмақ. Сондықтан да жастарымыздың болашағы үшін әлемдік деңгейдегі зияткерлік мектептер мен кәсіптік-

техникалық колледждер ашылып, «Болашақ» бағдарламасының негізінде олардың шетелге шығып білім алуына жан-жақты жол ашылған.

Үштілділіктің маңызын түсіне білген жанның еліміз үшін болашақтағы алары да, берері де мол. «Біз ағылшын тілін игеруде серпіліс жасауымыз керек. Қазіргі әлемнің осы «лингва франкасын» меңгеру біздің еліміздің әрбір азаматына өмірдегі шексіз жаңа мүмкіндіктерді ашады» [2,51].

Болашақ жастарымыз өз тілін ардақтай отырып, заман талабы тудырып отырған үш тілде еркін сөйлеп, әлемнің кез-келген жерімен еркін байланысқа түсіп жатса еліміздің ертеңінің көркейе түсері сөзсіз.

Көп тілді білу – өмірлік қажеттіліктен туындаған құбылыс деп жоғарыда атап өттік. Қай уақытта болмасын бірнеше тілді меңгерген тұлға өз елінің өркендеу жолында еңбек етіп, пайдасын тигізері сөзсіз. Бұл бірінші кезекте сол тұлғаның жеке өсуіне, дамуына, ой-қабілетінің артуына, сана-сезімінің жетілуіне тиігізер әсері мол болмақ. Өз халқының рухани, мәдени құндылығымен сусындау үшін ана тілін жетік біліп, ұлттық құндылықтарын бағалау керек. Әрбір адамның өз тілінде сөйлеп, білім алып, азамат болып қалыптасуы маңызды. «Әр елдің тілін, өнерін білген кісі өзгемен бірдейлік деңгейде сұхбаттаса алады» [3] деген Абай атамыз. Бүгінде тіл білгеннің тіршілігі түзу. Тарих беттерін парақтасақ, Ұлы ғұлама Әбу Насыр әл-Фараби көптеген ұлттың тілін білген, ақын Абай Құнанбаев орысша хат танып, өзге тілді үйренсе де, өз тілінің құндылығын сақтап, артына өшпес мұра қалдырған. «Жеті жұрттың тілін біл, жеті түрлі ілім біл» деген қанатты сөз бар. Өзге тілді білген жақсы арине. Оның жақсылығы ақпарат алу мүмкіндігі артып, таным көкжиегі кеңейе түсетініне ешкімнің дауы жоқ. Өйткені олар кең тараған, ғылымы мен технологиясы бізге қарағанда жақсы дамыған қуатты мемлекеттердің, іргелі жұрттардың тілдері. Оны әркім түсінеді. Бірақ бұл тілдердің бәрін меңгерсе де, өзінің ана тілінде тәрбие алып, ұлтының бар болмысын сүйетін азамат болып өссе деген тілек. Айналасын тануға ұмтылған адам баласы ана тілінде тілі шығып, сөйлеп, ойлау арқылы оның ұлттық мінез-құлқы, таным-түсінігі, ұлттық дүниетанымы, ұлттық санасы, ұлттық болмысы қалыптасады. Білімді басқа тілде алуға болғанымен, ұлттық тәрбие мен өз халқының мүддесіне қызмет ететін білімді тек ана тілі арқылы ғана алуға болады. Әлемнің екінші ұстазы Әбу Насыр әл-Фарабидің «Тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың хас жауы» деген сөзі баршаға мәлім. Сондықтан жастарымыз бірнеше тілді меңгерсе де қазақтың ұлттық салт-дәстүрлерін бойына сіңіріп, ана тілін қадірлей білсе екен.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Ақиқат. 2013 жыл, №1. «Қазақстан – 2050» стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы.

2. Назарбаев Н.Ә. (Қазақстан халқына жолдауы). Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан. Астана, 2007

3. Аталы сөз. Жарықбаев Қ. – Алматы: Жалын, 1980.

БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІ ҚОҒАМ ҚҰРУ НЕГІЗІНДЕ КӨПТІЛДІ ТҮЛҒА ҚАЛЫПТАСТЫРУ

*Джаркинбаева Гульжан Абдиманановна
Байхадамова Баян Ерпайызовна
«Өрлеу» БАҰО» АҚ Жамбыл облысы бойынша ПҚБАИ,
аға оқытушылар*

Бүгінгі күні Қазақстанның Білім тұжырымдамасы жан-жақты, өрелі шығармашыл тұлғаны қалыптастыруға бағытталған. Сондықтан да Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев «Қазақстан-2050» Стратегиясы -қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» Жолдауында білім беру мен ғылымға да ерекше көңіл бөліп, “Бәсекеге қабілетті дамыған мемлекет болу үшін біз сауаттылығы жоғары елге айналуымыз керек. Балаларымыз қазіргі заманға бейімделген болуы үшін бұл аса маңызды», -деп атап көрсетті. Елбасының елімізде білім беру саласын дамыту туралы көтерген мәселелері негізінен педагог мамандарға жаңа міндет жүктейді. Өйткені, ұстаз елдің ертеңгі тізгінін ұстайтын ұрпақ тәрбиелейді, сондай-ақ білім негізі мектепте беріледі де, жоғары оқу орнында одан әрі мамандық бағытында қалана түседі.

Қазіргі заман талабының бірі- жас ұрпақты көп тіл білуге баулу. Елбасымыз сол үшін де тілдердің үштұғырлылығын міндеттеп отыр.

Көптілді білім беру дегеніміз- оқу үрдісі барысында екі не одан да көп тілде білім беру. Мемлекетіміздің мектеп реформасында қаралған үш тілде оқыту-қазіргі заман қажеттілігі. Осы мақсатта қазақ, орыс, ағылшын тілдері ұлтына қарамастан тең дәрежеде жүзеге асырылады.

Еліміздің қазіргі заман талабына сай ҚР «Білім туралы» заңының 5-бабында «Барлық оқу орындары мемлекеттік жалпы міндетті стандартқа сәйкес мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілін білу мен дамытуды, орыс тілі және бір шетел тілін оқып үйренуді қамтамасыз етуге тиіс» деп көрсетілген.

Тілдерді дамыту-еліміздегі мемлекеттік саясаттың аса маңызды бағыттарының бірі. Тіл проблемаларын оңтайлы шешу-ұлтаралық қатынастар үйлесімділігінің, халық бірлігі мен қоғамдық келісімді нығайтудың түпқазығы болып табылады. Елбасымыз үстіміздегі жылы Қазақстан халқына арнаған «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты Жолдауында «Тілдердің үштұғырлығы» мәдени жобасын жүзеге асыруды ұсына отырып, қазақ елін әлемдегі үш тілді қатар тұтылатын білімді де білікті ел ретінде танытуымыз қажет екенін және мемлекеттік тіл-қазақ тілі, ұлтаралық қарым-қатынас тілі-орыс тілі мен жаһандық экономикаға табысты кірігу тілі-ағылшын тілі болуы тиіс екенін ерекше атап көрсеткен.

Қазіргі уақытта аталған Жарлыққа сәйкес «Тілдердің үштұғырлығы» мәдени жобасын іске асыру мақсатында қоғамдық өмірдің барлық салаларында қазақ тілінің мемлекеттік тіл мәртебесіне сәйкес қолданылуын қамтамасыз ету, ресми тіл, ұлтаралық қатынас тілі ретінде орыс тілінің функцияларын сақтау, жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі ретінде ағылшын тілін дамыту жөніндегі шаралар кешені қолға алынып отыр.

Қазақстанда тілдердің үштұғырлығы жобасы жүзеге асырыла бастады. Осы жоба аясында қазақ, орыс және ағылшын тілдерін үйренуге жағдайлар жасалуда. Бұл жобаның еліміздің әлемнің бәсекеге қабілетті елдерінің қатарына қосылуға үлкен мүмкіндік беретіні сөзсіз. Сонымен бірге, осы ретте халықтың біраз бөлігі еліміздің мемлекеттік тілі – қазақ тілі екендігін білу шарт. Осы ретте көптілділік деп жүргенде өз тілімізді соның бірі ретінде қолданып қалмаймыз ба деген ой туындауы әбден мүмкін.

Көптілділік-заман талабы. Бір халықтың мәдениетін басқаларымен салыстыру арқылы ғана, әлем суретін әр алуан әрі тұтас көруге мүмкіндік беретін ұлттық мәдениеттің барлық ерекшеліктерін және құндылықтарын сезінуге болады.

Көптілді мемлекеттер арасында әлеуметтік-мәдени қатынастар жасай алатын, түрлі елдердің мәдениеті, әдебиеті, тарихымен танысып, қажетін пайдалана отырып, бөтен

мәдениеттің ішіне сіңіп кетпей, өзінің елі мен мәдениетін басқаларға таныта алатын, санатты да саналы тұлғаны қалыптастыру өмір талабы. Бүгінгі Қазақстанға технологиялық ғылыми, медициналық және басқа да салаларда жаңалықтарды өзінің ана тілінде халқының игілігіне пайдалану үшін халықаралық байланыстарды нығайтып, әлем аренасына шығу үшін көп тіл білетін мамандар даярлау қажеттілігі туындап отыр. Замана ағымына лайықты қазіргі алдымызда тұрған міндет халқымыздың ұлттық дербестігін сақтай отырып, елімізді өркениетті елдер қатарына қосу. Сол өркениетті елдер санатына қосылуына ықпал жасайтын еліміздің ертеңгі болашағы жастарға білім мен тәрбие беретін-мектеп. Болашақ Қазақстанның азаматтары ескінің көзіндей жаңаның ізіндей болып дүниежүзілік мәдениетті танытын, өзінің төл мәдениетін сыйлайтын, басқаға өзін таныта, сыйлата алатын рухани дүниесі бай, білімді, білікті болуы шарт. Қазіргі заманда оқыған зиялы азаматтардың бірнеше тілде сөйлеуі Қазақстанның болашағынан елес беріп тұрғандай. Бүгінде оқушыларымыз, білімгерлеріміз үш тілде еркін сөйлеп, әр түрлі сайыстарды үш тілде өткізе алатын деңгейге жетті. Сол жас өскіннің өз болмысын тануға ұмтылысына көмектесіп, тереңде жатқан талап- тілегін, қабілеттерін дамыту, сол арқылы оған толыққанды өмір сүру үшін рухани күш беру- бүгінгі мұғалімнің басты мақсаты. Бұл мақсаттың орындалуы үшін оқыту мазмұнының жаңартылуы, әдіс- тәсілдің озығы өмірге келуі, ол тәсілдер әрбір оқушының қасиеттерін, қабілеттерін дамытып, шығармашылығын, талантын ұштайтын болып ұйымдастырылуы қажет.

Көптілділік заман талабына айналып отырған кезеңде ана тілімізді ардақтай отырып, өзге тілдерді білгеніміз әлемдік мәдениетке, өркениетке, білім кеңестігіне еркін кірігіп, болашақта алдыңғы қатардағы бәсекелестікке қабілетті дамыған 50 елдің қатарына енуімізге, жаһандану үрдісінде өмірдің барлық жағынан бәсекелестікке төтеп беруге мүмкіншілігімізді арттырады. Мемлекеттік тілдің мәртебесі әрдайым биік болуы керек. Әсіресе, мамандар шет тілін оқытатын еліміздегі оқу орындарының білім беру жүйесінде қазақ тіліне ерекше басымдық беруін қадағалауы керек. Сонда ғана өсіп келе жатқан жас ұрпақ ұлттық құндылығымызбен терең сусындайды. Мемлекеттік тілдің мәртебесін ойлағандар аталған жобаны қолдай отырып, «қазақ тіліндегі ақпараттық кеңістікті кеңейтуге күш салу қажет». Жалпы айтқанда, өз тіліміздің қадір-қасиетін түсініп, мәртебесін көтерейік, Қазақстан кеңістігіндегі үштілділік бұл заман талабы болып отыр. Егер осы үштілділік тиімді жұмыс атқарсын, үштілділік біздің мемлекетіміздің болашағына жұмыс істесін десек, онда үштілділікте басымдылық мемлекеттік тілге берілуі керек. Қалған екі тіл сол мемлекеттік тілден аспай, керісінше, сол мемлекеттік тілдің әрі қарай дамуына қызмет етуде құрал ретінде пайдаланылуы керек.

Қорытындылай келе, «Үштұғырлық» үш тілді қамтығанымен, мәдени жобаны іске асыру барысында қазақ тіліне мемлекеттік тіл мәртебесіне сай басымдық бағыт берілуде. Осы ретте қазақ тілінің қолданылу аясын одан әрі кеңейту және конституциялық мәртебесіне сәйкес қоғамдағы рөлін нығайтуға, еліміздің барлық азаматтарының мемлекеттік тілді меңгеруіне қажетті барлық материалдық-техникалық жағдайларды жасауға аса көңіл бөліну керек. Меніңше, әрбір қазақстандықтың қазақ тілінің тек қазақтардың ана тілі ғана емес, әрқайсысымыздың мемлекеттік тіліміз, мемлекетіміздің мемлекеттілігінің негізгі белгісінің бірі, болашағымыздың тілі екенін түсінетін кез келді. Сондықтан да оны мемлекеттік саясаттың негізгі бағыты ретінде іске асырып, барынша дамытуға атсалысуымыз керек.

Әдебиеттер тізімі:

1. Хасанұлы Б. Тілдік қатынас негіздері (Оқу құралы).—Алматы, 2006. – 86 б.
2. Хасанұлы Б. Ана тілі – ата мұра. – Алматы: Жазушы, 1992. – 272 б.
3. Хасанұлы Б. Аймақ тілдері мен мемлекеттік тіл қызметін арттырудың егемендік тұғырнамасы: әдіснама мен мониторинг мәселелері. Тіл қызметін үйлестірушілерге көмекші құрал. – Қостанай, 2002. – 62 б.

4. Айталы А. Ұлттану. Оқу құралы. 2-басылым. – Алматы: Арыс, 2003. – 226 б.
5. Қазақстан Республикасының президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы // Ана тілі. – 2007. – № 7 (896). - 1, 7-10-Б.
6. Назарбаев Н.Ә.Тіл тағдыры - ел тағдыры//Ана тілі. – 2006. - № 46 (831). – 1-2 Б.
7. Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы // «Егемен Қазақстан» 20 қаңтар, 2004.
8. Мемлекеттік тіл саясаты-Государственная языковая политика.Алматы: Аркас, 2005
9. «Қазақстан мектебі» журналы.№6. маусым, 2011.

ҮШ ТІЛДІ БІЛУ – ЗАМАН ТАЛАБЫ

Жайнаков М.С

Т. Рысқұлов ауданы

Құлан а, Ақтоған орта мектебі

Тілдерді қолдану мен дамыту бүгінгі таңда мемлекеттік саясаттың маңызды бөлігіне айналып отыр. Себебі, тіл саясаты оның ішінде мемлекеттік тілдің проблемалары еліміздің қауіпсіздігіне, оның мемлекеттілігінің нығаюына тікелей қатысты мәселелер болып табылады. Президенттік «Тілдердің үш тұғырлылығы» бағдарламасының басты мақсаты-қазақ тілінде қысым жасау емес, керсінше оның бәсекеге қабілеттілігін орыс және ағылшын тілі дәрежесіне дейін көтеру. Оның үстіне қазақ тілінің бәсекеге қабілеті осындай міндеттерді қоюға толық мүмкіндік береді. Сондықтан, халықтың орыс тілін білу деңгейін жоғалтпауымыз керек, ал ағылшын тілін – болашаққа жаңа даму шырдарына бағытталған жол,себебі ол әлем мойындаған халықаралық қатынастар тілдерінің бірі. Сондықтан Н.Назарбаевтың Қазақстандықтардың өскелең ұрпағына үш тілді меңгеру: қазақ тілін мемлекеттік тіл ретінде, орыс тілін ұлтаралық қатынас тіл ретінде және ағылшын тілін халықаралық қатынас тілі ретінде білу мүмкіндігін жасауға деген ұмтылысы өте дұрыс деп ойлаймын. Үш тілде оқыту – заман талабы десек, оның негізгі мақсаты: бірнеше тілді меңгерген, әлеуметтік және кәсіптік бағдарға қабілетті, мәдениетті тұлғаны дамыту және қалыптастыру. 2008 жылдың ақпанындағы кезекті Қазақстан халқына Жолдауында Н.Ә.Назарбаев, «Үкімет «Тілдердің үш тұғырлылығы» мәдени жобасын іске асыруды жетілдіруі тиіс. Бүкіл қоғамымызды топтастырып отырған мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілін оқыту сапасын арттыру қажеттілігіне ерекше назар аударғым келеді», - деп атап көрсетті. Үш тұғырлы тіл саясатына былай сипаттама береді: «Қазақ тілі – Қазақстан халқын біріктіру факторы. Орыс тілі – ұлтаралық қарымқатынас тілі. Ағылшын тілі – халықаралық білім кеңістігіне ену тілі». Қазақстанды бүкіл әлем халқы үш тілді бірдей пайдаланатын жоғары білімді мемлекет ретінде тануы керек. Үш тұғырлы тіл өмірлік қажеттіліктен туындаған идея. Қай заманда болсын, бірнеше тілді меңгерген мемлекеттер мен халықтар өзінің коммуникациялық және интеграциялық қабілетін кеңейтіп отырған. Яғни, бүгінгі таңда Қазақстан үшін үш тұғырлы тіл – елдің бәсекеге қабілеттілікке ұмтылуда бірінші баспалдағы. Өйткені, бірнеше тілде еркін сөйлей де, жаза да білетін Қазақстандықтар өз елінде де, шетелдерде де бәсекеге қабілетті тұлғаға айналады. «Үш тұғырлы тіл» идеясының үшінші құрамдас бөлігі – ағылшын тілін үйрену. Жасыратыны жоқ, бүгінгі таңда ағылшын тілін меңгеру дегеніміз – ғаламдық ақпараттар мен инновациялардың ағынына ілесу деген сөз. Ағылшын тілі – халықаралық тіл. Ағылшын тілі қазіргі таңда халықаралық қарым-қатынас тілі және дүние жүзіне кең таралған тіл болып танылады. Қазіргі кезде ағылшын тілі АҚШ, Ұлыбритания, Канада, Австралия сияқты көптеген дамыған мемлекеттердің ресми тілі, БҰҰ-ның алты ресми тілінің біреуі. Дамыған отыз елдің ішіне кіру үшін бәсекеге қабілетті жан-жақты дамыған маман дайындауға көп мән берілуде. Қазақстандықтардың ағылшын және басқа да шет тілдерін оқып – үйренуге

жәрдемдесу үшін колледждер мен жоғары оқу орындарында шет тілінің болашақ мұғалімдерін оқыту жүйесі мен процесіне қойылатын талаптарды күшейту керек. Сонымен қатар оқушылардың үш тілде еркін сөйлеу біліктілігін дамытуды жүзеге асыру барысында мынадай міндеттерді шешу көзделеді: оқыту технологияларын тиімді пайдалану; заманауи интерактивтік және инновациялық технологияларды қолдану; үш тілде де қарымқатынас жасауға, сөйлеуге үйрету; әр оқушының тілдік қабілетін толық ашу; сөз қорын молайтуда аударма және түсіндірме сөздіктерін пайдалана алу; танымдық қызығушылығын қалыптастыру. Қай заманда болсын, бірнеше тілді меңгерген мемлекеттер мен халықтар өзінің коммуникациялық және интеграциялық қабілетін кеңейтіп отырған. Бүгінгі таңда ағылшын тілін меңгеру дегеніміз- ғаламдық ақпараттар мен инновациялардың ағымына ілесу деген сөз. Оған қоса ағылшынша білсең, әлемдегі ең үздік, ең беделді жоғарғы оқу орындарында білім алуға мүмкіндігің мол. Тіпті оқуыңды тәмамдаған соң біршама уақытқа шетелде қалып, еңбек етуін үшін де бұл тамаша мүмкіндік. Ең бастысы, ағылшын тілін білу-бұл іскерлік қарым-қатынас және әлемнің кез келген нүктесінде бизнеспен айналысу үшін міндетті талап. Елбасы 2006 жылдың қазанында өткен Қазақстан халқы ассамблеясының XII құрылтайында «Үш тұғырлы тіл» туралы идеяны жария етті. Ал 2007 Жолдауында “Тілдердің үш тұғырлылығы” атты мәдени жобаны кезең-кезеңмен іске асыруды ұсынды. Бұл идеяның негізі мынадай: Қазақстанды бүкіл әлем халқы үш тілді бірдей пайдаланатын жоғары білімді мемлекет ретінде тануы керек. Олар: қазақ тілі – мемлекеттік тіл, орыс тілі – ұлтаралық қарым-қатынас тілі және ағылшын тілі – жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі. Яғни мемлекеттік тілді дамытамыз, орыс тілін қолдаймыз және ағылшын тілін үйренеміз.

“Үш тілдің бірлігі” мәдени жобасы – үш тілді, қазақ, орыс және ағылшын тілдерін Қазақстан азаматтарының бірдей меңгеруін меңзегенімен, бұның түпкі негізі, көздеген мақсаты – мемлекеттік қазақ тілінің халықаралық қолданыстағы орыс, ағылшын тілдерімен терезесін теңестіріп, әлемдік деңгейге көтеріп, жаһан тілдерімен тең қолданылатын биікке жеткізу. Қандай мемлекет болмасын оның, ең әуелі мән беріп, ұлықтайтын тілі, әрине, мемлекеттік тілі. Өйткені, мемлекеттік тіл әлемдік қауымдастықтағы мемлекеттердің сипатты белгілерінің бірі, ұлттық саясатының көрсеткіші. Міне, осы бағытта еліміз, ең әуелі, мемлекеттік тіліміздің мәртебесін арттыруға күш салып отыр. Бұл мәселе тек қана қазақ халқының ғана емес, елімізде тұратын өзге ұлт өкілдерінің де алдында тұрған міндет. Қорыта айтатын болсақ, көптілді білім беру бағдарламасы аясында үштілді меңгеру тәжірибесін жинақтап, әлемдік деңгейде көтерілуіміз керек. Бұл оқушылардың халықаралық жобаларға қатысуын кеңейту, шетелдік әріптестермен ғылыми байланыстарын нығайтуға, шетел тілдеріндегі ақпарат көздеріне қол жеткізуіне мүмкіндік береді. Елдің ертеңі өресі биік, дүниетанымы кең, кемел ойлы азаматтарын өсіру үшін бүгінгі ұрпаққа ұлттық рухани қазынаны әлемдік озық ой-пікірімен ұштастырған сапалы білім мен тәрбие берілуі қажет.

Қай кезеңде болмасын, көп тілді меңгерген халықтар мен ұлттар алдыңғы қатарлы елдің қатарына кіріп, өзінің коммуникациялық және интеграциялық қабілетін кеңейтіп отырғаны тарихтан белгілі. Мәселен, ежелгі Мысырдың өзінде бірнеше тілді білетін мамандар иерархиялық сатымен жоғарылап, көбіне салық төлеуден босатылған көрінеді. Қазіргі таңда әлемнің алпауыт мемлекеттері көп тілді, әсіресе халықаралық тілдерді меңгеруді маңызды міндет деп санайды. Сондықтан біз де өз халқымыздың қарыштап дамып, өркениеттен кенже қалмау үшін көп тілді меңгеруіміз қажет. Бұл заман талабынан туындап отырған қажеттілік. Себебі, бірнеше тілде еркін сөйлей де, жаза да білетін маман бәсекеге қабілетті тұлғаға айналатыны сөзсіз. Осы ретте, Президентіміз Н.Ә.Назарбаевтың: «Қазір біз балаларымыз қазақ тілімен қатар орыс және ағылшын тілдерін де белсенді меңгеру үшін жағдай жасауға шаралар қабылдап жатырмыз. Үштілділік мемлекеттік деңгейде ынталандырылуы керек», – деген болатын 2016 жылы 14 желтоқсандағы Жолдауында. Одан да біз мемлекеттік тілді дамытып, орыс тілі мен ағылшын тілін қажетіне қарай үйренеміз керек. Бүгінде ағылшын тілі бастауыш

сыныптардан бастап оқытыла бастады. Бұл, өте дұрыс нәрсе. Себебі, бала жастайынан тілді базалық деңгейде білсе, болашақта кәсіби деңгейде үйреніп алуына мүмкіндік туады. Қазақ мектебінде оқыған жас қалада тұрғаннан кейін орыс тілін де білетіні айдан анық. Сонымен қатар, ағылшын тілі тереңдетіліп оқытылғаны құптарлық дүние. Қазіргі кезде мектеп бағдарламасынан ағылшын тілін еркін меңгерген көптеген бітірушілер шет елдерде білімін дамытып, тәжірибесін молайтуда. «Біз барша қазақстандықтарды біріктірудің басты факторларының бірі – еліміздің мемлекеттік тілін, барлық қазақтардың ана тілін одан әрі дамытуға бар күш-жігерімізді жұмсауымыз керек», – деген болатын. Мейлінше, көп тілді меңгеру қажет, дегенмен өз ана тілімізді ешқашан ұмытпағанымыз жөн. Бүгінде егеменді ел, тәуелсіз мемлекет болып әлемге жар салып жатқан дүбірлі кезеңде қазақ ұлтының жанына сүйеу, рухына тіреу болатын басты мәселенің бірі осы – тіл. Мемлекеттік тіл мәртебесіне ие болған қазақ тілі – ұлттық руханиятымыздың өзегі. Қазіргі кезде қазақ тілін дамыту, оқытудың деңгейін арттыру мәселесі көтеріліп, осы орайда түрлі шара атқарылып жатқаны баршамызға аян. Қазақ тілінің қолдану аясын кеңейту, оның мүмкіншіліктерін барынша пайдалану – еліміздің әрбір азаматының абыройлы міндеті. Адамзат мәдениетінің негізі – тілде. Кез келген ұлттың басты ерекшелігі – оның ана тілінде. Ұлттың жаны мен жүрегі ары мен ұяты, қазына-байлығы мен атақ абыройы тілге байланысты. Жер бетіндегі сан мыңдаған ұлттардың ішінде тек қазақ халқы өз тілін ана тілі деп ардақ тұтып, қастерлейді. Қазақ үшін тілден құдіретті ештеңе болмаған. Тіл – қазақтың жан дүниесі, рухани негізі, ел еркіндігі мен ұлтты танытатын басты белгі. Ана тілі – әр адамға ананың ақ сүтімен бойға жетіп, ананың әлдиімен, бесік жырымен құлаққа сіңіп, атадан-балаға жетіп отыратын ұлы күш. Ана тілі – ұрпақ тәрбиесінің пәрменді құралы, рухани байлықтың баға жетпес байлығы, қуатты қайнар бұлағы. Ана тілі – халықтың өткен ұрпағы, қазірге және келешек ұрпағы арасындағы тарихи жалғастықты жүзеге асыратын бірден-бір сенімді құрал. Тіліміз арқылы халқымыздың жан дүниесін танып білеміз, себебі, халықтың рухани байлығының сарқылмас бұлағы сонда жатыр. Туған жеріміз бен ел-жұртымызды да сол арқылы айтып жеткіземіз. Тіл адам баласының басты қазынасы болғандықтан – тіл байлығы елдің елдігін, жұртшылығын, ғылымы мен әдебиетін, өнеркәсібін, мәдениетін, қоғам-құрылыстары мен салт-санасының, жауынгерлік дәстүрінің – мұрасының қай дәрежеде екенін танытатын дәлелді көрсеткіші. Әр халықтың ғұмыры – оның тілінде. Әрбір тіл өзінің халқы үшін «Ұлы» деп қырғыздың атақты жазушысы Шыңғыс Айтматов айтқандай, тіл – ұлттың тірегі. Ол жан-дүниенді ашып көрсететін мөлдір айна. Тіл жоғалса, ұлт та жоғалатыны белгілі. Барлық қазақстандықты біріктіретін – қазақ тілі сондықтан, егемен елімізді сақтап қалу үшін ұлттық құндылықтар мен мемлекеттік тілге ерекше ықылас қажет. Қазақ тілі Қазақстан халқының ортақ тіліне айналып қоғамдық қатынаста мемлекеттік тіл мәртебесімен өз тұғырында нық орныққан тіл болып қалыптасуы үшін атсалысу әрбір қазақстандықтың мемлекет алдындағы жауапкершілігінің басты шарты деп айтсақ, артық айтқандық емес. Тоқсан ауыз сөздің тобықтай түйінін айтқанда, Елбасымыз атап көрсеткендей: «Дауға салса алмастай қиған, сезімге салса қырандай қалқыған, ойға салса қорғасындай балқыған, өмірдің кез кезген орайында әрі қарау, әрі қалқан, әрі байырғы, мәңгі жас, отты да ойнақы Ана тіліміз» мәңгі жасасын демекпін. «Ұлым тілінді жаман сөзден, көзінді жамандық бағудан сақта. Ұлым, сөзінді жүрегіңмен тербеп, содан соң айт, бұлай етсең баршаға сүйкімді боларсың. Ұлым, біреуден жаман сөз естісең, оны жүрегіңнің жеті қарыс түкпіріне тұт, оған жаман болар, саған жақсылыққа қайтар», - деп дана Хикар ұрпағына осы бір даналық сөзді жадымызда мәңгі ұстап өзге тілдерді еркін меңгере отырып, өз ана тілімізді сақтап, айтар сөзімізді өз орнымен пайдалана білейік.

Президенттің бастамасымен «Мәңгілік ел» қақпасы орнатылды. Елбасы мына сөзінде «Тарих-адамзаттық, одан қала берді әр халықтың өткенінің тәжірибесін жинақтап, жақсысынан үлгі, жаманынан сабақ алатын ұлы мектеп» деп өте дәл айтты. Қазіргі жаһандану дәуірінде қазақ халқы қалыптасып, кемелдену үстінде. Әлем халықтарының

өркениеттік үрдісін қабылдай білу және сапалық өріс ашу, соның нәтижесінде Елбасы Н.Назарбаев көрсеткендей, әлемдік өркениетті 30 елдің қатарына ену. «Мәңгілік ел» идеясының негізі - Елбасы үнемі айтып келе жатқан елдің ішкі тұрақтылығы, халықтардың өзара достығы мен татулығы, бір-біріне деген сыйластық қарым-қатынасы. Көп ұлтты Қазақстан халқы үшін Отансүйгіштік сезімнің рухани саладағы тату-тәтті тірлік, азаматтық келісімге ғана емес мемлекеттік материалдық негізін ныңайтуға да тікелей ықпалы бар.

Жалпы білім беретін мектептердегі білім мазмұнына қойылатын қоғамның әлеуметтік талабының ерекшеліктері – оқытуда ақпараттық технологияны пайдалану мүмкіндігін есепке ала отырып білім мазмұнын жаңартудың көп деңгейлік жолдарын жүзеге асыру. Кез келген елдегі білім беру жүйесі қоғамның әлеуметтік-экономикалық және мәдени дамуына ықпал етуге бағытталаған, себебі мектеп, жоғарғы оқу орны болашақта қоғамның экономика, мәдениет, саяси өмір салаларында белсенді қызмет ететін адамдарды дайындайды. Сондықтан білім беру саласындағы негізгі буын – мектептің рөлі өте маңызды.

Жас ұрпақты елін сүйетін, жерін қорғайтын адал да арманшыл етіп тәрбиелеу қай кезеңде де өзектілігін жоймайды. Тәрбие – жеке адамның тұлғалық қасиеттерін қалыптастыру үшін мақсатты түрде жүргізілетін қоғамдық өмірдегі ең басты әрекет.

Жеке тұлғаны өмірге бейімдеп, жан-жақты дамыта даярлау үшін бұл қасиетті әрекетке жеке адам, ұжым, топ, жалпы әлеумет жауапкершілікпен қатысады. Тәрбие беруге халық тәжірибелері әдебиет, өнер, кино, теледидар, табиғат мүмкіндіктері пайдаланылады. Қай заманда болсын адамзаттың негізгі міндеттерінің бірі: жас ұрпақты ақылды да иманды, тәртіпті де еңбек сүйгіш, өз ұлтының салт-дәстүрін бойына сіңіре білген азамат етіп тәрбиелеу болған. Әлемдік өркениеттің деңгейіне талпынған кез келген елдің, ұлттың өз мақсатына жетудіңде сол ұлттың рухани құндылықтарының орны алабыттен және оның әрбір жеке тұлғаның қалыптасуына әсері мол.

Ұлттық тәрбие көздері–тіл, тарих, дін, мәдениет, салт-дәстүр, діл. Ұлттың ыдырамас тұтастығы, мызғымас бірлігі, әсіресе, ұлт тілімен тығыз байланысты.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Назарбаев Н.Ә. « Қазақстан халқының әл-ауқатын арттыру- мемлекеттік саясаттың басты мақсаты» / Ел Президентінің Қазақстан халқына жолдауы. 6 ақпан, 2008 жыл
2. Рысбаева Г.К. «Шетел тілін білу-жас ұрпақтың бәсекеге қабілеттігінің кепілі», « Мектептегі шет тілі» журналы 2017, № 3, 3-6 б.
3. Кунанбаева С.С. Современное иноязычное образование: методологии и теории А., 2016-262с.
4. ҚР 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы – 2002 ж.
5. Мектептегі шет тілі №1 2015, №5 2016, №4 2017
6. Ж.Е. Сманқұлова. Оқытудың интерактивті әдісі. Алматы, 2016

ТҰЛҒАНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ РӨЛІ

*Жуманова Райхан Муратовна
«ӨРЛЕУ» БАҒО АҚФ ОҚО бойынша ПҚБАИ,
аға оқытушы*

Резюме

В статье рассматривается улучшение языковой коммуникативности в формировании функциональной грамотности учащихся

Summary

Improving of linguistic communication in formation of functional literacy of students are considered in this paper

Функционалдық сауаттылық – адамның сыртқы ортамен қарым-қатынасқа түсе алу қабілеті және сол ортаға барынша тез бейімделе алуы мен қарым-қатынас жасай алу деңгейінің көрсеткіші. Олай болса, функционалдық сауаттылық тұлғаның белгілі бір мәдени ортада өмір сүруі үшін қажетті деп саналатын және оның әлеуметтік қарым-қатынас жасауын қамтамасыз ететін білім, білік, дағдылардың жиынтығынан құралады. Ал кең мағынасында ол тек білік пен білімділік әлеміне барудың жолы ғана емес, ол – ұлттың, елдің немесе жеке адамдар тобының мәдени және әлеуметтік дамуының өлшемі. Осындай сапалық сипаты тұрғысынан қарағанда функционалдық сауаттылық жеке адамды дамытудың тетігі ретінде қолданылады.

Функционалдық сауаттылықты арттыруда тілдік қатынасты Елбасы Н.Ә.Назарбаев 2012 жылғы 27 қаңтардағы «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту - Қазақстан дамуының басты бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту бойынша ұлттық жоспарды қабылдау жөнінде нақты міндет қойды [1]. Аталған міндет Қазақстанның әлемдегі бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарына кіруі барысында маңызды қадам болып табылады. Мұндай стратегиялық міндетті шешу жағдайында белсенділігі жоғары, шығармашыл тұрғыда ойлауға және шешім қабылдай алуға, кәсіби жолын таңдай алу қабілеттілігін, өмір бойы білім алуға дайын тұратын тұлғаның ең басты функциялық сапаларын қалыптастыру орта білім беру жүйесіне жүктеліп отыр.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың бастамасымен өмірге келген функционалдық сауаттылықтың мақсаты – оқушылардың білімдерін өмірде тиімді қолдануға үйрету. Сонымен қатар, ол орта білім жүйесінің парадигмасын түбегейлі өзгертудің негізі болып табылады. «Функционалдық сауаттылық» ұғымы алғаш рет өткен ғасырдың 60 жылдары ЮНЕСКО құжаттарында пайда болды және кейіннен зерттеушілердің қолдануына енді. Функционалдық сауаттылық, кеңінен алғанда, білім берудің (бірінші кезекте жалпы білім беруді) көп жоспарлы адамзат қызметімен байланысын біріктіретін тұлғаның әлеуметтік бағдарлану тәсілі ретінде түсіндіріледі. Қазіргі тез құбылмалы әлемде функционалдық сауаттылық адамдардың әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсенді қатысуына, сондай-ақ өмір бойы білім алуына ықпал ететін базалық факторлардың біріне айналуға.

Бүгінгі күні Қазақстанның Білім тұжырымдамасы жан-жақты, өрелі шығармашыл тұлғаны қалыптастыруға бағытталған. Сондықтан да Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев “Қазақстан – 2050” Стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты” Жолдауында білім беру мен ғылымға да ерекше көңіл бөліп, “Бәсекеге қабілетті дамыған мемлекет болу үшін біз сауаттылығы жоғары елге айналуымыз керек [2]. Балаларымыз қазіргі заманға бейімделген болуы үшін бұл аса маңызды”, – деп атап көрсетті. Елбасының елімізде білім беру саласын дамыту туралы көтерген мәселелері негізінен педагог мамандарға жаңа міндет жүктейді. Өйткені, ұстаз елдің ертеңгі тізгінін ұстайтын

ұрпақ тәрбиелейді, сондай-ақ білім негізі мектепте беріледі де, жоғары оқу орнында одан әрі мамандық бағытында қалана түседі. Көп тіл білу-заман талабы. Елбасы өзінің 2007 жылғы «Жаңа әлемдегі –жаңа Қазақстан» атты жолдауында: «Қазақстан бүкіл әлемде халқы үш тілді пайдаланатын мәдениетті ел ретінде танылуға тиіс [3]. Бұлар: қазақ тілі- мемлекеттік тіл, орыс тілі-ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі-жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі». Иә, «үштілділік» саясатын қайта қарау қажет деген пікірлер жиі қылаң беріп жүргені жасырын емес, десек те Елбасының: **«Қазақ тілі үш тілдің біреуі болып қалмайды. Үш тілдің біріншісі, негізгісі, бастысы, маңыздысы бола береді»**-, деп ескерткенін тағы бір қайталап қойсақ артық болмас. Әлемдегі дамыған елу елдің қатарына қосылу үшін билік «үш тұғырлы тіл» саясатын қолға алып жатқаны белгілі. Сауаттылық тұлғаның тұрақты қасиеті болып табылатындықтан, функционалдық сауаттылық сол тұлға меңгерген белгілі бір білім-біліктерден көрініс табады. Өйткені функционалдық сауаттылыққа адам нақты білім алу кезеңдерінен өткеннен кейін қол жеткізеді. Сондықтан білім белгілі бір сауаттылық деңгейін қамтамасыз ететін құрал және нақты іс-әрекеттердің нәтижесі ретінде қарастырылады. Ендеше, еліміздің болашағы – жас ұрпақты оқытуда білімнің түпкі нәтижесі деп саналатын құзіреттіліктердің біртұтас бірлігі ретіндегі функционалдық сауаттылықтың мәнін, рөлін айқындау, оны мектеп тәжірибесіне ендіру уақыт талабына сай келеді.

Функционалдық сауаттылық – адамның сыртқы ортамен қарым-қатынасқа түсе алу қабілеті және сол ортаға барынша тез бейімделе алуы мен қарым-қатынас жасай алу деңгейінің көрсеткіші екендігі жоғарыда айтылды, Ұлттық жоспарда көрсетілген функционалдық сауаттылықтың негізгі бір тетігі - оқу нәтижелерін бағалау жүйесін өзгерту. Яғни бағалау жүйесі функционалдық сауаттылықта сырттай бағалау және іштей бағалау болып бөлінеді. Іштей бағалау- оқу пәні бойынша оқыту сапасын диагностикалау және мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты өлшеміне сәйкес жүзеге асырылуы тиіс.

Функционалдық сауаттылықтың тағы бір тетігі ретінде қосымша білім мен мектептен тыс сабақтармен қамтуды жатқызуға болады. Жалпы білім беретін мектептегі және мектептен тыс ұйымдардағы әртүрлі бағыттағы үйірмелер, секциялар желісін кеңейту есебінен балаларды қосымша білім берумен қамту ұлғайтылады. Басты назар ғылыми-зерттеу жобаларына, техникалық шығармашылыққа, өнертапқыштыққа, модельдеуге, нанотехнологияларға, робот техникасына, легожобалауға және т.б. аударылады.

Функционалдық сауаттылықтың тағы бір тетігі - ата-аналардың балаларды оқыту мен тәрбиелеуге белсенді қатысуын қамтамасыз ету. Ата-анасы баланы жас кезінен адами құндылықтар дарытып, саналы өмір сүруге баулуға борышты. Ата-ананың бала тәрбиелеуде функционалдық сауаттылығын көтеру мектеп мұғалімдерімен олардың тығыз байланыс жасап, екі жақты әріптестік әрекетінің негізінде қалыптасады. Яғни ата-ананың баласының ерекше қасиетін тануы, оны түрлі жағдаятта түсініп, қол ұшын беруі, олардың қабілетін дамытуға, бойына рухани құндылықтарды қалыптастыруға, жағымсыз мінез-құлық, әдеттерден арылуға көмек беретін функционалдық сауаттылық ата-ана бойында да болуға тиіс. Тұлғаның бейімділігін, қажеттілігін қанағаттандыруды, қызығушылығын, қабілетінің дамуын ескере отырып, функционалдық сауаттылығына қол жеткізуді қамтамасыз етіп, жан-жақты дамыған, мектепте алған білімін өмір бойы пайдалана алатын тұлға өсіру – білім беру мамандарына жүктелген үлкен міндет деп түсінгеніміз жөн.

Ойымызды қорыта келе, Елбасының мына бір сөзімен аяқтағымыз келеді: «Дауға салса алмастай қиған, сезімге салса қырандай қалқыған, ойға салса қорғасындай балқыған, өмірдің кез-келген орайында әрі қару, әрі қалқан болған, әрі байырғы, әрі мәңгі жас, отты да ойнақы – Ана тіліміз».

Әдебиеттер:

1. «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту - Қазақстан дамуының басты бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы 2012 жылғы 27 қаңтар
2. “Қазақстан – 2050” Стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты” Қазақстан халқына Жолдауы
3. «Жаңа әлемдегі –жаңа Қазақстан» Қазақстан халқына Жолдауы 2007 жылғы
3. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012 - 2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары. – Астана, 2012.

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ПРАВИЛЬНОЙ ГРАМОТНОЙ РЕЧИ У СТУДЕНТОВ НА ЗАНЯТИЯХ РУССКОГО ЯЗЫКА

Игиликова Г. И.

*Ст. преподаватель кафедры «Русская филология»
Таразский Государственный Педагогический Институт*

Изменения, происходящие в обществе на современном этапе жизни, требуют кардинальных реформ в сфере образования. Современное общество сегодня нуждается не только в специалистах-профессионалах своего дела, но прежде всего в коммуникабельных творческих личностях, стремящихся к гармоничному вхождению в поликультурное пространство, к межкультурной диалоговой форме общения. Для решения данной задачи необходима целостная инновационная система коммуникативного образования, которое строится на основе языковой подготовки студентов. В Государственной программе развития образования Республики Казахстан определена стратегия воспитания современной личности, владеющей как минимум тремя языками, уважающей культуру и традиции народов мира. В этой связи одной из приоритетных задач образования является направленность образовательного процесса на гуманистические ценности, которая, несомненно, способствует эффективному усвоению языкового материала через речевую деятельность, построение коммуникативной компетенции.

Целью изучения русского языка должна стать - развитие у студентов правильной грамотной речи, т.е. «коммуникативную компетентность»

Данное понятие состоит из двух слов: коммуникация и компетенция. Слово «коммуникация» произошло от латинского «communicatio», что означает «сообщение, передача информации».

По мнению Г.М.Андреевой, суть коммуникативного процесса — не просто взаимное информирование, а совместное постижение предмета. Поэтому в каждом коммуникативном процессе деятельность, общение и познание должны быть в единстве.

Для того чтобы обладать грамотной речью, человек должен овладеть определенными коммуникативными умениями. Если говорить о коммуникативных умениях, овладение которыми способствует развитию и формированию личности, то можно выделить следующие: умение выстраивать межличностную коммуникацию; умение межличностного взаимодействия; умение межличностного восприятия. Межличностная коммуникация включает в себя использование вербальных и невербальных средств общения, межличностное взаимодействие способствует установлению обратной связи, межличностное восприятие позволяет воспринимать позицию собеседника, включаться в общение. Умение поддерживать процесс общения, взаимодействовать с партнерами, анализировать ситуацию определяется культурной речью. По мнению некоторых ученых, грамотная речь представляет систему внутренних ресурсов, необходимых для построения коммуникативного воздействия в определенном круге ситуаций межличностных контактов [3].

Ученый А.Б.Добрович на основе работ Р.Якобсона, К.Бюлера, Э.Берне, Д.С.Парыгина рассматривает модели человеческих коммуникаций, наиболее полно освещая все аспекты общения. Человек, обладающий сознанием, мыслит, и это означает, что он живет в режиме диалога, при этом он обязан постоянно учитывать изменчивую ситуацию в соответствии со своими интуитивными ожиданиями, а также с ожиданиями своего партнера [4].

Общеизвестно, что существуют различные виды коммуникаций: педагогическая, деловая, массовая, межличностная, субъектная и т.д. В зависимости от вида коммуникаций определяются цели коммуникации, источник информации. Но, несмотря на перечисленные разновидности, в учебном процессе источником информации является преподаватель, организующий учебный процесс в соответствии с коммуникативным подходом обучения, в основе которого должна лежать модель реального общения. Такое понимание коммуникативного подхода позволило выделить основные принципы обучения:

- использование на занятиях коммуникативных заданий, активизирующих речь студента;
- использование личностно-ориентированного подхода к обучению, включающего в себя учет индивидуальных интересов и возможностей студентов;
- использование методико-теоретической литературы и педагогического опыта в решении учебных задач.

Необходимо подчеркнуть, что успех обучения зависит не только от перечисленных принципов коммуникативного подхода, а, безусловно, от выбранной стратегии обучения, приемов, которые в конечном итоге способствуют развитию коммуникативной компетенции студентов и воспитанию самостоятельной творческой личности. В этой связи можно говорить о проведении нетрадиционных занятий (занятие-конференция, занятие-конкурс, занятие-исследование и т.п.), исп, создании всевозможных речевых ситуаций, дискуссий, применении современных технологий, благодаря которому процесс обучения становится интересным, эффективным и познавательным.

Исходя из сказанного выше, приходим к выводу, что современная концепция преподавания русского языка в аудитории с государственным языком обучения должна строиться на идеях и методах коммуникативного обучения, приводящего к развитию коммуникативной компетенции, и заключаться в вооружении студентов умениями и навыками свободного пользования устной и письменной речью на коммуникативной основе.

Учитывая коммуникативную направленность содержания обучения русскому языку, совершенствование методов обучения, оптимизацию познавательной деятельности студентов, следует отметить определенную переориентировку целей и задач обучения языку с точки зрения соотношения языка и речи. Это означает, что деятельность преподавателя русского языка должна быть переориентирована с языка на речь. Другими словами, больше учебного времени необходимо отводить работе по формированию умений и навыков практического владения языком в разных формах речевой деятельности. К примеру, работа над содержанием текста на занятиях русского языка: предварительная беседа, ответы на вопросы после прочтения текста, выводы, а также построение различных упражнений на текстовой основе — все это в конечном итоге способствует пониманию и восприятию новой информации, выработке коммуникативных умений и навыков. К тому же следует учесть, что текстовый материал является основой всех учебных дисциплин, будь то гуманитарная или техническая дисциплина. Следовательно, овладение навыками компрессии текста, умения отличать основное от несущественного способствует овладению учебным материалом, запоминанию содержания текста, что важно для каждой дисциплины. Помимо всего прочего текст выступает как образец культуры речевого, мыслительного национального поведения. На основе текстов различных жанров и стилей студенты знакомятся с культурой речевого этикета, культурой мышления, культурой языка и речи как способа выражения

собственного мнения при общении. Без сомнения, работа над текстом направлена на развитие правильной, грамотной речи студентов, но для этого он должен быть интересным, связным, цельным, логически выстроенным, информативным, обеспечивающим совершенствование произносительных, мыслительных речевых навыков и умений. Так, работая на занятиях русского языка с текстами различных жанров, обучая студентов их анализу и синтезу, мы стараемся подобрать такой текстовый материал, на основе которого можно было бы не только провести воспитательную беседу, но и организовать дискуссию, диспуты.

Развитие правильной грамотной речи у студентов в процессе языкового обучения является приоритетным и проявляется в готовности студентов как будущих специалистов содействовать налаживанию межкультурных и научных связей, способности представлять свой вуз, страну на международном уровне, относиться с уважением к духовным ценностям своего и других народов.

Следует подчеркнуть, что успех овладения неродным языком, развитие коммуникативной компетенции студентов зависят, прежде всего, от тесного сотрудничества преподавателя и студента, их терпения и творческого подхода к процессу изучения языка, мастерства преподавателя и целеустремленности студента, индивидуального подхода к студенту, использования инновационных технологий и методик.

Таким образом, одной из наиболее актуальных проблем современного образования, в частности сферы высшего образования, является проблема развития коммуникативной компетентности, которая проявляется в коммуникативных умениях студентов передать информацию разными речевыми средствами, выслушивать собеседника; в способности отстаивать свою точку зрения и приводить аргументы посредством содержательной, композиционно стройной, правильной и выразительной связной речи, освоения форм речевого этикета, адекватных различным ситуациям общения, а также постоянной возможности студента видеть себя со стороны в процессе общения с людьми и корректировать свое коммуникативное поведение. Немаловажную роль в развитии коммуникативной компетентности играет концентричность в организации и освоении учебного материала.

Анализ учебной деятельности свидетельствует о необходимости целенаправленной подготовки студентов в плане коммуникативной культуры, основой которой выступает коммуникативная компетентность, именно поэтому определение компетентности студентов — одна из важнейших задач обучения и воспитания в вузе, решение которой способствует становлению базовых компетентностей человека.

Список литературы

1. Андреева Г.М. Социальная психология. — М.: Аспект-пресс, 2004. — 366 с.
2. Общение и оптимизация совместной деятельности. / Под ред. Г.М.Алдреевой.— М.: Изд-во МГУ, 1987. — 297с.
3. Добрович А.Б. Общение — наука и искусство. — М.: Яуза, 1996.
4. Касенова Н.А., Алдыназарова Р.М. О некоторых приемах обучения русскому языку как иностранному студентов-репатриантов// Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. — 2011. — № 12. — С. 182-185.

КӨПТІЛДІЛІК-БІЛІМ БЕРУДІҢ ЖАҢА БАҒЫТЫ

*Исмаилова Г.Қ.
«Өрлеу» БАҰО АҚ филиалы
Қызылорда облысы бойынша ПҚ БАИ
кафедра аға оқытушысы, тренер*

Еліміздің тәуелсіздігі нығайып, қоғамдағы демократияның өрісі кеңейген шақта адамның қоғамдық та, тұлғалық та рөлі жаңа сипатқа ие болып отыр. Соған орай рухани құндылықтар жаңарып, адамның зияткерлік әлеуетін қалыптастырудағы білімнің маңыздылығы туралы қағидалар түбегейлі өзгерді.

Бүгінгі технология және жаһандану заманында өскелең ұрпақты көпмәдениеттілікке тәрбиелеу үдерісін іздестіру қарқынды жүргізіліп отырғанын байқауға болады. Қазіргі таңда өзара байланысы мен өзара тәуелділігі басым әлемде жас ұрпақты бәсекелестікке дайындаудың бірден бір жолы көптілділік болып табылады.

Елімізде білім беруді дамытудың стратегиялық міндеттеріне сәйкес, Қазақстан халқының ұлттық-тарихи, этникалық дәстүрлерін, жалпы адамзаттық құндылықтарын ескере отырып, жалпы планетарлық ойлау жүйесін қалыптастыратын мақсаттар туындаған. Осыған байланысты «Қазақстан Республикасы орта білім беруді дамыту Тұжырымдамасында»: «Әрбір баланың жеке тұлғалық қасиеттерін ашу, оның мүмкіндігін, өмірдегі мәнін көтеру арқылы білімге тереңірек ұмтылуына, сондай-ақ ізденісіне, бейімділігіне көмек беру, жағдай туғызу және оған өмір сүру үшін жаңа рухани күш беру – білім берудің түпкілікті мақсаты» - делінген.

Еліміздің білім саласында қордаланған кешенді проблемаларды көтеріліп, бүкіл қоғамның алдында келелі міндеттер қойылған. Қазақстан Республикасында орта білім беру мазмұнын жаңарту бағдарламаларының да еліміздің даму тарихында алар орны ерекше. Бағдарлама жан-жақты ойластырылып жүзеге асырылып жатса мектептегі оқыту мен оқу әдістемесіне ғылыми-практикалық прогресстің соңғы жаңалықтарын енгізудің ұтымды құралы болып табылуда.

Қазіргі жағдайда мектеп ең әуелі – әлеуметтік институт, ағарту және мәдениет орталығына айналуы тиіс. Бала кіші жасынан бастап құрбыларымен, ересектермен, қошаған ортамен әрекеттесуді, үлкенді-кішілі құзыреттіліктерді, дағдыларды (ақпараттық, қатысымдылық, айтылым, оқылым, тыңдалым, жазылым, т.б.) меңгеруді, оларды оңтайлы әдіс-тәсілдер арқылы қолдануды мектеп қабырғасынан меңгеру керек. Педагогикалық процесті дифференциациялау, диверсификациялау, ізгілендіру секілді жаңа мектеп ережелері қолданысқа енгізілуі шарт. Педагогикалық кеңес пен әдістемелік бірлестіктердің мазмұны осындай өзекті мәселелермен қамтылуы тиіс. Мұғалімнің білімін көтеру ісі ең алдымен оның өзіне қарай бағытталғанда ғана, ұстаздардың өз санасын дамытып, атқарып отырған қызметінің мәнін терең ұғынуы, соған сәйкес өзін-өзі жетілдіруі, шығармашылыққа ұмтылуы қалыптасатын болады. Осы орайда қордаланған проблемалар кешенін шешудің жолы ұжымдық инновациялық іс-әрекеттілікке ену дейтін болсақ, ол оқыту жұмыстарының сапалығы ғана емес, сонымен бірге әрбір маманның жеке кәсіби өсуін қамтамасыз етуге айтарлықтай үлес қоса алады.

Тәуелсіздік алғаннан бергі уақытта елімізде тіл саясаты мемлекет басшысы Н.Ә.Назарбаевтың тікелей басшылығымен салиқалы да сындарлы түрде жүзеге асырылуда. Елбасы жыл сайынғы Қазақстан халқына Жолдауында тіл саясатына, оның ішінде қоғамдағы мемлекеттік тілдің мәртебесін көтеру мәселесіне тоқталмай өткен емес. Мемлекет басшысы «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты Қазақстан халқына Жолдауында: Қазақстан халқы бүкіл әлемде үш тілді пайдаланатын жоғары білімді ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар: қазақ тілі - мемлекеттік тіл, орыс тілі - ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі - жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі» - деген болатын. Сонымен қатар Нұрсұлтан Әбішұлы: “мектептерге ағылшын тілінен шетелдік

оқытушыларды тарту қажет. Кез келген ортанқол мектептің балаларға ең жоғары деңгейде шет тілін оқып үйренуіне жағдай жасайтындай дәрежеге қол жеткізуіміз міндет” деп ерекше атап көрсеткен.

Үштілділік - ұлттық деңгейде қарастырылып тұрған базалық құзыреттіліктердің бірі. Мақсатында оқыту нәтижесінде жоғары мәдениетті, үштілді жетік меңгерген, қатысымдылық құзырлықтары қалыптасқан қоғам азаматына қол жеткізу.

Үш тұғырлы тіл мәдениетін қалыптастыру үшін басқа шетел тілдері ішінен не себепті ағылшын тілі таңдап алынды? Өйткені, жаңа әлемдік мәдени өмірде ағылшын тілі ең кең тараған дүниежүзілік қатынас құралына айналып отыр. Көптеген қазіргі заманғы тіл мамандарының пікірінше, ағылшын тілі мәдениетаралық қатынас құралы болу сияқты жалпы қоғамдық қызмет ақарумен бірге төмендегідей қосымша міндеттер атқарады екен: біріншіден, ол білімдерді бір тілден екіншісіне аударып тарату қызметін атқарады; екіншіден, халықаралық коммуникация мен ақпарат құралдары қызметін атқарады; үшіншіден, адамдар арасында бүкіл әлемдік ой-пікірлер алмасу түрі және төртіншіден аса мол ақпараттарды сақтау құралы қызметін атқару тілі болып табылады.

Үштұғырлы тіл – дамыған мемлекет құрудың алғышарттарының бірі, ол өмірлік қажеттіліктен туындаған игілікті идея екені белгілі. «Тілдердің үштұғырлығы», дәлірек айтқанда, үш тілді, қазақ, орыс және ағылшын тілдерін Қазақстан азаматтарының бірдей меңгеруін меңзегенімен, бұның түпкі негізі, көздеген мақсаты – мемлекеттік қазақ тілінің халықаралық қолданыстағы орыс, ағылшын тілдерімен тең қолданылатын биікке жеткізу, қазақ тілін әлемдік тілдер қатарына қосу үшін нақты ұмтылыс жасау. Қандай мемлекет болмасын, оның ең әуелі мән беріп, ұлықтайтын тілі, әрине мемлекеттік тіл.

Елбасының «Біз бүкіл қазақстандықтардың басын біріктіретін басты фактор - мемлекеттік тіл – қазақтардың туған тілін дамыту үшін барлық күш-жігерімізді жұмсауымыз керек»- деуінің өзі әрбір саналы азаматтарға көп жайды аңғартса керек. Қазіргі жастар еліміздің болашағы қазақ ұлтымен, оның мемлекеттік тілімен тікелей байланысты екенін жақсы түсінеді және сонымен қатар әлемдік үдерістің талабына сай көп тілді меңгерудің де өмір талабы екенін жақсы біледі. Жалпы ана тіліңді жетік біле отырып, шетел тілдерін меңгеру адамның рухани байлығын білдіретін көрсеткіштердің бірі. Осы орайда, үш тұғырлы тіл идеясы жастардың әлемдік ғылым-білімді меңгеріп, озық мәдениетпен сусындауына жол ашары анық.

Бүгінгі таңда көп тілді оқыту – жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемдік ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіндік беретін қажеттілік. Үш тілде оқыту – заман талабы десек, оның негізгі мақсаты: бірнеше тілді меңгерген, әлеуметтік және кәсіптік бағдарға қабілетті, мәдениетті тұлғаны дамыту және қалыптастыру. Қазақ тілі мемлекеттік тіл, ал орыс тілі мен шетел тілдерінің бірін білу тұлғаның ой-өрісін кеңейтеді, оның «сегіз қырлы, бір сырлы» тұлға болып дамуына жол ашады, ұлтаралық қатынас мәдениетін, толлеранттілігін және планетарлық ойлауының қалыптасуына мүмкіндік туғызады. Әр адамның түрлі әлеуметтік қызметтерінде жеткен жетістіктерінің нәтижелері де түрлі болмақ, сол себептен шетел тілін оқытудың мақсаты тек нақты білім іскерліктерін біліп қана қоймай, тілдік тұлғаны қалыптастыру болып табылады және халықаралық тұрғыда бағытталған тұлғаны тәрбиелеуде тікелей тәрбие құралы болып есептеледі.

Көптілді оқыту- жас ұрпақтың білім кеңестігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемнің ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіншілік беретін бүгінгі күнгі ең басты қажеттілік. Әр адамның рухани-адамгершілігін арттыру үшін, бүгінгі тез өзгеріп жатқан дүниеде өмір сүріп, еңбек ету үшін жан-жақты болу қажет. Осыған орай, бүгінгі таңда Қазақстанға ақпараттық-технологиялық, ғылыми, медициналық, оқу-әдістемелік т.б. салаларда жаңалықтарды, әлемдік ілгері тәжірибелерден хабары болып, бұл жаңалықтарды өзінің ана тілінде халқының игілігіне пайдалану үшін халықаралық байланыстарды нығайтып, әлем аренасына шығу үшін көп тіл білетін мамандар қажет. Білім беру жүйесінде оқытушыларға қойылатын басты талаптардың бірі — өмірден өз

орнын таңдай алатын, өзара қарым-қатынаста өзін еркін ұстап, кез-келген ортаға тез бейімделетін, белгілі бір ғылым саласынан білімі мен білігін көрсете алатын, өз ойы мен пікірін айта білетін мәдениетті жеке тұлға қалыптастырып, бәсекеге қабілетті маман тәрбиелеу.

Елбасының «Қазақстан-2050» стратегиялық жолдауында: «Қазақ тілі – біздің рухани негізіміз. Біздің міндетіміз – оны барлық салада белсенді пайдалана отырып дамыту. Біз ұрпақтарымызға бабаларымыздың сандаған буынының тәжірибесінен өтіп, біздің де үйлесімді үлесімізбен толыға түсетін қазіргі тілді мұраға қалдыруға тиіспіз. Бұл – өзін қадірлейтін әрбір адам дербес шешуге тиіс міндет. Мемлекет өз тарапынан мемлекеттік тілдің позициясын нығайту үшін көп жұмыс атқарып келеді. Қазақ тілін кеңінен қолдану жөніндегі кешенді шараларды жүзеге асыруды жалғастыру керек. Тіл туралы жауапкершілігі жоғары саясат біздің қоғамымызды одан әрі ұйыстыра түсетін басты фактор болуға тиіс. Кез келген тіл өзге тілмен қарым-қатынасқа түскенде ғана өсіп, өркен жаятынын әрдайым есте сақтаған жөн»- деген еді. Бұдан шығатын түйін біреу-ақ: қазақ тілі мемлекеттік тіл ретінде ең бірінші орында дамып-өркендей береді. Ұлттық өркендеп, тіліміз өз еліміздегі және халықаралық дәрежедегі позициясын нығайтқан кезде біздің сөздеріміз де өзге тілдерге енетіндігіне, тіліміздің әлемдік ақпарат кеңістігінен өз орнын иеленетіндігіне күмән келтірмеуге болады. Дәл бүгін де қазақ тілінің әлем тілдерінің ешқасысынан да кем түспейтін, бірнеше ғасырлық даму тарихы бар, ұлттық әдеби тіл деңгейіне дейін дамып жетілген ұлы тіл екендігіне еш күмән жоқ.

Болашақ Қазақстанның азаматтары ескінің көзіндей жаңаның ізіндей болып дүниежүзілік мәдениетті танитын, өзінің төл мәдениетін сыйлайтын, басқаға өзін таныта, сыйлата алатын рухани дүниесі бай, білімді, білікті болуы шарт.

Қорыта келе, «үш тұғырлы тіл» саясаты заманның зәрулігінен туындаған қажеттілік деп есептеп, оны игеруден қорықпауымыз керек. Әрине, ағылшын тілін білген өте жақсы. Осы күні ағылшын тілін білген әлемнің тілін білгенге есеп. Мектеп бағдарламасына ағылшын тілін енгізу, әсіресе іргелі ғылымға бастайтын пәндерді ағылшын тілінде оқыту – ұлтты қандай бәсекеде болсын ұтысқа жетелейтін ұтымды нұсқа деп ойлаймын.

Білім мен ғылымның, экономиканың, бизнестің, саясаттың, жалпы бәсекелестіктің қарыштап дамып отырған бүгінгідей жаһандану кезеңінде Елбасы көрегендік танытып, алдымызға үш тілді білу қажеттігін қойып отыр. Әсіресе, өскелең ұрпақтың жастар алдында бірнеше тіл білу міндеті тұр. Олай болса, бүгінгі Қазақстан азаматтарының парызы - "өзге тілдің бәрін меңгеріп, мемлекеттік тілді құрметтеу" деп білемін.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Призендеті Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан», «Тілдердің үштұғырлығы» мәдени жобасы. Астана, 2007ж.
2. «Егемен Қазақстан» Республикалық газеті" ААҚ, 2006;
3. Хаменова М. Үштілділік - заман талабы / М. Хаменова // Білім технологиялары = Образовательные технологии. - 2014. - №4. - Б. 23-24
4. «Көптілді білім беру мәселелері мен болашағы». Конференция материалдары.

ТҮЛҒАНЫҢ СӨЙЛЕУ МӘДЕНИЕТІН ҮШТІЛДІЛІК НЕГІЗДЕ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Қуатбек Құлнаш

*Жамбыл облысы, Тараз қаласы № 32 орта мектебінің
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі*

Адамның дамуы мен қалыптасуы оның іс-әрекеті мен еңбегінен, оқу әрекетіндегі ой болжамынан, сөйлеген сөзі меншікті дара өзгешелігін көрсету белсенділігімен сипатталады. Адам өмір сүру мен тіршілік етуге икемді және әрекетшіл. Сондықтан ол сыртқы бейнесі мен түр сипаты жағынан басқа адамдарға ұқсас болғанымен, оған туа берілетін өзіндік даралық ерекшеліктері, қабілеті мен белсенділігі жағынан ерекшеленеді.

Жаңартылған білім мазмұнын құру, оқу-тәрбие әдістерін, оның құралдарын, түрлерін таңдауда, ең қысқа мерзімде тиімді нәтижелерге біртіндеп сатылап жету кезеңдері қамтылады. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың жалпы білім беретін оқу бағдарламасында балалардың жас ерекшеліктері мен жеке мүмкіндіктеріне, қабілеттері мен қажеттіліктеріне сәйкес білім, білік және дағдыларын қалыптастыру, рухани-адамгершілік құндылықтарын, «Мәңгілік ел» жалпыұлттық идеясына негізделген сәйкес жалпыадамзаттық құндылықтарды, патриотизм мен төзімділікті тәрбиелеу мақсаты негізделген [2]. Қоғамның әлеуметтік экономикаға өтуі жеке тұлғаның шығармашылық белсенділігін қалыптастыруда оның сөйлеу мәдениетін дамыту жаңа өмірлік мәселелерді шешуді талап етеді. Осыған байланысты мектептің алдына күрделі міндет, өскелең ұрпақтың оқу процесіне ықпалын психологиялық заңдылықтарды, танымдық процестерді есепке алу арқылы жүргізілуі көзделуде.

Сөйлеу мәдениеті — ауызша және жазба әдеби тілдің қалыптарын (сөздерді дыбыстап айту, екпін, сөз қолдану, грамматика, стилистика ережелерін) меңгеру және тілдің мәнерлеу құралдарын қатынастың әр түрлі жағдайларында олардың мақсаттары мен жағдаяттарына сәйкес қолдану біліктілігі.

Адамда сөйлеу мәдениетін қалыптастыру ол сөздерді сөйлеудің дұрыстығын, қатынастық лайықтылығын, дәлдігін, ойға қонымдылығын, анықтығы мен түсініктілігін, тазалығын, мәнерлілігін, әр түрлілігін, естілуге жағымдылығы мен орындылығы. Сөйлеу мәдениеті баланың мектепке дейінгі кезеңінен бастау алады.

Сөйлеу мәдениетінің осы белгілері:

- Сөздің дұрыстығы — бұл тіл қалыптарын сақтау. Дұрыс деп біз сөздің айтылуын, грамматикалық жазылуын, стилистикалық жағынан алғанда тіл қалыптарына сәйкес келуі;

- Қарымқ-қатынаста қолданылу лайықтылығы деп тиісті қатынастың жағдаяттарда сөздер мен тіркестерді дұрыс пайдалана алу қажеттілігі;

- Пікірдің дәлдігі — бұл өз ойын аның, қысқа және дәл мағынада айтып, жеткізу біліктілігі.

Белгілі бір қоғамда, әлеуметтік ортада, топта қабылданған мінез-құлық үлгілерін, адамгершілік сапаларын, этикалық құндылықтар мен нормаларын жас ұрпақ бойында сіңіру, олардың әлеуметтену сапасының нәтижелі болуына ықпал етеді. Сөз - қарым-қатынастың негізгі құралы. Ал қарым-қатынас - адамзат үшін әртүрлі деңгейде, әртүрлі кезеңде қалыптастыруды қажет ететін құбылыс. Қарым-қатынасты білім мен біліктілік, дағды және адамның ішкі құндылықтарына негізделген мәдени сауаттылық, танымдық іс-әрекет дамуының деңгейі ретінде қарастыруға болады.

Жетекші ғалымдар мен практиктер жүргізген көптеген педагогика – психологиялық зерттеулер нақты мектепке дейінгі жастың зияткерлік, тұлғалық, әлеуметтік және эмоцияналдық дамуын анықтайтын шарт екендігін дәлелдеді. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту үздіксіз білім беру жүйесінің алғашқы деңгейі ретінде күннен

– күнге жаңарту үстіндегі әлемде бейімделу қабілеті жақсы жетілген бала тұлғасының қалыптасуы мен дамуы үшін жағдайлар жасайды.

«... Баланың танымдық процестерін дамыту психология ғылымының маңызды және өзекті мәселесі...» - деген көзқарастарды Л.С. Выготский, В.В.Давыдов, В.А.Крутецкий, Я.А. Пономарев, С.Л. Рубинштейн, Д.Б.Эльконин т.б. болды. Уақытылы берілген мектепке дейінгі білімнің балаға, оның фундаментальды білімнің дамуына тигізер үлесі зор. Қазақ елінде тұңғыш рет «психология», «педагогика» құралдарын жазған Жүсіпбек Аймауытов, Мағжан Жұмабаевтар өз еңбектерінде балаларды жан – жақты дамыта тәрбиелей отырып, олардың психологиялық үрдістерін (ақыл – ой, қиял, есте сақтау, зейін, сезім, қабылдау, т.б.) жетілдіру, ана тілінде сөйлеуге үйрету мәселесіне ерекше назар аударды.

Орта ғасырлық ұлы ғұламалар Әл-Фараби, Ж. Баласұғын, М. Қашқари, А.Яссауий А. Иүгінеки т.б. еңбектеріндегі бала тәрбиесі туралы айтылған ой-пікірлерінде адам баласы – жаратылыстың бүкіл жан иесі атаулының биік шақтығы, сондықтан да оны құрметтеу, мәпелеу, аялау қажет екендігі дәлелденген. Мәселен, Әл-Фараби ғылыми ой-түйіні: жеке тұлғаның қалыптасуы білім, мейірбандық, сұлулық қасиеттердің бірлігінде деп тұжырымдаса, Ж. Баласұғын бала тәрбиесін бесіктен бастау қажет екендігін баса айтады.

Балалардың сөйлеу белсенділігін арттырып, ой - өрісін кеңейтіп, бағдарлай білуге үйретіп, қатынас құралы ретінде көркем шығармаларды пайдаланудың маңызы аса зор. Адамның бүкіл өмірі басқа адамдармен сөз арқылы қарым-қатынаста өтеді. Ол қарым-қатынаста іс-әрекеттің нақты мақсаттарын жүзеге асырады. Олар: қарым-қатынаста өзара қабылдау, өзара бағалау, әңгімелесушілердің өзара әсерлесуін реттеу, ақпарат алмасу.

Таным іс-әрекеттерінің барлық түрлерін жетілдіру баланың тілін дамытуға сүйенеді. Сөз балалар игеретін сенсорлық эталондарды беітіп, ұғымдар мен түсініктерді тасушы ретінде ойлау процестеріне еніп, логикалық пікірлесу мүмкіндіктерін қамтамасыз етеді. Сөйлеу қиял қызметін бағыттайды, ырықтылық элементін енгізе отырып, зейін мен ес алдына міндеттер қояды, есте сақтауға мән береді. Сөйлеу арқылы балаға адамзат тапқан, жинақталған тәжірибе, атап айтқанда, психикалық іс-әрекеттің өзінің тәжірибесі беріледі.

Баланың мектепке дейінгі жасы – ол оның білім мен тәрбие алуының басы. Бұл жаста тілінің даму әрекеті бала үшін бастау болып табылады. Алайды тіл баланың жалпылауларының жай қосымшасы ғана емес. Сөз – қоғамдық тәжірибенің бір бөлшегі. Ол баланың ойлау іс-әрекетін белгілі түрде бағыттайды, біртіндеп жоғары, нағыз ұғымдық форманы игеруге жеткізе отырып, оның жалпылауларын қалыптастырады.

Мектепке дейінгі жастағы балалардың сөйлеу ерекшеліктері арнайы маманның үйретуі, оқытуы зерттеу жұмысының басты аспектісі болмақ. Сондықтан, мектепке дейінгі баланың байланыстырып сөйлеу мен тілін дамыту мәселесі әрқашанда өзекті.

Сөз – тілдің негізі. Көркем мәтіндегі сөздер тілдің бейнелік құралдары болып табылады. Қылыштай кесіп түсетін өткір де дәл, сезімге әсер етіп, сөйлеуде жандандыратын, ойлаудың икемділігі мен тездігін дамытатын, балалардың сөздік қорын жетілдіре түсу қызметін атқаратын болғандықтан, сабақтың барысында баланың жүрегін толқытып, бойын балқытып, қиялын шарықтатындай жағдай туғызу керек. Мектепке дейінгі бағдарламада бала тілін дамыту жұмысына баса көңіл бөлінген. Бұл жай құбылыс емес, керсінше, баланың техникалық қасиеттерінің дамып – жетілуіне әсер ететін үрдіс. Сондықтан мектепке дейінгі балалардың тілін дамыту жұмысы – тәрбие жұмысының ұйтқысы.

Балалар басында бала ана тілін іс жүзінде тәп-тәуір игереді. Алайда, оның сөйлеуі ситуациялы: сол нақтылы жағдайдан тысқары жерде түсініксіз болады. ол баланың өзіндік әрекеттерін де әлі өте нашар реттейді. Бала тілдік құбылыстарды аңғара алмайды, сөздерді олар бейнелейтін заттардан ажырата білмейді. Балабақшада сөздік қоры молайып, тілдің грамматикалық құрылысы одан әрі жетіле түседі; ситуациялы сөйлеуден ситуациядан тыс жерде де түсінікті болатын контекстік сөйлеуге ауысу жүзеге асады; мінез-құлықта және

психикалық әрекеттердің барлық түрлерін жүзеге асыруда тілдің реттегіштік функциясы күрт артады; сөздік ойлаудың негізі болатын іштей сөйлеу қалыптасады [3]. Тиісінше үйреткен кезде балалар тілдің сөздік құрамы мен сөздің дыбыстық құрамын аңғара бастап, тілдік құрылыстарға болмыс құбылыстарының ерекше түрі ретінде қарай бастайды.

Тілді меңгермейінше баланың дұрыс психикалық дамуы мүмкін емес десек те, тіл психикалық құбылыстарды жасайды деп ойлауға болмайды. Олар іс-әрекеттің алуан түрлі процестерге тілдің қатысуы үстінде тәрбие мен оқытудың шешуші ықпалымен қалыптасады.

Баланың сөйлеуі мектепке дейінгі тек қарым-қатынас рөлін атқарса, мектептік шақта білім жүйелерін меңгерудің негізгі құралы қызметін атқарады. Мектептегі оқу бала тілінің дамуына өте қолайлы жағдай туғызады.

Балаларды өз ана тілін қадір тұтып, құрметтей білуге тәрбиелеу – сөйлеу мәдениетіне тәрбиелеудің негізі.

Санамен жалпы байланысты адамның тілі барлық психикалық процестермен белгілі бір өзара қарым – қатынастарға түседі және сөйлеу үшін ең негізгісі оның ойлауға деген қатынасы болып табылады.

Мектепке дейінгі жаста балалардың қарым-қатынас шеңбері кеңі түседі. Балалар біраз есейе түскен соң шағын отбасылық байланыстар шегінен шығып, адамдардың аумақты тобымен, әсіресе қатар құрбыларымен араласа бастайды. Сөйлесетін адамдардың көбеюі баладан ең бастысы тіл болып табылатын қарым-қатынас құралын толық меңгеруді талап етеді. Баланың күрделене түсетін әрекеті тілдің дамуына да жоғары талаптар қояды.

Балалар көп уақытын мектепте өткізетін жағдайда, оны әлеуметтеу процесіне тәрбиешілер, мұғалімдер және басқа қызметкерлер енгізеді. Ересек адамдардың сөздері, кейде олардың үлгі - өнегесі бала тұлғасының қалыптасуына, оның ойлауына және мінез-құлқына, психологиялық таным процесстерінің дамуына ықпал етеді.

Мектепке дейінгі балалардың сөздік қорын байытуда сөздерді үйретудегі ұстанымдары:

- оқушылардың күнделікті өмірмен байланыстылығын ескеру;
- үйретілген сөздердің жеңілділігі;
- балалардың жас ерекшелігіне оның қабылдау ұғымына сөз мағынасының сай келуі;
- сөздерді оқытылатын тақырыптармен байланысты таңдап алу;
- сөздердің мағыналық ерекшеліктерін ескеру;
- сөздердің тәрбиелік, ізгілік ұғымына сәйкестілігін есепке алу және т.б.;
- оқушыға үйретілген сөз оқушыға таныс дүниемен, оған түсінікті олар білетін заттар мен талаптар қойылады, мазмұнды сөйлеу, дәл сөйлеу, жүйелі сөйлеу және мәнерлі сөйлеу.

Пікірлерді жинақтай келгенде оқушы тілін байытуды сөйлеумен байланысты іске асыруда мынандай қажеттіліктер туындайды:

- оқушылардың сөздік қорын молайту мақсатында сөздің мағыналарын толық меңгерту;
- сөйлемді дұрыс қолдану, құрастыру арқылы ойын жүйелі айта білуге дағдыландыру;
- сөйлемдегі сөздерді белгілі бір ойдың төңірегінде құрастырып, дұрыс сөйлеуге жаттықтыру.

Тілді дамыту – негізгі ойды дамыту. Сонымен тіл ойлау құралы. Ол келесі операциялардан тұрады:

- мағынасын анықтау;
- мағынаны сөздермен белгілеу;
- маңызына сәйкес таңдалынған сөздердің бағалануы;
- мәтінде олардың қайталануының себебі;
- хабарды түсіну мүмкіндігін есепке алу;

- қолайсыз сөздерді қолайлы сөздерге ауыстыру.

Білім, іскерлік пен дағдылар, түсініктер мен ұғымдар – адамның психикасындағы белгілі бір процестердің формалары мен нәтижелері. Олар ақыл – ой дамуының нәтижесінде көрінеді. Демек олар адамның басында оның өз қызметінің нәтижесінде ғана пайда болады. Оларды біреуден кедейсоқ алуға болмайды, олар тұлғаның өзінің психикалық белсенділігінің нәтижесінде пайда болуы тиіс. Егер оның өзінің белсенділігі болмаса, онда ешқандай білім, іскерлік, дағдылар саналы пайда болмайды.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Назарбаев Н.Ә. «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту– Қазақстан дамуының басты бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы, 27 қаңтар 2012 ж
2. Жарықбаев Қ. Жантану негіздері. – А 2006
3. Мұқанов М. Оқушылардың дара ерекшеліктері мен санасып, қарым- қатынас жасай білу.- А, 1990
4. Бастауыш сынып оқушыларының сөйлеу ерекшеліктері. // Мектептегі психология, №4. 2006

КӨПТІЛДІЛІК – БІЛІМ БЕРУДІҢ ЖАҢА САТЫСЫ

*Малденова Айгул Орымбековна
Жамбыл облысы, Жамбыл ауданы
Т.Рысқұлов орта мектебі, орыс тілі пән мұғалімі*

Халқымыз ежелден тіл абыройын биік көтеріп, «Өнер алды – қызыл тіл» деп, сөз өнерін бар өнердің алдына қойып, жоғары бағалаған. Әдетте тіл жөнінде, тіл –адамдар ара қарым-қатынас жасау құралы деп, оған жай-жадағай анықтама берілгенімен, іс жүзінде тіл тек адамдар ара қарым-қатынас жасау құралы ғана болып қалмастан, қайта онан да маңыздысы, ол белгілі бір ұлттың ұлттық сана-сезімі, халықтың халықтық қасиеті, оның жалпы тарихы, әдет-ғұрпы, мәдениеті қатарлыларды тұтастай өз бойына қамтып жататын күрделі ұғым. Сондықтан тіл мейлі қайсы ұлттың болмасын тарихы мен тағдырының, тәрбиесі мен тағылымының, бүкіл халықтық болмысының баға жетпес асылы, сарқылмас құнды қазынасы, ұлт рухының ұйтқысы болып келген.

Бір азаматтың өз ана тіліне қанық болуы шарты астында өзге бір ұлттың тілін жетік игеріп, сол ұлт азаматтарымен ойдағыдай тіл табыса білуін үлкен біліктіліктің белгісі деуге болады. Өмірде өзге бір ұлттың тілін игерген адам сол халықтың ішкі жан-дүниесін түсініп, күллі мәдени құндылықтарымен танысу орайына ие бола алады. Азаматтарымыздың қазіргі ай сайын алға ілгерлеп, күн сайын жаңарып, тез қарқынмен дамып бара жатқан өзгерісшең өмірге ойдағыдай сәйкесуі үшін, қос тілді болып қана қалмай, қайта көп тілді болуы төтенше қажеттілікке айналуға. Бұлай істеу әр азаматтың өзіне де, өзгеге де тиімді. Сондықтан қазіргі қоғамда көп тілді болу кез келген адамды кең өріске, тың өмірге бастайтын жол есептелмек. Кезінде халқымыздың «Жеті жұрттың тілін біл, жеті түрлі білім біл» деген аталы сөзі дәл бүгінгі дамыған дәуірімізге сәйкес айтылғандай. Тарихи деректерге жүгінсек, осыдан 12 ғасырдың алдында жасаған энциклопедист ғалым, әлемде Аристотелден кейін екінші аға ұстаз аталған ұлы ғұлама Әбу Наср Әл-Фараби бабамыз өз өмірінде 70 ке жуық ұлттың тілін жеттік білгендіктен, артына мәңгі өшпес мол рухани құнды мұра қалтырып кеткендігі анық.

Көп тілді меңгерген адам әуелі өз тілінде ой қортып, туған халқына өнеге болып, өзге жұртпен бәсекеде ырықты орынды иелеп, сан мәдениетті санасына салып сараптай алса, онда ол өз өмірін қалайда мағыналы өткізетін айтулы тұлға болып жетілері анық.

Бүгінгі таңда елімізде «Көптілділік» мәселесі көкейкесті мәселелердің бірі болып саналады. Елбасымыз сол үшін де тілдердің үштұғырлылығын міндеттеп отыр. Көптілділік мәселесі – Қазақстан үшін ғана емес, бүкіл әлемнің алдында тұрған көкейтесті мәселелердің бірі, себебі, жаһандандыру және киберкеңестікке шыққан заман тілдерді білуді талап етеді.

Бұл ұғымға жалпылама тоқталсақ. Көптілділік, полилингвизм- нақтылы коммуникативтік жағдайдың әсер етуімен белгілі бір әлеуметтік ортада, мемлекетте бірден үш, одан да көп тілде сөйлей білушілік. Мұның өзі жеке адамның көптілділігі және ұлт пен ұлыстың көптілділігі болып бөлінеді. Көптілділіктің үш тілді меңгеру дәрежесі сол адамның немесе бүтіндей халықтың өмір сүрген тілдік ортасы, әлеуметтік, экономикалық, мәдени өмірі, тұрмыс-тіршілігі секілді көптеген факторларға байланысты. Ұлттық құрамы бірыңғай, бірғана этнос мекендейтін мемлекетте көптілділік сирек. Онда жеке адамның ғана көптілділігі ұшырасады. Көптілділік: жаппай көптілділік, ішінара көптілділік болып бөлінеді [1].

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев Қазақстан халықтары Ассамблеясының 12 сессиясында: «Қазақстандықтардың жас ұрпағы кем дегенде үш тілді білулері тиіс: қазақ, орыс, ағылшын тілдерін еркін меңгерулері қажет»- деп, Еуропадағы мектеп түлектері мен студенттерінің өзара бірнеше тілде еркін сөйлесулері қалыпты жағдайға айналғандығын атап өтті. Кем дегенде үш тілді меңгеру- заман талабына айналып отырған қажеттіліктердің бірі.

Қазіргі таңда адам қызметінің барлық салаларында жаһандану үрдісі орын алғандықтан, білім беру саласында қайта қарастырулар жетілдіруде. Сол себептен ақпараттық- коммуникативтік құзырлықпен қатар, полимәдениеттілік бүгінгі уақытта әлемдік білім беру қоғамдастығының кеңістігін қалыптастыратын білім беру құзырлығының басты бағыттарының бірі ретінде анықталды.

Көптілді білім беру дегеніміз- оқу үрдісі барысында екі не одан да көп тілде білім беру. Мемлекетіміздің мектеп реформасында *қаралған* үш тілде оқыту- қазіргі заман қажеттілігі. Осы мақсатта қазақ, орыс, ағылшын тілдері ұлтына қарамастан тең дәрежеде асырылады.

Көптілді білім- көп мәдениетті тұлғаны қалыптастырудың өзегі. Бүгінгі таңда көп тілді оқыту – жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемдік ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіндік беретін қажеттілік. Үш тілде оқыту – заман талабы десек, оның негізгі мақсаты: бірнеше тілді меңгерген, әлеуметтік және кәсіптік бағдарға қабілетті, мәдениетті тұлғаны дамыту және қалыптастыру. Қазақ тілі мемлекеттік тіл, ал орыс тілі мен шетел тілдерінің бірін білу тұлғаның ой-өрісін кеңейтеді, оның «сегіз қырлы, бір сырлы» тұлға болып дамуына жол ашады, ұлтаралық қатынас мәдениетін, толлеранттілігін және планетарлық ойлауының қалыптасуына мүмкіндік туғызады. Маманға шет тілін меңгеру кез-келген шетелдік ортада өзін еркін ұстап, жаңа кәсіптік ақпараттар легіне немесе жалпы ақпараттық ғаламшарға бейімделу мүмкіндігіне ие болады. Әр адамның түрлі әлеуметтік қызметтерінде жеткен жетістіктерінің нәтижелері түрлі болмақ, сол себептен шетел тілін оқытудың мақсаты тек нақты білім іскерліктерін біліп қана қоймай, сондай тілдік тұлғаны қалыптастыру болып табылады, оған шет тілі «өмір заңдылықтарында» және «нақты жағдаяттарда қарым-қатынас жасай алу үшін» қажет болмақ [2].

Бұл халықаралық тұрғыда бағытталған тұлғаны тәрбиелеуде тікелей құрал болып есептеледі, яғни өзін өркениетті және тарихи субъект ретінде тани алатын, даму кезінде өз елінің және адамзат тарихын қабылдай алатын, өзі үшін, халқы үшін, мемлекеті үшін, адамзат болашағы үшін жауапкершілік жүгін сезінетін, өзара тәуелділік пен әлем бүтіндігіне, адамзат өркениетінің ғаламдық мәселелерін шешуде мәдениаралық қатынастың қажеттілігін жете түсінетін, адамның азаматтық құқықтарын мойындайтын және саяси бостандыққа ұмтылатын, қоғамдағы гуманизм идеалын жасау үшін басқа адамдармен, қозғалыстармен, қоғамдық институттармен қызмет атқаруға дайындығы мен

қабілеттілігін көрсете білетін және де қоғам, адам және табиғат арасындағы ынтымақтастықты қалыптастыратын ұқыпты да тиянақты, білікті маман мен адамды дайындау осы заман оқытушылары мен ұстаздардың алдында қойылатын үлкен заман талабы деп білуіміз керек.

Елбасы Н.Ә.Назарбаев өзінің жылдағы дәстүрлі Жолдауында «Тілдердің үш тұғырлығы» мәдени жобасын іске асыруды жеделдету тиістігіне ерекше мән береді. Сонымен қатар бүкіл қоғамымызды топтастырып отырған мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілін оқытудың сапасын арттыру қажеттілігіне ерекше назар аударады. Сондықтан қазақ тілін тереңдетіп оқыту, сонымен қатар көптілділікті меңгеруді жолға қою- бүгінгі таңдағы орта білім жүйесінде педагогикалық үрдістің негізгі бағыттарының бірі. Әлемдік білім беру іс-тәжірибесінде көптілді және билингвалды білім беру жаңалық емес, атап айтқанда, АҚШ пен көптеген Еуропа елдерінде, әсіресе соңғы жылдарда бұл бағытта жетістікке қол жеткен [5]. Бірақ, қазақстандық білім беру жүйесінде көптілді және билингвалды білім берудің халықаралық іс-тәжірибесінде қолданыс тапқан моделдерін енгізу- жаңа педагогикалық проблема, өйткені ол жаңа жағдайларда шығармашылық тұрғыдан іске асырылуы тиіс. Енді аз-кем көптілді және билингвалды білім беру ұғымдарының мағынасы туралы тоқталып өтейін. Ғылыми әдебиеттерде осы ұғымдарға көптеген анықтамалар берілген. Олардың ішінде біздің тәжірибемізге ең сәйкес келетін нұсқалары төмендегіше болады:

- Көптілді білім беру- бұл мектепте оқу пәндерін екі немесе одан да көптілде аудармасыз оқыту;

- Билингвалды білім беру- оқу және оқудан тыс жұмыстардың негізгі бағыттарын екі тілде іске асыру, педагогикалық үрдісте екі тілді оқыту құралы ретінде пайдалану.

Бұл өзекті мәселелерді жүзеге асыру үшін басты мақсатымызды анықтап алдық. Ол — Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті орта білім стандарттары талаптары деңгейінде үш тілде білім меңгерген, көптілді коммуникативтік құзырлылықтары қалыптасқан, көп мәдениетті, рухани-адамгершілік қасиеттері дамыған тұлғаны тәрбиелеу.

Көптілді және билингвалды білім беруде оқу- тәрбие үрдісінен күтілетін нәтижелер мыналардан тұрады:

- Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті орта білім стандарттары талаптары деңгейінде қалыптасқан білімдерін ана тілі, мемлекеттік тіл, орыс тілінде еркін білдіретін мектеп бітірушісі;

- Бітірушінің көптілді коммуникативтік және ақпараттық құзыреттілігі;

- Көп мәдениетті, рухани-адамгершілік, ұлтаралық қатынастар мәдениетінің жоғары деңгейі;

- Ұлттық және жалпықазақстандық, құндылықтарды қастерлейтін, тілдерді меңгеруге тұрақты қызығу танытатын, отансүйгіштік және азаматтық сана-сезімдері дамыған тұлға;

- Бітірушілер еңбек нарығында, өмірлік қызметте тілдік кедергілерге ұшырамайды [4].

Бүгінде оқушыларымыз, студенттеріміз үш тілде еркін сөйлеп, әр түрлі сайыстарды үш тілде өткізе алатын деңгейге жетті. Сол жас өскіннің өз болмысын тануға ұмтылысына көмектесіп, тереңде жатқан талап- тілегін, қабілеттерін дамыту, сол арқылы оған толыққанды өмір сүру үшін рухани күш беру- бүгінгі мұғалімнің басты мақсаты. Бұл мақсаттың орындалуы үшін оқыту мазмұнының жаңартылуы, әдіс- тәсілдің озығы өмірге келуі, ол тәсілдер әрбір оқушының қасиеттерін, қабілеттерін дамытып, шығармашылығын, талантын ұштайтын болып ұйымдастырылуы қажет.

«Тілі бірдің-тілегі бір», «Тіл тағдыры-ел тағдыры» екендігін жадымызда ұстай отырып, ел бірлігінің негізі- тіл бірлігіне қол жеткізу жолында қызмет ету парыз. Ендеше жас ұрпақтың қазақ тіліне деген сүйіспеншілігін, өзге тілдерді оқып білуге деген қызығулары мен ұмтылыстарын арттыру арқылы олардың Отанға деген махаббаттарын оятып, өз тағдырын ел тағдырымен мәңгілікке байланыстыратын ұрпақ болып қалыптасуына қол жеткізу- басты міндетіміз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Солташұлы Ы. Заман Талабы – Көп Тілді Болу. // Ақиқат. 26 қараша- 2012 ж. № 11. 14-15 б.
2. Жаминава Р.Ж. Модульдік оқыту технологиясын қолдана балалардың тілдік құзыреттілігін қалыптастыру. // Мұғалімнің кәсіби дамуы: дәстүрлері мен өзгерістер. II халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция. II том. Астана-2012 ж. 115-120 б.
3. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению, 2-е изд. — М.: Просвещение, 1991. — 116 б.
4. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. — М.: Слово/Slovo, 2008. С– 264-270

КӨПТІЛДІЛІКТІ ЕНГІЗУ – БІЛІМ ӨЗЕГІ

*Мусабекова Рабига Исмаевна
Деңгейлік бағдарламалар орталығының тренері
«Өрлеу» БАҰО АҚ Жамбыл облысы бойынша ПҚ БАИ» филиалы
Тараз қ., Қазақстан Республикасы*

Білім беру жүйесіне көптілділікті енгізу мұғалімнің іс – әрекетін ұйымдастыруға жүйелі оқытуға әсер етеді. Мұғалімді дайындау сапасы көптілділікті енгізуде кең кәсіби міндеттерді қолдану дайындығынан көрінеді. Қандай да болмасын қиыншылықтарды, кәсіби міндеттерді шешуде мұғалім еңбек процесіндегі әртүрлі бөліктер арасындағы байланыстылықты анықтай отырып, оның жалпы құрылымын көре алады деген сөз. Мұғалім үшін көптілділікті енгізудің маңыздылығы тұтас педагогикалық процестің жүйелі – құрылымдық сипаттау, алда болатын іс – әрекеттің ойша моделін жасауға, нақтылы жағдайды ескере отырып, ұстаздар оқушылар жағдайының дамуын болжауға мүмкіндік беретіндігімен анықталады. Көптілділікті енгізуде мұғалімдер өзін-өзі реттеушілігімен көзге түседі. Көптілділікті енгізу бүгінгі ғаламдану процесінде ұлттық құндылықтарды сақтау мен өзінің бет-бейнесін, ізгі жаңалықтарға жол ашу жолындағы күрес екенін түсіну. Көптілділікті енгізу мұғалімдердің бойында қалыптасқан рухани құндылықтарға, материалды құндылықтарға да әсер етеді. Көптілділікті дамыта отырып, құндылықтарды оқыту процесіне енгізу арқылы тұнып тұрған асыл мұралық рухани байлығынан болашақта ел билейтін ұрпақтарды сусындатып, отбасында да, көптілділікті енгізуде өз халқын, өз мемлекетін дамытатын тұлғаларды тәрбиелеп шығару. Қоғамдағы адамдар жасаған рухани, материалдық, мәдени құндылықтардың алмасуы оқыту процесі арқылы жүзеге асырылады. Көптілділікті енгізуді сын тұрғысынан ойлау арқылы жүйелі оқыту – саналы процесс екені даусыз. Интеллектуалдық деңгейі жоғары тұлғаны қалыптастыру үшін, оны оқытып қана қою жеткіліксіз. Оны тұлға ретінде жан – жақты дамытуға қолайлы, шығармашылыққа баулу, яғни шығармашылық оқу әрекетін туғызу қажет. Көптілділікті енгізу баланы берілген оқу материалын жаттап алу емес, керісінше өз бетімен білім алу үшін ізденуге үйретеді. Жеке тұлғаны ұлттық тәрбие арқылы дамыта отырып, нақты әрекет арқылы көптілділікті енгізіп, оқытуда құндылықтардың болуы шарт.

Көптілділікті енгізу тұлғаның белсенділігі, өзін-өзі дамытып отыруға ұмтылуы өзгелерден бөлек жағдайда емес, өзге адамдармен диалогтық қатынастарға түсу кезінде жүзеге асырылады. Бірлескен қарым-қатынас негізінде оқушы-оқушы, мұғалім-мұғалім, оқушы-мұғалім арасында өзара құрметтеу, мойындау, түсіне білу және сыйластық әрекеттері пайда болып, толеранттық пен мейірімділік көзқарастары қалыптасады. Оқытуда сыни ойлау арқылы тұлға бойында рефлексиялық сапаларды қалыптастырады.

Оқушы бойында рефлексиялық сапалардың қалыптасуы білім беруді ізгілендірудің нәтижесі болып табылады. Оқушының өзін тану үшін және өмірлік проблемаларын шешудің бірден-бір тәсілі көптілділікті оқытуда рефлексиялық басқаруды жүргізе алуы. Рефлексиялық әрекеттер барысында көптілділікті оқытудың жолдары талданады, өзіндік шешім қабылдауға жағдай туғызылады. Сөйтіп, бала өзін-өзі дамыту, тәрбиелеу, өз әрекеттерін ұйымдастыру мүмкіндігін алады. Сонымен көптілділікті оқытқанда оқушы тұлғасына шоғырланған білім беру мұғалім тарапынан әр оқушының өзіндік жақын даму аймағында дербес қабілетін дамытуға түрткі болу, оларды оқу құндылықтары жүретін практикалық әрекеттерге баулу, баланың қолынан келетін істерін қолдау арқылы қиын проблемаларын шешуге көмектесу болып табылады. Көптілділіктің мәні—тұлғаны өзінің әрекеттеріне талдау жасауға, өзі үшін маңызды мәселелерді анықтай алуға және шешу жолдарын таба білуге бағыттау. Сондықтан көптілділікті оқытуды тәжірибеге енгізуде мұғалімдердің сыртқы форманы ғана басшылыққа алмай, оның философиясын ұғыну маңызды шарт. Өйткені оқытудағы басты мақсат — алдындағы оқушыларға таза білімнің өзін бере білу емес, бүгінгі алған білімін өмірлік қажеттіліктеріне сай қолдана білуге үйрету. Осылайша қарастыру негізінде көптілділікті қолға алу арқылы білім беру үрдісінде оқушының өзіндік сана, өзіндік таным, өзіндік білім алу, өзара қарым-қатынас, өз өмірінің субъектілігі сияқты педагогикалық рефлексиялық сапалары пайда болады және одан әрі дамиды деген тұжырым жасауға болады. Көптілділікті оқытуда баланың қабілетін дамытуда оның өзінің белсенділігі маңызды және қажетті жағдай болып табылады. Бұл белсенділік баланың кез-келген әрекетінде: ойында, оқуда, еңбекте көрінеді. Әрине бұл жағдай ересектердің бағыт-бағдар беруі арқылы жүзеге асады. Баланың қабілеті оның өз қолдауы табылған іс-әрекетінде қалыптасады және дамиды. Бала тек белсенді іс-әрекетте ғана жан-жақты дамиды да, жеке тұлға ретінде қалыптасудың реті туады.

Тұлға дамуы туралы ізденістегі психологтардың айтуы бойынша әр адамның дамуы өз қолында, оны сырттан әсер етер күшпен дамытуға болмайды, тек оңтайлы ықпал жасауға болады. Көптілділікті енгізу кезінде білім беру мақсатының басқа да тұжырымы бар. Оқушы тұлғасын дамыту, ол оның толық өзіндік өсуінің, қалыптасуының, жетілуінің амалы ретінде қарастырылады. Көптілділікті енгізу оқушы тұлғасының өрістеуін көздейтін білім беру үрдісін ұйымдастырудың түрлі әдістері мен амалдарын анықтап, жүзеге асыру қажет. Мұғалім тұлға ретінде өмір сүру барысында өзінің қоғамдық мәнін сипаттайтын көптеген әлеуметтік сапалар мен қасиеттерді қалыптастырады, әрі дамытады.

Жеке адамдық сапалар өмір барысында қалыптасқандықтан, олар біреулерде айқын көрініп, басқаларда күңгірттеу болады. Егер жеке тұлға өз сапа және іс-әрекетін қоғамдық прогресс бағытымен үйлестіре алса, жүйелі оқытуда өз бойына игерген сапа мен қасиеттерді неғұрлым айқын көрсете, өз іс-әрекетіне ерекше жасампаздық сипат бере алса, оның құндылығы арта түседі. Көптілділікті енгізу бұл жеке адам сапалары мен қасиеттеріндегі сандық өзгерістер жүйесі. Адам жөніндегі басқа ғылымдардағыдай педагогика үшін де ең басты мәселе жеке адамның дамуы және сол дамудың көзі мен ықпал күштері. Адам дамуында тәрбиенің ықпалды күш екенін айта отырып, оның қоршаған орта мен нәсілдік әсерлердің енжар объектісі деп тануға болмайды. Бұл үрдісте жеке адамның өз белсенділігі мен шығармашыл-жасампаздық іс-әрекетінің маңыздылығын ескеру қажет. Олай болса қазіргі күні тәрбие ісінде оқушыға, тәрбиеленушіге өзі дамушы субъект ретінде қарау аса маңызды. Оқушылардың өзін-өзі тәрбиелеу ісін жетілдіру үшін көптілділікті оқытуда олардың жас және дербес ерекшеліктерін еске алып, оқу-тәрбие жұмысының барысында сана-сезімін ояту, өз бетінше жұмыс істей білуге үйрету мұғалімнің басты міндеті. Көптілділікті оқытуда әрбір жас шағы психикалық

дамудың ерекше сапалы кезеңі болып табылады және бала дамуының осы кезеңдегі жеке басының өзіндік құрылымының жиынтығын құрастыратын көптеген өзгерістермен сипатталады. Осыған байланысты әрбір педагог маман орта мектеп оқушыларының жас кезеңдеріндегі ерекшеліктерге сергек те сезімтал көзқараспен қарап, олардың жан дүниесін түсіне білуі шарт. Көптілділікті оқытуда баланың психологиялық ерекшеліктері баланың бұрынғы дамуында жинақталып, оны өз кезегімен дамудың келесі сатысына көшуге дайындап отырады. Мектептегі көптілділікті оқыту оның бүкіл өміріне түбегейлі, сапалы өзгерістер енгізеді. Сезімдік көңіл-күйінің көтеріңкілігі олардың маңызды бір ерекшелігі. Мұғалімнің оқушымен қарым-қатынасы, жайдары ізгі қатынасқа көшуі, баланың өзін тануына көмектесуі адамгершілік сезімін тәрбиелейді. Көптілділікті дамытуда ерекше көңіл аударатын мәселе - баланың мінез-құлқының көпшіл де кең пейілді болуы. Мектептің ең негізгі міндеті - оқытуда балаға білім атаулының әліппесін үйретумен қоса, оның өмірдегі өз орынын жүйелі оқытуына көмектесу.

Мектепте көптілділікті дамытса ол жеткіншектердің өмірінде үлкен орын алады. Оқу қызметіндегі ол қылықтардың сырттай көріну дәрежесі әр түрлі болуы мүмкін. Жеткіншектер білімді, әділ, мейірімді, сабақтағы жұмысты ұйымдастыра білетін мұғалімдерді бағалайды. Мұғалім міндеті - оқу материалдарын қайталау арқылы мағынаны есте сақтауға үйрету болып табылады. Көптілділікті енгізу сананың дамуы баланың өз бетімен тәуелсіз талаптануын тудырады. Олар мектепте еңбек процесіне араласады, күнделікті өмірді бақылайды, ой-өрісі дамиды. Көптілділікті дамыту баланың мінезін тәрбиелеу, ықыласы мен қабілетін дамыту, мұқтаждары мен тілектерін қамтамасыз ету дұрыс педагогикалық ойларға негізделеді. Осы ерекшеліктерді есепке ала отырып, тәрбие жұмысын тиімді етіп ұйымдастырады. Көптілділікті оқытуда оқушылар қоғамға пайдалы істерге ұжымшыл, жолдастық, достық сезімге бай, кітап оқуға, кинофильмдерге көруге ынталы, спортты ұнатады. Көптілділікті оқыту ол жұмыстағы негізгі педагогикалық идеал баланың іс-әрекетте жетістікке жетуіне жағдай жасау. Көптілділікті енгізуде баламен жеке жұмыс жүргізу, әдептілік сақтап, педагогикалық шыдамдылық, ұстамдылық көрсету жеткіншектің қалыптасуына тікелей ықпал етеді. Көптілділікті оқытудың аса маңызды міндеттері - мамандық таңдау, еңбек пен қоғамдық-саяси қызметке даярлану, өз отбасын құруға әзірлену. Өзара байланысты бұл міндеттердің жүзеге асырылуы белгілі бір уақытты талап етеді. Көптілділікті оқытуда мұғалім балалардың жеке ерекшеліктерін жете білуі қажет. Оқушылардың дербес қабілеттерінің дамуы жеке адамның табиғи мүмкіншіліктеріне байланысты. Әрбір адамның қасиеттерін қалыптастыру мен дербес ерекшеліктерін дамытуда жан-жақты және үйлесімді тәрбиелейді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Жаминова Р.Ж. Модульдік оқыту технологиясын қолдана балалардың тілдік құзыреттілігін қалыптастыру. // Мұғалімнің кәсіби дамуы: дәстүрлері мен өзгерістер. II халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция. II том. Астана-2012 ж. 115-120 б.
2. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению, 2-е изд. – М.: Просвещение, 1991. – 116 б.
3. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. – М.: Слово/Slovo, 2008. С– 264-270
4. <http://www.surak-zhauap.kz/>

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДА ҮШТІЛДІЛІКТІ ҚОЛДАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

*Нургалиева Сара Дюсембаевна,
«ӨРЛЕУ» БАҰО АҚ Ф «Павлодар облысы бойынша
ПҚБАИ аға оқытушысы,
Агжанова Рида Рысбековна,
Павлодар қаласының №48 сәбилер бақшаның тәрбиешісі*

Аңдатпа

Мақалада мектепке дейінгі ұйымда көптілдік ортаны құру арқылы мектеп жасына дейінгі балалардың тілдік құзыреттілігін қалыптастыру мәселесі әдістемелік тұрғыда қарастырылады. Педагог-психологтер мен әдіскер-ғалымдардың құнды ой пікірлері талданып, оны мектепке дейінгі ұйымда оқу іс-әрекетінде көптілділікті пайдаланудың әдістемесі беріледі.

Түйінді сөздер: билингвалды білім, коммуникативтік құзыреттілік, тілдік орта, педагогикалық тәжірибе.

Аннотация

В статье рассматриваются методические пути формирования коммуникативных компетенций детей дошкольного возраста посредством использования полиязычной среды. Рассматриваются труды ученых педагогов и методистов, предлагаются методы использования билингвального компонента для развития коммуникативных компетенций у детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: билингвальное обучение, коммуникативные компетенции, речевая среда, педагогическая практика.

Abstract

The article discusses the methodological ways of formation of communicative competence of preschool children through the use of multilingual environment. It examines works of scientists, teachers and methodologists, the methods use a bilingual component for the development of communicative competence of preschool children.

Keywords: bilingualism educating, communicative competences, speech environment, pedagogical experience

Көптілділікті жаңарту үдерісін мектепке дейінгі жастан бастау керек, өйткені дамудың осы кезеңінде жеке тұлғаның қалыптасуының негізі қаланады. [1]

Мектеп жасына дейінгі балалардың тілдік сауаттылығының өзектілігі экономикалық, мәдени және саяси салалардағы жалпыға ортақ әлемдік ықпалдастыққа беталыста анықталады. Қазіргі еңбек нарығы маманнан әлеуметтік – саяси, көпмәдениетті, коммуникативті, ақпараттық құзыреттіліктерді меңгеруді талап етеді.

Көптілділік құзыреттілігі жеке тұлғаның әлеуметтік мәдени және кәсіби салалардағы сәтті іске асуына себепші болады, өркениетті диалог негізінде адамдық және іскерлік қатынасты құруға мүмкіндік береді.

Әлемнің, тілдердің, мәдениеттердің сан алуандығы қазіргі кезде мәдени аралық қарым-қатынас философиясын анықтайды. Сонымен қатар тілдің сан алуандығы мәдени мұраның айрықша құнды бөлігі ретінде қарастырылады.

Мектепке дейінгі педагогиканың теориялық және практикалық мақсаты – жас ұрпақтың ой - өрісін, сана сезімін кеңейте отырып, өмірге қажетті білім - дағдыларға

үйрету. Сол себепті педагогика мен «Мектепке дейінгі тәрбие беру және оқыту бағдарламасында» сәбидің тілін дамыту, ауызекі сөйлеуге үйрету үш тілді қатар меңгеру, үйренгенін күнделікті өмірде пайдалана білуге жаттықтырып отыру ісіне назар аударады. Өйткені, баланың айналадағы өмірді танып, білудегі басты жәрдемшісі – тіл болып табылады. Ал тілдің дамуы оның сана - сезімін, ой - өрісін жетіле түсуіне негіз болады.

Мемлекеттік тіл рухани және ұлттық бірліктің негізгі басымдығымен анықталған. Оны меңгеру, мектепке дейінгі жастан басталатын қоғамдық өмірге белсене араласатын және жеке бәсекеге қабілеттілікті анықтайтын, ынталандырушы, әрбір Қазақстан азаматының борышы және міндеті

Мектепке дейінгі жаста үш тілді меңгеру баланың тікелей қабылдауымен, өзге тілді адамдармен ашық қарым-қатынас жасаумен байланысты.

Мектеп жасына дейінгі бала оған екінші тілді білу не үшін керек екенін түсінбейді. Балалардың мотивациясы «осында және қазір» ұстанымы бойынша әрекет етеді, яғни бала алыс мақсат қоймайды. Сондықтан екінші тілді меңгеру процесі баланың ересектермен және басқа балалармен қарым-қатынасындағы тұлғалық, танымдық, ойын іс-әрекеті қажеттіліктерін қанағаттандыру барысында құрылады.

Осы мақсаттағы қарым-қатынас баланың тілдік ортаға тікелей қатысуымен жүргізілуі керек. Бірлескен іс-әрекет қуану, ересектермен, құрдастарымен ынтымақтасу, олармен қарым-қатынасына қанағаттану негізінде қалыптасады.

«Қатынас» білім саласы құрылымының әрекеті әр түрлі өзара байланыстағы сөйлеу жұмысының, сөздікті жетілдіру және жандандыру, грамматикалық сөйлеу тіркесін қалыптастыру, дыбыстық сөйлеу мәдениетін және т.с.с. тарауының процессі ретінде белгіленеді. Осы кезеңде, мектепке дейінгі жаста, байланысты монолог сөзін дамыту негізгі мақсат болып табылады. [2]

Оқытылудағы тілдердің дұрыс айтылуын қалыптастыру барысында есту қабілеті және фонематикалық қабылдау, сөйлеу аппаратының моторикасы, яғни сөйлеу мүшелерінің қозғалғыштығының айырықша мәнділігі бар. Екітілде айтылуын қалыптастыруға фонематикалық есту қабілеті міндетті шарт болып табылады.

Мектеп жасына дейінгі балалардың фонематикалық қабылдау қабілеті өте жоғары деңгейде дамитындығы байқалады; олар дыбыстарды дұрыс айтып, олардың жіңішке және сараланған дыбыстар, сөз түрлері мен жеке дыбыстарды қалыптастырады.

Сараланған дыбысты қабылдау қабілеті акустикалық және артикуляциялық дағдыларды дамыту барысында қалыптасады.

Үштілдік компонентті қолдану барысында дыбыс шығару біртіндеп қалыптасады. Олар 3 кезең арқылы өтеді:

- 1) артикуляциялық аппаратты дайындау;
- 2) тұйықталған дыбыстың айтылуын нақтылау;
- 3) буындарда, сөздерде және фразалық сөйлеуде буындарды бекіту.

Барлық балалар игеруге міндетті негізгі лексикалық қормен қатар игерілетін белгілі рецептивті лексиканың көлемі: күнделікті әдетті айтылатын сөздер, ұйқастырмаларда және тыңдалымға арналған мәтіндерде кездесетін лексика.

Жаңа сөздерді саралап айтуды жөндеу, тек таза сөйлеу және жаңылтпаштарды қолдану арқылы жүзеге асады. [3]

Сөйлеудің дұрыс ырғағы мен екпінін қалыптастыруда сөйлеу тынысы ерекше орын алады. Сөйлеу тынысы тыныстық гимнастиканың барысында дамиы. Тыныс гимнастикасында әр түрлі сюжетті жаттығулар қолданылады: («Сағат» «Ұшақ» «Сорап» және т.б.). Тыныс гимнастикасы әр түрлі ойын жаттығулар түрінде өтеді. Балалар мақта шарларын, қағаз сызықшаларын, шарларды үрлейді, сабын көпіршіктерін жібереді және т.б.

Көптілді қолдану барысында келесі ерекшеліктерді ескеру қажет:
- оқытудағы тілдердің сөз әрекетін белсенді түсіну және айту процессі ретінде қалыптасуы керек;

- оқыту әдістемесі қызмет принципіне (қолда бар қызығушылық, қойылған мақсатқа сәйкес теңбе-тең тәсілдер мен мақсаттарды қолдану) негізделуі керек;
- қарапайым пікір айту машықтарын қалыптастыру үшін сөз таңдау, оның өзгеруі, сәйкес ойын жеткізу сөйлемдерін таңдау қажет;
- мектеп жасына дейінгі балаларды сөйлеу жағдайындағы бағытталу машықтары және оқытылып жатқан тілдегі қарым-қатынасқа оқыту қажет.

Жаңа сөздерді сөйлеуде пайдалану кезінде оларды игеру және қарым-қатынас жасау тек белгілі сөздік қордың жинақталуы мен есте сақталу жағдайында ғана мүмкін.

Сөздік жұмысы екі тілде оқытудың алғашқы кезеңінде басым болып табылады, себебі тілдерді тәжірибеде игеру алдын ала бейтарап сөздікті жинақтаусыз мүмкін емес. Белсенді сөздікке жаңа сөздерді енгізу: ойыншықтар, нақ пішін, табиғи заттар, сюжеттік суреттер, фотосурет, сызбаларға сүйене отырып, бейнелерді көру нәтижелі болып табылады. Жаңа сөздердің айтылуы мінсіз, айқын, ашық болуы тиіс. Меңгерудегі тілге енгізілетін жаңалықтар келесі кезеңдерден өту қажет: педагогтің үлгісіне сүйене отырып жаңадан естіген сөздерді елестетіп қалыптастыра білу; сөйлеу кезінде оларды тану және түсіну.

Мағыналы мәтінді, тақпақтар, өтірік өлеңдер, санамақтардың екпін мен мәнерлеп айтылуына аса назар аудару қажет.

Айтылу жағынан сөйлеуін жетілдіру, есту ықыласын дамыту, есту арқылы сөйлеуін жетілдіру үшін мынадай әр түрлі тәсілдер қолданылады:

- оқыту тіліндегі педагогтың үлгісіне қарап дыбыс және сөздерді дұрыс айту;
- драматизациялауда кейіпкердің дауысын келтіру барысында дұрыс екпінді қолдану;
- тілдік белсенділігін арттыру үшін сұрақтарды дұрыс қою;
- сөйлемдерді әр түрлі екпінмен (куана, ренжулі, немқұрайлы) айту бойынша шығармашылық тапсырмалар;
- жеке сөздер, сөйлем, логикалық екпін қоюлары, дауыс ырғағын және күшін өзгертуді (қосылып, жекеше) қайталау үшін жаттығулар;

Жаттау немесе жатқа оқу кең қолданылады (ертеңгілікте орындау, сәбилердің алдында көңіл көтеру, туыстардың сыйлығына және т.б.). Осы жаттығулар баланың күш-қуатын жұмылдырады, әрі басқа тілде өз қалауынша айтуға ықыласын арттырады.

Мектепке дейінгі жастағы үлкен балалардың мәнерлеп сөйлеуі әр түрлі болып қалыптасады, сондықтан ұйымдастырылған оқыту қызметінде бірнеше қатар әдіс-тәсілдер қолданады.

Мектеп жасына дейінгі баланың қабылдау ерекшеліктерін ескере отырып, педагогтен жеңілдеткен түрде еске сақтау тәсілдерін қолдану талап етіледі. Балалармен лексикалық мәліметті нақты бекіту үшін, оны бірнеше рет қайталау қажет. Баланың сөздік қорын толықтыру үшін, қайталау барысында тек белгілі ғана емес, жаңа лексиканы пайдалану қажет.

Бастапқы кезеңде орыс тілінде оқытылып жатқан топтардың қазақ тілін оқыту барысында лексикалық, грамматикалық және фонетикалық дағдыны қалыптастыруына үлкен назар аудару қажет. Осы дағдылар болмаса сөйлеу өнері айтарлықтай сапалы болмайды, балалар дұрыс айтуды және оқытудағы тілдердің сөйлеу қалыптылығын сақтай алмайды.

Күнделікті, әртүрлі тұрмыстық жағдайда ұйымдастырылған оқу қызметі процессінде және дидактикалық ойын барысында өздігінен әртүрлі сөздіктерді қолдануда жүзеге асады. Маңызды тілдесуді ұйымдастыруды, балалардың сөйлеуге назарын аудару, сөздік қорына, баланың жинақталған сөз құрамы байлығын пайдалану педагогтің рөлі болып табылады. Театр әрекеті, сүйікті ертегілердің ерекше үзінділерін сахналау, кейіпкерлер диалогін пайдалану орыс және ағылшын тілдерін үйренуді белсендіруге, грамматикалық құрылымды және жүйелі сөздің дамуына мүмкіндік туғызады.

Мектепке дейінгі жастағы баламен тілдерді үйрену барысында үш тілді қатар меңгеру жағдайында дыбыс мәдениетін меңгеру – балалардың белсенді сөздік қорын толықтыру барысын анағұрлым қарқындатады, тіл байланысын кеңейтеді. Үш тілді қатар дамытудағы жұмысты дұрыс ұйымдастыру және дұрыс жоспарлау үшін балалардың сөйлеу мүмкіндіктерін дамыту мен байытудың жалпы жағдайын анық білу кажет.

Ана тілінің ерекшеліктерін есепке ала өзге тілдерді оқыту кезіндегі коммуникативтік, когнитивтік және функциональдық тәсілдер бірлігі тілдерді оқытудың қазіргі теориясы мен әдістемесі келешегі зор бағыт интегративтік тәсілді қарастыруға мүмкіндік береді

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасында тілдерді дамыту мен қолданудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы - Астана, 2016.
2. Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті «Мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқыту» білім стандарты - Астана, 2016.
3. Бабинская П. К. Практический курс методики преподавания иностранного языка: английский, немецкий, французский. - Минск: 2003.

ЭФФЕКТИВНЫЕ ПРИЕМЫ ВНЕДРЕНИЯ ПОЛИЯЗЫЧИЯ НА УРОКАХ СРЕДНЕЙ ШКОЛЫ

*Орнекешова Карлыгаш Имангазыевна
Мангистауская область г.Жанаозен
методист истории
городского координационного центра образования*

В современном мире, полиязычном и мультикультурном, как никогда актуальна проблема сопряженности языков.

«Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, — неоднократно подчеркивал Президент, — население которой пользуется тремя языками. Это: казахский язык — государственный язык, русский язык — как язык межнационального общения и английский язык — язык успешной интеграции в глобальную экономику» [1].

- К проблеме внедрения трёхязычия можно относиться по-разному.

Надеюсь, мы без иронии относимся к решению этого вопроса, а ищем пути реализации языковой политики.

В настоящий момент в нашей стране реализуется поэтапный культурный проект «Триединство языков». И мы учителя имеем самое непосредственное отношение к реализации языковой политики Независимого Казахстана.

Современная языковая ситуация в Казахстане позволяет говорить о триединстве языков как о существенном факторе укрепления общественного согласия.

В широком смысле, современное полиязычное образование — это процесс воспитания полиязыковой личности на основе одновременного овладения несколькими языками как «фрагментом» социально значимого опыта человечества, воплощенного в языковых знаниях и умениях, языковой и речевой деятельности, а также в эмоционально-ценностном отношении к изучаемым языкам и культурам[3]. Для эффективной разработки стратегии и тактики реализации идей полиязычия в рамках новой парадигмы образования необходим системно-целостный подход, который предполагает целенаправленный,

организуемый, нормируемый триединый процесс обучения, воспитания, развития индивида как полиязыковой личности.

Поэтому каждый преподаватель старается ответственно подойти к подготовке урока, разработать его интересно, познавательно и занимательно. А сколько сейчас открылось возможностей разнообразить, украсить, творчески подойти к этому: тут тебе в помощь и Интернет, и различные презентации, и творчество как коллективное и заимствованное у других, так и собственное. Есть желание, и преподаватель будет создавать, воплощать свои идеи, заинтересовывать своих учащихся. Постоянное увеличение объема знаний, быстрое устаревание имеющихся сведений, необходимость ориентироваться во все возрастающем потоке информации заставляют нас искать источник новых знаний непосредственно внутри системы образования. Изучение предмета история на русском языке в казахской школе как иностранного носит немаловажный характер, так как в Казахстане ведется политика трехязычия. «Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, население которой пользуется тремя языками. Это: казахский язык – государственный язык, русский язык – как язык межнационального общения и английский язык – язык успешной интеграции в глобальную экономику», – сказал Президент. Иными словами, идею триединства выражает простая и понятная формула: развиваем государственный язык, поддерживаем русский и изучаем английский. Инновационный подход к обучению позволяет так организовать учебный процесс, что на каждом занятии, как говорил Цицерон, «зажгутся глаза слушающего о глаза говорящего». Определение «инновация» как педагогический критерий встречается часто и сводится, как правило, к понятию «новшество», «новизна». Актуальность инновационного обучения состоит в следующем[4]:

- соответствие концепции гуманизации образования;
- преодоление формализма, авторитарного стиля в системе преподавания;
- использование личностно-ориентированного обучения;
- поиск условий для раскрытия творческого потенциала обучающегося;
- самостоятельной творческой деятельности.

В основе инновационного обучения лежат следующие технологии:

- развивающее обучение;
- проблемное обучение;
- развитие критического мышления;
- дифференцированный подход к обучению;
- создание ситуации успеха на уроке.

Основными принципами инновационного обучения являются:

- креативность (ориентация на творчество);
- усвоение знаний в системе;
- нетрадиционные формы уроков;
- использование наглядности.

При использовании инновационных технологий в обучении языка, также и других предметов успешно применяются следующие приемы[4]:

- ассоциативный ряд;
- опорный конспект;
- ИНСЕРТ (интерактивная система записи для эффективного чтения и размышления);
- мозговая атака;
- групповая дискуссия;
- кластеры;
- синквейн;
- ключевые термины;
- дидактическая игра;
- работа с тестами;

- нетрадиционные формы домашнего задания.

Отсюда, для повышения качества обучения необходимо внедрять в процесс обучения прогрессивные педагогические технологии.

Применение новых технологий в обучении предмета истории в казахской школе на русском языке, то есть введение терминологии на русском языке и на английском языке обусловлено реалиями сегодняшнего дня. Современный урок невозможно представить без использования информационно коммуникационных технологий. С использованием информационно — коммуникационных технологий изучение информатики во многом сейчас продвинулось на много ступеней вперед, сделало огромные шаги в сторону качественного улучшения.

Полиязычие для меня — не только высокая цель, поставленная нашим Президентом, и к которой каждый должен стремиться. Понятие «полиязычие» для меня как для педагога наполнено ещё и некоторыми аспектами профессионального плана. А именно:

- осуществление межпредметных связей на уроках, интегрирование;
- расширение кругозора учащихся и культурное взаимообогащение путем овладения тремя языками,
- воспитание толерантности и интернационализма.

Моя задача на начальном этапе работы над развитием полиязычия — показать детям, что языки, хоть и в ограниченных временем урока пределах, могут быть средством общения и передачи информации. У учащихся среднего звена очень силен мотив любознательности к языкам, велико желание общаться друг с другом. И я убеждена, что использовать эту их психологическую особенность при обучении языкам можно и нужно. Первый шаг в этом направлении -диалоги и полилоги «Приветствие», « Знакомство».

Таким образом получается несколько вариантов полилогов.

Қайырлы таң!

Good morning!

Доброе утро!

Отбор текстового полиязычного материала для учащихся среднего звена можно осуществлять по таким критериям, как:

-доступность с точки зрения языковых средств,

— актуальность проблематики с позиций общечеловеческих ценностей и с точки зрения проблем современности, соответствие речевому и жизненному опыту учащихся.

В ежегодном Послании Президента Республики Казахстан — Лидера нации Нурсултана Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства» отмечена необходимость полиязычного обучения, активного внедрения иностранных языков в казахстанскую действительность, поскольку «Трёхязычие должно поощряться на государственном уровне. Кроме того, обучение на трёх языках, и, как следствие, владение ими практически в совершенстве, будет способствовать приобщению к культуре и традициям разных народов. А это есть ни что иное как формирование полиязыковой личности, активного носителя нескольких языков»[2].

Список использованной литературы:

1. Концепция развития образования Республики Казахстан до 2015 года.
2. Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева « Социально-экономическая модернизация- главный вектор развития Казахстана».- Астана, 2012.
3. Никишина И.В. Инновационная деятельность современного педагога. Волгоград: Учитель, 2007.
4. Полат Е.С., Бухаркина М.Ю., Моисеева М.В., Петров А.Е. Новые педагогические технологии в системе образования. — М.: Академия, 2000.

ВНЕДРЕНИЕ ПОЛИЯЗЫЧИЯ В НАЧАЛЬНУЮ ШКОЛУ

*Орнекешова Акзауреш
Мангистауская область город Жанаозен
учитель начальных классов начальной
школы №16 образования*

Народ будет мудр в воспитании потомства, заботясь о
его здоровье, образовании и мировоззрении...
Будет одинаково хорошо владеть казахским, русским и
английским языками...
Он будет патриотом своей страны, известной и
уважаемой во всем мире.

Н.А.Назарбаев

Современное казахстанское общество сегодня характеризуется общественной модернизацией и стремлением к мировым интеграционным процессам, где ведущую позицию в процессе модернизации занимает образование. Известно, что только то общество может успешно развиваться и гармонично вписаться в ряд ведущих стран мира, которое сумеет создать для своих граждан достойные условия приобретения качественного и современного образования[1].

Современный человек сегодня характеризуется как личность, свободно владеющая двумя и более языками, осознающая принадлежность к собственной национальной культуре, понимающая и уважающая самобытность культуры собеседника, умеющая участвовать в межкультурном диалоге. Потребность нашего общества в овладении иностранными языками растет день за днем.

«Казахстан в современном мире должен восприниматься как высокообразованная страна, население которой пользуется тремя языками. Это казахский язык - государственный язык, русский язык как язык национального общения, английский язык - язык успешной интеграции в глобальную экономику»[2], - эти слова Президента страны Н.А.Назарбаева по сути явились одной из основных задач для современного казахстанского образования, которое должно стать конкурентоспособным, качественным, таким, чтобы выпускники школ могли продолжить обучение в зарубежных вузах.

Итак, язык рассматривается, как фактор культуры, во-первых, потому что он является ее составной частью которую мы наследуем от наших предков; во-вторых, язык - основной инструмент, посредством которой мы усваиваем культуру; в-третьих, это важнейшее из всех явлений культурного порядка. Являясь составной частью культуры и его орудием, он выражает специфические черты национальной ментальности, открывает механизмы области сознания. Язык - это объективная реальность. Язык таков, каким является общество. Оно изменилось. Во многом - под влиянием средств массовой информации, интенсивно использующих все блага высоких технологий. Здесь уместно будет предположить, что зеркало состояния языка - зеркало коммуникативной возможности языка или в письменной форме[3]. Язык явление социальное, а не индивидуальное.

Начальная школа – это начало всех начал. Главная цель, стоящая перед учителями и учениками школы, - это развитие поликультурной личности, знающей обычаи и традиции своего народа, владеющей несколькими языками, способной осуществлять коммуникативно -деятельностные операции на трёх языках во всех ситуациях, стремящийся к саморазвитию и самосовершенствованию. В практике на

уроках можно использовать мнемоническое запоминание[3]. Мнемоническое запоминание похоже на образное конспектирование: запоминается самое важное и в виде зрительных образов. К приемам мнемонических техник, применяемые мною.

1.Образование смысловых фраз из начальных букв запоминаемой информации

2.Рифмовка

Запоминание длинных терминов или иностранных слов с помощью созвучных.

Нахождение ярких необычных ассоциаций (картинки, фразы), которые соединяются с запоминаемой информацией

-Для запоминания иностранного слова нужно подобрать к нему созвучное слово на русском языке. Также необходимо составить небольшой сюжет из слова-созвучия и перевода. Например: слон на английском - Элефант, по-казахски слон будет піл, созвучное ему на русском языке слово – пил . Составим предложение: Слон Элефант пил.

Можно запоминать и отдельные слова. Всегда нужно начинать с русского слова. Русские слова нам роднее и не вызывают неопределенности в их понимании.

Язык, прежде всего, является средством, при помощи которого человек получает сведения о материальной и духовной культуре общества, что лежит в бытие человека в культуре. Культура устанавливает место человека в системе общественного производства, распределения и потребления материальных ценностей. Так, развитие рыночной экономики, конкуренции, бизнеса, торговли, реорганизация системы сервиса в направлении к клиенту, потребителю ведут к диалогизации общения, увеличению роли диалога в общении. Формируются подязык делового общения, система деловой документации, устные и письменные деловые речевые шаблоны, деловой речевой этикет. Уровень развития языка, его удельный вес в жизни страны, мира того народа, который говорит на нем, определяют сферу распространения языка и объем выполняемых им функций. Наиболее употребительны на земном шаре языки международного общения, официальные языки Организации Объединенных Наций. Значительную сферу распространения имеют языки межнационального общения в рамках одного многонационального государства, например, русский язык в странах СНГ.

Главная цель, стоящая перед учителями и учениками школы, – это развитие поликультурной личности, способной на социальное и профессиональное самоопределение, знающей историю и традиции своего народа, владеющей несколькими языками, способной осуществлять коммуникативно-деятельностные операции на трех языках во всех ситуациях, стремящейся к саморазвитию и самосовершенствованию.

Важнейшей из проблем полиязычного образования является качественная подготовка педагогических кадров , поэтому в школах района внедряются интегрированные уроки и внеклассные мероприятия , традиционно на казахском и русском языках проводятся педагогические советы, совещания при директоре, методические советы и заседания методических объединений. На сегодняшний день в школах нашего района осуществляется раннее обучение английскому языку, а также его углубленное изучение в старших классах. Обучение осуществляется по учебникам нового поколения. Опыт показывает, что раннее и углубленное изучение иностранного языка в школе, особенно в свете перехода школы на 12-летнее образование, где речь идёт о профильной подготовке, целесообразно. Раннее обучение английскому языку - одна из ступеней в развитии полиязычной личности[2]. Для творческого сотрудничества учителей начальных классов по изучению передового педагогического опыта с использованием активных форм урочной деятельности и совершенствования форм, методов и средств обучения в

городе проводятся практические семинары учителей начальных классов с введением полиязычия.

Одной из ценностей и главных преимуществ нашей страны является многонациональность и многоязычие, поэтому важно начинать с начальной школы. Государственным языком, согласно нашей Конституции, является казахский, наравне с ним в государственной структуре употребляется и русский и для поднятия уровня образования до международного стандарта необходимо знание иностранных языков, поэтому проведение таких семинаров помогают в решении этих задач.

Главная цель, стоящая перед учителями и учениками школы, – это развитие поликультурной личности, способной на социальное и профессиональное самоопределение, знающей историю и традиции своего народа, владеющей несколькими языками, способной осуществлять коммуникативно-деятельностные операции на трех языках во всех ситуациях, стремящейся к саморазвитию и самосовершенствованию.

Владение казахским, русским и иностранным языками становится в современном обществе неотъемлемым компонентом личной и профессиональной деятельности человека. Все это в целом вызывает потребность в большом количестве граждан, практически и профессионально владеющих несколькими языками и получающих в связи с этим реальные шансы занять в обществе более престижное как в социальном, так и в профессиональном положении. Разумное, грамотное и правильное внедрение трехязычия даст возможность нашим детям наших школ быть коммуникативно-адаптированными в любой среде[2].

Список использованной литературы:

1. Закон РК «Об образовании» от 07.06.1999 № 389 - Алматы: Юрист, 2007.
2. Послание Президента Республики Казахстан-Лидера нации Н.А. Назарбаева народу Казахстана « Стратегия « Казахстан -2050».- Астана, 2013.
- 3.Полат Е.С., Бухаркина М.Ю., Моисеева М.В., Петров А.Е. Новые педагогические технологии в системе образования. — М.: Академия, 2000.

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОЙ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА ИНТЕГРИРОВАННЫХ УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

*Сейданова Дина Абдыжалеловна
ст.преподаватель Ф АО «НЦПК «Өрлеу»
ИПК ПР по Жамбылской области
Серкебекова Эльмира Мейрамбековна
учитель английского языка
школы-гимназии Сарыкемер
Байзакского района Жамбылской области*

Среди многих требований, предъявляемых к современному уроку, существует необходимость повышать эффективность учебной деятельности школьников. Важно продумать такие способы её организации, которые обеспечивали бы высокую познавательную активность учащихся. Репродуктивная деятельность учащихся направлена на заучивание и воспроизведение знаний и умений. В основе творческой познавательной деятельности лежит процесс преобразования усвоенных знаний, оперирование умениями в новой ситуации, поиск ответа на поставленную проблему. Самый высокий уровень творчества учащихся достигается тогда, когда они самостоятельно ставят проблему и находят пути её решения. Задача учителя – научить

учащихся учебной деятельности вначале по образцу, а затем применению умений в новой ситуации. При этом следует добиваться постепенного возрастания уровня творчества, перехода от репродуктивной к творческой деятельности, находить их оптимальное соотношение.

На первых этапах обучения предметам естественного цикла преобладает репродуктивный характер познавательной деятельности учащихся. По мере овладения понятиями, создания необходимой базы знаний для их дальнейшего использования, вооружения школьников учебными умениями возрастают возможности для включения их в творческую деятельность.

Одним из путей развития творчества в процессе обучения в школе являются, на наш взгляд, интегрированные уроки. Это эффективная форма реализации межпредметных связей при изучении комплексной проблемы, требующей синтеза знаний из разных наук.

Специфика таких уроков состоит в том, что чаще всего они проводятся учителями двух или нескольких предметов. Подготовка урока идет совместно, заранее определяется объем и глубина раскрытия материала, последовательность его изучения. Часто таким урокам предшествуют домашние задания с использованием знаний двух или трех предметов.

Интегрированным урокам присущи значительные педагогические возможности. Здесь учащиеся получают глубокие разносторонние знания об объектах изучения, используя информацию из различных предметов, по-новому осмысливают события, явления. Все это стимулирует аналитико-синтетическую деятельность учащихся, развивает потребность в системном подходе к объекту познания, формирует умения анализировать и сравнивать сложные процессы и явления объективной действительности. Благодаря этому достигается целостное восприятие действительности как необходимая предпосылка формирования научного мировоззрения.

Приведём несколько примеров интегрированных уроков: “Человек и окружающая среда” – уроки географии, биологии и английского языка; “Путешествие в Африку” – урок английского языка и географии.

Проводя подобные уроки можно убедиться, что творчество учащихся активизируется даже в период подготовки урока. Материал усваивается глубже, поскольку установлены связи между процессами и явлениями. Знания приобретают осознанность, гибкость. Развиваются исследовательские навыки, учащиеся учатся принимать самостоятельные решения, активно участвуя в обсуждении проблемы.

Активизируется познавательная деятельность учащихся, так как большинство интегрированных уроков включает в себя элементы проблемного обучения. Считается, что проблемный характер обучения формирует у ученика противоречие между знанием и незнанием и вызывает у него потребность в активном восприятии и осмыслении нового учебного материала. Проблемное обучение является эффективным способом повышения интереса учащихся к урокам [1; с.56-57].

В связи с этим педагог должен владеть методами проблемного обучения, быть квалифицированным консультантом для учащихся. Учащиеся на интегрированных уроках являются активными участниками учебного процесса, пытаются сами анализировать информацию при подготовке к уроку и во время его, выявляют проблемы, вырабатывают возможные пути решения поставленных задач.

Мы считаем, что для творческой учебной деятельности учащимся необходимо овладеть рядом сложных умений: анализировать исходную ситуацию, выделять проблему, выдвигать гипотезу, делать выводы. Умение самостоятельно обнаружить проблему позволяет глубже проникать в сущность явлений. Перечисленные умения необходимо последовательно развивать, широкие возможности для этого предоставляют интегрированные уроки.

Поскольку на интегрированных уроках групповая форма работы является главной, ученики приобретают навыки конструктивного общения, стремятся проявить

индивидуальные способности. Каждый участник группы имеет возможность высказывать свою точку зрения. Ученик – руководитель группы приобретает и развивает навыки организатора деятельности коллектива. В классе развиваются отношения сотрудничества и взаимопомощи.

Эффективность обучения зависит от качества общения учителя с учащимися. Здесь очень важно учесть возрастные психологические особенности детей.

Например, характерными особенностями учащихся среднего школьного возраста наряду с повышением уровня самостоятельности в поиске и усвоении знаний [2; с.258] являются неумение связывать восприятие окружающей жизни с учебным материалом, специфическая избирательность внимания. Интересные уроки увлекают подростков, и они могут долго сосредоточиваться на одном материале или явлении. Но лёгкая возбудимость часто становится причиной непроизвольного переключения внимания. Поэтому оправдывает себя такая организация учебно-воспитательного процесса, когда у подростков нет ни желания, ни времени, ни возможности отвлекаться на посторонние дела [3; с.115]. Следовательно, эффективность обучения зависит от организации урока, стимулирующей познавательную деятельность, и повышается в условиях познавательной напряжённости.

В групповом методе работы особое место отводится одаренным детям. Только они могут играть роль самого главного в группе, который руководит всей работой и в ответе за результат, за исходный продукт.

В моей работе накоплен определенный опыт по развитию творческих способностей учащихся на уроках английского языка и во внеурочное время.

На протяжении нескольких лет я, как учитель предметник, активно с интересом для себя, работаю в этом направлении, которые дают возможности для проведения целенаправленной работы по развитию интеллектуального и творческого потенциала ребенка, разработаны и реализуются программы кружков английского языка. Мы создаем условия, для выявления способностей каждого ребенка, через подготовку к участию в школьных, городских турах предметных олимпиад, в международном конкурсе «British Bulldog».

Интегрированные уроки – необычные по замыслу, организации, методике проведения – больше нравятся учащимся, чем традиционные учебные занятия, поэтому практиковать такие уроки следует всем учителям. Но они не могут стать главной формой работы из-за неизбежно возникающей при этом проблемы недостатка времени на подготовку, перегрузки учащихся и педагогов. Эффективность интегрированных уроков в большой степени зависит от высококачественной предварительной подготовки.

Таким образом, для эффективного проведения интегрированных уроков необходимы следующие условия:

- правильное определение объекта изучения, тщательный отбор содержания урока;
- высокие профессиональные качества педагогов, обеспечивающие творческое сотрудничество учителей и учащихся при подготовке урока;
- включение самообразования учащихся в учебный процесс;
- использование методов проблемного обучения, активизация мыслительной деятельности учащихся на всех этапах урока;
- продуманное сочетание индивидуальных и групповых форм работы;
- обязательный учет возрастных психологических особенностей обучающихся.

Внеурочная работа так же способствует выявлению и развитию способных, талантливых детей, развитию коммуникативных навыков и умений.

На предметной неделе иностранного языка проводятся разные мероприятия:

- конкурсы,
- КВНы ,
- викторины.

Таким образом, формируются и развиваются способности, необходимые для общения, сотрудничества на иностранном языке в различных сферах. Большое значение в повышении мотивации изучения иностранного языка имеют различные праздники, вечера, проводятся концерты и вечера, посвященные английским праздникам.

Библиография

1. Андреева Е.Ю. Проблемное обучение в географии / Е.Ю.Андреева //География в школе. – 1999. - №7. – С.56-58.
- 2.Петренко Л. Не простое сложение, а взаимопроникновение / Л.Петренко, О.Дубровская // Граждановедение (приложение к "Учительской газете"). – 2002. - №5. – 31.01.2002.
- 3.Немов Р.С. Психология: Учеб. пособие для учащихся пед. училищ, студентов пед. ин-тов и работников системы подготовки, повышения квалификации и переподготовки пед. Кадров / Р.С.Немов. – М.: Просвещение, 1990. – 301 с.

ПРЕДМЕТНО-ЯЗЫКОВОЕ ИНТЕГРИРОВАННОЕ ОБУЧЕНИЕ КАК МЕТОД РЕЗУЛЬТАТИВНОГО РАЗВИТИЯ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧАЩИХСЯ

*Айнабекова Зульфия Ахметовна,
старший преподаватель,
ФАО «Өрлеу» НЦПК» по
ЮКО ИПКПР, город Шымкент*

С 1сентября 2016 года Казахстан вступил в новую парадигму системы образования: переходит на компетентностно-ориентированное обновленное содержание среднего образования, направленное на активное внедрение в мировую образовательную арену. Этот процесс сопровождается существенными изменениями как в педагогической теории, так и в практике учебно-воспитательного процесса.

Главой государства Н.А. Назарбаевым в рамках четвертой институциональной реформы «Нация единого будущего» определены направления эффективной реализации полиязычного образования. Необходимость качественного владения иностранным языком выпускниками современной школы напрямую связана с темпами и уровнем развития науки и техники в мире, требующими свободного владения иностранными языками для более качественного и полноценного получения необходимых теоретических и практических знаний, умений и навыков.

В Казахстане эксперимент внедрения полиязыкового обучения в систему обучения общеобразовательных школ начала свою активную деятельность на базе 33 пилотных школ с 2007 года. В связи с этим особую актуальность приобретают вопросы подготовки кадрового обеспечения полиязычного обучения в школе, использования современных образовательных технологий обучению иностранным языкам.

Тогда одной из основных методик активизации применения языковых предметов как для изучения языков, так и как средство обучения других познаний, например, как предметов естественно-математического направления, стало погружение в язык. Понятие языкового погружения в широком смысле вышло из системы международного обучения CLIL.

Сегодня выпускники образовательных школ должны еще более гибко адаптироваться к изменяющимся социально-экономическим условиям, обладать самостоятельностью, оперировать значительными объемами научной информации, критически мыслить и генерировать идеи, успешно включаться в высокотехнологичные

производства. Одной из основных задач Государственной программы развития образования и науки Республики Казахстан на 2016 - 2019 годы [1] является обновление содержания среднего образования, которое требует разработку и реализацию программ развития систем образования, обеспечивающих поэтапный переход на компетентностно-ориентированную модель обучения. Одной из таких программ является «Дорожная карта развития трехязычного образования на 2015-2020 годы», из основных направлений которой выступает обучение естественно-математических предметов на английском языке. Речь идет об интегрированном обучении предметам «Информатика», «Физика», «Химия», «Биология», «Естествознание» и английскому языку.

Создаваемые в настоящее время системные педагогические технологии, ориентированные на познание, переживание и оценку осваиваемых знаний, на использование информационных технологий, является ответом на главные тенденции современного отечественного и зарубежного образования – гуманистическую направленность на развитие личности учащихся в процессе образования и усиление целостности формируемой картины мира.

В этом плане, для повышения уровня владения иностранным языком при ограниченном времени, отведенном на его изучение, одним из весьма успешно применяемых методов является предметно-языковое интегрированное обучение (Content and Language Integrated Learning), дающее возможность объединить изучение иностранного языка (в нашем случае – английского) и специального предмета. Таким образом расширить общеобразовательное пространство за счет функционального подхода к обучению английского языка.

Специфика данной методики заключается в том, что знание языка становится инструментом изучения содержания предмета. При этом внимание акцентируется как на содержании специальных текстов, так и на необходимой предметной терминологии. При этом язык интегрирован в программу обучения, а необходимость погружения в языковую среду для возможности обсуждения тематического материала значительно повышает мотивацию использования языка в контексте изучаемой темы.

Данная методика включает большую работу по стимулированию освоения знаний и развитию необходимых умений по предмету. Этому способствуют тщательно подобранные аутентичные учебные материалы для чтения специальных текстов не только для изучения конкретного предмета, но и для обучения языку: лексических и грамматических единиц и структур, всех видов речевой деятельности: чтению, говорению, письму и аудированию. Объем языкового материала, который учащиеся пропускают через себя в процессе работы, достаточно большой, словарный запас пополняется необходимой предметной терминологией. Учитель должен продумать предметное содержание занятий, согласовать со структурой учебного курса и, используя различные ресурсы, тщательно отобрать материал, который может дополнять или повторять уже изученное по конкретному предмету. Типы заданий разработаны по уровню сложности, построены с акцентом на предметное содержание, его понимание, проверку и последующее активное обсуждение.

При чтении данного фрагмента текста:

Basic principles of electrostatics are introduced in order to explain how objects become charged and to describe the effect of those charges on other objects in the neighboring surroundings. Charging methods, electric field lines and the importance of lightning rods on homes are among the topics discussed in this unit. - у учащегося есть возможность не только получить определенные знания по специальному предмету либо закрепить уже пройденное, но и усовершенствовать владение иностранным языком. На различных этапах работы с текстом внимание обучаемые фокусируется на специальной тематической лексике, на содержании текста, а затем на конкретном грамматическом материале.

В приведенном выше фрагменте можно рассмотреть следующие предметно-языковые единицы: electrostatics, in order to explain how objects, size, charged and to

describe, charging methods, lightning rod; словосочетания: basic principles of, become charged, in the neighboring surroundings, the importance of lightning rods on homes; академические единицы: introduced, to explain, to describe; функцию предлога of в английском языке, причастие I, сложное предложение, настоящее время (Present Simple Tense).

На этапах while- и post- reading включаем достаточное количество различных самостоятельных и творческих заданий (например, описать, сравнить, противопоставить, задать вопрос, высказать свою точку зрения, сделать презентацию...) по развитию умений устного и письменного общения обучаемых в образовательном и жизненном пространстве. Без этих умений учащимся в старших классах (например, в профильной школе – 11-12 классах) приходится сталкиваться с большими сложностями в ситуациях необходимого профессионального общения, им часто оказываются недоступны важные для них иноязычные информационные ресурсы. Устранению этих трудностей может способствовать также выполнение проблемных заданий (на основе специальных текстов), для решения которых учащиеся вынуждены активно использовать междисциплинарные знания. Эта многоплановая работа требует соответствующего руководства со стороны учителей-предметников, их творческого сотрудничества. Так как привлечение специалистов различных предметов к работе по проведению занятий на иностранном языке (профилизация преподавания) могло бы значительно повысить мотивацию учащихся к поисковой деятельности для работы в глобальном контексте и к более глубокому изучению специальных предметов и иностранного языка.

Предметно-языковое интегрированное обучение направлено на активное развитие мыслительных способностей учащихся, практического применения изученных средств английского языка для получения знаний по неязыковым предметам и дальнейшей профориентации. Вместе с тем, для эффективной социализации в современном поликультурном пространстве будущие выпускники общеобразовательной школы должны владеть и культурологическими знаниями. На интегрированных уроках также активно должны использоваться материалы по страноведению на основе лексико-тематических ресурсов. Эффективная работа со специальными текстами на английском языке помогает сформировать у учащихся необходимые лингвистические и коммуникативные компетенции на неродном языке и способствует продолжению развития их общенаучных знаний и умений по естественно-математическим предметам.

Учитывая, что предметно-языковое интегрированное обучение направлено на развитие языковых умений и предметных знаний, чаще всего такой урок рекомендуется основывать на четырехступенчатой схеме:

1. Обработка текста. Идеальный текст должен содержать иллюстрации для визуализации прочитанного. Работая с иностранным текстом, ученикам необходима структурная маркировка текста (нумерация строк, абзацы, заголовки, подзаголовки), что делает работу с текстом гораздо легче.

2. Осознание и организация полученных знаний. Тексты чаще всего представлены схематически, что помогает ученикам определить идею текста и представленную в нем информацию.

3. Языковое понимание текста. Ожидается, что ученики смогут передать идею текста своими собственными словами. Ученики могут пользоваться как простыми языковыми средствами так и более продвинутыми, здесь не должно существовать четкой градации какой лексикой пользоваться, но учителю все же необходимо обратить внимание учеников на определенные лексические единицы, подходящие по теме и предмету. Но учитель должен обращать внимание не только на какую-то специальную лексику, а так же на какие-то универсальные языковые единицы: фразовые глаголы, устойчивые выражения, степени сравнения, которые пригодятся вне зависимости от темы урока или предмета.

4. Задания для учеников должны зависеть от уровня обученности учеников, от цели и задач обучения, а так же от предпочтений или потребности учеников. Вот примерный список заданий при аудировании:

- Прослушайте и составьте диаграмму, таблицу, карту и т. д.
- Прослушайте и заполните таблицу.
- Прослушайте и найдите конкретную информацию (дата, место, время).
- Прослушайте и расставьте абзацы в правильном порядке.
- Прослушайте и определите, например кто говорит, где происходит действие и т. д.
- Прослушайте и определите порядок действий (например инструкция).
- Прослушайте и заполните пропуски в тексте.

Тексты должны быть предметно ориентированы, только в этом случае происходит развитие предметной и языковой компетенции.

Примерные задания «говорения»:

- Постановка проблемы: вопрос-ответ, термин-определение, часть-целое.
- Задания, где нужно заполнить пропуски, часто раздаются листы с вопросами.
- Задания на поиск конкретной информации.
- Игры, в которых нужно угадывать слова.
- Анкетирование класса.
- Задайте 20 вопросов по тексту, при этом существует наглядная схема различных видов вопросов.
- Устная презентация работы, подкрепленная визуальным рядом и т.п.

Предметно-языковое интегрированное обучение позволяет учителю в процессе деятельности активизировать долгосрочную память учащихся и полученные знания, которые во время занятия должны перейти из пассива в актив. Здесь один из основных принципов интегрированного обучения, принцип устойчивого обучения имеет первостепенное значение, так как учитель способствует как изучению предметного содержания, так и непосредственно второго и третьего/иностранного языков. Благодаря тому, что язык становится инструментом изучения содержания предмета, осуществляется целенаправленное погружение в языковую среду с применением предметной терминологии для возможности обсуждения специального тематического материала, что, в свою очередь, повышает как языковую, так и предметно-коммуникативную компетентность учащихся в контексте изучаемой темы.

При соблюдении данного принципа изучение языка становится более целенаправленным, так как язык используется для решения конкретных коммуникативных задач. Кроме того, обучающиеся имеют возможность лучше узнать и понять культуру изучаемого языка, что ведет к формированию социокультурной компетенции учащихся. Обучающийся пропускает через себя достаточно большой объем языкового материала, что представляет собой полноценное погружение в естественную языковую среду.

Необходимо также отметить то, что работа над различными темами позволяет выучить специфические термины, определенные языковые конструкции, что способствует пополнению словарного запаса обучающегося предметной терминологией и подготавливает его к дальнейшему изучению и применению полученных знаний и умений.

Таким образом, предметно-языковое интегрированное обучение является дополнительным средством для достижения образовательных целей и имеет положительные стороны как для изучения иностранного языка, так и неязыкового предмета. Безусловно, такое изучение не может полностью заменить изучение соответствующего предмета на родном языке, однако оно может существенно его дополнить. Поэтому учебный материал по предмету должен быть подобран на уровне

сложности чуть ниже актуального уровня знаний учащихся по данному предмету на родном языке.

При этом выбор учебных материалов зависит от структуры и специфики предмета. Задания по обработке текста должны быть построены с акцентом на предметное содержание, вовлекая учащихся в процесс понимания, обсуждения главной мысли текста и проверки. Задания должны показывать особенности лингвистических форм, отрабатывать умение в их создании и употреблении. А также задания должны стимулировать самостоятельную и творческую деятельность учащихся, чтобы при оценивании знаний учащихся использовать различные виды проверки и оценки. Все задания должны иметь, прежде всего, коммуникативную направленность, т.е. развивать навыки устного и письменного общения на английском языке.

Таким образом, в заключение следует отметить, что с точки зрения языкового компонента при предметно-языковом интегрированном методе обучения учитель-предметник должен быть способен преподнести свой предмет на иностранном языке. Универсальность учителя – вот основа предметно-языкового интегрированного метода обучения.

Библиографический список:

1. Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2016 - 2019 годы
2. План нации - 100 конкретных шагов.
3. Дорожная карта развития трехязычного образования на 2015-2020 годы
4. Coyle D., Hood P., Marsh D. CLIL: Content and Language Integrated Learning. – 2010. Cambridge: CambridgeUniversityPress.
5. CLIL: An Interview with Professor David Marsh, International House: Journal of Education and Development.
6. Dalton-Puffer, C. Discourse in Content and Language. – 2008. Integrated Learning, John Benjamin Publishing Company.

METHODOLOGY OF TEACHING SUBJECTS THROUGH CLIL

*Данабекова Айгерім Бақытқызы
«Өрлеу» БАҰО» АҚФ ОҚО бойынша ПҚБАИ аға оқытушысы*

Education is one of the utmost importance in Kazakhstan. For families and for the nation, education has been and remains a priority. We are all responsibly to the education that our generation learning at schools and the quality of education is one of the main factor on way of development of new era. We are all aware of the fact that world is rapidly changing. Twenty first century is the century of new technology and information. Who owns information – owns the world. Human beings are trying to satisfy to the needs of modern society which is developing day by day.

Kazakhstani educational system is also changing from last year. Updated Curriculum is introduced and already making huge differences in educational system. The importance of Updated Curriculum is that all the attention paid to the learners and traditional method of teaching replaced with effective learning and teaching method where learners make more progress by themselves.

Contemporary language learning and language use in the Republic of Kazakhstan is linked to the historical background of development of Kazakhstan's society. Kazakhstan has implemented the most liberal and unique language policy based on democratic values and the principles of tolerance and humanity. The study of international practice allows using

international expertise and research findings for the development of bilingual, multilingual education in the context of trilingual education policy in the Republic of Kazakhstan. The main international trends in teaching subjects in English for non-native speakers include Content and Language Integrated Learning (CLIL), language immersion programs. CLIL is a method of integrating content and language in the learning process: through the use of foreign language, learners study subject specific content, while improving language skills and motivation to study the subject matter. Why is CLIL important? Even with English as the main language, other languages are unlikely to disappear. With increased contact between countries, there will be an increase in the need for communicative skills in a second or third language. Languages will play a key role in curricula across countries. Attention needs to be given to the training of teachers and the development of frameworks and methods which will improve the quality of language education.

JSC "National Center for Professional Development "Orleu", developed with involvement of international and domestic experts - educational professional development courses program "Formation of Subject-Matter and Linguistic Competences of Teachers in the Context of Learning in Three Languages" for high school "Physics", "Chemistry", "Biology" and "Computer science" teachers, with a minimum A2 level of English language proficiency, according to Common European Framework of Reference (hereinafter – CEFR). Orleu offers a study materials, resources, handouts, combined into a single academic and methodological complex. The task is to provide teachers with educational tools according to interests in learning English and teaching subjects in English.

The aim of the Program is to improve the English language proficiency of teachers from level A2 to level B2 according to the Common European Framework of Reference (CEFR) and to develop their ability to teach science subjects in English language. The development of the Program and its practical implementation is impossible without studying international best practices of foreign language learning and teaching subjects in a foreign language [1].

There is no doubt that learning a language and learning through a language are concurrent processes, but implementing CLIL requires a rethink of the traditional concepts of the language classroom and the language teacher. The immediate obstacles seem to be:

Opposition to language teaching by subject teachers may come from language teachers themselves. Subject teachers may be unwilling to take on the responsibility.

CLIL is based on language acquisition, but in monolingual situations, a good deal of conscious learning is involved, demanding skills from the subject teacher.

There is little evidence to suggest that understanding of content is not reduced by lack of language competence. Current opinion seems to be that language ability can only be increased by content-based learning after a certain stage. Some aspects of CLIL are unnatural; such as the appreciation of the literature and culture of the learner's own country through a second language [2].

Until CLIL training for teachers and materials issues are resolved, the immediate future remains with parallel rather than integrated content and language learning. However, the need for language teaching reform to make CLIL a common feature of many country's education systems in the future.

1. Academic and methodological complex of professional development course of pedagogical staff. Approved by Order of the Minister of Education and Science of the Republic of Kazakhstan from January 27, 2017 № 32.
2. Steve Darn. Content and language Integrated Learning. <https://www.teachingenglish.org.uk/article/content-language-integrated-learning>

ҮШТІЛДІЛІККЕ ОҚИТУ – КӨПМӘДЕНИЕТТІ ТҰЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҚҰРАЛЫ

*Егембергенова Маржан Ыбрайханқызы
«Өрлеу» БАҰО» АҚФ ОҚО ПҚБАИ аға оқытушысы,
Шымкент қаласы, ОҚО*

Қазіргі таңда кез-келген мемлекеттің ХХІ ғасырдағы әлемдік аренадан алатын орны оның интеллектуалды әлеуетімен мамандардың біліктілік және шығармашылық шеберлік деңгейімен сипатталатыны белгілі болып отыр, яғни қоғамның кез келген мүшесінің танымдық деңгейі, кәсіби даярлығы және шығармашылық дамуы мемлекеттің тұтастай дамуына тікелей ықпал ететіні сөзсіз.

Елбасымыз Н.Назарбаев «Болашақта еңбек етіп, өмір сүретіндер – бүгінгі мектеп оқушылары, мұғалім оларды қалай тәрбиелесе, Қазақстан сол деңгейде болады. Сондықтан ұстазға жүктелетін міндет ауыр» деген болатын. Олай болса, болашақтың бүгінгіден де жарқын болуына жол ашатын құдіретті күш тек білімде ғана. Ендеше қазіргі заман оқушысы сыни ойлап, өзін-өзі бағалай алатын, алған білімін күнделікті өмірдегі жағдайларға қолдана алатын, бәсекеге қабілетті жан-жақты дамыған тұлға болуға тиіс.

Сондықтан оқушыларға қазіргі заманға сәйкес көптілді білім беру мақсатында қазақ тілі мен ағылшын тілі пәндерінің пәнаралық байланысын оқыту процесінде жүйелі жүргізу керек деген тұжырымға келдік.

Тіл – көп нәрсенің түйінін шешетін табылмас құрал. Қазақ халқы «жеті түрлі білім біл, жеті жұрттың тілін біл» деп үлкен философиялық ой түйіп, жастарға өшпейтіндей өнеге қалдырған. Тілдің көп нәрсені шешетінін, көп мәселеге арқау болатынын да жақсы білген.

Ел тәуелсіздігінің маңызды нышаны – мемлекеттік тіл. Ол – тәуелсіз ұлттың мәдениеті мен салт-санасының, рухани болмысының тірегі. Тіл арқылы халық өзге халықтардан ерекшеленеді. Тіл – ұлттың өзгеден ерек даралығын анықтайтын белгі. «Қай ұлт болсын тілі арқылы ғана халықтың өзге туыс және туыс емес халықтардан ерекше болмысы мен табиғи қалпын, өзіндік дәстүрін көрсете алады».

Интеграция – ғылымдардың жақындай отырып байланысуы, ол дифференциация үрдісімен қатар жүреді. Пәнаралық байланыстан басталған интеграциялық үрдіс әлемдік білім кеңістігімен интеграциялануға жол ашады. Пәнаралық байланыстарды іске асыру оқушылардың біртұтас дүниетанымын қалыптастырады. Ол өз кезегінде білімдерді мәнді, мағыналы және қолдануға болатындай жағдайға жеткізеді. Пәнаралық байланыстар оқушыларға басқа пәндерді оқыған кездегі алған білім мен дағдыны қолдануға көмектеседі.

Бүгінгі таңда үш тілді оқыту – жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемдік ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіндік беретін қажеттілік. Үш тілде оқыту – заман талабы десек, оның негізгі мақсаты: бірнеше тілді меңгерген, әлеуметтік және кәсіптік бағдарға қабілетті, мәдениетті тұлғаны дамыту және қалыптастыру.

Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев: «Қазақстан халқы бүкіл әлемде үш тілді пайдаланатын мәдениетті ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар: қазақ тілі – мемлекеттік тіл, орыс тілі – ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі – жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі» деген болатын.

Үш тілді білім беруді ендірудің **қызметіне** мыналар жатады:

- білім беру ұйымдарында үш тілді білім беру жобасын кезең-кезеңмен ендіруді ұйымдастыру;
- үш тілді білім беру бағдарламасы бойынша оқыту үдерісін жүргізетін оқытушыларға тілді білу деңгейіне қарай үздіксіз тілдік оқу курстарын ұйымдастыру;

- «Үш тұғырлы тіл» жобасы бойынша қала, облыс мектепке дейінгі ұйымдары мен мектептері базасында оқытушылар құрамы мен білім алушыларының тәжірибе алмасуын ұйымдастыру;
- үш тілді білім беру бағдарламасымен оқитын оқу курстарының тыңдаушыларына оқу үдерісіне алыс және жақын шет ел ғалымдарын, оқытушыларды және өңірде жұмыс істейтін шет елдік компаниялардың мамандарын дәріс оқуға, практикалық сабақ жүргізуге тарту;
- оқу жоспарларына қосымша оқу түрі ретінде «Сөйлеу мәдениеті мен мәдениетаралық қатынас» пәнін ендіру;
- қосымша оқу курстарының оқулықпен, оқу- әдістемелік құралдармен қамтамасыз етілуіне талдау жүргізу;
- кітапхана қорын осы заманғы көптілді әдебиеттермен (оқу, әдістемелік, ғылыми және т.б) толықтырып отыру;
- кітапхананың электронды базасын әдебиеттермен және мультимедиялық материалдармен толықтыру;
- шетелдік әріптестермен бірлесе отырып оқулық және оқу-әдістемелік құралдар жазу;
- шетел тілінде «Кәсіби қазақ (орыс) тілі», «Кәсіби бағытталған шетел (ағылшын) тілі» пәндерінен біріктірілген оқу бағдарламасын жасау;
- үш тілді білім беру бағдарламасы бойынша пәндердің оқу-әдістемелік кешендерін даярлау.

Үш тілде оқыту – заман талабы десек одан күтілетін нәтижеміз қандай болмақ:

- ☐ *Үш тілді енгізу негізінде полимәдениетті тұлға, бәсекеге қабілетті маман даярланады;*
- ☐ *Президентіміз айтқандай әлемде Қазақстан үш тілді де еркін, әрі ерікті қолданатын жоғары білімді ел ретінде танылады;*
- ☐ *Ағылшын тілін меңгерту арқылы –халықаралық қатынастың, ғылым мен техниканың, бизнес пен журналистиканың барлық салаларында емін-еркін жұмыс жасай алатын ұрпақ даярланып, тәрбиеленеді;*

Көптілді білім беру дегеніміз - оқу үрдісі барысында екі не одан да көп тілде меңгерту. Мемлекетіміздің мектеп реформасында қаралған үш тілде оқыту – қазіргі заман қажеттілігі. Осы мақсатта қазақ, орыс, ағылшын тілдері ұлтына қарамастан тең дәрежеде асырылады.

Бүгінде оқушыларымыз үш тілде еркін сөйлеп, әр түрлі сайыстарды үш тілде өткізе алатын деңгейге жетуі, сол жас ұрпақтың өз болмысын тануға ұмтылысына көмектесіп, тереңде жатқан талап-тілегін, қабілеттерін дамыту болып отыр, сол арқылы оған толыққанды өмір сүру үшін рухани күш беру – бүгінгі мұғалімнің басты мақсаты. Бұл мақсаттың орындалуы үшін оқыту мазмұнының жаңартылуы, әдіс-тәсілдің озығы өмірге келуі, ол тәсілдер әрбір оқушының қасиеттерін, қабілеттерін дамытып, шығармашылығын, талантын ұштайтын болып ұйымдастырылуы қажет.

Осыған орай физика пәнін ағылшын тілінде жүргізу арқылы үш тілді оқыту бағдарламасы іске асырылады. Физика пәнін ағылшын тілінде оқыту оқушылардың сөздік қорын кеңейте отырып, жаңалық ашуға, әртүрлі бақылаулар, тәжірибелер жүргізуге құлшындырады. Қарапайым көрсетулер оқушыны өз бетімен ізденуге, танымдық және шығармашылық икемділіктерін дамытуға бағыттайды. Сонымен қатар, алған білімі өмірге деген қажеттілігін қанағаттандыру мақсатында меңгерілуі қажет екендігі оқушы санасына сіңіріледі. Ең бастысы оқушының ағылшын тілін меңгерудегі сөздік қоры толығыады, сөйлеу дағдысы қалыптасады.

Сабақ барысында қосымша берілетін физика-техникалық терминдер сөздігі оқушының сөз қорын қалыптастыруда өз көмегін тигізеді деген сенімдеміз.

Сонымен қатар оқушыларды 10-11 сыныпта физика пәнін ағылшын тілінде оқыту барысында мыналарды ескерген жөн:

- ☐ Өз пәнін өте жақсы көру. Ағылшын тілінде сөздік қоры жеткілікті болу. Тілдің мүмкіндігі мен құдіретін көрсету, керісінше қиындығын көрсетпеу.
- ☐ Сабақ барысында жылы, достық жағдай тудыру;
- ☐ оқушының жеке басындағы сенімсіздікті жоюға көмек беру;
- ☐ жеке дыбыстарды, сөзді, сөз тіркестерін, сөйлемдерді, грамматикалық түрлерді дұрыс қолданбаған жағдайда оқушыны тоқтатпау, сөзін бөлмеу, қателіктеріне акцент жасамау («шет тілде қате сөйлеуге құқың бар!»);
- ☐ оқушының кез келген жауабын қабылдау; кіші-гірім қиындықтардан өткеннің өзінде қолдау жасау, енді үлкен жетістікке де жететініне сендіру;
- ☐ оқушының қате жауабына ескерту жасамау, қатені түзеткен оқушының мәртебесі басқалардың алдында жоғары деген жалған пікір қалыптастырмау;
- ☐ тек қайталау әдісі арқылы қателерді жою, қиындықтардан өту.
- ☐ сабақ барысында үйреніп жүрген тілде араласу талабын қатаң сақтау. Тілдерді араластыруға жол бермеу. Мұғаліммен сабақтан тыс уақытта үйреніп жүрген тілде, немесе пән оқытылатын тілде ғана араласу шартын әрдайым орындау.
- ☐ сөздікпен жұмыс жасау әдісін оқушының жетік түрде меңгеруі.
- ☐ үй тапсырмасы шығармашылықты, тіл дамуын қажет етуі шарт (мүмкіндігінше жазба жұмыстарын, аналог бойынша жасалатын тапсырмаларды бермеген жөн).

Дарынды оқушыға қажет білімді тек өзгертуге ыңғайлы, иілмелі әдістер арқылы жүзеге асырауға болатындығы сөзсіз. XX ғасырдың басында орыс философы В.В.Розанов «дарынды бала шаршауды білмейді, ойын оятатын, жетілдіретін пән төңірегінде еңбектене береді, еңбектене береді», - деген. Сондықтан да 7-9 сыныптар үшін ағылшын тілін тереңдетіп оқыту, бір немесе бірнеше пәннен жеделдетіп оқыту –дарындылықты тану мен дамытудың тағы бір жолы.

«Қоғам тек таңдаулылардың арқасында адамзатты ілгері жылжытады» деген Вине. Олай болса, көп тілдерді жетік меңгерген шәкірттер – Қазақстан Республикасының жарқын болашағы екендігі сөзсіз.

Қорыта айтқанда, тоқсан ауыз сөздің тобықтай түйіні, күннен күнге қарқынды дамып келе жатқан Қазақстанның көптілді, көпмәдениетті қоғамында, сонымен қатар, басқа елдің азаматтарымен тіл табысып, табысты қарым-қатынаста бола білген адамды толығымен қалыптасқан коммуникативті тұлға ретінде қарастыруға болады. Оқушыдан дәл осындай тұлғаны қалыптастыру – қазіргі білім саласының негізгі міндеттерінің бірі болып саналады. Осыған орай білім беру жүйесінде оқытушыларға қойылатын басты талаптардың бірі — өмірден өз орнын таңдай алатын, өзара қарым-қатынаста өзін еркін ұстап, кез-келген ортаға тез бейімделетін, белгілі бір ғылым саласынан білімі мен білігін көрсете алатын, өз ойы мен пікірін айта білетін мәдениетті жеке тұлға қалыптастырып, бәсекеге қабілетті маман тәрбиелеу. Көптілді мемлекеттер арасында әлеуметтік-мәдени қатынастар жасай алатын, түрлі елдердің мәдениеті, әдебиеті, тарихымен танысып, қажетін пайдалана отырып, бөтен мәдениеттің ішіне сіңіп кетпей, өзінің елі мен мәдениетін басқаларға таныта алатын, санатты да саналы, көпмәдениетті тұлғаны қалыптастыру – өмір талабы.

Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1.«Қазақстан Республикасындағы тіл туралы» Қазақстан Республикасының 1997 жылғы 11 шілдедегі №151 Заңы;
2. Қазақстан Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың «Қазақстан жолы -2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» Жолдауы 17 қаңтар 2014 ж.
3. Қазақстан Республикасы Президентінің 2007 жылғы 28 ақпандағы «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» Қазақстан халқына Жолдауы;
4. 2011 жылдың 29 маусымдағы № 110 Президентің Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасында тілдерді дамыту мен қолданудың 2011-2020 жылдарға арналған бағдарламасы.

7 СЫНЫПҚА АРНАЛҒАН ҚОСЫМША ӘДІСТЕМЕЛІК НҮСҚАУ

Жунисова Эльвира Файзуллаевна
№32 орта мектеп, информатика мұғалімі

Қазіргі қолға алынып жатқан, елбасымыздың өзі айтқандай барлық жаңа технология ағылшын тілінде болып тұр. Осы себепті информатиканың көп бағдарламасы ағылшынша жазылады. Осыған орай, 7 сыныпқа арналған информатика оқулығына сүйене отырып, қосымша бөлімдерге арналған ағылшын тілінде оқушылардың білімдерін сабақта меңгеруді тереңдету мақсатында тапсырмалар ұсындым.

7 сыныпқа информатикадан оқыту бағдарламасы осы бөлімдерден тұрады:

1. Ақпаратты өлшеу және компьютер жадысы
2. Желілер және қауіпсіздік
3. Есептерді электрондық кестелердің көмегімен шешу
4. Шешімдерді программалау
5. Нысандар мен оқиғаларды модельдеу

1. Ақпаратты өлшеу және компьютер жадысы. Measurement of information and computer memory

1.

1 byte(б) = bit

1 kilobit(Кбит) = bit

1 kilobyte(Кб) = Кбит = byte

1 megabyte(Mb) = Кб = Кбит

1 gigabyte(Гб) = Mb = Mb

1 терабайт(Тб) = Гб

2. Фотосуреттің өлшемі 4000x1500 нүктеден тұрады. Әрбір нүкте сонша түстен тұрады. Оны кодтау үшін 2 байт талап етіледі. Берілген фото-сурет қанша орын алады? (The photo size is 4000x1500 points. Each point is so large It consists of lunch. 2 bytes are required to encode it. Photo provided How much space does the picture take?)_____

Мағынасын ашып жаз. Explain the meaning:

RAM	
ROM	
Flash memory	
Memory Sticks	
Virtual memory	
Video memory	
BIOS	

2. Желілер және қауіпсіздік. Networks and Security

1. Желі түрлерін жазыңыз. Write network types

2 Компьютерлік желілер топологиясын жазыңыз. Write the topology of computer networks:

1) "Бұтақтар" тәрізді топология (Топология типа "дерево"; tree topology)_____

2) Желі топологиясы (Топология сети; net-work topology)_____

3). Жұлдыз" тәрізді топология (Топология типа "звезда"; star topology)_____

4) "Сақина" тәрізді топология (Топология типа "кольцо"; ring topology)_____

5) "Шина" тәрізді топология (Топология типа "шина"; bus topology)_____

2. Ақпаратты қорғау әдіс-тәсілдерін жаз. Write down the methods of information protection:

3. Есептерді электрондық кестелердің көмегімен шешу. Solution of reports using electronic spreadsheets

1. Сәйкестендір. Мағынасын аш. Identification Make sense:

1. Модель_____
2. 3D модельдеу_____
3. Сахна_____
4. Компьютерлік модельдеу_____
5. Математикалық модельдеу_____
6. Нысан_____
7. Бояу_____
8. Жарықтандыру_____
9. Рендеринг_____
10. Scratch_____

Әдебиеттер

1. Мұхамбетжанова С.Т., Тен А.С., Исабаева Д., Сербин В.В. 2017, «Атамұра», 2017

МЕКТЕПТЕГІ ФИЗИКА ПӘНІН АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕ ОҚЫТУ

Игиликова Роза Аскеровна
Физика пәнінің мұғалімі, жоғары санатты
Жамбыл облысы, Тараз қаласы
№25 орта мектеп

Елбасымыз көздеген әлемдік рейтинг кестесінің жоғары бөлігіне іліккен елдер қатарынан орын алуымызға мүмкіндік беретін басты негіздерінің бірі - жастарымыздың еркін дамуына, жан-жақты білім алуына, белсенді, шығармашыл болуына жағдай жасау болып табылады. Әлемдік білім беру және білім алу кеңістігінде бәсекеге барынша қабілетті кірігудің тиімді жолдарының бірі – әрбір қазақстандықтың кемінде 3-4 тіл білуі деп атап өтілді.

«Қазақстан Республикасында білімді және ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға мемлекеттік бағдарламасының» басты мақсаттарының бірі жалпы орта білім берудің мазмұнын жаңарту болып табылады [1]. Бұл оқытудың құзыреттілікке бағдарланған оқыту моделіне біртіндеп өтуге жағдай жасайтын білім беру жүйесін дамыту бағдарламасын әзірлеуді және жүзеге асыруды талап етеді. Мұндай бағдарламалардың бірі - «Үш тілде білім беруді дамытудың 2015-2020 жылдарға арналған жол картасы». Аталған бағдарламаны орындаудың негізгі жолдарының бірі пәнді (информатика, физика, химия, биология, жаратылыстану) және тілді кіріктіріп оқыту бойынша оқу-әдістемелік құрал әзірлеу болып саналады [2].

Осыған орай физика пәнін ағылшын тілінде жүргізу арқылы үш тілді оқыту бағдарламасы іске асырылады. «Физика және Астрономия» 8 сынып оқулығы бойынша аптасына 2 сағат (барлығы 68 сағат). Жұмыс барысындағы басты мәселе – ағылшын тіліндегі оқу материалын қазақстандық стандартқа сай сәйкестендіру. Бұл бағдарлама 8-сыныптағы физика курсына толық қамтиды. Негізінен практикалық жұмыстарға баса көңіл бөлінеді. міндетті түрде практикалық, бақылау жұмыстары жүргізіледі. 8 сыныпта оқушыларға әр тақырып бойынша Тарау мақсаттары, міндеттері, негізгі түйінді мәселелер және тірек ұғымдар мен қоса тарау мақсаттарына жетудің негізгі кезеңдері келтірілген.

Олар: қызығушылықты ояту, жаңа ұғымдарды енгізу, оқушының зерттеушілік дағдыларын қалыптастыру және оқушының танымдық дағдыларын қалыптастыру кезеңдері.

Соның нәтижесінде 10-11 сыныпта физика пәнін толық түрде ағылшын тілінде өтуге мүмкіндік береді.

Физика пәнін ағылшын тілінде оқыту оқушылардың сөздік қорын кеңейте отырып, жаңалық ашуға, әртүрлі бақылаулар, тәжірибелер жүргізуге құлшындырады. Қарапайым көрсетулер оқушыны өз бетімен ізденуге, танымдық және шығармашылық икемділіктерін дамытуға бағыттайды. Сонымен қатар, алған білімі өмірге деген қажеттілігін қанағаттандыру мақсатында меңгерілуі қажет екендігі оқушы санасына сіңіріледі. Ең бастысы оқушының ағылшын тілін меңгерудегі сөздік қоры толығады, сөйлеу дағдысы қалыптасады. Сабақ барысында қосымша берілетін физика-техникалық терминдер сөздігі оқушының сөз қорын қалыптастыруда өз көмегін тигізеді деген сенімдеміз.

Дарынды оқушыға қажет білімді тек өзгертуге ыңғайлы, иілмелі әдістер арқылы жүзеге асырауға болатындығы сөзсіз. XX ғасырдың басында орыс философы В.В.Розанов «дарынды бала шаршауды білмейді, ойын оятатын, жетілдіретін пән төңірегінде еңбектене береді, еңбектене береді», - деген. Сондықтан да 7-9 сыныптар үшін ағылшын тілін тереңдетіп оқыту, бір немесе бірнеше пәннен жеделдетіп оқыту – дарындылықты тану мен дамытудың тағы бір жолы.

«Қоғам тек таңдаулылардың арқасында адамзатты ілгері жылжытады» деген Вине. Олай болса, көп тілдерді жетік меңгерген шәкірттер – Қазақстан Республикасының жарқын болашағы екендігі сөзсіз.

1-кесте – 8- сыныпқа арналған «Физика» пәні бойынша терминология тізімі [3]

№	Терминология на английском языке	Терминология на русском языке	Терминология на казахском языке
1	Heat	1. Тепло	1. Жылу
2	Work done	2. Выполненная работа	2. Жасалынған жұмыс
3	Internal energy	3. Внутренняя энергия	3. Ішкі энергия
4	Energy	4. Энергия	4. Энергия
5	Thermal energy	5. Тепловая энергия	5. Жылу энергиясы
6	Heat energy	6. Тепловая энергия	6. Жылу энергиясы
7	Specific heat capacity	7. Удельная теплоемкость	7. Нақты жылу сыйымдылығы
8	8. Heat capacity	8. Тепло	8. Жылу сыйымдылығы
9	9. Temperature	9. Температура	9. Температура
10	10. Conduction	10. Проводимость	10. Өткізгіштік
11	11. Convection	11. Конвекция	11. Конвекция
12	12. Radiation	12. Радиация	12. Радиация
13	13. Heat transfer mechanisms	13. Механизмы передачи тепла	13. Жылу беру механизмі
14	14. Internal resistance	14. Внутреннее сопротивление	14. Ішкі кедергі
15	15. Resistance	15. Сопротивление	15. Кедергі
16	16. Voltage	16. Напряжение	16. Кернеу
17	17. Electric current	17. Электрический ток	17. Электр тоғы
18	18. Electric circuit	18. Электрическая схема	18. Электр схемасы
19	19. Equivalent resistance	19. Эквивалентное сопротивление	19. Кедергі теңдігі
20	20. Ohm's law	20. Закон Ома	20. Ом заңы

21	21. Electric power	21. Электроэнергия; электрическая мощность	21. Электр энергиясы, электр күші
22	22. Electric conductor	22. Электрический проводник	22. Электр өткішгіштік
23	23. Conduction electrons	23. Электроны	23. Электрондар
24	24. Drift current	24. Дрейф тока	24. Тоқтың дрейфі
25	25. Drift velocity	25. Скорость тока	25. Тоқтың жылдамдығы
26	26. Velocity	26. Скорость	26. Жылдамдық
27	27. Density	27. Плотность	27. Тығыздық
28	28. Charge carrier	28. Носители заряда	28. Заряд тасымалдаушылары
29	29. Charge density	29. Плотность заряда	29. Заряд тығыздығы
30	30. Electric charge	30. Электрический заряд	30. Электр заряды
31	31. Potential difference	31. Разность потенциалов	31. Потенциалдардың айырмасы
32	32. Battery terminals	32. Контактные клеммы батарей	32. Батарея терминалдары
33	33. Electromotive force (EMF)	33. Электродвижущая сила (ЭДС)	33. Электр қозғалғыштық күш (ЭҚК)
34	34. Electric cell	34. Электрическая ячейка	34. Электр клеткасы
35	35. Heat engine	35. Тепловой двигатель	35. Жылу двигателі
36	36. Thermal efficiency	36. Термический КПД	36. Жылу ПӘК
37	37. Cooling curve	37. Кривое охлаждение	37. Қайқы салқындату
38	38. Melting point	38. Точка плавления	38. Балқу нүктесі
39	39. Boiling point	39. Точка кипения	39. Қайнау нүктесі
40	40. Vaporization	40. Испарение	40. Булану

Әдебиеттер:

1. [1] Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2016 – 2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. Астана, 2016 жыл. Қазақстан Республикасы Президентінің 2016 жылғы 1 наурыздағы № 205 Жарлығымен бекітілген.
2. [2] «Үш тілде білім беруді дамытудың 2015-2020 жылдарға арналған жол картасы». Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің м.а. 2015 жылғы 5 қарашадағы № 622, Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрінің 2015 жылғы 9 қарашадағы № 344 және Қазақстан Республикасы Инвестициялар және даму министрінің 2015 жылғы 13 қарашадағы № 1066 бірлескен бұйрығымен бекітілген.
3. [3] Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Ғылыми кеңесімен баспаға ұсынылды (2016 жылғы 22 шілденің № 6 хаттама) Ағылшын тілін және жаратылыстану-математика бағытындағы пәндерді (информатика, физика, химия, биология, жаратылыстану) кіріктіріп оқыту. Оқу-әдістемелік құрал. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2016. – 33 б.
4. Акитай Б.Е. Физиканы оқыту теориясы және әдістемелік негіздері. Оқу құралы. - Алматы: Қазақ университеті, 2006.-280бет.
5. «Физиканы оқыту методикасы 6-7», Орехов В.П., Усова А.В. Алматы, «Мектеп», 1978ж7
М. Құдайқұлов, Қ. Жаңабергенов, «Орта мектепте физиканы оқыту әдістемесі», Алматы, «Рауан», 1998ж, 310б.

ҮШ ТІЛДІ МЕНГЕРУ – ЖАРҚЫН БОЛАШАҚТЫҢ КЕПІЛІ

Каркабаева П.П.

*«Өрлеу» БАҰО АҚФ Жамбыл облысы бойынша ПҚБАИ
«Басқару және білім сапасы» кафедрасының аға оқытушысы*

Қазақстанның бәсекеге қабілетті, қуатты мемлекет болып қалыптасуын қамтамасыз ететін негізгі факторлардың бірі және оның дамуының өзегі – білім беру жүйесі. Білім беру жүйесінің алдында тұрған басты міндет – білім сапасының бәсекеге қабілеттілігін арттыру, бұл өз кезегінде азаматтардың кез-келген салада бәсекеге қабілетті болуын талап етеді.

Осыған орай Елбасы Н.Ә.Назарбаев: «Болашақта – өркениетті дамыған елдердің қатарына ену үшін заман талабына сай білім қажет. Қазақстанды дамыған елдердің қатарына жеткізетін, терезесін тең ететін -білім» екенін айтып келіп, ол үшін «Бізге экономикалық және қоғамдық жаңару қажеттілігіне сай келетін осы заманғы білім беру жүйесі қажет,» - деп білім беру жүйесін жетілдіру мәселесін алға қойған болатын.

Қазіргі заманда бәсекеге қабілетті, өз ойын айта алатын, қарым-қатынас жасай алатын, алған білімін өмірде қолдана білетін тұлғаның қажеттілігі туындауда. Сондықтан да Елбасымыз Н.Назарбаев негізгі өзекті мәселелердің бірі білім беру жүйесін жандандыру қажеттігін атап беріп отыр.

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев «үш тұғырлы тілді» саясатын енгізгелі бері еліміздегі оқу мен оқыту салаларында оқушылардың қазақ тіліне қоса орыс және ағылшын тілдерін терең меңгертуге көп көңіл бөлінуде. Үш тұғырлы тіл еліміздің болашақта дамыған елдердің алдыңғы қатарлардан көрінуіне септігін тигізетін қадамдардың бірі. Себебі, оқушылар мектеп қабырғасында жүріп, өзге тілдерді терең меңгеріп, еркін сөйлесе, олардан болашаққа бәсекеге қабілетті, білімді де, білікті маман шығатыны анық. Мектепте оқушыларды жаттанды біліммен оқыту, оларды өмір мектебіне дайындауға еш нәтиже бермей жүргені қазіргі көптеген педагогтердің пікірлерімен дәлелденген. Сол себепті, біз мұғалімдер, оқушыларға көп тілді терең, әрі сапалы меңгертуіміз тиіс. Мүмкін, сіздің пәніңіз тілді меңгертуге қатысы жоқ шығар, бірақ сіздің жетекшелік ететін сыныбыңыз бар. Өз сыныбыңызда өзге тілдерді меңгеру жағдайын қадағалап, қазақ, орыс, ағылшын тілі пән мұғалімдерімен және ата-аналармен үнемі байланыста болып, көптілділікке қатысты түрлі сайыс, әр түрлі іс-шаралар ұйымдастырып тұрсаңыз, соның өзі азда болса оқушыларға көп тілді меңгеруіне септігін тигізеді.

Көптілділік мәселесін оқушылардың арасында ынтымастық атмосфераның қалыптастыру сабақтарында сүбелі мәселе ретінде оқушылардың ойлау қабілетін, тақырып төңірегіндегі пікірлерін білу үшін орталарына тастау қажет. Сонда оқушылар көп тілді меңгерудің деңгейі мен ұтымды тұстарын өзара диалог жүргізу арқылы көп мәселенің түйінін шешетіні анық. Өзара сұрақ қойып, өздері сол сұраққа жауап іздеп, әр түрлі пікірді саралап, ұтымды идеяларды ғана сұрыптау арқылы кесек пікірлер мен тиынақты ойларды айтатыны сөзсіз.

Қазақ халқы «жеті түрлі білім біл, жеті жұрттың тілін біл» деп өз ұрпағын тәрбиелеген. Осы ұстанымды бізде негізге ала отырып, көп тілді оқушыға меңгерту туралы жансақ көзқарастардан аулақ болып, олардың жас ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескеріп, көп тілді терең әрі тиынақты етіп меңгертуге шешім қабылдауымыз керек. Оқушыларға өзге тілді меңгерту жұмыстарының мақсаты анық, айқын, болуы керек. Яғни оқушы тілді меңгеруде нені, қалай, меңгеруді нақты білгені жөн. Сонда оқушы тілді меңгеруде нақты қадамдарды жоспарлай алады және іске асыра алады. Сонда ғана біз, мұғалімдер, өз жұмысымыздың, яғни оқушыларға өзге тілді меңгертуіміздің, нәтижелі шығатынына сенімділікпен қарай аламыз. Әрине, бірнеше тілді оқушыларға бір уақытта меңгерту оңай шаруа емес. Бұл ұзақ уақытты талап ететін үлкен

жұмыс. Дегенмен, оқушыларға мектеп бағдарламасындағы орыс және ағылшын тілдерін сапалы түрде меңгерте алсақ, осының өзі үлкен жетістік.

Әр ұстаз – ХХІ ғасыр мұғаліміне сай болу үшін – ізденімпаз ғалым, нәзік психолог, жан-жақты шебер, тынымсыз еңбекқор, терең қазыналы білімпаз, кез-келген ортаның ұйтқысы болуы керек.

Ендеше, бүгінгі таңда бүкіл адамзат қоғамының ХХІ ғасырдың алғы шебіне, яғни ғылыми-техникалық прогресс пен өркениетті даму дәуіріне бетбұру кезеңінде жаңа қоғамға лайықты саналы, білімді, зияткер тұлғаны қалыптастыру – жаңа Қазақстанның алдында тұрған басты міндет. Еліміз артып отырған осы міндет қаншама ауыр әрі қиындыққа толы болса да, әрбір ағаштың жеміс беретініне сенемін.

Қазақстанның бәсекеге қабілетті, қуатты мемлекет болып қалыптасуын қамтамасыз ететін негізгі факторлардың бірі және оның дамуының өзегі – білім беру жүйесі. Білім беру жүйесінің алдында тұрған басты міндет – білім сапасының бәсекеге қабілеттілігін арттыру, бұл өз кезегінде азаматтардың кез-келген салада бәсекеге қабілетті болуын талап етеді.

Үштілділік оқыту – жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемнің ғылым құпияларыны үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіншілік беретін бүгінгі күннің ең басты қажеттілігі.

ХХІ ғасыр бой жарыстыратын емес, ой жарыстыратын ғасыр екендігін ескерсек, сол ғасырда үздік оқытудың үлгісі бола алатын көшбасшы, ұлттың зияткерлік әлеуетін арттыратын ұрпақ тәрбиелеу – әрбір ұстаздың азаматтық парызы. Өйткені білім негізі мектепте қаланады.

Қорыта келе, оқушыларға өзге тілді меңгертудің маңыздылығын саралай келе, оларға көп тілді меңгерту қажет. Себебі, «көп тіл білу – баға жетпес байлық» деп ұлы ойшылдарымыз айтқандай, оқушылардың болашақ өмірі жарқын, сапалы біліммен жабдықталған, білікті, кез келген ортада өз орнын таба алатындай тәрбиелеуіміз үшін оларға қолдан келгенше көп тілді меңгертуіміз қажет. Өзге тілді үйрету, әрине, мектеп қабырғасынан бастау алған жөн, себебі қазақ халқы «білімді жастан...» деп бекер айтпаған. Бала күнінде алған білім – өмірлік азық. Оқушы алған білімді бала күнінен өмірде қолдануды дағдыға айналдырса, әр оқушының өмірлік ұстанымы нақты әрі дұрыс қойылады. Өмірлік ұстанымды дұрыс қойған оқушы бұл өмірде өз орнын табары сөзсіз. Әр оқушы өз өмірінде дұрыс шешім қабылдап, дұрыс жолмен жүрсе, мына қоғам азғындамайды, көптеген мәселелердің түйіні шешіледі. Ал, оқушыға түзу жолды көрсету – мұғалімнің қолында. Сол себепті оқушыға өзге тілді меңгерту олардың өмірлік ұстанымдарының қалыптастыру жолдарының бастамасы. Оқу мен оқытуда көп тілді оқушыға меңгертудің маңыздылығы да осында.

Үш тілді оқыту – заман талабы десек, оның негізгі мақсаты – бірнеше тілді меңгерген, әлеуметтік және кәсіптік бағдарға қабілетті, мәдениетті тұлғаны дамыту және қалыптастыру.

«Үштілді білім беру – болашаққа бастар жол» демекші үш тұғырлы тілдік білім берудің маңызы мен алға қойған мақсаттары да орасан зор. Әлемде дамыған 30 елдің қатарына ену мақсатында ғылым, білім тілімізді дамытып, жаңа заман талабына сай, бәсекелестікке қабілетті ел болуымызға аппаратыны сөзсіз.

«Үш тілдің бірлігі» мәдени жобасы – үш тілді, қазақ, орыс және ағылшын тілдерін Қазақстан азаматтарының бірдей меңгеруін меңзегенімен, мұның түпкі негізі, көздеген мақсаты – мемлекеттік қазақ тілінің халықаралық қолданыстағы орыс, ағылшын тілдерімен терезесін теңестіріп, әлемдік деңгейге көтеріп, жаһан тілдерімен тең қолданылатындай дәрежеге жеткізу.

Көптілді білім беру бағдарламасы аясында үштілді меңгеру тәжірибесін жинақтап, әлемдік деңгейге көтерілуіміз керек. Оқушылардың жыл бойы халықаралық жобаларға қатысуын қадағалау, шетелдік әріптестермен ғылыми байланыстарды нығайтуға, шетел тілдеріндегі ақпарат көздеріне қол жеткізуіне мүмкіндік береді. Елдің

ертеңі өресі биік, дүниетанымы кең, кемел ойлы азаматтарын өсіру үшін бүгінгі ұрпаққа ұлттық рухани қазынаны әлемдік озық ой-пікірімен ұштастырған сапалы білім мен тәрбие берілуі қажет.

Токсан ауыз сөздің тобықтай түйінін айтқанда, Елбасымыз атап көрсеткендей: «Дауға салса алмастай қиған, сезімге салса қырандай қалқыған, ойға салса қорғасындай балқыған, өмірдің кез-келген орайында әрі қарау, әрі қалқан, әрі байырғы, мәңгі жас, отты да ойнақы Ана тіліміз» мәңгі жасасын демекпіз.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Мұғалімге арналған нұсқаулық
2. Назарбаев Н.Ә. «Қазақстан 2050: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» жолдауы
3. Назарбаев Н.Ә. (Қазақстан халқына жолдауы). Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан. Астана. 20007
4. Ақиқат. 3013 жыл, №1. «Қазақстан-2050» стратегиясы-қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы.
5. Хасанұлы Б. Тілдік қатынастар негіздері.
6. Тәңірбердіқызы Т. Ағылшын тілі мемлекеттік тілмен бәсекелес емес // Қазақ әдебиеті, №48. 2008
7. Әбдуәли Т. Үштұғырлы тілден түңілмейік // Жетісу, №31. 2008
8. Жақсылыкова А. «Үш тілді меңгеру – еңселі елдің мақсаты» Otyrar.kz. 2011 ж
9. Айдам Раюп «Тіл меңгеру үшін тілдік орта керек» / «Ана тілі» газеті 2013 ж 31 қаңтар
10. Мектептер үш тілді болмақ. <http://arasha.kz/>

«ҮШ ТҰҒЫРЛЫ ТІЛ» САЯСАТЫ - ЕЛДІГІМІЗ БЕН БІРЛІГІМІЗДІҢ ТІРЕГІ

*Қапалбекова Г.Д. №44,
Шона Смаханұлы атындағы орта мектебінің
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі*

Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев кезінде Ресей телеарналарының біріне берген сұхбатында: «Қазақстан Республикасында көптеген ұлттар мен ұлыстар өмір сүреді, біз мұны осал жағымыз емес, мықты жағымыз деп есептейміз. Себебі, Қазақстанда мамандарды қандай болмасын мемлекеттік жоғары лауазымды қызметтерге тағайындағанда меритократия қағидалары сақталады. Яғни, азаматты шыққан тегіне қарап емес, іскерлік қасиеттеріне қарап жұмысқа аламыз», - деген еді. Міне, осы тұрғыдан алып қарайтын болсақ, біздің өнер академиясында қазір 16 ұлттың өкілдері қызмет етіп жатыр. Ал академия Қазақстан халқының өнерін дамыту барысында неміс, орыс, кәріс, ұйғыр халық театрларына мамандар дайындайды. Ал биылғы жылы грек ұлтының өкілі. Қазақстанның халық әртісі Лаки Кесоглу Мемлекеттік сыйлық алды десек, Елбасының айтқан ойларына дәлел емес пе!? Осы ойлар Елбасымыздың «Мәңгілік ел» идеясында толықтырылып, тұжырымдалып жеткізілді. Бұл идеяның арқауындағы жұмылдырушы құндылықтар - азаматтық теңдік, еңбексүйгіштік, адалдық, оқымыстылық пен білімді қастер тұту, зайырлы ел - тағаттылық елі. Міне, осындай жағдайда азаматтық орнықты және табысты мемлекеттің ең сенімді іргетасы қаланады.

«Үш тұғырлы тіл» саясаты - елдігіміз бен бірлігіміздің тірегі. «Тіл - ақылдың өлшемі, ұлттың жаны» - деген ұлы данышпан жандардың сөзіне сүйенер болсақ, елдің елдігін де, бірлігін де айқындайтын тіл екендігі белгілі. Бүгінгі күні, үшінші мыңжылдықтың есігін ашып, ХХІ ғасыр табалдырығын аттап кірген шақта, Тәуелсіз Қазақстан Республикасының ендігі болашағы, шығар биігі саяси-экономикалық жағдайлармен қатар, оның мемлекеттік тілі - қазақ тілінің тағдыры екендігін баршамыз

жан-тәнімізбен сезініп, терең түсінеміз. Терең түсінеміз де ұлы дала академиктері айтып кеткен: «Елінді, жерінді, тілінді құрметте. Елінді жамандасаң, көмусіз қаласың, жерінді қорғамасаң кебінсіз қаласың, тілінді қорғамасаң, қадірсіз боласың»,- деген дана өсиеттеріне таңдай қағып, бас шұлғимыз. Тілдердің үштұғырлығы саясатының астарында ел азаматтарының мемлекеттік тілді білу ғана емес, өркениетті елдермен тереземіз тең болу үшін басқа тілдерді де меңгеру міндеті тұр ғой. Бұл саясат «мемлекеттік тілді дамытамыз, орыс тілін қолдаймыз және ағылшын тілін үйренеміз» деген ұғымға негізделген.

Бүгінгі таңда Қазақстан үшін үштұғырлы тіл - елдің бәсекеге қабілеттілікке ұмтылудағы бірінші қадамы десе де болады. Өйткені, бірнеше тілде еркін сөйлей де, жаза да білетін қазақстандықтар өз елінде де, шетелдерде де бәсекеге қабілетті тұлғаға айналады. Сондықтан, елімізде тілдердің үштұғырлы саясатының жүргізілуін дұрыс деп есептеймін. Үш тілді қатар меңгеру - әлемдегі ең дамыған 30 елдің қатарына қосылуды жеделдете түсетіні сөзсіз.

Елбасымыз еліміздің егемендігін тұғырлы ету мәселесіне ерекше көңіл бөліп келеді. Мұның ұлтжанды, отаншыл ұрпақты қалыптастыруға зор септігін тигізері сөзсіз. Жастар арасында патриоттық сезімді қалыптастырудың бірден-бір жолы болып табылады. Дамуымыз жедел, келешегіміз кемел болуы үшін, жастарды жұмылдыруымыз қажет. Өйткені, халқымызбен бірге жасасып келе жатқан қасиетті өнер түрлерінің болашағы да бүгінгі жастардың ұлттық құндылықтарды дәріптей білуімен тығыз байланысып жатыр. Сондықтан, халық дәстүрін, мәдениетін ұлықтауды жалғастыра берсек, көп ұтарымыз анық. «Нұрлы жол» идеясын жүзеге асырудың негізгі шарттары - ұлттық білім беру бастамаларын өркендету, нығайту, қалыптастыру, ұлттық салт-дәстүрлерді насихаттау, қоғам мен жеке тұлғаның этномәдени қажеттіліктерін анықтау және оларды қанағаттандыру бойынша білім беру жүйесінің жұмысын мақсатты бағдарлау міндеттерін шешу деп білемін. Біздің ойымызша, «Нұрлы жол идеясын» нақтылай түсіну үшін, мектептерде: а) Қазақ халқының дана тұлғаларының рухани-мұралық ой-маржандарынан сусындататын әртүрлі арнайы курстар жүргізілсе; ә) Қазақтың дәстүрлі мәдениетіндегі, мақал-мәтелдердегі достық, туысқандық, бірлік тақырыбында, тату-тәтті өмір сүру бағытында арнайы тәрбие жұмыстары жүргізілсе; б) Қазақ елі өзінің қалыптасу жолында, тарихи сын сағаттарда қандай қиыншылықтарды басынан өткізгендігін және жаңа қандай тарихи жетістіктерге жеткендігі туралы да арнайы курстар жүргізілсе құба-құп болар еді.

Тілге деген көзқарас, шындап келгенде, елге деген көзқарас екені даусыз. Сондықтан оған бей-жай қарамайық. Қазақ тілі жаппай қолданыс тіліне айналып, шын мәніндегі мемлекеттік тіл мәртебесіне көтерілгенде, біз елімізді «Қазақ елі» деп атайтын боламыз» — деді. Осыған орай, қазақ тілі 2025 жылға қарай өмірдің барлық саласында үстемдік етіп, кез-келген ортада күнделікті қатынас тіліне айналады деген үміттеміз.

ARE YOU A CLIL TEACHER?

*Нұрбергенова Рысгүл Нұрбергенқызы
Жаңаөзен мектеп-гимназиясы, Жаңаөзен қаласы, Маңғыстау облысы
ағылшын тілі пәні мұғалімі, жоғары біліктілік санаты*

“All teachers are teachers of language”

In the message of the President, in the fourth priority he has set the aim to improve the quality of the human capital.

Firstly; the education system's role has to be changed:

We've already started this strategy and lots of teachers have completed the course and have studied the updated education program. It means that education is the central link of new model of economic growth of the republic and we are; the teachers are a part of it.

Along with it the president's task is phased transition on trilingual. It means that we have to be able to speak in three languages fluently. Kazakh remains as the dominating language. But we have to reach such level that each Kazakhstan citizens have to know and talk freely in English.

Why do we have to do it? Because English is the language of new technologies, new productions and new economy. Nowadays 90% of information around the world is introduced in English. And without knowing English better, we won't able to reach the national progress.

In 2019 we are given a task that some subject will be taught in English but we've already started this process. And what methods do the teachers have to use in this process? Of course – CLIL!

What is CLIL? Why do we need CLIL?

Content and language integrated learning method gains the increasing popularity in teaching English.

In other words, this studying in English of all or several subjects of the school program – may be the world around Art (drawing), Geography, Social Studies, Maths, Chemistry, Biology, Literature and even P.E.

At English lessons we hold only twice a week, we can't organise to teach all subject in this language and even teach English fluently.

But the technique elements of CLIL is taking root into English lessons incredibly successfully. For example at one lesson children will learn history of medieval England, working at the same time past tense and also put simple physical experiment and discuss it using degrees of comparison.

Besides authentic materials, there are also some training courses for studying English as for foreign the cornerstone of which is CLIL technique. At school we are using the books which are pressed at Cambridge University Press like that Primary Colours, English in Mind and these books are the example of CLIL because you can find the materials that learners usually study at Biology, History, IT and etc. (*Examples will be shown on a video and on slides*)

Why do we need CLIL?

It is possible to study English separately and other subject separately as usual. But there, it has turned out that the combined lessons significantly increase at children and teenagers motivation to studying of language. It is often difficult for children to understand need of studying English. They of course know that it is useful to them something in the future, but it is do not always motivate enough to use the effects to studying at the moment.

At a lesson where it is applied CLIL technologies, language acts already as the purpose, and means of English it is possible to find new interesting information. Studying of language becomes more intelligent at once.

How CLIL is realized in the classroom?

As I work at Gymnasium school, last year we began to teach Physics in English. We were given Physics book which was written only in English. It was an experiment. But we have noticed that learners were interested and they tried to improve their language. At the end of the school year we noticed that most of the learners were able to retell the paragraphs and Physics signs. We've had a special book in English. But other subjects such as Biology, Mathematics, Chemistry, were taught with the help of English teachers. For example, I've repeatedly taught Geography in pair with its teacher occasionally. (*Examples will be shown on a video and on slides*)

Advantages of CLIL that I've found out in teaching.

- 1) Language is used to learn as well as to communicate.
- 2) It is the subject matter which determines the language needed to learn.
- 3) Increase learner motivation
- 4) In a CLIL lesson, all four language skills are combined. The skills are seen thus:
 - Listening is a normal input activity, vital for language learning
 - Reading, using meaningful material, is the major source of input
 - Speaking focuses on fluency. Accuracy is seen as subordinate
 - Writing is a series of lexical activities through which grammar is recycled.

There is no doubt that learning a language and learning through a language are concurrent processes, but implementing CLIL requires a rethink of the traditional concepts of the language classroom and the language teacher.

In conclusion I would like to say that CLIL is like a practice to drill the learners' speaking abilities without going to foreign countries and wasting money!

Literature:

1. on http://www.rusnauka.com/39_VSN_2014/Philologia/7_182782.doc.htm
2. on <http://www.oneenglishstop>
3. on <http://teacher-almaty.clan.su/publ/65-1-0-2049>
4. Turchynova G. V. course Content of training of future teachers to teaching biology in English // Bulletin of Kyiv national linguistic University // Series: Pedagogy and psychology. – K.: Ed. the centre of Kyiv national linguistic University, 2005. – Vol. 8. – Pp. 297-304.

РАЗВИТИЕ И ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ ЯЗЫКОВ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН (К ВОПРОСУ О ВНЕДРЕНИИ ПОЛИЯЗЫЧИЯ)

Мусабаева Гулбахша Нурмуқановна
кандидат юридических наук,
доцент Северо-Казахстанского государственного
университета имени М. Козыбаева, г. Петропавловск
Курабаева Гульнара Даулбаевна
воспитатель «Ясли-сад Айгөлек»
г. Петропавловск

В современном мире, полиязычном и мультикультурном, как никогда актуальна проблема сопряженности языков, поиск эффективных и жизнеспособных программ в области языков по консолидации общества. В связи с этим, значимость и актуальность полиязычного образования, являющегося результатом внедрения идеи Президента о триединстве языков, не вызывают сомнения. В настоящее время функционирует «Государственная программа развития и функционирования языков в Республике Казахстан на 2011-2020 годы» [1]. Поэтому И в ходе данной реформы важно обратить

внимание на многие социально-правовые аспекты, учитывая исторические корни развития казахстанского общества.

Перейдем к рассмотрению вопроса о национальном или внутригосударственном языке. В этом году исполняется 28 лет со дня принятия Верховным Советом Казахской Советской Социалистической Республики первого закона «О языках в Казахской ССР» от 22 сентября 1989 года. Для научного анализа важно рассмотреть содержательную сторону правовых норм, а именно:

«Статья 1. Государственным языком Казахской ССР является казахский язык. Казахская ССР осуществляет государственную защиту казахского языка и проявляет заботу о его активном употреблении в государственных органах и общественных организациях, учреждениях народного образования, культуры, науки, в сферах обслуживания, массовой информации и других.

Статья 2. Русский язык в Казахской ССР является языком межнационального общения. Казахская ССР обеспечивает свободное функционирование русского языка наравне с государственным. Знание русского языка представителями всех национальностей республики отвечает их коренным интересам.

Статья 3. Статус казахского языка как государственного и статус русского языка как языка межнационального общения не препятствуют употреблению и развитию языков национальных групп, проживающих на территории Казахской ССР» [2].

Первый Закон о языках проложил фундамент прав человека в области языка в Казахстане, а также в формировании языковой политики государства. Все вышеуказанные статьи в этом отношении сыграли свою историческую роль.

В настоящее время языковая политика в Казахстане – это система мероприятий в сфере языковой ситуации Казахстана, проводимая властями и общественными институтами страны. Данная политика, в первую очередь, основана на нормах Конституции РК 1995 года, которые в сравнении с законом 1989 года немного эволюционировали, а именно согласно статье 7:

«1. В Республике Казахстан государственным является казахский язык.

2. В государственных организациях и органах местного самоуправления наравне с казахским официально употребляется русский язык.

3. Государство заботится о создании условий для изучения и развития языков народа Казахстана» [3].

Согласно Постановлению Конституционного Совета РК от 8 мая 1997 года № 10/2 конституционная норма пункта 2 понимается однозначно: «*что в государственных организациях и органах местного самоуправления казахский и русский языки употребляются в равной степени, одинаково, независимо от каких-либо обстоятельств*» [4].

В этом отношении Президент страны Н.А. Назарбаев в одном из своих выступлений подчеркнул: «Мы должны приложить все усилия для дальнейшего развития казахского языка, который является главным фактором объединения всех казахстанцев. В то же время создать благоприятные условия, чтобы представители всех проживающих в стране народностей могли свободно говорить, обучаться на родном языке, развивать его» [5].

Идеологической основой языковой политики является «Концепция языковой политики в Казахстане», которая определяет цель в «создании оптимального языкового пространства государства», требующего «чёткого определения функционального соотношения языков, при котором государственный язык должен занять достойное место» [6].

Эффективность и результативность языковой политики зависит от регулирования языкового поведения субъектов и объектов языковой политики. Субъектом языковой политики обычно бывает само государство, иные официальные государственные органы.

В качестве объекта языковой политики выступают носители языка, представители языковых групп.

По мнению А. Нысанбаевой, *«Так, в качестве субъектов языковой политики выступают Президент Республики Казахстан, Правительство Казахстана, официальные государственные органы. В то же время сложность проведения целенаправленной и последовательной языковой политики вызвана необходимостью охарактеризования объектов языковой политики. В данной роли в республике выступают несколько групп населения, определяемые как «носители языковой политики» [7].*

Языковая политика формируется как реакция государства на ту или иную возникшую языковую ситуацию или языковую проблему. Поэтому рассматриваемую языковую ситуацию или проблему можно назвать источником языковой политики.

Существуют различные виды и типы языковой политики. В зависимости от того, какими средствами и мерами она проводится, языковая политика бывает радикально-этатистской или либеральной (умеренной). К видам языковых политик относят ассимиляцию, культурный плюрализм и автономизм.

Языковая ассимиляция, проводимая радикально-этатистскими методами, подразумевает подавление языка меньшей языковой группы представителями большей языковой группы. Например, повсеместная «русификация» в СССР привела к культурной деградации национальных языков в языковых группах, в результате такой политики языки многих «этнических меньшинств» оказались забыты представителями самих этнических меньшинств. Таких носителей языка стали называть «русскоязычными» - утверждает А. Нысанбаева [7].

Думаю, все помнят спор вокруг Закона «О языках». *«Я не мог не защитить законные требования казахского народа, подошедшего к черте полной ассимиляции. Но я всегда говорил, что чувство национального достоинства не может осуществляться за счет подавления такого же чувства человека другой национальности. Американцев назвали демократами только тогда, когда они покались перед индейцами, немцев – когда покались в вине за вторую мировую войну»* - отметил Н. Назарбаев. [8, с.37].

Главным образом, языковая политика - это совокупность законодательных актов государства, предназначенных для развития государственного, этнических языков общества.

В настоящее время вполне цивилизованной нормой статьи 19 Конституции РК является: *«2. Каждый имеет право на пользование родным языком и культурой, на свободный выбор языка общения, воспитания, обучения и творчества»* [3].

11 июля 1997 года принят Закон Республики Казахстан от 11 июля 1997 года «О языках в Республике Казахстан», который гласит: *«Долгом каждого гражданина Республики Казахстан является овладение государственным языком, являющимся важнейшим фактором консолидации народа Казахстана»* [9].

После принятия Закона Республики Казахстан от 11 июля 1997 года «О языках в Республике Казахстан» Указом Президента РК от 20 января 1998 года был объявлен «День языков народов Казахстана», который стал общим праздником всех казахстанцев [10]. У каждого языка своя история, своя судьба, связанная с судьбами других языков. Через язык люди находят друг друга и учатся понимать духовную культуру, обычаи и обряды народа. Теперь этот праздник отмечается 22 сентября. Языковая политика и ее реализация в стране зависит от общей человеческой культуры каждого и дружбы народов. В этот день мы желаем всем народностям, проживающим на территории Казахстана, уважать и ценить любого члена общества в независимости от его национальности, родного языка и вероисповедания.

Цивилизованные страны к демократии, свободе, суверенитету продвигались столетиями. Например: французская демократия имеет более чем 300-летнюю историю. В настоящее время казахстанское государство и общество глубоко осознают необходимость

в воспитании новой личности, соответствующей требованиям XXI века, обладающей новыми взглядами на свою жизнь и будущее своего государства.

В Послании Президента от 14 декабря 2012 года «Стратегия «Казахстан-2050. Новый политический курс состоявшегося государства» очень основательно разработано направление «7. Новый казахстанский патриотизм – основа успеха нашего многонационального и многоконфессионального общества». Оно предусматривает развитие направления «Казахский язык и триединство языков [11].

В 2007 году в Казахстане на государственном уровне принят «культурный проект «Триединство языков» - казахского, русского и английского.

Директор Центра по изучению Центральной Азии и Казахстана университета Сиэтла (США) Уильям Фиерман 15 мая 2008 года на открывшейся в Алматы международной научно-теоретической конференции «Полилингвизм: язык - сознание - культура» оценил идею как правильную, однако подчеркнул, что для казахского языка проблема заключается в том, что на него, как на государственный язык, низка востребованность. В целом, по его мнению, идея триединства языков в Казахстане правильна и будет способствовать развитию страны [12].

В целом, государство и общество последовательно и постепенно следует провозглашенным нормам о правах человека в области языка. Поднимаемая проблема является абсолютно новой и ждет дальнейших идей, разработок и их реализации. У нас отсутствуют какие-либо ограничения к изучению и овладению другими языками, наоборот, созданы все условия для развития языков народа Казахстана, изучение и внедрение государственного языка проводится постепенно и, самое главное, без принуждения. Полагаю, в рамках объявленной Главой государства программы триединства языков следует продолжать последовательную языковую политику, направленную на дальнейшее создание благоприятных условий для изучения государственного языка, повышения его востребованности, не допуская при этом ущемления и ограничения прав граждан по языковому принципу, более того, способствуя изучению русского и английского языков.

На наш взгляд, в первую очередь для изучения и овладения любым языком необходимо желание и среда. В нашей стране для этого созданы все благоприятные условия, начиная с детского сада... Но всё зависит от уровня правового сознания населения. Мы реализуем программу развития трёхязычия. У нас на 15 языках выходят 60 СМИ, в том числе 34 газеты и 26 сайтов этнокультурных центров..

Список литературы

1. Указ Президента Республики Казахстан от 29 июня 2011 года № 110 «О Государственной программе развития и функционирования языков в Республике Казахстан на 2011-2020 годы» // Информационная правовая система «Параграф», 2017.
2. Закон Казахской Советской Социалистической Республики от 22 сентября 1989 года «О языках в Казахской ССР» (утратил силу) // Информационная правовая система «Параграф», 2017.
3. Языковая политика в Казахстане // Электронный ресурс: <http://ru.wikipedia.org>.
4. Конституция Республики Казахстан от 30 августа 1995 года // Информационная правовая система «Параграф», 2017.
5. Постановление Конституционного Совета Республики Казахстан от 8 мая 1997 года № 10/2 «Об обращении Президента Республики Казахстан в соответствии Конституции Республики Казахстан представленного на подпись Президенту Республики Казахстан Закона Республики Казахстан «О языках в Республике Казахстан» // Информационная система «Параграф», 2017.

6. Выступление Президента Республики Казахстан Н.А.Назарбаева на XII сессии Ассамблеи народов Казахстана (Астана, 24 октября 2006 года) // Электронный ресурс: <http://www.zakon.kz/kazakhstan/77635-vystuplenie-prezidenta-respubliki.html>.
7. Распоряжение Президента Республики Казахстан от 4 ноября 1996 года №3186 «О Концепции языковой политики Республики Казахстан» // Информационная правовая система «Параграф», 2017.
8. Нысанбаева А. Языковая политика в Казахстане // Электронный ресурс: <http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1041890340>.
9. Н.Назарбаев. Стратегия становления и развития суверенного государства. Алматы, 1992.
10. Закон Республики Казахстан от 11 июля 1997 года №151-І «О языках в Республике Казахстан» // Информационная правовая система «Параграф», 2017.
11. Указ Президента РК от 20 января 1998 года «Об объявлении Дня языков народов Казахстана» // Информационная правовая система «Параграф», 2017.
12. Послание Президента от 14 декабря 2012 года «Стратегия «Казахстан-2050. Новый политический курс состоявшегося государства» // Электронный ресурс: Официальный сайт Президента Республики Казахстан: <http://www.akorda.kz/>
13. Международная научно-теоретическая конференция «Полилингвизм: язык - сознание - культура» от 15 мая 2008 года // Электронный ресурс: <http://www.zakon.kz/111622-ideja-triedinstva-jazykov-v-kazakhstane.html>.

ҮШТІЛДІЛІК — ЗАМАН ТАЛАБЫ

Раисова Г.Т.

*№44, Шона Смаханұлы атындағы орта мектебінің
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі*

Үш тілде оқыту — заман талабы. Негізгі мақсаты: бірнеше тілді меңгерген, әлеуметтік және кәсіптік анықтауға қабілетті мәдениетті тұлғаны дамыту және қалыптастыру. Үштілдік туралы Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаев білім және ғылым саласы қызметкерлерінің III съезінде сөйлеген сөзінде: «Ағылшын тілінің қажеттілігі әлемге тән қажеттілік, бүгінгі күн талабы. Ал орыс тілін жақсы білу — біздің байлығымыз» десе, 2007 жылғы «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты Жолдауында: «Қазақстан бүкіл әлемде халқы үш тілді пайдаланатын жоғары білімді ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар: қазақ тілі-мемлекеттік тіл, орыс тілі-ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі-жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі» деген болатын. Бірнеше тілді меңгеру арқылы жас ұрпақ білім кеңістігінде еркін самғап, әлемдік ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіндік алады. Мектептердің үш тілде оқытуды қолға алудағы негізгі мақсаты — бірнеше тілді меңгерген, жан-жақты білімді, бәсекеге қабілетті, мәдениетті тұлғаны қалыптастыру болып табылады.

Қазіргі жаһанданған, ақпараттың дамыған ғасырында болып жатқан түрлі өзгерістер мен жаңашылдықтар еліміздің экономика саласына да, білім беру жүйесіне де тың ізденістерді енгізіп отыр. «Жаһандық дағдарыстың жалғасуының әсерінен әлемде болып жатқан өзгерістер бізді үрейлендірмейді. Біз оларға дайынбыз. Біздің ендігі міндетіміз — егемендік жылдары қол жеткізгеннің барлығын сақтай отырып, XXI ғасырда орнықты дамуды жалғастыру», — деп Елбасымыздың Жолдауында айтылғандай, еліміз қай салада болмасын қарқынды дамып, әлемдік кеңістікке қарыштай қадам басып, еркін қанат сермеуде.

Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың салиқалы саясатының арқасында еліміз береке мен бірліктің, ынтымақ пен достықтың, татулықтың өлкесі болып, көпұлтты мемлекетке айналып отыр. Осы орайда елбасымыз Н.Ә.Назарбаев атап өткендей: «Біз — көпұлтты қоғамбыз. Қазақстанда тұратын барлық ұлттар мен ұлыстардың тілін, мәдениетін және салт-дәстүрін дамытуға барынша жағдай жасауды алдыңғы уақытта да жалғастыра беретін боламыз» — деген еді.

Бүгінгі білім беру жүйесі модернизацияланған заманда көп тілді меңгертуге аса назар аударылып, жан-жақты жол ашылған. «Келешекке кемел біліммен», — деп Елбасы Н.Ә.Назарбаев ұстаным еткендей, келешекке терең біліммен қадам басып, әлемдік білім кеңістігінің құпияларына үңіліп, қоғамға бейім, өз қабілетін таныта алатын, жан-жақты дамыған, бірнеше тілді меңгерген құзіретті тұлғаны қалыптастыру басты мақсаттардың бірегейі болып отыр.

Үштілділік – бәсекеге қабілетті елдер қатарына апарар басты баспалдақтардың бірі.

«Үштұғырлы тіл» туралы идеяны мемлекет басшысы 2006 жылдың қазанында өткен Қазақстан халқы ассамблеясының XII құрылтайында жария етті. Ал 2007 жылғы “Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан” атты халыққа Жолдауында “Тілдердің үштұғырлылығы” атты мәдени жобаны кезең-кезеңмен іске асыруды ұсынды.

Елбасымыздың «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты Халқына Жолдауында: “Тілдердің үштұғырлылығы мәдени жобасын кезеңдеп жүзеге асыруды қолға алуды ұсынамын. Қазақстан бүкіл әлемге халқы үш тілді пайдаланатын мәдениетті ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар — қазақ тілі — мемлекеттік тіл, орыс тілі — ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі — жаһандық экономикаға ойдағыдай кіру тілі” деген салиқалы үндеуінде айтқандай, әлемдік кеңістікке енуде ағылшын тілінің маңызы зор.

Ағылшын тілі — әлемдік бизнес тілі, оны меңгеру — жастарға әлем танудың кілті болмақ. Ағылшын тілін білу біздің жастарға шексіз мүмкіндіктер ашады. Ол —

жаһанданудың кепілі. «Ақпараттық технология дамыған қазіргі дәуірде күн сайын дерлік ағылшын тілі дүние жүзі халықтарының тілдеріне жаңа сөздер мен ұғымдар арқылы батыл ену үстінде. Бұл үдерістен біз де тыс қалмауымыз керек».

«Үштілділік — нақты тұлға, ұжым, халықтың белгілі бір қоғамда қарым-қатынас үдерісінде қажет болған жағдайда үш түрлі тілді алма-кезек қолдану құбылысы», -Б. Хасанұлы анықтама бергендей, бүгінде оны қолдануға жан-жақты күш салынуда.

Осы орайда құрылған «Тілдерді қолдану мен дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасының» басты мақсаты:

- қазақ тілінің мәртебесін көтеру;
- мемлекеттік мекемелерде іс-қағаздарды қазақ тілінде жүргізу;
- ағылшын тілін меңгерту;
- орыс тілін жетік білу;
- әр ұлттың тілдерін дамыту, оларды сақтап қалуға мүмкіндік жасау;
- тілдер гармониясының бірлігіне жол ашу.

Елбасының үштұғырлы саясаты аясында шетел тілін үйрену, оның қолданыс аясын кеңейту бүгінде кезек күттірмейтін өзекті де келелі мәселелердің бірі болып отыр. Алайда, «Өзге тілдің бәрін біл, өз тіліңді құрметте», -деп ақын жырлағандай, өз тілінде еркін сөйлеп, өз тілін құрметтейтін тұлғаны баулысақ, өзге тілді қадірлейтін тұлғаны баулитынымызға көз жеткіземіз. Сондықтан да, «Мемлекеттік тілді үйрету балабақшадан басталуы тиіс. Бұл — заман талабы», - деген елбасының қағидасына сүйене отырып, қазіргі таңда балабақшадан бастап мектеп табалдырығын аттаған сәттен ана тілін меңгертуге, сауаттылыққа күш салынуда. Осы орайда ауыр жүк артылып отырған мұғалімдер мен тәрбиеші-ұстаздардың бәсекеге қабілетті тұлғаны тәрбиелеудегі еңбегі зор.

Елбасы Н.Ә.Назарбаев «Қазақстан -2050 » стратегиясында мұғалімдерге сенім арта отырып, жастарымыздан үміттенеді. «Болашақта еңбек етіп, өмір сүретіндер – бүгінгі мектеп оқушылары, мұғалім оларды қалай тәрбиелесе, Қазақстан да сол деңгейде болады. Сондықтан да ұстазға жүктелетін міндет ауыр»-делінгендей, жастарды сауатты баулысақ болашағымыздың жарқын болатыны белгілі. «Мен сөзімді, әсіресе, жастарымызға арнағым келеді. Мен сіздерге – жаңа буын қазақстандықтарға сенім артамын. Сіздер Жаңа бағыттың қозғаушы күшіне айналуда тиіссіздер. Ал кейінгі толқын жастарға айтарым: Сендер – болашаққа деген үкілі үмітіміздің тірегісіңдер», -деген жолдарда жастарымызға деген үміт пен сенім жатыр.

Сондықтан да жастарымыздың болашағы үшін әлемдік деңгейдегі зияткерлік мектептер мен кәсіптік-техникалық колледждер ашылып, «Болашақ» бағдарламасының негізінде олардың шетелге шығып білім алуына жан-жақты жол ашылған.

Үштілділіктің маңызын түсіне білген жанның еліміз үшін болашақтағы алары да, берері де мол. «Біз ағылшын тілін игеруде серпіліс жасауымыз керек. Қазіргі әлемнің осы «лингва франкасын» меңгеру біздің еліміздің әрбір азаматына өмірдегі шексіз жаңа мүмкіндіктерді ашады».

Осынау мүмкіндіктерді игеру мақсатында бүгінгі білім ордалары үштілділікті енгізудің, оны тиімді жүргізудің тың жолдарынан ізденіс табуда.

Мектепте қазақ тілін оқыту барысында орыс тілі, ағылшын тілі пәндерін бірлікте алу мұғалімнің шеберлігіне байланысты жүргізіліп жүр. Бұл жерде өтіліп отырған бағдарламаға сай үш пәнді бірлікте ала отырып, пәнаралық байланысты жүзеге асыруға болады. Алайда дәстүрлі оқытуда тек аударма жасатумен ғана шектеліп отырсақ, қазіргі оқыту технологиясында түрлі шығармашылық бағыттағы тапсырмалар бере отырып, оқушы-субъектінің ізденісіне, яғни, жеке тұлғаның әрекетін дамытуды мақсат етудеміз.

Қоғамға біздің тіл саясатымыздың мәнін тереңірек түсіндіру керек.

Қазақ тілі – мемлекеттік тіл.

Орыс тілі – ұлтаралық қарым — қатынас тілі.

Ағылшын тілі – жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі.

Мемлекеттік тілді – дамытамыз.
Орыс тілін – қолдаймыз.
Ағылшын тілін – үйренеміз.

ИНТЕГРИРОВАННЫЕ УРОКИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В ФОРМИРОВАНИИ НАДПРЕДМЕТНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ УЧАЩИХСЯ

*Сейданова Дина Абдыжалеловна
ст.преподаватель Ф АО «НЦПК «Өрлеу»
ИПК ПР по Жамбылской области*

Процесс модернизации казахстанского образования предполагает поиск и внедрение в практику новых форм организации образовательного процесса. 21 век – век глобальных перемен не только в жизни страны в целом, но и в системе образования в частности. Проблемы, возникающие при этом, заставляют учителей объединиться и искать пути их решения вместе, глобально, интегрировано. Интеграция способствует формированию целостного взгляда на мир, пониманию сущностных взаимосвязей явлений и процессов. Идея применения интегрированного подхода в обучении возникла из необходимости получения глубоких и разносторонних знаний, используя информацию из различных предметов, совершенно по-новому осмысливая события, явления. На интегрированном уроке имеется возможность для синтеза знаний, формируется умение переноса знаний из одной отрасли в другую. Это в свою очередь стимулирует аналитическую деятельность учащихся, развивает потребность в системном подходе к объекту познания, формирует умение анализировать и сравнивать сложные процессы и явления объективной действительности [1, с. 35].

Подобные уроки в соответствии с обновленной программой среднего образования позволяют учащимся по-новому взглянуть на предмет изучения и оценить возможность применить знания, полученные при изучении одного предмета, в области изучения другого. Таким образом, интегрирование предметов способствует формированию надпредметных компетенций и повышает мотивацию школьников к обучению. Для преподавателей подобные уроки – это возможность освоить новые формы взаимодействия с учениками, более разносторонне (межпредметно) изучить разбираемую на уроке тему и (при совместном проведении занятия) получить опыт определённого вида командной работы. Некоторые школьные предметы обладают потенциалом для интеграции. К таким предметам относится иностранный язык.

Проведение успешного урока зависит от тщательно продуманного и эффективного планирования. Следовательно, при проведении интегрированного урока, следует провести детальное обсуждение действий, форм работы и всего остального при совместном планировании учителями разных дисциплин, или учителями одной параллели [2, с. 8].

Специфика таких уроков состоит в том, что чаще всего они проводятся учителями двух или нескольких предметов. Подготовка урока идет совместно, заранее определяется объем и глубина раскрытия материала, последовательность его изучения. Часто таким урокам предшествуют домашние задания с использованием знаний двух или трех предметов.

Практика показывает, что передача готовых знаний не всегда побуждает человека к стремлению выявлять и анализировать проблемы, определять пути их решения. Задача формирования у учащегося готовности к непрерывному самообразованию требует включения самообразования в учебный процесс как объективно необходимого для ученика занятия. Изменяется характер учебного процесса: сокращается доля готовой информации, получаемой учащимися от преподавателя, и возрастает удельный вес их самостоятельной работы, причем для приобретения новых знаний, а не только для

закрепления имеющихся. Меняются и критерии оценки знаний учащихся. Высококачественными признаются ответы, в которых проявляется творческий подход к изучению материала, требующий владения приёмами самостоятельной работы [3; с.67].

Опыт учителей Назарбаев интеллектуальных школ дают огромную возможность перенимать их опыт через различные курсы, семинары и тренинги. Конечно, успешное внедрение всех полученных знаний требует много времени и усилий. Тем не менее, педагоги уже стартовали и успешно осуществляют проведение интегрированных уроков и процесс трансляции опыта через телевизионные программы, семинары, тренинги, проведение уроков в других городских и областных школах.

Исходя из опыта работы педагогов, хотелось бы отметить следующие преимущества проведения интегрированных уроков:

- увеличивается интерес учеников к уроку, так как это внедряет разнообразие;
- появляется возможность освоения материала с разных перспектив.

В ходе такого урока ученики делают маленькие открытия и находки с помощью сравнения, анализа, обобщения и выводов. Это, в каком-то смысле, научная деятельность. Таким образом, ученики развивают свои научно-исследовательские навыки.

У учителя есть возможность раскрыть свой творческий потенциал, так это не только новый уровень его педагогического мастерства, но и внедрение позитивных перемен в отношении с классом и т. д.

Известно, что все дисциплины в Назарбаев Интеллектуальной школе ведутся по интегрированной программе. Среди них следует выделить языковые предметы: русский, казахский, иностранные языки. Учителей иностранных, русских, казахских языков объединяет единая цель – они обучают языку и ставят перед собой общие задачи:

- повышение социокультурных знаний учащихся (изучение не только языка, но и менталитета, образа жизни, культуры этой страны);
- формирование у учащихся толерантного отношения к другим
- развитие академических знаний, подготовка учеников к обучению на протяжении всей жизни [4, с. 3].

Предлагаю вариант проведения интегрированного урока казахского языка с уроком английского языка по разделу «Культура и развлечения». Согласно целям по окончании данного раздела ученики смогут писать и говорить о достопримечательностях, местах отдыха и развлечений своего города. Данный урок построен на идее ознакомления иностранных туристов с торгово-развлекательным центром «Жибек жолы». Форма работы – групповая, где ученики делятся на три группы в соответствии со способностями говорить бегло на английском и казахском языках, использовать речевые образцы, работать в команде. Также форма работы – ролевая, так как в первую группу входят трое учеников более способные говорить на английском языке, так как они выступают в качестве переводчиков. Во второй группе работают также трое учеников, но в качестве туристов из Англии. Задача туристов – получить как можно больше информации о данном центре и задавать грамматически правильно составленные вопросы. Информацию по данному месту предоставляют ученики третьей группы, то есть гиды-экскурсоводы знакомят с видом услуг, который оказывает центр на казахском языке. Деление на группы осуществляется самими учителями, потому что они основываются на своем опыте преподавания своих предметов в данном классе. Следовательно, осуществляется дифференцированный подход в обучении, так как дети выполняют задания в соответствии со способностями.

«Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, – подчёркивает Президент, – население которой пользуется тремя языками. Это: казахский язык – государственный язык, русский язык – как язык межнационального общения и английский язык – язык успешной интеграции в глобальную экономику». Также мы должны воспитать глобального, полиязычного, независимого, ответственного, толерантного гражданина с высокими академическими знаниями. В постоянно

меняющемся мире в целом, и в мире образования педагоги делают все, чтобы успевать все эти изменения принимать и применять. И идея о том, что все мы являемся частью единого мира, и каждый из нас несёт равную ответственность за то, что происходит в мире, начинает получать широкое распространение. Можем с уверенностью утверждать, что предложенный урок послужит хоть маленьким, но действенным содействием в развитие чувства глобального гражданина у детей. Ученики будут следовать тактике общения с иностранными людьми, у которых культура и менталитет отличаются от нашего. В ходе проведения данного урока группа гидов сделает все, чтобы у гостей создалось хорошее впечатление не только о нашем городе, но и о людях. И в жизни они делают так при общении с международными учителями, то есть у них начинает по-особому проявляться чувство любви и гордости по отношению к своей стране, культуре, быту, традициям и т. д. И когда они замечают какие-то отличия в поведении, общении, мнениях и т. д., они стараются относиться к этому с толерантностью, так как они понимают что это культурное разнообразие.

Список литературы:

1. Гурьев А.И. Межпредметная интеграция: статус межпредмет, связей в системе современного образования / А.И. Гурьев // Наука и школа. 2002. – № 2.
2. Коложвари И., Сеченикова Л. Как организовать интегрированный урок? // Народное образование 1996, № 1.
3. Руководство самообразованием школьников. Из опыта работы / Ред.-сост. Б.Ф.Райский, М.Н.Скаткин. – М.: Просвещение, 1983. – 143 с.
4. Мананбай Г.А., Бекенова Г.С. Интегрированный урок как средство повышения интереса и мотивации как учеников, так и учителей // Инновации в науке: сб. ст. по матер. LXIII междунар. науч.-практ. конф. № 11(60). – Новосибирск: СибАК, 2016. – С. 117-122.

ЖАҢА ӘДІС - ТӘСІЛДЕРДІ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

*Тасполат М.П.
«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы ОҚО бойынша
ПҚБАИ аға оқытушы*

Резюме

В современной системе образования развивается перестройка, направленная на всемирное пространство развивается инновационная технология – методики преподавания. Путём систематизирования знаний, научить ученика исследовать и учиться является решением достижения этой задачи.

Summary

The modern system of education develops the reconstruction directed to the world space as well as the innovative technology dedicated to the methods of teaching. Via systematization of knowledge to educate the child to investigate and learn is the decision of this task.

Білім берудің қазіргі жаңа құрылымымен оқу - әдістемелік мазмұнының өзгеруі - мұғалімнің өз кәсіби шеберліктерін шыңдауды, жаңартуды талап етеді. Елбасы Н.Назарбаев «Қазіргі заманда жастарға ақпараттық техникамен байланысты әлемдік стандарт жүйесіне сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет», - деп атап көрсеткеніндей инновациялық әдіс - тәсілдерді кеңінен қолдану жаңаша білім берудің алғы шарты. Тұлғаға бағытталған оқыту - бұл педагогикалық қызметтегі методологиялық бағдар, ол өзара байланысты түсініктер, идеялар мен тәсілдер арқылы өзіндік тануын, өзін - өзі

қалыптасуын және бала тұлғасының қабілеттерінің жүзеге асуын, оның қайталанбас даралығының дамуын қамтамасыз етеді және қолдайды.

Мұғалімдердің алдына қойылып отырған басты міндеттерінің бірі - оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және жаңа педагогикалық технологияларды меңгеру. «Жүз рет естігеннен, бір рет көрген артық», - деген сөздерді ескере отырып, сабақтарымызда оқыту мен оқудағы жаңа әдістерді пайдаланып отырсақ, мұғалімнің ұтары мол, - деп ойлаймын. Тек оларды тиімді, жүйелі түрде қолдану мұғалімнің шеберлігіне байланысты әр қилы жүзеге асырылып жатады.

Жаңа әдіс - тәсілдерді қолданудың тиімді тұстары:

1. Оқушының пәндерге деген қызығушылығын оятады;
2. Оқушының танымдық қабілеттілігі артады;
3. Әлеуметтік мәдени тәрбие қалыптастырады;
4. Тұлғаны шығармашылық жұмысқа баулиды;
5. Мұғалімнің уақытын үнемдейді;
6. Қосымша мағлұматтар береді және т.б

Жаңартылған білім берудегі әдіс-тәсілдердің пайдаланудың мұғалімге береріне тоқталсақ:

1. Барлық баланы сабаққа қатыстыру;
2. Оқу тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруға көмектесу;
3. Білім берудің оңтайландыру міндеттерін атқару;
4. Тұлғаның жеке қабілетін айқындау, іздену;

Бүгінгі таңда мұғалімдердің күзіреттілігін арттыруда еніп отырған, жаңартылған бағдарламаның мені қызықтырғаны сол баланың өзі ізденіп, дәлелдеуі. Ол бұрын тыңдаушы болса, енді ізденуші, ойлаушы, өз ойын дәлелдеуші, ал мұғалім осы әрекетке бағыттаушы, ұйымдастырушы. Қазақстандық педагогтардың біліктілігін арттыру жүйесі жаһандық білім берудің озық үлгілі тәжірибесін алып, құндылықтарын игертуде орасан үлкен күш жұмсауда. Сындарлы оқыту жүйесі - өз алдына сұрақтарға жауап іздеп, жан-жақты пікірлесу, талдау жасап отыру, яғни оқушы санасын сол тақырыпқа байланысты ояту, ой шақыру, ойын жеткізу оны дәлелдей алу. Сондай - ақ қасындағы оқушының пікірін тыңдау, сол пікірлерді салыстыру жүзеге асады. Сындарлы оқыту жүйесі қалыптасқан мұғалім тарапынан ойлау қалыптасқан ортада оқушы: нақты мақсат қоюға дағдыланады, өзіне деген сенімі артады, оқу үдерісіне белсенді қатысады және жолдастарының пікірін сыйлайды. Сондай-ақ өзін толғандыратын, проблемалық сұрақтар қоя біледі, сараптауға, бағалауға дағдыланады, пәнге деген қызығушылығы артады.

Бүгінгі күні жаңартылған білім беруде алдыңғы білім мен жаңа ұғым ұштастырылады. Ал соңғы кезеңде оқушы өз шығармашылығынан қабілетін таныта алады. Мұнда оқушыға ойланып толғануға уақыт берілуі керек, ойын айтуға оқушы шығармашылығын қалыптастыратынын атап өту керек. Оқу - адамның саналы өміріндегі басты әрекет. Оқу әрекеті мұғалімнің басшылығы арқылы оқушының сана - сезімін дамытуға бағытталады. Сондықтан елімізде 2016 жылдан бастап білім беру жүйесіне енгізілгелі отырған жаңа білім беру стандарты ХХІ ғасырдың мінсіз мұғалімі және келер ұрпақты жеке тұлға ретінде қалыптастырып, қоғам талабына сай тәрбие мен білімді меңгерту, - деп ойлаймын.

Уақыт талабына қарай жұмысты бастау үшін таңдау жасау әркімнің өз құзырында. Мен әріптестерімнің сабақ үдерісінде мұғалімдердің құқығына шек қоймауға тырысамын. Себебі біз, мұғалім болғандықтан оқушыны тәрбиелей отырып оқытамыз, оқыта отырып дамытамыз, дамыта отырып тұлға қалыптастырамыз, сол тұлғаны қалыптастыра отырып, текті етеміз. Сондықтан тегі бір, жүрегі бір қазағым деп соққан дарынды ұрпақ тәрбиелеуіміз керек. Ал жас ұрпақты текті ету, оған саналы да сапалы білім беру - біз секілді мұғалімдердің қолында. Бұрынғы оқушылар тек тыңдаушылар болса, қазіргі кезде ізденушілер, ал мұғалім сол оқушыға бағыт-бағдар беруші. «Өмір бойы білім алу - әрбір

Қазақстандықтың жеке кредосына айналуы тиіс» - деп Елбасымыз сөзін еңбек жолымда әрдайым жандандырып отырамын.

“Әрбір бала - болашақ данышпан» деген ойлы қағидаға мән берсек, яғни табиғи таланттарды ашу, жас талапкерлердің жарқырап көрінуі үшін мұғалімге жүктелер міндет аз емес. Ол міндет - оқушылардың шығармашылық қабілетін, танымдық белсенділігін, ой - өрісін дамыту үшін аянбай еңбек ету, оқушының жеке тұлғалық күшін дамыту. Мен сабақ беру үрдісінде мынандай негізгі факторларды басшылыққа аламын:

- оқушылардың өз бетінше жұмыс істеу тиімділігін арттыру;
- жекелей, жұппен, топпен жұмыс жүргізу;
- ойлау қабілетін дамытатын есептер беру;
- қабілетіне қарай деңгейлік тапсырмалар беру;
- оқушылардың теориялық - практикалық сауаттылығын арттыру.

Сонымен бірге жекелеген жұмыстар, жұптық, топтық жұмыстар арқылы ойын ашық айта білу, пікір айтуға үйрену, пікір таластыру, ойланып жауап беру, жолдастарының ойын тыңдау, жауаптарын бағалай білу, білім сапасының артуына әсерін тигізеді. Мұғалімдердің әр сабақта топтық оқытудың әдістемесін қолдануы өте маңызды, - деп санаймын, өйткені Н. Мерсердің (2000ж) пікірінше, ол сыни тұрғыдан ойлау мен оқушыларды қалай оқу қажеттігіне үйрететін ең тамаша тәсілдердің бірі.

Қорыта айтқанда, білім саласында жоғары жетістікке жеткен дамыған елдердегі білім беру жүйесін негізге ала отырып, өз мектептеріміздегі әрбір оқушының өмір бойы білімін шыңдауына, жаңа технологияларды меңгеруіне, кәсіпкерлік рухын дамытуға, оқушының қоғам алдында өзіне жауапкершілік ала білуіне тәрбиелесек, мектептің күнделікті өмірімен жоғары оқу орны тәлім алушыларымен оқу бағдарламасының мазмұны арасында тығыз байланыс орнатсақ, бірінші жыл жұмысқа қабылданған мұғалімдерге жеке тәлімгер бекітіліп, олар өзінің тәлім алушысына үнемі көмек көрсетіп отырса, болашақ мектептің жұмыстары алға басады, - деп ойлаймын.

Демек, қазіргі әлемде болып жатқан қарқынды өзгерістер әлемдік білім беру жүйесін қайта қарау қажет екендігін көрсетіп отыр. Мектеп жұмысы мен оқушы жетістіктерін өрістетудегі негізгі тұлға - мұғалім [МАН 7-бет] демекші оқушыларға қалай оқу керектігін үйретіп, соның нәтижесінде еркін, өзіндік дәлел - уәждерін нанымды жеткізе білетін ынталы, сенімді, сыни пікір - көзқарастары жүйелі дамыған, сандық технологияларда құзырлылық танытатын, бәсекеге қабілетті оқушы даярлау керек.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Н.Ә.Назарбаев «Қазақстан әлемдегі бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарына кіру стратегиясы» жолдауы.
- 2.«Оқыту- тәрбиелеу технологиясы» журнал -2010 №3,5, 2011 ж.ж №5,
- 3.Мұғалімге арналған нұсқаулық. 3-деңгей.
4. Асхат Әлімов «Интербелсенді әдістемені ЖОО-да қолдану мәселелері оқыту»
5. Асқарбек Құсайынов «Әлемдегі және Қазақстандағы білім берудің сапасы»

ТҰЛҒАНЫҢ БАЙЛАНЫСТЫРЫП СӨЙЛЕУ ТІЛІН ДАМУДЫҢ ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Тұрдалиева Шолпан Тұрсынбайқызы

М.Х.Дулати атындағы ТарМУ,

Психология және педагогика кафедрасы доценті, пс.ғ.к.

Тіл - халықтың ғасырлар бойы жинақтаған іс- тәжірбиесі мен даналығы бар. Санының аздығы мен көптігіне қарамай, әрбір халық өз тілінде асыл армандары мен әсем жан дүниесін, барша жақсылық атаулыға құрметін, адамзат бақытына кесір келтіретіндерге лағынетін бейнеленген. Тіл –оны жасаушы халықтың тарихы, шежіресі, бүкіл өмірінің жаңғырығы мен ізі, арманы мен алдағы үміті, қайғысы мен қуанышы, күллі рухани өмірінің үні естіліп тұрады.

Дағды адам әрекетінің қай- қайсысына да ерекше маңыз алады. Ол іске шапшаң, шұғыл кірісуге мүмкіндік береді. Дағдының нәтижесінде адам санасы қызметті түпкілікті, шешуші кезеңдерінде жұмылдырылады. Бұл жұмыстың табысты болуын қамтамасыз етеді. Тіл дамытудың мазмұны мен салалары. Коммуникативтік (қарым-қатынастарды зерттейтін) лингвистика саласындағы қазіргі ғылыми зерттеулердің нәтижелері тіл дамытудың көптеген теориялық және практикалық мәселерін, оның ішінде ең алдымен тіл меңгертудің мазмұнын жаңаша құру қажеттілігін көрсетуде.

Қазақ елінде психология, педагогика, тіл тағылымы сияқты тұңғыш ғылыми оқулықтардың негізін жасаған А. Байтұрсынов, Ш. Құдайбергенов, М. Дулатов, Ж. Аймауытов, М. Жұмабаев, Т. Шолаев, Х. Досмұханбетов тағы басқа да халқымыздың ойшыл ағартушыларының пікірлерінің болашақ ұрпақты тәрбиелеу және білім беру ісіне айрықша мол үлес қосқана да мәлім. Қайта оралып соқсақ Әл – Фарабидің философиялық еңбектерін ғылыми зерде сүзгісінен өткізгенде, оның педагогика тарихында орын алатын ұлы тұлғалардың бәрі екендігіне көзіміз жете түседі. Ал И.Г. Песталоций, А.Дистерверг, В.Г. Белинский, Н.Г. Чернышевский, Н.А. Добролюбов, К.Д.Ушинский, М.А. Горький, т.б. озық ойлы ағартушылар да өз еңбектерінде осындай құнды ойларын ағартушылар да өз еңбектерінде осындай құнды ойларын қалдырған. Әл – Фараби жасаған қортындының басты түйіні: білім, мейірбандық, сұлулық – үшеуінің бірлігінде, ол ақыл – ойдың, еңбектің және білімнің биік мәнін дәріптейді.

Елбасының 2017 жылғы бағдарламалық мақаласында: «Туған жерге деген сүйіспеншілік нені білдіреді, жалпы, бағдарламаның мәні неде?»

Бірінші, бұл білім беру саласында ауқымды өлкетану жұмыстарын жүргізуді, экологияны жақсартуға және елді мекендерді абаттандыруға баса мән беруді, жергілікті деңгейдегі тарихи ескерткіштер мен мәдени нысандарды қалпына келтіруді көздейді....» - деген [1]. Баланың білсем, үйренсем деген талабын ұштайтын, жеке ерекшелік қасиет, қабілеттерін ескере отырып оларды біліммен, іскерлік, дағдымен қаруландыратын, танымдық ой-өрісін және шығармашылық әлеуетін дамыту қажеттілігі жоғары.

Қазіргі еліміздегі білім беру саласы жас ұрпаққа жаңа әлемнің есігін ашып беріп, рухани дүниенің қалыптасуына, іскерлік дағдыларды жетілдіруге негіз салады, сонымен қатар болашақта басқалармен дұрыс қарым-қатынас орнату, өз ұлтымызбен өзгелердің де мәдени-құндылықтарын қадірлеуді міндеттейді. Елбасы Жолдауындағы негізгі құндылықтар тарихтың, мәдениет пен тілдің ортақтығы деп көрсетілген [2]. Мәңгілік ел болып қалу үшін ұлттың рухын асқақтатып, тілін, дінін, тарихын, әдебиеті мен мәдениетін, яғни ұлттық құндылықтарын жете зерттеп, насихаттау міндеті тұр.

Тіл мәдениетінің негізгі зерттеу объектісі - сөз, сөздің дұрыс айтылуы, сауатты жазылуы. Нәтижеде айтатын деген ойдың айқын да анық, әсерлі де көркем жетуі. Сөздің мәнерлігі дегеніміз - адамның сөйлеу кезіндегі эмоциялық қалпын білдіре алуы, яғни әрбір сөйлемді өзінің сазымен айта алуы. А Макаренко бұл жөнінде: «...сіздің сөзіңізден

өзіңіздің еркіңізді, сіздің мәдениетіңізді, сіздің жеке ерекшелігіңізді сезіне алатындай болуы керек», - деген болатын.

Тіл – ұлт ерекшеліктерінің бірі, ұлт мәдениетінің бір формасы, тілде әрбір халықтың ұлттық дәстүрінің, сана сезімін, ойлау тәсілінің, мінез - құлқының белгілері бейнеледі. Тіл мәдениетін меңгеру – адамның сәби шағынан іске асатын, келе - келе біртіндеп жетіліп отыратын нәрсе. Олай болса, тілді ұстарту отбасында, қоғамдық мекемелерде, мектепке жүйелі жүргізілетін тәрбие процесінде іске асады. Мәнерлеп сөйлеу, дыбыстарының қырын сындырып айту ежелгі ауыз әдебиеті үлгілерінен, шешендік сөздерден келе жатқан заңдылық. Сөзді қандай қатесіз жазу қажет болса, оны құлаққа жағымды, әуенді, мәнерлі етіп айту да сондай қажет. Тілдің тіл болуы үшін ең қажетті фактор - ойлау, пайымдау екені белгілі. Адамның ми қабатында жинақталған ой тіл арқылы сыртқа шығады, сөйлеу арқылы неше мәрте айтылса да белгілі бір сөйлеу жүйесіне бағынбаса, түсініксіз болады. Ой тілге әсер етеді, тіл сөзге әсер етеді, сөзден сөйлеу пайда болады.

Тіл дегеніміз - сөздік белгілердің жүйесі. Ал белгі - шындық пен болмысты білдіретін бөлшек. Тіл арқылы ойымызды басқа біреуге жеткіземіз. Ақыл –ой жетістігі болып табылатын, ақиқат, өмірдің бейнелуін қамтамасыз ететін ең жоғарғы таным-түйсік адамға ғана тән және ол-сөйлеу актісімен тікелей байланысты форма. Яғни адамдар бұл бейнелерді қалыптастыруда тілді пайдаланады, бір-бірімен қарым-қатынасқа тіл арқылы түседі, бейненің бар болмасын суреттеу үшін, бір-біріне жеткізу үшін тілдік блоктарды түзеді.

Қазіргі тіл білімі күні бүгінгі дейін лингвист зерттеушілердің назарынан қағыс қалып келген адамдардың тіл саласында қызметі. Тіл арқылы қарым-қатынасқа түсуі, коммуникативтік және танымдық мәні бар міндеттерді ойдағыдай шешуде, өзара түсінісуге септігін тигізетін тәсілдер мен құралдарға ерекше көңіл бөлуде.

Абай Құнанбаев адамды қоршаған орта - табиғаттың бір бөлігі дей келе, табиғаттың адам баласына берген керемет сыйы - туылғаннан бастап білуге, түсінуге деген ұмтылысы деп есептейді. Бірақ, бала өсе келе осы қасиетті біртіндеп жоғалта береді. Ұлы ойшыл адамның ойы мен санасы еңбек іс-әрекеті кезінде қалыптасады деп тұжырымдайды: «Кей қасиет туа бітеді, ал кейбірі еңбек арқылы қалыптасады» [3,78-б.].

Тіл дамыту мәселесіне де осыны айтуға болады. Яғни баланың сөздік қоры игерген тіл единицаларының негізінде (су, сушы, сулық, суару) молаяды.

Бұл мәселені Р.Роммевейт талдай келе, былай деген: «Табиғи тіл бірнеше маңызды қатынастарда жол жүру ережелерінің тіл белгілерін еске түсіреді: синтаксистік, семантикалық және прагматикалық табиғи тілдің ережелері өте жіңішке кейіпте шиеленіскені белгілі. Тілдің экстралингвистикалық коммуникативті ортада оның сөйлеу әрекетін зерттегеніне назар аударғанда, сонда ғана біз тілдің құрылымын толық түсіне аламыз», - деп сыртқы факторлардың әсеріне мән беру қажеттігін анық ұғындырады [4].

Тіл дамыту –ана тілі әдістемесінің аса жауапты да күрделі саласының бірі. Оның күрделі болуының себебі, бала тілін дамыту міндетін жүзеге асырушы мектепте жүргізілетін пәндер қазақ тілі мен әдебиетке ғана болмай, оның сөйлеу әрекетіне де тікелей тәуелді.

Сөйлеу қызметінің субстрактісі, оның биологиялық негізі, эксперименттерді физиология факторлары айтқандай, тілдік қабілеттің дамуы мен тілді меңгеру шартына жеткіліксіз болады. Қазіргі таңда баланың заттар мен құралдар негізінде әлеуметтік тіл сипаты бар тәжірибесіз ойларды қорытындылауға болатындығы баршаға мәлім. Бұл туралы естімейтін зағип балаларды сөйлеуге оқыту кезінде тәжірибеге сүйенбегендіктен «бұл сөйлеу» ізін қалдырмастан сәтсіздікпен аяқталғаны жайлы фактілер айтады.

Дегенмен, сөйлеу тілін жанды құбылыс деп қабылдасақ, кез-келген сөйлеу әрекетінің қолданысының қалыптасуын, жұмсалу мақсатын, ішкі құрылымдық сабақтастығын лингвистикалық заңдылықтармен ғана түсіндірмей, экстралингвистикалық себептермен де байланысты қарауға тиіспіз. Себебі кейбір грамматикалық

зандылықтардың табиғатын тереңдеп түсіну үшін, субъектінің ақпаратты жеткізудегі немесе қабылдаудағы эмоция-психологиялық жағдайымен ұштастыра қарауға тура келеді. Яғни, субъекті сөйлеу актісін жүзеге асыруда белгілі бір эмоциялық, психологиялық жағдайға бағына қозғалады.

М. Жұмабаев тілдің осы бір қасиеттері жайында былай дейді, «Қазақ тілінде қазақтың сары сайран даласы, біресе желсіз түнде тымық, біресе құйынды екпінді тарихы, сар далада үдере көшкен тұрмысы, асықпайтын, саспайтын сабырлы мінезі – бәрі көрініп тұр» [5]. Сонымен, тіл - адам қоғамының рухани өмірінде объективті тіршілік ететін, қарым-қатынас қызметін атқаратын, ой қаруы болып саналатын аса құнды құбылыс. «Тіл - адамдық белгісі, жұмсайтын қаруының бірі». Осыған орай сәбидің эмоционалдық іскерлік, коммуникативті және интеллектуалдық жағынан дамуы айналадағы дүниемен, табиғатпен, өз-өзіне басқа адамдар мен т.б. өзара белсенді әрекеттік қарым-қатынаста болу арқылы қалыптасады.

Лингвистикалық зерттеулердің көрсетуінше, тұтас және байланысқан мәтін құру баланың бірқатар тілдік икемділіктерді меңгеруін қажет етеді: тақырып пен негізгі ойға сәйкес айтылым құру; мәтін құрылымын сақтау; байланыстырудың алуан түрлі типтерімен және алуан түрлі құралдардың көмегімен сөйлемдерді және айтылымның бір бөлігін біріктіру; сәйкес лексикалық және грамматикалық құрылдарды іріктеп алу.

Ана тіліне оқытудың, тіл дамытудың, тілдік қарым-қатынастың жалпы міндеті бірқатар арнайы, жеке міндеттерден құралады:

- дыбыстық сөйлеуге тәрбиелеу;
- сөздікті бекіту, байыту және белсендіру;
- сөйлеудің грамматикалық құрылысын дамыту мен жетілдіру.

Тілдің дыбыстық мәдениетін тәрбиелеу:

Дыбыс айтылымдарын қалыптастыру барысында есту мен фонематикалық қабылдау, сөйлеу аппаратының моторикасы, яғни сөйлеу органдарының жылжымалығы маңызды орынға ие. Есту сөйлеуді дамытудың міндетті шарты болып табылады. Фонематикалық қабылдау дегеніміз – бұл фонемаларды (тіл дыбыстарын) айыра білудің және сөздің дыбыстық құрылымын анықтаудың арнайы ақыл-ой әрекеті. Фонематикалық қабылдау екі компоненттен құралады: фонематикалық есту – есту арқылы қабылдау және тілдің барлық дыбыстарын, әсіресе, дыбысталуы жуық болып келетіндерін дәл айыра білу мен қарапайым дыбыстық талдау жасау.

Бала жеке басының жан жақты, ұшқыр ойлы, парасатты, адамгершілігі мол, сезімтал етіп қалыптасуында тілінің дамуы өте маңызды. Тілдің дер кезінде және сапалы меңгерілуі баланың дұрыс психиканың қалыптасуының және оның кейін жақсы дамуының алғашқы аса маңызды шарты болып табылады. Тілдің дер кезі дегеніміз дүниеге келген алғашқы күннен бастау, сапалы дегеніміз тілдік материал көлемнің жеткілікті болуы және баланың әрбір жас кезеңіне қарай тілді меңгеруге деген мүмкіндіктерін пайдалану. Сонымен қатар сөздерді дұрыс байланыстырып сөйлеуі.

Тілді дер кезінде және сапалы меңгеру балада дұрыс психиканың қалыптасуының және оның кейін жақсы дамуының алғашқы аса маңызды шарты болып табылады. Баланың қарым-қатынас жасауы, өмірді тануы, өзінің іс-әрекетін жоспарлау қабілеті мидың дамуына байланысты қалыптасады, бірақ даму процесі көбінесе машықтануға, меңгерген сөздеріне үнемі назар аударуына байланысты.

Қорыта айтқанда, бүгінгі күнде жастарды әдепті де саналы етіп тәрбиелеу үшін ең алдымен тәрбие ережелеріне сүйене отырып, ұлттық дәстүрімізді, әдет-ғұрпымызды, дінімізді, ата-бабаларымыздан қалған насихат мұраларын балалардың санасына сіңіре білу оның байланыстырып сөйлеуін белсендіру арқылы ана тілін дамытудың басты міндеті болуы қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

2. Нұрсұлтан Назарбаев. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру // Егемен Қазақстан, 12 сәуір 2017
3. Қазақстан Республикасы Президенті Н. Назарбаевтың 2012 жылғы 14 желтоқсандағы «Қазақстан-2050» Стратегиясы-қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Жолдауы
4. Құнанбаев А. Шығармаларының екі томдық толық жинағы. Алматы: Жазушы, 1995. – 355 б.
5. Ромметвейт, Р. Слова, значения и сообщения //Психолингвистическое исследование синтаксиса // «Методология психолингвистики и некоторые ее применения» // Психолингвистика за рубежом. М: Наука, 2012. – с. 125.
6. Қордабаев Т.Қазақ тіл білімінің мәселелері. – А.: Рауан, 2011.
7. Оразбаева Ф. Тілдік коммуникацияның негіздері. – А. Республикалық баспа кабинеті, 2015.

THE EFFECTIVE WAYS OF TRILINGUAL EDUCATION

*Човдурбаева Курбанай Турғалиевна
жоғары санатты ағылшын тілі пәні мұғалімі
Жаңаөзен мектеп-гимназиясы
Жаңаөзен қаласы
Маңғыстау облысы*

Multilingualism is a problem not only for Kazakhstan, but also around the world is one of the pressing issues before because globalization requires knowledge of languages. The President of Kazakhstan Nursultan Nazarbayev pays great attention to the development of multilingual education and he underlines “one of our core values and the main advantage of our country are multiethnicity and multilingualism. For a proper understanding of some questions of multilingualism, it is primarily necessary to determine its main concepts: multilingualism and multilingual education. The President is entrusted, in accordance with the objectives of the state program of Languages development and functioning for 2011-2012 " and "Trinity of Languages" is the cultural program, the state program of education of development in the Republic of Kazakhstan for 2011-2020," ... all people of Kazakhstan-Kazakh, Russian 95% and 25% must be proficient in the English language"

Higher linguistic education, mobility and multilingual education, reinforcing accelerated changes occurring in the world around developed and competitive youth, contributing to the formation of conceptual envisages the creation of a new model. Thus in three languages (Kazakh, Russian, English), which is the same training program, it should be noted that the uniqueness of multilingual education.

The President Of The Republic Of Kazakhstan Nursultan Nazarbayev in his Message to the people of Kazakhstan said "New Kazakhstan is in new world" "Trinity of Languages-cultural proposed to implement the project in stages. Kazakhstan, as a country, the people should be recognized all over the world that uses three languages, culture. They are: Kazakh language - the state language, Russian as the language of interethnic communication and English language - the language of successful integration into the global economy" In terms of the multinational people of the "Trinity of Languages" is an important factor in strengthening mutual cultural project of public agreement. The idea of Trinity of languages is part of the national ideology aimed at the creation and development of competitiveness of Kazakhstan.

In any society, language and the future of their country, civic education and respect are the main factors. Most frequently at an early age when the child is, the more it is easy to learn.

Thus, each raising child with disabilities, institutions, the main task - the education of a new citizen of Kazakhstan should be. So from an early age, from the first days of children at school, and other languages foreign interest in education through trilingualism.

The main objectives of teaching English:

- Introduction to the children learning a foreign language, culture of countries in the world, compare with the native culture to bind it;
- to enrich pupils' interest to foreign language and a desire to speak the language he symptoms;
- Thinking, attention, perception, thoughts, feelings, images, and cognitive development of language competences.

Tasks of the practical training in English language, communication (speech, vocabulary, grammar), language branestorms and actions (audited a replay, and monologue speech in the form of a dialogue). The creation of motivation for speech in the English language, all the factors that cause the feelings and the desire to speak this language well are: Subject-shaped and clearly colors; - Game situation; - Innovations; - elements of various types of incentives; Cognitive interest; Music and rhythmic action moves; - Concealment, solutions, search, and similar items. In organized training activities, using all forms of work. The main approach in teaching a foreign language is a game. All the knowledge you guys show kindergarten holiday poems, but only just, extract from tales in the English language, as well as to engage in dialogue with each other. In order to fulfil the goals set in the course of learning English. The program consists of two sections:

- course of spoken language (sounds, vocabulary) to listen-understanding and mastering the skills of speech.
- having heard the main of the course is to develop the skills of understanding not only of speech, assimilation of letters, as well as in English.

Speaking of practical refracted the concept of polylingualism in life, we turn to the teaching of primarily foreign languages and discover the importance of intersubject communications, which foreign language lessons are quite diverse and play a major role not only in development of a new material, but when it is consolidating, synthesizing, and even repetition. Also important interdisciplinary character, which, as a principle of modern education, affect the selection and design of educational material a number of items, increasing the consistency of students' knowledge, stimulates learning methods focuses on the application of integrated forms of training, ensuring the unity of the educational process. And the most important technology that will soon take its place in the teaching of subjects through the English language is CLIL. CLIL is a methodology of object-language integrated learning represents a method of learning in which some subjects are taught in foreign languages. Thus, teaching students in their native and foreign languages is one. The teaching takes place in two languages so that the training situations use language appropriate to the situation and learning goals. By the method of CLIL a foreign language can be used on all lessons on all subjects except native language, i.e. language is not the object of study and his means. International experience shows that pupils studying subjects through the second or third languages:

- more motivated;
- attentive;
- creative;
- have higher learning outcomes than students who study alone (native or second) language;
- successfully mastering languages at the academic level

The project aims at promoting students' language learning and intercultural awareness through the CLIL approach, "Content and Language Integrated Learning", thus learning content through an additional language (foreign or second

The idea is to teach both the subject and the language, and is captured in the phrase “using language to learn, learning to use language.” Pupils and teachers exchange information on their own countries by creating “CLIL Learning Units” in English and mother tongue. Each partner school plans two or three “CLIL Learning Units” for each subject.

- Each partner school fills the lesson plan table.
- The lesson plan provides the results of teachers’ and students’ self-evaluation and any photocopiable material.
- The CLIL lesson activities are documented by video and pictures with the students as protagonists.
- The lesson plans, the self-assessment forms and the videos are uploaded in the project website.

Continuing the conversation about intersubjective communications, let us now consider the relationship of English and biology as the variety of living organisms in English.

Examples of fragments of lessons of biology in English.

"To think is easy, to act is difficult, and to put his thoughts into action is the most difficult thing in the world." Wolfgang Johann von Goethe.

I twice gave open lessons with teachers of biology in the experiment teaching of biology in English. For the first lesson, I chose the theme "Charles Darwin. The 200th anniversary of the birth". The choice was not accidental. The doctrine of Darwin is experiencing continued interest of humanity has been for almost two hundred years. The main book in the life of the scientist, "the Origin of species by means of natural selection, or the preservation of favored races in the struggle for life" ranks second in the world after the Bible in the number of people reading it...

The objectives of this lesson were:

- To acquaint students with the life and work of the great English scientist Charles Darwin;
- To systematize, consolidate and generalize knowledge about species, populations, the driving forces of evolution, mechanisms of speciation, the main directions of evolution, the characteristics of micro - and macroevolution;
- To stimulate the intellectual activity of students, develop the ability to organize, to compare, to Express their point of view.

The epigraphs to the lesson, I took the words of Charles Darwin: "If we allow ourselves the freedom of imagination, can suddenly be that animals are our brothers in pain, suffering, disease, death and disasters, our slaves in the hardest work, the satellites in the fun – share with us a descent from a common ancestor, and we are all cut from the same clay "...And the phrase Friedrich Engels about that the evolutionary theory of Charles Darwin "in place of a single act of divine creation...put a number of repeatable acts of creation, and he made of miracle a significant lever of nature."

In a frontal conversation with the class was used the following material in English: Evolution means change over a period of time. The theory of evolution originated from the ideas of Alfred Russel Wallace and Charles Darwin in the early 19th century.

Evolution looks at the living world from the perspective that all present-day species are the result of gradual changes that have occurred through their ancestry. As the results of the gradual changes have built up through time, the species of today can be linked to pre-existing forms that were alive in the past.

The ideas of evolution form the backbone of biology. Its perspectives, such as adaptation and survival of the fittest, help make sense of discoveries such as fossilized remains of extinct species, for example. However, the theories regarding evolution are surrounded by controversy due to how it embraces the nature of adaptation and succession, which contradicts many religious doctrines.

You will see how the main theories of evolution can explain how the structure and function of organisms are adapted to the environments in which they live.

In this work you will:

- explore basic principles of evolution
- explore evidence that supports the theory of evolution

determine how the Hardy-Weinberg equation can be used to work out allele frequencies within populations

explore how natural selection has affected the genetics of the peppered moth (*Biston betularia*) populations as a result of industrial melanism.

Presentation to the lesson. In this presentation you will explore the basic principles of evolution. Evolution views the living world from the perspective that all present-day species are the result of gradual changes that have occurred through their ancestry. As the results of the changes have accumulated through time, the species of today can be linked to pre-existing forms that were alive in the past. The ideas of evolution form the backbone of biology. Its perspectives help to make sense of discoveries such as the fossilized remains of extinct species. After watching the pupils are given the next tasks:

Task 1. Translate into English the sentences

Task 2 To guess the puzzle Evolution view learning

Task 3. Select the correct definition for every term in the left column from English and Russian variants listed in the right column.

1. Creationism.	Notions on the changes and transformations of organisms, and on the origin of one species from another.
2. Transformism.	Idealistic doctrine in biology, asserting that at the living beings on the Earth are the result of God's creation.
3. Evolution.	Explanation of historic alteration of living forms through global catastrophes and further recreations of living beings by God.
4. Catastrophism.	A branch of biology dealing with descriptions of all existing and extinct species as with their classification.
5. Systematics.	Irreversible and to a certain extent directional historic development of living nature.

The second lesson: "Emotional-psychological readiness of students to study biology in English." "Language learning is much more important than free curiosity than a terrible necessity."

St. Augustine: Senior teen experiencing a state of composure, psychological comfort in the school environment – a socially adapted person, he is not disturbed psychic functions (thinking, memory, attention, thinking, perception, emotion), it can be called mentally healthy.

Techniques that focus on the emergence of emotional response of students is to create an atmosphere of success in the classroom, the teacher must believe in the students and to charge them with our energy, to convince each student that he will be able to Express their thoughts in English. An important role is played by the praise. Praise students as to teach a lesson, it is necessary in English, using a variety of lexical means (Fabulous! Brilliant! Fantastic! etc.). This group of techniques includes the accounting of the personal characteristics of each student in the selection of the material and the structure of the lesson. English training must be matched with the context of extracurricular activities of students, their personal experiences, desires, interests, inclinations. The playing techniques are in use in the English language verbal games that contribute to the development of communicative skills (techniques drama: role play, simulation, scenario, story, interview, court, etc.) and linguistic games to improve language skills (spelling, phonetic, lexical, grammatical games).

In conclusion, it should be noted that the knowledge of the Kazakh, Russian and foreign (English) languages becomes an integral component of personal and professional activities of an educated person. Thus, in our society there is a need for competent professionals, practically and professionally multilingual, and receiving in connection with the real chance to take more

prestigious position, both socially and professionally. That is why it is so important introduction of multilingual education in our country.

Literature:

1. on http://www.rusnauka.com/39_VSN_2014/Philologia/7_182782.doc.htm
2. on <http://novainfo.ru/article/3>
3. on <http://teacher-almaty.clan.su/publ/65-1-0-2049>
4. Turchynova G. V. course Content of training of future teachers to teaching biology in English // Bulletin of Kyiv national linguistic University // Series: Pedagogy and psychology. – K.: Ed. the centre of Kyiv national linguistic University, 2005. – Vol. 8. – Pp. 297-304.

CLIL ӘДІСТЕМЕСІ БОЙЫНША ОҚЫТУДАҒЫ ОҢ ӨЗГЕРІСТЕР

*Шойманова Мөлдір Балғабайқызы
«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы ОҚО бойынша ПҚБАИ
аға оқытушы, ф. г. к., Шымкент қ-сы*

Қазақстан Республикасы Президенті Н.А.Назарбаевтың «Ұлт жоспары: 100 нақты қадам» стратегиялық бағдарламасында [1] 12 жылдық білім беруді кезең-кезеңімен енгізу, функционалдық сауаттылықты дамыту үшін мектептегі оқыту стандарттарын жаңарту, табысты мектептерді ынталандыру жүйесін құрудағы білім беру саласының негізгі басымдықтары анықталып, педагогикалық қоғамдастық алдына үлкен міндеттер қойылды.

Қазақстан Республикасында білім беру мен ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында [2] айқындалған педагог кадрлардың біліктілігін арттыру жүйесінің сапасын жетілдіру әлемдік озық тәжірибе негізінде, жаңа форматта жүзеге асырылуда. Атап айтсақ, заман талабына сай педагог кадрлардың біліктілігін арттыру жүйесіне өзгертулер енгізілді, білімді дамытудың қазіргі заманға лайықты және келешектегі сұраныстарына толық жауап беретін педагогтердің кәсіби құзыреттілігі мен біліктілігін арттырудың тиімді моделі құрылды.

Дамыған елдердегі біліктілікті арттыру жүйесінің даму тенденцияларына жасалған сараптама қазіргі кездегі біліктілікті арттыру жүйесінің басты функциясы – педагогтің инновациялық технологияларды пайдалана білу қабілетін дамыту ғана емес, олардың жаңа әдістерді өзі таба алатын, жаңғыртулар мен даму бағыттарына сай өзінің кәсіби қызметіне рефлексивті өзгерістер енгізе алатын кәсіби құзыреттілігін дамыту болып табылатынын көрсетті.

Елбасымыз Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың тікелей тапсырмасымен жасалған «Үштүғырлы тіл» бағдарламасы білім беру үдерісінің нәтижелілігіне бағытталған тұжырымдамалық құжат болып табылады.

Біліктілікті арттыру жүйесінің жаңа мазмұнын институциаландыру – мемлекеттік бағдарламаны іске асырудың флагманы ретінде «Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығымен Оңтүстік Қазақстан облысы Білім, жастар саясаты және тілдерді дамыту басқармасы қазақ, орыс және ағылшын тілдерін жетік меңгерген ұрпақ қалыптастыру, педагогтердің осы тұрғыда кәсіби құзыреттілігін жетілдіру мақсатында түрлі іс-шараларды бірлесе ұйымдастыруды дәстүрге айналдырған.

Сондай іс-шараның бірі – 2015-2020 жылдарға арналған «Үштілділік білім беруді дамытудың Жол картасын» [3] жүзеге асыру аясында Оңтүстік Қазақстан облысы білім басқармасы және Еуропадағы Қауіпсіздік және Ынтымақтастық Ұйымының аз ұлттар істері жөніндегі Жоғарғы комиссары, халықаралық эксперттермен серіктестікте институт өткізген «Көптілді білім беру жағдайында оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудағы мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі» атты ғылыми-практикалық конференциясы. Конференцияда үштілділік білім беруді енгізудің өзекті аспектілері, билингвалды оқытуға қатысты кең ауқымды мәселелер талқыланды.

Білім беру жүйесін жаңғыртудағы көптілді және билингвалды білім беру, мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту мәселелері бойынша конференциялар, дөңгелек үстелдер, семинарлар, сыртқы консалтингтік қызметтер барысында қарастырып, әдістемелік нұсқауларын дайындауда бірлескен жұмыстар жүргізуде.

Қазіргі таңда көпмәдени және көптілді білім беруді дамыту аясында мектептерде үш тілде білім беруді ендіру бойынша жұмыстар қарқынды жүргізілуде. Оқушылар бірнеше тілде сөйлеп қана қоймай, сонымен қатар тілін үйреніп жатқан елдің мәдениетімен де жан-жақты танысуда. Осы идеяның табысты жүзеге асуының негізгі факторы білім беру, яғни педагогикалық кадрлардың біліктілігін арттыру үдерісі болып табылады. Осы орайда 2007 жылдан бастап Оңтүстік Қазақстан облысында үш тілде оқытатын дарынды балаларға арналған төрт мамандандырылған мектеп жұмыс жүргізуде:

1. Дарынды балаларға арналған үш тілде оқытатын №1 мамандандырылған мектеп-интернаты;
2. Дарынды балаларға арналған үш тілде оқытатын М.Х.Дулати атындағы №8 мамандандырылған мектеп-гимназиясы;
3. Дарынды балаларға арналған үш тілде оқытатын М.Тасова атындағы №12 мамандандырылған мектеп-интернаты;
4. Түлкібас аудандық дарынды балаларға арналған үш тілде оқытатын мамандандырылған мектеп-интернаты.

«Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы» АҚ филиалы Оңтүстік Қазақстан облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты қызметкерлерінің тарапынан аталған экспериментке қатысушы мұғалімдерге әдістемелік қолдау жұмыстары жүргізілді. Институттың профессорлық-оқытушылық құрамы орта білім беру жүйесіндегі көптілді білім беру бойынша халықаралық тәжірибені жан-жақты зерделеп, талдау жүргізе келе, мектеп мұғалімдерімен бірлесе отырып терминологиялық сөздіктер мен анықтамалықтар құрастырды; математика, физика, химия, биология пәндері бойынша оқулықтарды ағылшын тіліне аударды; көптілді дидактикалық материалдар жариялады.

Жоғарыда аталған іс-шараларға мектеп басшылары мен тіл мамандары қатысып, ой-пікірлерін ортаға салды. Атап айтқанда: «Тілдердің үштұғырлылығы» атты мәдени жобаның кезеңдеріне мониторинг жүргізуге мүмкіндік беретін форумдарды және басқа да іс-шараларды тұрақты түрде ұйымдастыру; қазақ, орыс және ағылшын тілдерін үйрену бойынша Интернет-порталын құру; көптілділікті дамыту мақсатында әдістемелік ұсынымдарды әзірлеу; «Оқушылардың полилингвалды функционалдық сауаттылығын дамыту жолдары», «Ерте жастан ағылшын тілін оқытудың ерекшеліктері» атты іс-шараларды өткізу сияқты орынды ұсыныстар жасалды.

2012 жылдан 2017 жылға дейін біліктілікті арттырудан өткен 62608 педагогтің ішінен 38809 – санатын жоғарылатты, ол курстан өткен тыңдаушылардың жалпы санының 61,9% құрайды. Педагогтердің үздіксіз кәсіби дамуы және өзін-өзі дамыту оқушылардың білім сапасының артуына ықпал етті.

Біздің институттың педагогикалық ұжымы білім берудің жаңартылған парадигмасы жағдайында мұғалімдер қызметінің шеңберінде жетістіктерін бақылап, проблемаларын айқындап, олардың күнделікті жұмысында кездесетін мазмұнды - әдістемелік қиындықтарын жеңуге үнемі қолқабыс етіп келеді.

2015-2020 жылдарға арналған «Үштілділік білім беруді дамытудың Жол картасын» жүзеге асыру аясында жүргізілген маңызды жұмыстардың бірі – 2017 жылдың 27.03-15.07 аралығында «Үш тілде оқыту жағдайында мұғалімдердің пәндік және тілдік-қатысымдық құзыреттіліктерін қалыптастыру» бағдарламасы бойынша қазақ және орыс тілдерінде оқытатын мектептердің физика, химия, биология, информатика мұғалімдеріне арналған 640 сағаттық біліктілікті арттыру курсы. Курсқа физика (5), химия (3), информатика (6), биология (4) пәндерінің мұғалімдері тартылды. 15.06.-14.07.2017ж.

аралығында аталған курсқа әдістемелік қолдау көрсету мақсатында «Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы» АҚ шақыртуымен TESOL Greece Living Values in Education құрылтайшы мүшесі, Сан-Франциско Университетінің TEFL магистрі Сюзанна Елени Антонорос ханым курс тыңдаушыларына дәріс жүргізді. Курс соңында Сюзанна Елени Антонорос ханым шетелдік баспаларда жарияланған оқулықтарды оқу үдерісіне бейімдеудің орнына, пән мұғалімдерінің сабақтарда қолданып жүрген отандық оқулықтарды әрі қарай пайдалана алу мүмкіндігіне баса назар аударып өтті. Осы орайда курс тыңдаушылары құрастырған портфолио отандық оқулықтардың мазмұнының негізінде курс бағдарламасының идеясымен байланыстырыла отырып құрастырылды.

2015-2020 жылдарға арналған «Үштілділік білім беруді дамытудың Жол картасын» жүзеге асыру аясында Елбасымыздың бастамасымен орындалып жатқан идеяны жаратылыстану пәні мұғалімдері ерекше құлшыныспен қабылдады. Өз пәнінің мазмұнын ана тілінде емес, ағылшын тілінде жеткізуге қатысты курс тыңдаушылары алғашында пессимисттік көзқарас танытқаны белгілі. 4 айлық курс барысында шет тілдік ортаға түгелдей енген курс тыңдаушылары бағдарлама аясында меңгерген материалды оқу үдерісіне енгізуде өзіндік тәжірибесімен ұштастыру қажеттігін түгелдей ұғынды.

Қорыта айтатын болсақ, көптілді білім беру бағдарламасы аясында үш тілді меңгеру тәжірибесін жинақтап, әлемдік деңгейге көтерілуіміз керек. Бұл – оқушылардың халықаралық жобаларға қатысуын кеңейту, шетелдік әріптестермен ғылыми байланыстарын нығайтуға, шетел тілдеріндегі ақпарат көздеріне қол жеткізуіне мүмкіндік. Елдің ертеңі биік, дүниетанымы кең, кемел ойлы азаматтарын өсіру үшін бүгінгі ұрпаққа ұлттық рухани қазынаны әлемдік озық ой-пікірімен ұштастырған сапалы білім мен тәрбие берілуі қажет.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасы Президенті Н.А.Назарбаевтың «Ұлт жоспары: 100 нақты қадам» стратегиялық бағдарламасы. Қазақстан Республикасы Президентінің 2015 жылғы 20 мамырдағы бағдарламасы.

2. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2016 - 2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. Қазақстан Республикасы Президентінің 2016 жылғы 1 наурыздағы № 205 Жарлығы.

3. Үш тілде білім беруді дамытудың 2015-2020 жылдарға арналған жол картасы.

ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕГІ ЕТІСТІКТІҢ СӨЗЖАСАМҒА ҚАТЫСЫ МӘСЕЛЕСІНІҢ ЗЕРТТЕЛУІНЕ ҚЫСҚАША ШОЛУ

*Карымбаева Сагадат Мейрамбаевна
«Өрлеу» БАҰО АҚ филиалы Жамбыл облысы бойынша
ПҚ БАИ Деңгейлік бағдарламалар орталығының тренері*

Қазақ тілі өте бай тілдердің біріне жатады. Тілдің бай лексикасы үнемі толығып, дамып отырған. Тілдің лексикасының үздіксіз дамуы қоғамның дамуымен тығыз байланысты. Қоғамның дамуы, адам санасының өсуіне байланысты өмірде жаңа заттар мен ұғымдар пайда болады да, оларды атау қажеттігі туады. Осы қажеттікті өтеу үшін, сөзжасам арқылы жаңа сөздер жасалады.

Қазіргі қазақ тіл білімінде сөзжасам саласының соңғы жылдар көлемінде біршама жақсы зерттелуіне байланысты сөзжасамның негізгі теориялық мәселелері анықталып, жеке сала ретінде қалыптасты. Дегенмен, сөзжасамның көптеген мәселелері тереңірек

зерттеуді қажет етеді. Солардың бірі- етістіктің сөзжасамдық қабілеті мәселесі болып табылады.

Тілде сөз жасауға қатысатын нақтылы тілдік бірліктер бар екені белгілі. Қазақ тіліндегі сөзжасамдық бірліктердің бірі – түбір сөздер. Түбір сөз тілде түрлі қырынан қаралып жүргенімен, дәл сөз жасаушы негізгі тұлғалардың бірі ретінде әлі де толық зерттелді деуге келмейді. Ал түбірсіз ешбір сөз жасалмайды, сондықтан ол – сөзжасамдағы негізгі тұлға.

Түбір сөздің сөзжасам жүйесіндегі өзіндік белгілі қызметі бар. Алдымен түбірлердің сөзжасаушы тұлғалардың бірі ретінде танылуы оның жаңа сөздің мағынасын белгілеуде атқаратын қызметіне байланысты. Сөзжасам үрдісіндегі түбірдің негізі тұлға болып саналатын себебі түбір сөздің лексикалық мағынасы жаңа сөздің лексикалық мағынасына арқау болады, өйткені тілде бір лексикалық мағына екінші лексикалық мағынаның негізінде жасалады. Бұл тікелей тілдегі сөз таптарына байланысты.

Ендігі әңгіmemіз де осы турасында болмақ.

Сөз таптарының да сөзжасамға қатысу қабілеті әртүрлі. Зерттеу еңбектеріне жасалған шолу зат есім, сын есім, етістіктер сөзжасам ісіне басқа сөз таптарынан әлдеқайда белсенді қатысатынын дәлелдеді. Зат есімнен етістіктің, сын есімнің жасалуы, керісінше етістіктен зат есімнің жасалуы, сын есімнен етістіктің, зат есімнің жасалуы ертеден-ақ байқалып, барлық оқулықтарда, сөзжасамдық зерттеулерде дәлелденіп жүрген мәселе.

Бұл келтірілген деректер сөз таптарының сөзжасамға қатысу белсенділігінің түрлі екенін көрсетеді. Сөз таптарының сөзжасамға қатысуы – бір сөз табындағы сөздің екінші сөз табына ауысып, көшіп отыратынына дәлел. Бір сөз табының сөз өз ішінде ғана емес, басқа сөз таптарының да жасалуына негіз болып, олар бірінен-біріне ауысып жатады. түбір сөздер сөзжасамдық тәсілдердің барлық түріне де қатысады.

Қазақ тіл білімінде етістіктің сөзжасамдық тәсілдер арқылы жаңа туынды мағына беретін жағдайы морфология саласында қарастырылған екен, оның жаңа атау туғызу мүмкіндіктері сөзжасамдық ұя деңгейінде де аз зерттелмеген. Оның үстіне етістік негізді туынды сөздер жасауға сөзжасамның синтетикалық тәсілі аса белсенді екенін тілдік деректер дәлелдеп жүр /1/.

Туынды сөздердің морфологиялық тәсіл арқылы жасалуы туралы ХІ ғасырдағы Махмут Қашқари зерттеулерінде кездеседі екен. Ол түбір сөздерде өзгерістер аз болатынын, бұл өзгерістер түбірдегі кейбір дыбыстардың алмасып айтылуы мен түсіп қалуы сияқты болып келетінін жазған.

Одан кейін түркологтар А. Я. Самойлович, В. А. Гордлевский, Н. К. Дмитриев, А. Н. Кононов, Н. П. Дыренкова, Н. А. Баскаков, А. К. Боровков, М. В. Насилов, В. В. Решетов, И. А. Батманов сияқты т.б. ғалымдар зерттеулерінде алғашқы деректер берілген. Оның үстіне әр кезеңде шыққан түркі тілдеріндегі грамматикаларда сөзжасамның тәсілдеріне қатысты ғылыми ойлар кездесіп қалады. Бұл зерттеу еңбектерде сөзжасам саласы жеке сала ретінде танылмағанымен, сөзжасамның синтетикалық тәсілі арқылы жасалған туынды сөздер мен олардың тұлғалық құрамы жайлы айтылған.

Қазақ тіл білімінде етістік туралы ғылыми теориялық тұжырымдама жасаған А. Байтұрсынұлы, Қ. Жұбанов, Н. Т. Сауранбаев, А. Ысқақов, А. Қалыбаева, И. Оралбаева, С. Исаев, Ә. Қайдар, Ж. Манкеева, Б. Қасым т.б. ғалымдар болатын.

Ғалымдар зерттеулерінде, негізінен, етістіктің синтетикалық тәсіл негізінде туынды сөз жасау процесі сөз болғанымен, оның сөзжасамдық ерекшелігі туралы толық мәлімет берілмеген.

Мұнда авторлар етістіктің күрделі сөзжасам жүйесі бар сөз табы екенін айта отырып, оның туынды сөздерге өте бай, етістік өз құрамын тілдің тарихи дамуы бойында толықтырып отырғанын атап көрсеткен. Етістіктің сөзжасам жүйесінде түрлі тәсілдер арқылы жасалатынын анықтап берген. Олар:

- синтетикалық;

- аналитикалық;
- семантикалық тәсілдер.

Етістіктің сөзжасамы туралы ғалым Н.Оралбаева еңбегінде былай деп жазады: "Етістік сөзжасамында барлық сөз табы негіз болып, сөзжасамдық бірлік қызметін атқарады. Олардан зат есім сөздерді, сын есімдерді, сан есімдерді, үстеуді, етістікті, одағайды атауға болады. Тіліміздегі барлық негізгі сөз таптары етістік жасауға негіз болады" /2.168/.

Қазақ тілінің сөзжасам жүйесінің негізгі тәсілдері бір жағынан сақтала отырып, екінші жағынан дами күрделеніп отырады. Тілдің сөзжасам жүйесіне сөзжасам тұлғалары, яғни сөздер жұрнақтар да жатады. Тілде сөз жасауға қатысатын нақтылы тілдік бірліктер бар. Сөз жасау әрекеті тілде бар бірліктің негізінде ғана атқарыла алады. Тілдік бірліктерге сүйенбей, жоқтан ешбір сөз жасалмайды.

Зерттеу еңбектеріне назар аударып отырып, сөз таптарының сөзжасамға қатысу белсенділігі әртүрлі екенін байқадық. Өйткені сөз таптарының сөзжасамға қатысуы – бір сөз табындағы сөздің екінші сөз табына ауысып, көшіп отыратынына дәлел. Бір сөз табының сөз өз ішіндегі ғана емес, басқа сөз таптарының да жасалуына негіз болып, олар бірінен-біріне ауысып жатады. Түбір сөздер сөзжасамдық тәсілдердің барлық түріне де қатысады. Бірақ жоғарыда айтып өткеніміздей, етістіктің сөзжасамға қатысуын анықтауға арналған алғашқы пікірлер сөзжасамның синтетикалық тәсіліне, атап айтқанда сөзжасамдық ұялар мәселесіне байланысты екені белгілі болды.

Сөзжасамдық ұя туралы алғашқы ғылыми пікірлер "Қазіргі қазақ тілінің сөзжасам жүйесі" деген монографияда айтылған /3/. Бұл зерттеуде сөзжасамдық ұяға алғаш рет ғылыми анықтама берілген: "Қазақ тіліндегі негізгі түбірлердің сөзжасамға қатысу қабілетінің күштілігі сөзжасамдық ұядан анық көрінеді. Сөзжасамдық ұя деп бір негізгі түбірден тараған туынды түбірлердің жиынтығы аталады". Бұдан әрі бір ғана "бас" сөзінен туындаған 89 сөзжасамдық ұя талданып, сөзжасамдық ұяға енетін 143 туынды сөз көрсетілген.

Сөзжасамдық ұя туралы К.Құрманәлиев өзінің ғылыми зерттеуінде былай деп жазады: "Әр сөзжасамдық ұяның өз туынды сөздері болғандықтан, әр сөзжасамдық ұя өзінше бір күрделі құбылыс болып танылады" /4/. Бұл етістіктің сөзжасамдық ұяларын анықтау қазақ тіл біліміндегі өзекті мәселелердің бірі екендігіне дәлел болады.

Етістікті сөзжасамдық ұя арқылы жасалған атаулардың саны да, сапасы да әр алуан болып келеді, Негізгі етістік арқылы етістіктер де, есім сөздер де жасала алады. Бір ғана етістік түбірі арқылы әртүрлі морфологиялық сападағы туынды сөздер жасала алатыны ғалымдардың зерттеу еңбектерінде айтылып та жүр. Бұған етістіктен басқа сөз таптарының жасалуына арналған ғалымдардың еңбектерін дәлел ретінде атауға болады, оларда « Етістіктен белгілі бір сөз табын жасайтын өнімді жұрнақтар » және « Етістіктен белгілі бір сөз табын жасайтын өнімсіз жұрнақтар » (үстеу мен сан есім, т.б. қоспағанда) деп көрсететін тармақшалар кездеседі емес пе ?.

Аталған еңбектерде етістікті сөзжасамдық ұяға енетін сөзжасамдық тізбектердің мағыналық құрылымы мен морфологиялық сипаты айқындалған. Бір сөзжасамдық ұядағы туынды сөздердің уәждеу дәрежесі нақты тілдік деректер негізінде талданған. Кейде етістікті сөзжасамдық ұяда неше сөзжасамдық тіркес пен туынды сөз болатыны нақты көрсетіліп, олардың мағыналық құрылымы берілген..

Тіпті етістікті сөзжасамдық ұяның ішіндегі туынды сөздердің сөзжасамдық жұбы мен сөзжасамдық сатыларының парадигматикалық және синтагматикалық сипаттары талданып, олардың араларындағы мағыналық уәжділіктің айқындылығы, мағыналық құрылымының түбір сөз мағынасына негізделетіні көрсетілген.

Осы тұста екеруге тиіс бір мәселе- қазақ тілінің етіс тұлғасы.

Етіс тұлғасын А.Б. Салқынбай сөзжасамдық тұлға ретінде зерттеген. Ол етісті анықтау үшін, ең алдымен, етістіктің грамматикалық категориясы бола ала ма, әлде бола алмай ма соны анықтауға ұмтылады да, одан әрі оның бірнеше шарттарын ұсынады /5/.

Ғалым М. Оразов "етістіктің жұрнақтары арасында көп қолданылатыны, мағына жағынан бай түрінің бірі етіс жұрнақтары" деп атап көрсеткен /6.100/.

Мағына жағынан бай болуының өзі оның сөзжасамдық мағынасымен байланысты. Бұл етіс тұлғаларының сөзжасамдық мағынасы бар екенін дәлелдеген деген қорытынды жасауға жетелейді.

Дегенмен бұл қысқа ғана жасалған шолу етістіктің сөзжасамға қатысы мәселесінің өз шешімін тапқанын көрсетпейді. Біз тек сөзжасамның синтетикалық тәсілі негізінде жасалған еңбектерге ғана назар аудардық.

Қорыта айтқанда, біз шағын мақаламызда етістіктен жасалған туынды сөздерді зерттеген еңбектердің бәрін толық анықтап, талдадық дей алмаймыз. Бірақ ғалымдардың зерттеулеріне сүйену арқылы олардың тек морфологиялық сипатын ғана емес, ең бастысы мағыналық құрылымы мен ондағы уәжділіктің деңгейін, дәрежесін айқындауға аналған еңбектердің жоқ еместігін байқадық.

Сілтеме жасалған әдебиеттер:

1. Қазақ гаммаикасы. Астана, 2002.
2. Оралбай Н. Қазақ тілінің сөзжасамы. Алматы, 2002.
3. Қазіргі қазақ тілінің сөзжасам жүйесі. Алматы, 1989.
4. Құрманәлиев К. Сөзжасамдық ұя. Алматы, 1998.
5. Салқынбай А. Қимыл есімі және оның сөзжасамдық семантикасы. Алматы, 1996.
6. Оразов М. Қазақ тілінің семантикасы. Алматы, 1991.

ҮШТІЛДЕ БІЛІМ БЕРУ АРҚЫЛЫ ҚҰЗІРЕТТІ ТҰЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аманова Гульхан Сабырхановна

Сейдазимова Лайла Бердалиевна

*«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы Жамбыл облысы бойынша
педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты*

Тәуелсіздік тізгіні қолымызға тиіп, егеменді ел болған алғашқы күндерден бастап-ақ елімізде тіл саясаты Мемлекет басшысы Н. Назарбаевтың тікелей басшылығымен салиқалы да, сындарлы түрде жүзеге асырылуда.

Елбасы жыл сайынғы Қазақстан халқына арнайтын дәстүрлі жолдауларында да тіл саясатына, оның ішінде қоғамдағы мемлекеттік тілдің мәртебесін көтеру мәселесіне көңіл бөлген болатын.

Білім мен ғылымның, экономиканың, бизнестің, саясаттың, жалпы бәсекелестіктің қарыштап дамып отырған бүгінгідей жаһандану кезеңінде Елбасы көрегендік танытып, алдымызға үш тілді білу қажеттігін қойып отыр. Әсіресе, өскелең ұрпақ пен жастар алдында бірнеше тіл білу міндеті тұр.

Мемлекет басшысы “Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан” атты Қазақстан халқына Жолдауында: “Қазақстан халқы бүкіл әлемде үш тілді пайдаланатын жоғары білімді ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар: қазақ тілі – мемлекеттік тіл, орыс тілі — ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі — жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі”, — деген болатын.

Бүгінгі білім беру жүйесі модернизацияланған заманда көп тілді меңгертуге аса назар аударылып, жан-жақты жол ашылған. «Келешекке кемел біліммен»,—деп Елбасы Н.Ә.Назарбаев ұстаным еткендей, келешекке терең біліммен қадам басып, әлемдік білім кеңістігінің құпияларына үңіліп, қоғамға бейім, өз қабілетін таныта алатын, жан-жақты дамыған, бірнеше тілді меңгерген құзіретті тұлғаны қалыптастыру басты мақсаттардың бірегейі болып отыр.

Үштілді оқыту – заман талабы. Үштілділік – бәсекеге қабілетті елдер қатарына апарар басты баспалдақтардың бірі. «Үштұғырлы тіл» туралы идеяны мемлекет басшысы 2006 жылдың қазанында өткен Қазақстан халқы ассамблеясының XII құрылтайында жария етті. Ал 2007 жылғы “Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан” атты халыққа Жолдауында “Тілдердің үштұғырлылығы” атты мәдени жобаны кезең-кезеңмен іске асыруды ұсынды. Елбасымыздың «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты Халқына Жолдауында: “Тілдердің үштұғырлылығы мәдени жобасын кезеңдеп жүзеге асыруды қолға алуды ұсынамын. Қазақстан бүкіл әлемге халқы үш тілді пайдаланатын мәдениетті ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар - қазақ тілі - мемлекеттік тіл, орыс тілі - ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі - жаһандық экономикаға ойдағыдай кіру тілі” деген салиқалы үндеуінде айтқандай, әлемдік кеңістікке енуде ағылшын тілінің маңызы зор. [4, 41]. Ағылшын тілі - әлемдік бизнес тілі, оны меңгеру – жастарға әлем танудың кілті болмақ. Ағылшын тілін білу біздің жастарға шексіз мүмкіндіктер ашады. Ол – жаһанданудың кепілі. «Ақпараттық технология дамыған қазіргі дәуірде күн сайын дерлік ағылшын тілі дүние жүзі халықтарының тілдеріне жаңа сөздер мен ұғымдар арқылы батыл ену үстінде. Бұл үдерістен біз де тыс қалмауымыз керек» [4, 49].

«Үштілділік - нақты тұлға, ұжым, халықтың белгілі бір қоғамда қарым-қатынас үдерісінде қажет болған жағдайда үш түрлі тілді алма-кезек қолдану құбылысы», -Б. Хасанұлы анықтама бергендей [5, 4], бүгінде оны қолдануға жан-жақты күш салынуда.

Білім беру жүйесінде оқушының бойында коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыруда ақпараттық-коммуникативтік технологияның рөлі ерекше. Бұл технологияны қолдану оқушылардың қызығушылығы мен белсенділігін және жұмыс істеу шеберлігі мен қабілеттіліктерін арттырады. Бағдарламаны жақсы меңгеруге, өз жұмысын жоспарлауға, өз бетімен жұмыс істеуге үйретеді. Оқушының қазіргі заман талабына сай білім алуына, білім сапасына тікелей әсер ететіндер – ақпараттық құралдар. Қазіргі кезде оқушыларға ағылшын тілін оқытудың әртүрлі деңгейлеріне сәйкес оқытудың жаңа технологияларын, ақпараттық және компьютерлік жүйелер арқылы ізденіс жұмыстарын жандандыра түсудің барлық мүмкіндіктері жасалған. Шетел тілін оқытуда лингафондық құрал-жабдықтар, аудио, видео кешені – оқушылардың ауызша және жазбаша аударудағы білім жетілдіру, сөздік қорын қосымша жаңа сөздермен байыту, толықтыру, ой-өрісін дамыту мақсатында қолданылады. Сондай-ақ оқыту процесінде мультимедия бағдарламасының көмегімен, ғаламтордан алынған әлемдік жағдайлар, педагогикалық технологиялардың түрлі әдіс – тәсілдері, коммуникативтік бағыттағы оқыту элементтері кең қолданылады. Тілге байланысты оқу процесінде жүйелі жетілдіру жұмыстары жүргізіліп отырады, атап айтсақ ашық сабақтар, пікір-сайыстар, семинар, конференциялар, практикалық сабақтар, дөңгелек үстелдер, кездесулер, өзара сабаққа қатынасып талдау, оқушылардың зерттеу жұмысымен айналысулары, сонымен қатар студенттердің жеке ізденіс жұмыстарына басшылық ету. Қазақстанның болашағы көптілді білім берумен қатар 12 жылдық білім беру саласында осы мақсатты жүзеге асыру мәселесі болып саналады. Сондай-ақ 12 жылдық білім беру үлгісіне ауысу мұғалімнен инновациялық, шығармашылық тұрғыдан ойлауды талап етеді. Кәсіби педагогикалық шеберлікті, шынайылықты талап ететін қазіргі заманда ұстаздың әрбір ісін, жоспарын мұқият зерделеуін қажетсінеді. Яғни жаңаша білім беруде оқытушыларға қойылатын талаптар. Сондықтан көптілді білім берудің мақсаты: әлем бірлестігінің жағдайында бәсекеге түсе алатын көптілді тұлғаны дамыту. Міндеттері: әр оқушының жеке қабілеттерін көптілді дамытуды қамтамасыздандыратын жағдай жасау; әртүрлі деңгейдегі мәселелерді шешуге бағытталған оқушылардың жобалары. Күтілетін нәтиже: Көптілді меңгерген, өзін-өзі әлеуметтік және кәсіби билеуге, өздігінен дамуға, өздігінен жетілуге қабілетті тұлға. Бүгінде елімізде ағылшын тілді мамандарды даярлау ісіне ерекше мән берілуде. Алайда, бізде қазақ және орыс тілдерін игеру сияқты ағылшын тілін үйрену, сондай-ақ осы тілде сабақ беруде көптеген кемшіліктер бар. Оның салдарын барлығымыз сезініп отырмыз. Көптілді білім беру жүйесі аясында білім

саласындағы оқу-әдістемелік құралдар қайта қарастырылады. Себебі осы саладағы ағылшын тілін оқыту жұмысы әлемдік талапқа сай емес. Осыған байланысты келешекте осы мәселені шешу үшін нақты іс-шаралар өткізілуі керек.

Сондықтан жоғары білім беруді жаңартудың негізгі құжаттарында ең негізгі мақсат білікті маман даярлау деп көрсетілген болатын. Ол жауапкершілігі мол, өз мамандығы бойынша халықаралық стандарт деңгейінде тиімді іс-әрекетке қабілетті болуы, кәсіби деңгейінің өсуіне ынталы болуы, әлеуметтік және кәсіби бейімділігі жоғары, үш тілді: мемлекеттік тілді-қазақ тілін, ұлтаралық қатынас құралы ретінде орыс тілін, дүниежүзілік экономикалық кеңістікке кірігу тілі ретінде ағылшын тілін еркін меңгерген тұлға болуы тиіс. Бұл міндетті шешудің маңыздылығы Қазақстанның жаһандану жағдайында ұлттық білім жүйесінің бәсекеге қабілеттілігін арттыруға ұмтылысымен анықталады. Оның жүзеге асырылуына Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Тілдердің үш тұғырлылығы» мәдени жобасы септігін тигізді деп айтар едім. Қазақстандықтардың үш тілді еркін меңгеруі туралы идеяны тәжірибе жүзінде іске асыру бүгінде отандық мектептен маманның шығармашылық өзін-өзі жетілдіру саласын дамытуға, мемлекеттік тілдің қоғамдық өмірдің барлық саласында қызмет етуін қамтамасыз етуге, оның ұлтаралық келісім мен қазақстандық патриотизмді нығайту факторы ретіндегі рөлін арттыруға, орыс тілінің лингвистік белсенділігін сақтауға және ағылшын тілін ғылыми ақпарат пен жаһандану экономикасына сәтті кірігу тілі ретінде енгізу бағытталған көптілді білім беруді енгізуді талап етеді. Бұл мәселенің бүгінде мемлекеттік деңгейде талқыланып, білім реформалары аясында қарастырылып отырғандығы

қуантады.

Қазіргі таңда оқушыларға компьютермен, интернетпен, интербелсенді тақтамен сабақ өткізу толығымен жолға қойылып отыр. Көптеген мұғалімдер осы уақытқа дейін техникалық құралдармен сабақ өтіп, оның қаншалықты тиімді екенін дәлелдеді. Компьютермен сабақ өткізу арқылы оның қолданылуын үйрене отырып телесабақтарды тың, жаңа деңгейде өткізуге, оқытушы мен оқушының қарым-қатынасының педагогикалық және методикалық тұрғыдан сараланып алынған алуан түрлі қызмет түрлерінің қолданылуы жүзеге асады. АКТ қолдану барысында өздерін қызықтыратын әр түрлі мәселелерді шешуге болады және талқылайды. Компьютермен бала жазады, оқиды, түрлі тестілер орындайды. Техникалық құралдарды пайдаланудың ең тиімді жағы уақытты ұтасың, дәл, тиянақты оқу-материалдарын алдын-ала дайындап, оқушыға беріп отырсаң өзінен-өзі жасауға тырысады, қызығады, жасамай, үлгермей отырған оқушы болмайды, себебі оның алдында бәрі дайын тұр. Сонымен қатар мұғалім қазіргі мектептегі ақпараттық құралдарды жетік меңгеру, Power Point, Active Studio бағдарламаларымен жұмыс істеп қана қоймай үнемі интернет жүйесіндегі жаңалықтар мен өзгерістерді өзінің кәсіби шеберлігіне қолдана білу, білім кеңістігін кеңейту, ашу бағытындағы өзгерістер мен әлемдік білім беру кеңістігіне кіруге талпыну керек. Соңғы кезде уақыт көрсетіп отырғандай, мұғаліммен салыстырғанда оқушыда көп ақпарат болатыны кейінгі көрсетілген тәжірибелер дәлелдеп отыр. Сондықтан әрбір мұғалім өз қызметіне ақпараттық технологияны пайдалана білуі қажет. Бұл мәселе білім беруді ақпараттандырудың қажетті шартына айналып отыр.

Қазіргі кезде адамның кәсіби шеберлігіне, білім өрісіне, зиялылық және танымдылық деңгейіне өмірдің өзі биік талаптар қойып отыр. Бүгінгі күні көкейкесті болып отырған білімнің құзырлылық ұстанымын жүзеге асыру құралы ретінде педагогикалық технологиялар мен белсенді оқыту әдістерінің алар орны ерекше. Әрекетке негізделген технологиялық оқыту танымдық белсенділігі жоғары, өмірде әртүрлі мәселелерінен хабардар, кез келген тапсырманы орындауға қабілетті, қолынан іс келетін (құзырлы) азаматтарды қалыптастырады

Қорыта айтатын болсақ, үштілде білім беру бағдарламасы аясында үштілді меңгеру тәжірибесін жинақтап, әлемдік деңгейде көтерілуіміз керек. Бұл оқушылардың халықаралық жобаларға қатысуын кеңейту, шетелдік әріптестермен ғылыми

байланыстарын нығайтуға, шетел тілдеріндегі ақпарат көздеріне қол жеткізуіне мүмкіндік береді. Елдің ертеңі өресі биік, дүниетанымы кең, кемел ойлы азаматтарын өсіру үшін бүгінгі ұрпаққа ұлттық рухани қазынаны әлемдік озық ой-пікірімен ұштастырған сапалы білім мен тәрбие берілуі қажет. Н.Ә.Назарбаев өзінің Қазақстан халқына жолдаған Үндеуінде: «Біздің болашағымыз білікті де, білімді жастардың қолында»- деп атап көрсетсе, сол жастарды мектеп табалдырығынан бастап дайындауға көш алдында болайық.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қ.Р «Тілдер туралы» Заңы
2. Қ.Р «Білім туралы» Заңы
3. Аталы сөз. Жарықбаев Қ. – Алматы: Жалын, 1980.
4. Ақиқат. 2013 жыл, №1. «Қазақстан – 2050» стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы.
5. Ақиқат. 2011жыл, №4. «Ел тәуелсіздігінің нышаны – мемлекеттік тіл», ф.ғ.к. М.Салқынбаев. 2.Ақиқат. 2013 жыл, №1. «Қазақстан – 2050» стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты.
6. Л.Б.Елшібаева. Қазақстандағы көптілді білім беру жүйесі // Үш тұғырлы тіл: бүгіні мен ертеңі: Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 20 жылдығына арналған Респ. ғыл.- практ. конф. материалдары. - Қарағанды: ҚарМУ баспасы, 2011. - 174- 177 бет.
7. 12 жылдық білім. ғылыми-әдістемелік, ақпараттық-сараптамалық журнал, №3 2008ж
8. Мектептегі шет тілі. Республикалық әдістемелік-педагогикалық журнал. №4 (22), 2006, №2(44), 2010

ҮШТІЛДІЛІККЕ КӨШУ- ҚОҒАМ ТАЛАБЫ

*Нурманова Венера Алгабековна
«Өрлеу» БАҒО» АҚ филиалы Қызылорда облысы бойынша
педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты*

XXI ғасыр – ғылым ғасыры. Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты халыққа Жолдауында: «Білім беру реформасы табысының басты өлшемі-тиісті білім мен білік алған еліміздің кез келген азаматы әлемнің кез келген елінде қажетке жарайтын маман болатындай деңгейге көтерілу болып табылады. Біз бүкіл елімізде әлемдік стандарттар деңгейінде сапалы білім беру қызметіне қол жеткізуге тиіспіз»-деген болатын. Осы мақсатта Қазақстан Республикасының азаматын қалыптастыру, оның тез өзгеріп отыратын әлемде табысты білім алуға деген сұранысын қалыптастыру, бәсекеге қабілетті ұрпақ тәрбиелеу және оқыту басты мақсат болып отыр. Сондықтан оқушыларға қазіргі заманға сәйкес көптілді білім беру мақсатында әр түрлі шаралар қолға алынды. Қазақстандағы тәуелсіз жолындағы күресі қазақ тілінің қоғамдағы лайықты орнын талап етуден басталған болатын. Қазақ тіліне мемлекет мәртебесіне әперу оңай болған емес. Осы жолда қаншама тар жол, тайғақ кешулерден өтті. Сөйтіп, елім, тілім деп күрес майданына шыққан көптеген асыл азаматтардың зор қажыр-қайратының арқасында туған тіліміз өз тұғырына қонды. Бұл істердің қай-қайсысының болсын басы-қасында Қазақстанның Тұңғыш Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев болғанын тағы жақсы білесіңдер. Тәуелсіздік жылдары мемлекеттік тілімізде оймен бірге жетіліп, қолданыс аясын кеңейте түсті. Оның әрбір сатысынан Мемлекет басшысының қолтаңбасын көтеруге болады. Елбасы дәстүрге айналған жыл сайынғы Жолдауларында

да, Қазақстан халқы Ассамблеясының сессияларында да мемлекеттік тіліміздің тірегі ретінде қазақ тілінің өрісін кеңейту, ел халқының мемлекеттік тіл аясына ұйысуын қадағалап, осыны ұдайы айтып келеді. Президент Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың Қазақстан Халқы Ассамблеясын құрғандағы мақсаты да ел халқын тұтастандыру болатын. Ол, әрине, мемлекеттік тіл арқылы іске асады. Сондықтан Қазақстан Халқы Ассамблеясы мемлекеттік тілге қатысты жұмыстарын бұрынғыдан да қарқынды жүргізіп, өзге ұлт өкілдерінің мемлекеттік тіл аясында топтасуына ұйытқы болғандары жөн дегім келеді. **«Елбасының «Үш тұғырлы тіл»** жобасы ел болашағын баянды етуден туған, алысты көздеген мақсат. Осы жобаны түсіндіруде және іске асыруда түрлі жансақтықтарға жол беріп алып жатамыз. **«Үш тұғырлы тіл»** - қазақ, орыс, ағылшын тілдерін қатар қойып, жарыстыру емес. Керісінше, бұл әр тілді өзіне лайықты орнымен қажетіне қарай лайықты пайдалану деген сөз. Мұнда мемлекеттік тілдің орны тіпті бөлек. Оған ешкімнің таласы жоқ. Үш тұғырлы тілді желеу етіп, мемлекеттік тілді ығыстыру мүлде дұрыс емес» - дейді. Халқымыз ежелден тіл абыройын биік көтеріп, «Өнер алды – қызыл тіл» деп, сөз өнерін бар өнердің алдына қойып, жоғары бағалаған. Әдетте тіл жөнінде, тіл – адамдар ара қарым-қатынас жасау құралы деп, оған жай-жадағай анықтама берілгенімен, іс жүзінде тіл тек адамдар ара қарым-қатынас жасау құралы ғана болып қалмастан, қайта онан да маңыздысы, ол белгілі бір ұлттың ұлттық сана-сезімі, халықтың халықтық қасиеті, оның жалпы тарихы, әдет-ғұрпы, мәдениеті қатарлыларды тұтастай өз бойына қамтып жататын күрделі ұғым. Сондықтан тіл - мейлі қайсы ұлттың болмасын тарихы мен тағдырының, тәрбиесі мен тағылымының, бүкіл халықтық болмысының баға жетпес асылы, сарқылмас құнды қазынасы, ұлт рухының ұйтқысы болып келген. Өмірде өзге бір ұлттың тілін игерген адам сол халықтың ішкі жан-дүниесін түсініп, күллі мәдени құндылықтарымен танысу орайына ие бола алады. Азаматтарымыздың қазіргі ай сайын алға ілгерлеп, күн сайын жаңарып, тез қарқынмен дамып бара жатқан өзгерісшең өмірге ойдағыдай сәйкесуі үшін, қос тілді болып қана қалмай, қайта көп тілді болуы төтенше қажеттілікке айналуда. Бұлай істеу әр азаматтың өзіне де, өзгеге де тиімді. Сондықтан қазіргі қоғамда көп тілді болу әрқандай адамды кең өріске, тың өмірге бастайтын жол есептелмек. Кезінде халқымыздың «Жеті жұрттың тілін біл, жеті түрлі білім біл» деген аталы сөзі дәл бүгінгі дамыған дәуірімізге сәйкес айтылғандай. Тарихи деректерге жүгінсек, осыдан 12 ғасырдың алдында жасаған энциклопедик ғалым, әлемде Аристотелден кейін екінші аға ұстаз аталған ұлы ғұлама Әбу Насыр Әл-Фараби бабамыз өз өмірінде 70 ке жуық ұлттың тілін жеттік білгендіктен, артына мәңгі өшпес мол рухани құнды мұра қалтырып кеткендігі анық. Көптілді меңгерген адам әуелі өз тілінде ой қортып, туған халқына өнеге болып, өзге жұртпен бәсекеде ырықты орынды иелеп, сан мәдениетті санасына салып сараптай алса, онда ол өз өмірін қалайда мағыналы өткізетін айтулы тұлға болып жетілері қақ. Бүгінгі таңда елімізде «Көптілділік» мәселесі көкейкесті мәселелердің бірі болып саналады. Елбасымыз сол үшін де тілдердің үштұғырлылығын міндеттеп отыр. Көптілділік мәселесі – Қазақстан үшін ғана емес, бүкіл әлемнің алдында тұрған көкейтесті мәселелердің бірі. Бұл ұғымға жалпылама тоқталсақ... көптілділік, белгілі бір әлеуметтік ортада, мемлекетте бірден үш, одан да көп тілде сөйлей білушілік. Көптілділіктің үштілді меңгеру дәрежесі сол адамның немесе бүтіндей халықтың өмір сүрген тілдік ортасы, әлеуметтік, экономикалық, мәдени өмірі, тұрмыс-тіршілігі секілді көптеген факторларға байланысты. Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев Қазақстан халықтары Ассамблеясының 12 сессиясында: «Қазақстандықтардың жас ұрпағы кем дегенде үш тілді білулері тиіс: қазақ, орыс, ағылшын тілдерін еркін меңгерулері қажет»-деп, Еуропадағы мектеп түлектері мен студенттерінің өзара бірнеше тілде еркін сөйлесулері қалыпты жағдайға айналғандығын атап өтті. Кем дегенде үш тілді меңгеру-заман талабына айналып отырған қажеттіліктердің бірі. Қазіргі таңда адам қызметінің барлық салаларында жаһандану үрдісі орын алғандықтан, білім беру саласында қайта қарастырулар жетілдіруде. Сол себептен ақпараттық- коммуникативтік құзырлықпен қатар, полимәдениеттілік бүгінгі уақытта

әлемдік білім беру қоғамдастығының кеңістігін қалыптастыратын білім беру құзырлығының басты бағыттарының бірі ретінде анықталды. «Жаңа онжылдық-жаңа экономикалық өрлеу-Қазақстанның жаңа мүмкіндіктері» атты Жолдауын жүзеге асыру мақсатында дайындалған Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы- білім беру жүйесінің бәсекеге қабілеттілігін арттыру, адам капиталын дамыту үшін білім мазмұнын түбегейлі жаңғырта отырып, білім саласында кезек күттірмей тұрған мәселелерді шешуге бағытталған. «Қазақстан әлемде тұрғындары үш тілді қатар қолданатын, яғни қазақ тілі-мемлекеттік тіл, орыс тілі-халықаралық тіл ретінде, ағылшын тілі- әлемдік экономиканың жетістікті интеграциясы ретінде, жоғары білімді елдер қатарында қабылдануы тиіс»- деді Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев. Қазіргі таңда Қазақстан қоғамының әлеуметтік-экономикалық, рухани қалыптасуының жаңа міндеттерін іс жүзінде асыруға дайын жас ұрпақты тәрбиелеудің негізгі факторларының бірі- мектепте көптілді білім беруді жолға қою болып табылады. Көптілді білім көп мәдениетті тұлғаны қалыптастырудың өзегі. Бүгінгі таңда көп тілді оқыту – жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемдік ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіндік беретін қажеттілік. Үш тілде оқыту – заман талабы десек, оның негізгі мақсаты: бірнеше тілді меңгерген, әлеуметтік және кәсіптік бағдарға қабілетті, мәдениетті тұлғаны дамыту және қалыптастыру. Қазақ тілі мемлекеттік тіл, ал орыс тілі мен шетел тілдерінің бірін білу тұлғаның ой-өрісін кеңейтеді, оның «сегіз қырлы, бір сырлы» тұлға болып дамуына жол ашады, ұлтаралық қатынас мәдениетін, толлеранттілігін және планетарлық ойлауының қалыптасуына мүмкіндік туғызады. Маманға шет тілін меңгеру кез-келген шетелдік ортада өзін еркін ұстап, жаңа кәсіптік ақпараттар легіне немесе жалпы ақпараттық ғаламшарға бейімделу мүмкіндігіне ие болады. Әр адамның түрлі әлеуметтік қызметтерінде жеткен жетістіктерінің нәтижелері түрлі болмақ, сол себептен шетел тілін оқытудың мақсаты тек нақты білім іскерліктерін біліп қана қоймай, сондай тілдік тұлғаны қалыптастыру болып табылады, оған шет тілі «өмір заңдылықтарында» және «нақты жағдаяттарда қарым-қатынас жасай алу үшін» қажет болмақ. Бұл халықаралық тұрғыда бағытталған тұлғаны тәрбиелеуде тікелей құрал болып есептеледі, яғни өзін өркениетті және тарихи субъект ретінде тани алатын, даму кезінде өз елінің және адамзат тарихын қабылдай алатын, өзі үшін, халқы үшін, мемлекеті үшін, адамзат болашағы үшін жауапкершілік жүгін сезінетін, өзара тәуелділік пен әлем бүтіндігіне, адамзат өркениетінің ғаламдық мәселелерін шешуде мәдениаралық қатынастың қажеттілігін жете түсінетін, адамның азаматтық құқықтарын (мәдениет және тілдік құқықтарын қоса) мойындайтын және саяси бостандыққа ұмтылатын, қоғамдағы гуманизм идеясын жасау үшін басқа адамдармен, қозғалыстармен, қоғамдық институттармен қызмет атқаруға дайындығы мен қабілеттілігін көрсете білетін және де қоғам, адам және табиғат арасындағы ынтымақтастықты қалыптастыратын ұқыпты да тиянақты, білікті маман мен адамды дайындау осы заман оқытушылары мен ұстаздардың алдында қойылатын үлкен заман талабы деп білуіміз керек. Елбасы Н.Ә.Назарбаев өзінің жылдағы дәстүрлі Жолдауында «Тілдердің үш тұғырлығы» мәдени жобасын іске асыруды жеделдету тиістігіне ерекше мән береді. Сонымен қатар бүкіл қоғамымызды топтастырып отырған мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілін оқытудың сапасын арттыру қажеттілігіне ерекше назар аударады. Сондықтан қазақ тілін тереңдетіп оқыту, сонымен қатар көптілділікті меңгеруді жолға қою - бүгінгі таңдағы орта білім жүйесінде педагогикалық үрдістің негізгі бағыттарының бірі. Әлемдік білім беру іс- тәжірибесінде көптілді және билингвалды білім беру жаңалық емес, атап айтқанда, АҚШ пен көптеген Еуропа елдерінде, әсіресе соңғы жылдарда бұл бағытта жетістікке қол жеткен. Бірақ, қазақстандық білім беру жүйесінде көптілді және билингвалды білім берудің халықаралық іс-тәжірибесінде қолданыс тапқан моделдерін енгізу- жаңа педагогикалық проблема, өйткені ол жаңа жағдайларда шығармашылық тұрғыдан іске асырылуы тиіс. Көптілді білім беру ісінде атқарылып жатқан жұмыстардан шығатын қорытынды менің ойымша мынадай:

- көптілді білім беру- бұл мектепте оқу пәндерін екі немесе одан да көптілде аудармасыз оқыту;
- билингвалды білім беру - оқу және оқудан тыс жұмыстардың негізгі бағыттарын екі тілде іске асыру, педагогикалық үрдісте екі тілді оқыту құралы ретінде пайдалану;
- әрбір мектеп бітірген Қазақстан Республикасының азаматы қазақ, орыс, ағылшын тілдерін жетік біліп шығады;
- көптілді меңгерген оқушылар өзгермелі кезеңде еркін әрекеттер жасауға бейім болады;
- көптілді меңгеру еңбек нарығында да жоғары бағаланады;
- алыс және жақын шетелдерде тілдік көмекті керек етпейді.

Яғни, «Тілі бірдің-тілегі бір», «Тіл тағдыры-ел тағдыры» екендігін жадымызда ұстай отырып, ел бірлігінің негізі – тіл бірлігіне қол жеткізу жолында қызмет ету қазақстандықтардың ортақ парызы. Ендеше жас ұрпақтың қазақ тіліне деген сүйіспеншілігін, өзге тілдерді оқып білуге деген қызығулары мен ұмтылыстарын арттыру арқылы олардың Отанға деген махаббаттарын оятып, өз тағдырын ел тағдырымен мәңгілікке байланыстыратын ұрпақ болып қалыптасуына қол жеткізу мақсатына өз үлесімнің бар екендігін мақтан тұтамын!

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Солташұлы Ы. Заман Талабы – көптілді болу. //Ақиқат. 26 қараша- 2012 ж. № 11. 14-15б
2. Жаминова Р.Ж. Модульдік оқыту технологиясын қолдана балалардың тілдік құзыреттілігін қалыптастыру. // Мұғалімнің кәсіби дамуы: дәстүрлері мен өзгерістер. II халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция. II том. Астана-2012 ж. 115-120 б.
3. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению, 2-е изд. – М.: Просвещение, 1991. – 116 б.

ҮШТІЛДІЛІКТІ БАҒДАРЛАМАҒА ЕНГІЗУДІҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

*Аманова Гульхан Сабырхановна,
«Өрлеу» БАҰО» АҚ Ф
Жамбыл облысы бойынша ПҚ БАИ*

Үштілділіктің маңызын түсіне білген жанның еліміз үшін болашақтағы алары да, берері де мол. Бүгінгі білім беру жүйесі модернизацияланған заманда көп тілді меңгертуге аса назар аударылып, жан-жақты жол ашылған.

«Қазақстан халқы дүние жүзінде үш тілді бірдей пайдаланатын ел ретінде көрінуі тиіс. Бұлар – қазақ тілі, яғни мемлекеттік тіл, орыс тілі – ұлтаралық қатынастар тілі және ағылшын тілі – әлемдік экономиканың сәтті қолданысындағы тілі» делінген Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауында [8].

«Келешекке кемел біліммен», -деп Елбасы Н.Ә.Назарбаев ұстаным еткендей, келешекке терең біліммен қадам басып, әлемдік білім кеңістігінің құпияларына үңіліп, қоғамға бейім, өз қабілетін таныта алатын, жан-жақты дамыған, бірнеше тілді меңгерген құзіретті тұлғаны қалыптастыру басты мақсаттардың бірегейі болып отыр. Үштілділік – бәсекеге қабілетті елдер қатарына апарар басты баспалдақ.

«Үштілділік - нақты тұлға, ұжым, халықтың белгілі бір қоғамда қарым-қатынас үдерісінде қажет болған жағдайда үш түрлі тілді алма-кезек қолдану құбылысы», - деп қазақтың үлкен ғалымы Б. Хасанұлы анықтама берді. Әлемдік кеңістікке енуде ағылшын тілінің маңызы зор. Ағылшын тілі - әлемдік бизнес тілі, оны меңгеру – жастарға әлем танудың кілті болмақ. Ағылшын тілін білу көптеген мүмкіндіктерге жол ашады. Елбасының үштұғырлы саясаты аясында шетел тілін үйрену, оның қолданыс аясын кеңейту бүгінде кезек күттірмейтін өзекті де келелі мәселелердің бірі болып отыр. Алайда «Өзге тілдің бәрін біл, өз тіліңді құрметте», -деп ақын жырлағандай, өз тілінде еркін

сөйлеп, өз тілін құрметтейтін тұлғаны баулысақ, өзге тілді қадірлейтін тұлғаны баулитынымызға көз жеткіземіз. Сондықтан да «Мемлекеттік тілді үйрету балабақшадан басталуы тиіс. Бұл - заман талабы», - деген елбасының қағидасына сүйене отырып, қазіргі таңда балабақшадан бастап мектеп табалдырығын аттаған сәттен ана тілін меңгертумен қатар орыс және ағылшын тілін үйретуге күш салынууда.

Елбасы Н.Ә.Назарбаев «Қазақстан -2050 » стратегиясында мұғалімдерге сенім арта отырып, жастарымыздан үміттенеді. «Болашақта еңбек етіп, өмір сүретіндер – бүгінгі мектеп оқушылары, мұғалім оларды қалай тәрбиелесе, Қазақстан да сол деңгейде болады. Сондықтан да ұстазға жүктелетін міндет ауыр»-делінгендей [4,3], жастарды сауатты баулысақ болашағымыздың жарқын болатыны белгілі. «Мен сөзімді, әсіресе, жастарымызға арнағым келеді. Мен сіздерге – жаңа буын қазақстандықтарға сенім артамын. Сіздер жаңа бағыттың қозғаушы күшіне айналуға тиіссіздер. Ал кейінгі толқын жастарға айтарым: Сендер – болашаққа деген үкілі үмітіміздің тірегісіңдер», -деген жолдарда жастарымызға деген үміт пен сенім жатыр. [2,57].

Сондықтан да жастарымыздың болашағы үшін әлемдік деңгейдегі зияткерлік мектептер мен кәсіптік-техникалық колледждер ашылып, «Болашақ» бағдарламасының негізінде олардың шетелге шығып білім алуына жан-жақты жол ашылған.

Біз үштілділікті игеруде жаңа заман талабына сай жас жеткіншектерге білім бере отырып, оқытудың жаңа әдіс-тәсілдерін ұтымды қолдана білгенде ғана тың нәтижеге жетеміз.

Осынау мүмкіндіктерді игеру мақсатында бүгінгі білім ордалары үштілділікті енгізуде, оны тиімді жүргізудің тың жолдарынан ізденіс табуда.

Мектепте қазақ тілін оқыту барысында орыс тілі, ағылшын тілі пәндерін бірлікте алу мұғалімнің шеберлігіне байланысты жүргізіліп жүр. Бұл жерде өтіліп отырған бағдарламаға сай үш пәнді бірлікте ала отырып, пәнаралық байланысты жүзеге асыруға болады. Алайда дәстүрлі оқытуда тек аударма жасатумен ғана шектеліп отырсақ, қазіргі оқыту технологиясында түрлі шығармашылық бағыттағы тапсырмалар бере отырып, оқушы-субъектінің ізденісіне, яғни, жеке тұлғаның әрекетін дамытуды мақсат етудеміз. Өз іс-тәжірибемізде оқушылардың интеллектуалдық қабілетіне түрткі болатын ойын технологиясын қолдана отырып сабақты үш тілде жүргізудің тиімділігі зор. Өнімді нәтиже беріп жүрген іскерлік ойындары: «Полиглот», «Кім тапқыр?», «Үздік тілші», «Кел, сайысайық!», «Тілдер сөйлейді» сынды тағы басқа ойындарды өткізудің үштілді меңгертудегі маңызы айрықша. Оқушыларды ойната отырып, үш тілде жүргізілген сөзжұмбақтар, анаграммалар шешу олардың коммуникативтік құзыреттіліктері мен функционалдық сауаттылықтарын арттыруға негіз болды. Сондай-ақ, ақпараттық технологияны: электрондық оқулықтар, презентациялар, тест т.б түрлері оқушылардың қызығушылығын оятып, уақыттарын үнемдеуге, қосымша деректерді тиімді қолдануға түрткі болды. Шығармашылық жұмыстарға жетелейтін тапсырмаларды да оқушылар қызыға орындап, еркін аударма жұмыстарын жасауға дағдыланды. Мәселен, «Мақал-мәтелдердің үндестігі» салыстыру жұмысы оқушылардың жас ерекшелігіне байланысты ұсынылып, сыныбына орай күрделеніліп отырады. Бұл тапсырмада мақал-мәтелдерді тақырып бойынша табу, үш тілде аудармасын ұсыну, үндестігін табу.

Қазіргі инновациялық үдеріс ғылым салаларының тоғысуы мен бірігуіне ғана емес, сонымен қатар тың ғылыми салалардың қалыптасуы мен дамуына да әсер етті. Лингвистика ғылымы соңғы жылдары көптеген жаңа бағыттарды қамтып, ғылыми-теориялық және практикалық жағынан кең өріс алып, дамып келеді. Мұндай бағыттар қазіргі өмір талабы мен уақыт сұранысына сәйкес пайда болып отырғаны белгілі. Бұған дейін біз бір тілге көңіл аударып келсек, қазір заман талабына сай жаңа салаға, жаңа бағытқа - когнитивтік лингвистикаға айрықша көңіл аударып келеміз. Бұл сала қазақ, орыс, ағылшын тілдерін жарыстыра отырып, бір-бірімен салыстыра, жалғастыра отырып үйрету принципіне негізделген.

Көптілділік біздің қоғам үшін Елбасының «Үштұғырлы тіл» тұжырымдамасынан бастау алғаны мәлім. Билингвизм (көптілділік) және полилингвизм (көптілділік) – қазіргі таңда ғалымдар тарапынан қызығушылық тудырып отырған өзекті мәселелердің бірі. Бүгінгі күні көптілділік өзара қарым-қатынас жасаудың негізгі факторына айналып отыр. Ғылыми әдебиеттерге сүйенсек, билингвизм – жеке адамның екі тілде ұдайы қарым-қатынас жасауы, яғни сөйлеу, жазу тәжірибесі дегенді білдіреді [1, 70].

Көптілділік ауызекі сөйлеу тілінің даму кезеңінде қалыптасады. Себебі бала отбасында бір тілде сөйлесе, балабақшада немесе аулада бірнеше тілдерді игеруі мүмкін. Мәселен, қазір өзге ұлт өкілдерінің қазақ тілді балабақшаларға өз балаларын беру жағдайы көп кездеседі. Көп балабақшаларда қазақ, орыс және ағылшын тілі сабақтары жүргізіледі. Сонда бала мектепке дейінгі жасында-ақ бірнеше тілді қатар үйрене бастайды.

Көптілділіктің қалыптасуына интернационалдық некенің де әсері бар. Мұндай әлеуметтік жағдай баланың екі тілді (орыс тілі және қазақ тілі, қазақ тілі және татар тілі, т.б.) қатар үйренуіне әкеледі. Сонымен, мектеп жасына дейінгі балада табиғи билингвизм, кей жағдайларда көптілділік қалыптаса бастайды. Ғалым В.П.Беляевтың пікіріне сүйенсек: «...табиғи билингвизм сәйкесті тілдік ортада (теледидар мен радио) туындайды. Бұл тұста тілдік жүйенің ерекшелігін тану әрекеті жүрмеуі де мүмкін» [3, 157].

Отбасында компьютердің болуы мен интернет желісінің үнемі пайдаланылу жайы да бірнеше тілді игеруге және қолдануға жағдай жасайды. Бірақ тілдерді игеру әр адамда әртүрлі жүреді. Баланың қабылдау, есте сақтау қабілеттеріне тікелей байланысты болады.

Ел тәуелсіздігінің маңызды нашаны – мемлекеттік тіл. Ол – тәуелсіз ұлттың мәдениеті мен салт-санасының, рухани болмысының тірегі. Тіл арқылы халық өзге халықтардан ерекшеленеді. Тіл – ұлттың өзгеден ерек даралығын анықтайтын белгісі. «Қай ұлт болсын тілі арқылы ғана халықтың өзге туыс және туыс емес халықтардан ерекше болмысы мен табиғи қалпын, өзіндік дәстүрін көрсете алады» [1, 6].

Қазақстан – көпұлтты мемлекет. 135-тен астам халық бірлік пен татулықта өмір сүріп жатыр. Әрбір ұлт өкілдері өз тілдерін, салт-дәстүрін сақтап қалуы үшін барлық жағдай жасалуда. Оны елбасымыз Н.Ә.Назарбаев та атап өткен болатын: «Біз көпұлтты қоғамбыз. Қазақстанда тұратын барлық ұлттар мен ұлыстардың тілін, мәдениетін және салт-дәстүрін дамытуға барынша жағдай жасауды алдыңғы уақытта да жалғастыра беретін боламыз» [2, 24].

Әр тәуелсіз мемлекеттің ерекше белгілері болады. Олар: елтаңбасы, әнұраны, туы және тілі.

Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі – қазақ тілі. Конституцияның 7-бабында тілдер туралы айтылады:

1. Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі – қазақ тілі.
2. Мемлекеттік ұйымдарда және жергілікті өзін-өзі басқару органдарында орыс тілі ресми түрде қазақ тілімен тең қолданылады.
3. Мемлекет Қазақстан халқының тілдерін үйрену мен дамыту үшін жағдай туғызуға қамқорлық жасайды.

Мемлекеттік тілдің қызметін арттыру үшін түрлі бағдарламалар, жобалар қабылдана бастады. Бастауын елбасымыз Н.Ә.Назарбаев салып берген «Үштілділік» бағдарламасы қазақ тіліне үлкен басымдылық беріп отыр. 2011 жылдан бастап мықтап қолға алынған жоба бүгінгі күні өз жұмысын бастап кетті әрі оң нәтиже беріп келе жатыр. Елбасымыз Қазақстан халқы ассамблеясының ХҮІІ сессия отырысында Қазақстан аймағында тұрып жатқан халықтардың басын қосатын тіл қазақ тілі болуы керек деп анық атап айтып өтті. Қазақстанның болашағы – қазақ тілінде.

Қазақ тілі 2025 жылға қарай өмірдің барлық саласында үстемдік етіп, кез келген ортада күнделікті қатынас тіліне айналды. Осылай тәуелсіздігіміз бүкіл ұлтты ұйымдастыратын ең басты құндылығымыз – туған тіліміздің мерейін үстем ете түседі» [2,5]. Тілдердің үйлесімде бірлесіп өмір сүруі көпұлтты мемлекетке тән құбылыс. «Ұлттардың бір-бірінен тілдік айырмашылығы олардың кеңістіктегі гармониялық бірлігін де

камтамасыз етеді. Дүниенің сұлулығы, табиғаттың кереметі – ондағы сан алуан түстердің гармониясы болуымен құнды десек, адамзаттың рухани әлемнің байлығы – әртүрлі ұлт мәдениеті мен ұлт тілдерінің гармониялы дамуымен де ерекше»[1, 6].

«Үштілділік» бағдарламасының негізінде қазақ тілі, орыс тілі, ағылшын тілдерін тез меңгерту көзделуде. Орыс тілін білу – тарихи артықшылығымыз. Орыс тілі арқылы қазақстандықтар бірнеше ғасыр бойы қосымша білім алып, ел ішінде де, шет жерлерде де өз дүниетанымындары мен араласатын орталарын кеңейтіп жатыр. Ағылшын тілін меңгеру – жастарға әлем танудың кілті болмақ. Ағылшын тілін білу біздің жастарға шексіз мүмкіндіктер ашады. Ол – жаһанданудың кепілі.

Қазақ тілі – мемлекеттік тіл. Еліміздің тәуелсіздігінің нышаны. Қазақстанның болашағы – қазақ тілінде, яғни қазақ тілі – болашақтың тілі.

Өзге ұлт өкілдерінің тілдерін оқып-білуге, үйренуге жағдай жасау арқылы әр тілдің өзіндік ерекшелігін білеміз, салт-дәстүрімен таныс боламыз.

Тілдердің функциясын арттыруға бағытталған бағдарламалардың бірі – «Тілдерді қолдану мен дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы». Жобаны Қазақстан Республикасының мәдениет министрі М.Құл-Мұхаммед дайындады.

Бағдарламаның басты мақсаты:

- Қазақ тілінің мәртебесін көтеру;
- мемлекеттік мекемелерде іс-қағаздарды қазақ тілінде жүргізу;
- ағылшын тілін меңгерту;
- орыс тілін жетік білу;
- әр ұлттың тілдерін дамыту, оларды сақтап қалуға мүмкіндік жасау;
- тілдер гармониясының бірлігіне жол ашу.

Жобаның іске асу мерзімі:

Бірінші кезең: 2011-2013 жыл

Екінші кезең: 2014-2016 жыл

Үшінші кезең: 2017-2020 жыл

Мемлекеттік тілді меңгеру – басты бағыт. Келер он жылда мектеп бітіруші түлектеріміз 100% қазақ тілін меңгеруі керек деген талап қойылды. Оны жүзеге асыру отбасы мен мектепке міндет. Отбасында бала әке-шеше тарапынан тәрбие мен тәлім алса, мектепте ғылым мен білімді бойына сіңіреді. Оларды үйлесімде қазақ тілінде меңгерту қажет. Сонда ғана қазақша сөйлейтін, яғни қазақша ойлайтын қоғам қалыптасады. Мұндай қоғамды қалыптастыруда білім жеру жүйесінің алатын орны ерекше.

Білім беру жүйесі 4 деңгейден тұрады. Ол Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңымен бекітілген.

Бірінші деңгейі мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқыту. Оның келесі білім сатыларында алатын орны ерекше. Бастауыш білім қоры және сол білімді қай тілде меңгерудің де орны зор.

Білімнің негізі бастауыштан бастау алады. Бастауыш сыныпқа келген бала сөздік қорын толықтырады, білімін жүйелейді, жаңа ілім-білімге ұмтылады. Қазақ тілін меңгеріп келген бала, білімін ары қарай орыс, ағылшын тілінде жалғастыра бастайды. Орыс тілі мен ағылшын тілі бірінші сыныптарда екі топқа бөлініп оқытыла бастады. Сонымен қатар, тек грамматикасын меңгертіп қана қоймай, мұғалімдер оқушылардың еркін сөйлеп, өзіндік пікірін білдіре алатын дәрежеде оқытылып шығуларына баса назар аударғаны жөн. Бұл шараның іске асуы, нәтижелі болуы барлық жағдайдың жасалуын қажет етеді. Ағылшын тілі мен орыс тілін меңгерген азамат шет елде білім алып, ел экономикасымен, саяси ахуалымен, салт-дәстүрімен, болмысымен таныса алады. Оны еліміздің түрлі салаларында қолданып, жетістіктерге қол жеткізе алады. Тілді білудің ерекшелігі де осы. Сондықтан жастарды тілге баулу, еркін сөйлеуге машықтандыру балабақшада, мектеп қабырғасында, оқу орындарында қолға алынып, жүзеге асырылуы қажет.

Мектеп қабырғаларында аталған үш тілді оқытуға қатысты түрлі алғашқы жұмыстар бастауын алып кетті.

1. бағдарлама бойынша пәндер түрлі тілдерде жүргізіледі;
2. қажет болған жағдайда ана тіліндегі материалмен қамтамасыз ету үшін командалық оқытумен;
3. сабақтан тыс шараларда: факультативтерде, үйірмелерде (драма клубы, хор, спорттық секциялар, оқырмандар клубы, т.б.) тілдердің кіріктірілуі;
4. түпнұсқадан оқытуға мүмкіндік беру үшін мектеп кітапханасының үштілді ресурстармен қамтамасыз етуі;
5. барлық маңызды құжаттамалардың (саясаттар, қарым-қатынастар, веб-сайттар) үш тілде жүргізілуі;
6. тіл құзырлығының дамуына себепші болатын тілдік курстарды ұйымдастыру;
7. шет елдерде оқыту арқылы ынталандыру;
8. халықаралық стандарттар талабына сәйкес келетін халықаралық ойлауды, оқушыларды дамыту мақсатында тіл тәжірибесін мәдениетке, әдебиетке т.с.с. апаратын жол ретінде қарастыру арқылы қолдау табады» [6].

Көріп отырғамыздай, тілді пән ретінде оқытудан басқа, өзге де пәндерді түрлі, яғни, орыс, ағылшын тілдерінде оқыту арқылы тілдердің үштұғырлығына қол жеткізу көзделген. Сонымен қатар, мектеп кітапханасының үштілді ресурстармен қамтамасыз етуі оқушыларға кез келген мәтінді, шығарманы түпнұсқадан оқуға жағдай жасап, білімін ұштауға мол мүмкіндік ашады әрі шетел жазушысының шығармасы болса, терең эстетикалық ләззатті сезінуге жол ашады.

Сабақтан тыс шараларда, факультативтерде, үйірмелерде үш тілді бірдей қолдану, іс-қағаздардың үш тілде жүргізілуі тілді білуді әрі қолдануды қажет етеді. Бұл шаралар тілдердің қолданысы мен дамуына жағдай жасайды және осы жұмыстарды еліміздің барлық мектептеріне енгізу – үштілділік бағдарламасын іске асырудың жолы болмақ.

Көптілділік мәселесі Қазақстан үшін ғана емес, бүкіл әлемнің алдында тұрған көкейтесті мәселелердің бірі. Заман тілдерді білуді талап етеді. Бала тілді неғұрлым ерте жастан бастап үйренсе, соғұрлым ол оны жеңіл меңгереді.

Биылғы жаңа оқу жылынан бастап бірінші сынып оқушылары қазақ, орыс, ағылшын тілінде білім алуда. Орыс, ағылшын, өзін-өзі тану пәндері екі топқа бөлініп оқытылуда. Үш тілді білу жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашады. Қорыта келгенде, Қазақстанның тілдер саясатындағы басты бағыт – тілдердің үштұғырлылығы. Бағдарлама оқушыға қазақ, орыс және ағылшын тілдерін еркін меңгеруді көздеп отыр. Көпұлтты мемлекет үшін бұл қалыпты жағдай. Тілдердің бірлік пен үйлесімде өмір сүруі және бір-бірін ығыстырмауы тілдер гармониясын құрып, солай аталып та жүр. Басымдылық мемлекеттік тілге беріліп отырғаны баршаға белгілі. Ағылшын тілін меңгеруге ден қойылуда. Қазақстан жерінде тұратын азаматтардың басын біріктіретін тіл ретінде қазақ тілі көш бастауда. Ұстаздар алдындағы ортақ міндет - заман ағымына ілесе алатын жаңа тұлғаны тәрбиелеу. Көптілділікті дамыту арқылы шығармашыл ұстаз ғана сыни ойлай алатын, құзіретті, болашаққа қабілетті тұлға тәрбиелей алады. Келер ұрпақтың көптілде сөйлеуі заман талап етіп отырған жағдай. Елбасымыз атап көрсеткендей: «Мемлекеттік тілді үйрету балабақшадан бастау алып, мектеп қабырғасында игерілуі тиіс. Үштілді оқыту- заман талабы». Көптілділікті меңгеру біздің еліміздің әрбір азаматына өмірдегі шексіз жаңа мүмкіндіктерді ашады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақ тілі: Энциклопедия. Алматы: Қазақстан даму институты, 1998.
2. Хасанұлы Б. «Үштілділік біртарапты тілдік үдеріс». Алматы, 2013
3. Ақиқат. 2013 жыл, №1. «Қазақстан – 2050» стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы
4. ҚР- нің президенті Н.Ә.Назарбаевтің Қазақстан халқына жолдауы, 2012ж.

5. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңы (баптары бойынша түсіндірмелерімен) және оны жүзеге асыру жөніндегі құжаттар. Алматы. – «Дастан» баспасы, 2000 – 336 бет.

КӨПТІЛДІЛІК – БІЛІМ БЕРУДІҢ ЖАҢА САТЫСЫ

Өтебаева Шапағат Шоханқызы

М.Х.Дулати атындағы Тараз Мемлекеттік Университеті

«Шет тілдері» кафедрасының оқытушысы, гуманитарлық ғылымдар магистрі

Қазіргі кездегі көптілділік мәселесі — Қазақстан елі үшін ғана емес, бүкіл әлем елдерінің алдында тұрған мәселелердің бірі. Себебі, қазіргі жаһандандыру заманында тілдерді білуді талап етіледі. Тілдерді дамыту — еліміздегі мемлекеттік саясаттың аса маңызды бағыттарының бірі.

Көптілді тұлғаны қалыптастыру – бәсекеге қабілетті қоғам құрудың негізі. Бүгінгі күні көптілді білім беру – заман талабы. Тілдің адам өміріндегі ең шешуші рөл атқаратыны әркімге де түсінікті. Ол танудың, түсінудің, дамудың құралы. Көп тіл білу біздің мемлекетіміздің халықаралық байланыстарын дамытуға мүмкіндік беретін тұлғааралық және мәдениаралық қарым-қатынастардың аса маңызды құралы болып табылады [1].

Қазақстан — көп ұлтты ел, онда түрлі ұлттардың өкілдері тату-тәтті үлкен бір отбасындай өмір сүреді, басқа ұлт өкілдерімен танысып олардың тілдерін үйренеді. Тіл білу — байлық. Халқымыз ежелден ақ тіл абыройын биік көтеріп, жоғары бағалаған. Әдетте тіл туралы — адамдардың өзара қарым-қатынас жасау құралы деп, оған қарапайым анықтама берілгенімен, шын мәнінде тіл тек адамдардың қарым-қатынас жасау құралы ғана емес, одан маңызды ұлттың сана-сезімін, халықтық қасиетін, оның жалпы тарихын, әдет-ғұрпын, мәдениетін тұтастай өз бойына қамтыған күрделі ұғым. Сондықтан тіл қай ұлттың болмасын баға жетпес құнды қазынасы. Бір адамның өз ана тілін жақсы білуімен қатар өзге бір ұлттың тілін жетік игеріп, сол ұлттың азаматтарымен тіл табыса білу үлкен біліктіліктің белгісі. Өзге бір ұлттың тілін игерген адам сол халықтың ішкі жан-дүниесін түсініп, барлық мәдени құндылықтарымен танысуға мүмкіндік алады. Азаматтарымыздың қазіргі заманға сәйкес болуы үшін, қос тілді болып қана қалмай, қайта көп тілді болуы қажеттілікке айналуға. Қазіргі қоғамда көп тілді білу кез келген адамның өрісін кеңейтіп, жаңа өмірге бастайтын жол болып табылмақ. Халқымыздың «Жеті жұрттың тілін біл, жеті түрлі білім біл» деген аталы сөзі дәл бүгінгі дамыған заманымызға сәйкес айтылғандай.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев Қазақстан халықтары Ассамблеясының XII құрылтайында:

«Үштұғырлы тіл» туралы жобаны жария еткен болатын. Елбасымыз: “Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан” атты халыққа жолдауында «Қазақстан тұрғындары үш тілді: қазақ тілі — мемлекеттік тіл, орыс тілі — халықаралық қатынас тілі, және ағылшын тілі — әлемдік экономикаға жетістікті интеграциялау тілдерін игерген, бүкіл әлемде жоғары білімді ел ретінде қабылдануы керек» — деген болатын [1].

Кем дегенде үш тілді меңгеру - заман талабына айналып отырған қажеттіліктердің бірі. Қазақ тілі – мемлекеттік тіл, орыс тілі – қарым - қатынас тілі және ағылшын тілі – дамыған мемлекеттермен терезе теңестіріп, солардың қатарына қосылу үшін қажет

Көптілділік, полилингвизм – нақтылы коммуникативтік жағдайдың әсер етуімен белгілі бір әлеуметтік ортада, мемлекетте бірден үш, одан да көп тілде сөйлей білушілік. Мұның өзі жеке адамның көптілділігі және ұлт пен ұлыстың көптілділігі болып бөлінеді. Көптілділіктің үш тілді меңгеру дәрежесі сол адамның немесе бүтіндей халықтың өмір сүрген тілдік ортасы, әлеуметтік, экономикалық, мәдени өмірі, тұрмыс-тіршілігі секілді көптеген факторларға байланысты.

Көптілді білім беру дегеніміз – оқу үрдісі барысында екі не одан да көп тілде білім беру. Мемлекетіміздің мектеп реформасында қаралған үш тілде оқыту-қазіргі заман қажеттілігі. Осы мақсатта қазақ, орыс, ағылшын тілдері ұлтына қарамастан тең дәрежеде асырылады.

Көптілді білім – көп мәдениетті тұлғаны қалыптастырудың өзегі. Бүгінгі таңда көп тілді оқыту – жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемдік ғылым құпияларына үніліп, өз қабілетін танытуына мүмкіндік беретін қажеттілік. Үш тілде оқыту – заман талабы десек, оның негізгі мақсаты: бірнеше тілді меңгерген, әлеуметтік және кәсіптік бағдарға қабілетті, мәдениетті тұлғаны дамыту және қалыптастыру. Қазақ тілі мемлекеттік тіл, ал орыс тілі мен шетел тілдерінің бірін білу тұлғаның ой-өрісін кеңейтеді, оның «сегіз қырлы, бір сырлы» тұлға болып дамуына жол ашады, ұлтаралық қатынас мәдениетін, толлеранттілігін және планетарлық ойлауының қалыптасуына мүмкіндік туғызады. Маманға шет тілін меңгеру кез-келген шетелдік ортада өзін еркін ұстап, жаңа кәсіптік ақпараттар легіне немесе жалпы ақпараттық ғаламшарға бейімделу мүмкіндігіне ие болады. Әр адамның түрлі әлеуметтік қызметтерінде жеткен жетістіктерінің нәтижелері түрлі болмақ, сол себептен шетел тілін оқытудың мақсаты тек нақты білім іскерліктерін біліп қана қоймай, сондай тілдік тұлғаны қалыптастыру болып табылады, оған шет тілі «өмір заңдылықтарында» және «нақты жағдаяттарда қарым-қатынас жасай алу үшін» қажет болмақ [2, 72 б.].

Бүгінде оқушыларымыз, студенттеріміз үш тілде еркін сөйлеп, әр түрлі сайыстарды үш тіл-де өткізе алатын деңгейге жетті. Сол жас өскіннің өз болмысын тануға ұмтылысына көмектесіп, тереңде жатқан талап- тілегін, қабілеттерін дамыту, сол арқылы оған толыққанды өмір сүру үшін рухани күш беру бүгінгі мұғалімнің басты мақсаты. Бұл мақсаттың орындалуы үшін оқыту мазмұнының жаңартылуы, әдіс- тәсілдің озығы өмірге келуі, ол тәсілдер әрбір оқушының қасиеттерін, қабілеттерін дамытып, шығармашылығын, талантын ұштайтын болып ұйымдастырылуы қажет.

Үш тұғырлы тіл мәдениетін қалыптастыру үшін басқа шетел тілдері ішінен не себепті ағылшын тілі таңдап алынды? Біріншіден, ол білімдерді бір тілден екіншісіне аударып тарату қызметін атқарады; екіншіден, халықаралық коммуникация мен ақпарат құралдары қызметін атқарады; үшіншіден, адамдар арасында бүкіл әлемдік ой-пікірлер алмасу түрі және төртіншіден аса мол ақпараттарды сақтау құралы қызметін атқару тілі болып табылады [4].

Ағылшын тілін үйренгеннен біз мәңгүрттенбейміз. Ағылшын тілі қазақ тілін үйренуге ешқандай кедергі жасамайды. Тек соны түсіне білуіміз керек. Ия, расында да, ағылшын тілі қазақ жерінде өз үстемдігін жүргізе алмайды. Қазақстанда тек қазақ тілі ғана билік құра алады. Ағылшын тілі – қазақ жерінің жаңа әлемге ашар есігі. Үштілділікті үрейлі кейіпте елестететін кейбір ағаларымыз «мұны ең соңғы өлу деп те қорқатындығын» жасырмайды. Жоқ! Біз өзге тілдерден қорықпауымыз керек. Керісінше, сол тілдерді пайдалана отырып өзімізді өзгелерге таныта білуіміз қажет. Себебі, ағылшын тілі мемлекеттік тілмен бәсекелес емес».

Үш тұғырлы тіл мәдениетін қалыптастыру мемлекеттік қазақ тілін қалыптастыру ісін жүзеге асыруды қиындатады, керек десе, оған зиянын тигізеді деген сияқты пікірлерді айтып жүргендер де жоқ емес. Рас, бұл оп-оңай жүзеге асыратын іс емес, қиын мәселе екені анық. Бірақ қиындықсыз даму жоқ. Қысқасы, үш тұғырлы тіл мәдениетін қалыптастыру әрбір қазақ үшін бүгінгі өмір талабына айналды деуге болады.

Тілдің адам өміріндегі ең шешуші орын алатыны әркімге түсінікті. Ол танудың, түсінудің, дамудың құралы. Көп тіл білу біздің мемлекетіміздің халықаралық байланыстарын дамытуға мүмкіндік беретін бәсекеге қабілетті, тұлғааралық және мәдениаралық қарым-қатынастардың аса маңызды құралы болып табылады. Негізгі мақсаты – өмірден өз орнын таңдай алатын өзара қарым-қатынаста өзін еркін ұстап, кез келген ортаға тез бейімделетін, белгілі бір ғылым саласында білімі мен білігін көрсете

алатын, көптілді және көпмәдениетті құзіреттіліктерді игерген полимәдениетті жеке тұлға қалыптастыру.[3]

Қазақстанның болашағы көптілді білім берумен қатар 12 жылдық білім беру саласында осы мақсатты жүзеге асыру мәселесі болып саналады. Бұл міндетті шешудің маңыздылығы Қазақстанның жаһандану жағдайында ұлттық білім жүйесінің бәсекеге қабілеттілігін арттыруға ұмтылысымен анықталады.[4]

Оның жүзеге асырылуына Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Тілдердің үш тұғырлылығы» мәдени жобасы септігін тигізді деп айтар едім. Қазақстандықтардың үш тілді еркін меңгеруі туралы идеяны тәжірибе жүзінде іске асыру бүгінде отандық мектептен маманның шығармашылық өзін-өзі жетілдіру саласын дамытуға, мемлекеттік тілдің қоғамдық өмірдің барлық саласында қызмет етуін қамтамасыз етуге, оның ұлтаралық келісім мен қазақстандық патриотизмді нығайту факторы ретіндегі рөлін арттыруға, орыс тілінің лингвистік белсенділігін сақтауға және ағылшын тілін ғылыми ақпарат пен жаһандану экономикасына сәтті кірігу тілі ретінде енгізу бағытталған көптілді білім беруді енгізуді талап етеді. Бұл мәселенің бүгінде мемлекеттік деңгейде талқыланып, білім реформалары аясында қарастырылып отырғандығы қуантады.

Қорыта айтатын болсақ, көптілді білім беру бағдарламасы аясында үштілді меңгеру тәжірибесін жинақтап, әлемдік деңгейде көтерілуіміз керек. Бұл оқушылардың халықаралық жобаларға қатысуын кеңейту, шетелдік әріптестермен ғылыми байланыстарын нығайтуға, шетел тілдеріндегі ақпарат көздеріне қол жеткізуіне мүмкіндік береді. Елдің ертеңі өресі биік, дүниетанымы кең, кемел ойлы азаматтарын өсіру үшін бүгінгі ұрпаққа ұлттық рухани қазынаны әлемдік озық ой-пікірімен ұштастырған сапалы білім мен тәрбие берілуі қажет. Тіл – халықтың ең басты қазынасы.

Үш тұғырлы тіл саясатын қолға алсақ та, өз еліміздің ішінде қазақ тілін өгейсітуге болмайтынын әсте естен шығаруға болмайды. Мұндайда «өзге тілдің бәрін біл, өз тіліңді құрметте» - деген даналық сөз ойымызға орала кетеді. Тіл білу – байлық. Әсіресе, өркениеттік өрелік алға шығып, жаһанданудың лебі есіп тұрғанда көп тілді игергенге ешкімнің таласы бола қоймайтыны анық. Сондықтан қазақ, орыс және ағылшын тілдерін жетік меңгерген ұрпақ қалыптастырып, бәсекеге қабілетті болу мақсатында мемлекетіміз аямай қаржы бөліп, түрлі іс-шаралар ұйымдастырып келеді. Сонымен қатар, «үш тұғырлы тіл» саясаты заманның зәрулігінен туындаған қажеттілік деп есептеп, оны игеруден қорықпауымыз керек. Әрине, ағылшын тілін білген өте жақсы. Осы күні ағылшын тілін білген әлемнің тілін білгенге есеп.

Елбасы көрегендік танытып, алдымызға үш тілді білу қажеттігін қойып отыр. Әсіресе, өскелең ұрпақтың жастар алдында бірнеше тіл білу міндеті тұр. Олай болса, бүгінгі Қазақстан азаматтарының парызы - «өзге тілдің бәрін меңгеріп, мемлекеттік тілді құрметтеу» деп білеміз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Білім. ғылыми-әдістемелік, ақпараттық-сараптамалық журнал, No3 2008ж.
2. «Қазақстан жолы - 2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» ҚР Президенті
3. Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. Астана, 2014.
4. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан», «Тілдердің үштұғырлылығы» мәдени жобасы. Астана, 2007ж

ҮШТІЛДЕ БІЛІМ БЕРУДЕ ПЕДАГОГТЕРДІҢ КӘСІБИ ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН ДАМУ

*Байтенова Гульбакира Азимбаевна
«Өрлеу» БАҰО» АҚ Ф Жамбыл облысы бойынша ПҚ БАИ*

Қазақстан Республикасындағы білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы «Қазіргі заманғы білім беру жүйесін құру, оқытудың инновациялық нысандары мен әдістерін енгізу педагог қызметкерлердің тұлғасына және кәсіптік құзыреттілігіне жоғары талаптар қоюда» және педагогтердің кәсіби құзыреттілігін дамыту «Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл» жоспарының мақсатын жүзеге асыруға да бағытталады. Ол мақсат оқушылардың білімдерін өмірде тиімді қолдануға үйрету. Сонымен қатар, ол орта білім жүйесінің парадигмасын түбегейлі өзгертудің негізі болып табылады.

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011 – 2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы жобасында мектеп оқушыларын сапалы біліммен қамтамасыз етіп, халықаралық рейтингілердегі білім көрсеткішінің жақсаруы мен қазақстандық білім беру жүйесінің тартымдылығын арттыру үшін, ең алдымен, педагог кадрлардың мәртебесін арттыру, олардың бүкіл қызметі бойынша мансаптық өсуі, оқытылуы және кәсіби біліктілігін дамытуды қамтамасыз ету, сондай-ақ педагогтердің еңбегін мемлекеттік қолдау мен ынталандыруды арттыру мәселелеріне үлкен мән берілуде. Тұлғаға бағытталған білімдер жүйесі білім стандартына сай тұлғаның жан – жақты дамуына негізделген, алған білімін өмірдің қандай бір жағдаяттарында қолдана алатындай дәрежеде ұсыну педагогтің құзыреттілігіне байланысты болады. Қазіргі аса қарқынды өзгерістерге толы әлеуметтік – экономикалық жағдайда білім беру жүйесінде педагогке қойылатын талап та ерекше. Осындай өзгерістерге дайын болу үшін білім беру жүйесінде біршама қарқынды жұмыстар жүргізілуде. Мұндай өзгерістерді жүзеге асыратын мұғалімдер. Өр пән мұғалімі оқытылатын пәннің теориялық мазмұнын жетік біліп, кәсіби құзыретті бола білсе, оның еңбегі нәтижелі болады. Құзыреттілік латынның «competentis» — бейім сөзінен пайда болған, қандай да бір оқыту үдерісінде қалыптасатын білім, білік, дағдылар жиынтығы, сонымен қатар, қандай да бір қызметті жеке тұлғаның орындай алу қабілеттілігі, яғни бұл адамға берілген немесе жүктеген істі нәтижелі түрде орындауын бағалау мінездемесі.

Кәсіби құзыреттілік – жеке тұлғаның кәсіби іс – әрекетті арттыруға бағытталған теориялық және тәжірибелік әзірлігі мен қабілеттілігінің бірігуі. Қазіргі мектеп дәстүрлі білім беру қызметін атқарумен шектелмейді, оның қызметі жыл санап кеңейіп отыр. Мектепте жеке тұлғаны рухани қалыптастыруға жоғары басымдылық беріліп, үш тілде еркін сөйлейтін тұлғаларды тәрбиелеп шығару көзделген. Яғни, үштілде оқытуды ұйымдастыру – бәсекеге қабілетті білімді дамыту ресурсы. *Үш тілде оқыту – бүгінгі заманның сұранысы. Кеңес дәуірі кезінде екі тілде оқысақ, қазіргі таңда үш тілді білуіміз қажет болып тұр.* Алайда бұл жүйе әсіресе аудандардан келетін ауыл балаларына қиын соғып жатады. Көптілді оқыту – жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемдік ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіншілік беретін бүгінгі күнгі ең басты қажеттіліктердің бірі болып отыр. Қазақстанда білім саласында қазақ, орыс, ағылшын тілдері оқу тілі ретінде де қолданылады. Яғни еліміздің қарыштап дамуындағы экономикалық, әлеуметтік саяси өзгерістері білім мекемелерінің алдына жаңа міндеттер жүктеуде. Қазір мектептерімізде қазақ тілін оқыту барысында орыс тілі, ағылшын тілі пәндерін бірлікте алу мұғалімнің шеберлігіне байланысты. Бұл жерде өтіліп отырған бағдарламаға сай үш пәнді бірлікте ала отырып, пәнаралық байланысты жүзеге асыруға болады. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында оқыту формасын, әдістерін, технологияларын таңдауда көп нұсқалық қағидасы бекітілген,

бұл білім мекемелерінің мұғалімдеріне өзіне оңтайлы нұсқаны қолдануға, педогогикалық процесті кез келген үлгімен, тіпті авторлық үлгімен құруға мүмкіндік береді. Қазіргі оқытудың жаңаша технологиясын меңгерудің өзі ұстаздан шығармашылықты талап етеді. Қазір үштілділікті енгізуде мұғалім шығармашылықпен жұмыс жасау үшін өзінің кәсіби біліктілігін арттырып отыруы қажет. Мұғалімнің өз кәсіби қызметтерін шығармашылықпен атқаруына әр деңгейдегі әдістемелік жұмыстарды инновациялық бағытта ұйымдастырып өткізудің ықпалы мол. Біліктілігін арттырушы мұғалім өзінің білімін, жалпы дүниетанымын кәсіби және әдіснамалық деңгейін жоғарлатады, психологиялық – педогогикалық сонымен қатар әдістемелік сауаттылығын жетілдіреді. Ең бастысы бұл білімдер мен білік дағдыларды құзырлылық ұстанымдарының талаптарына сәйкес өздерінің меңгеруі және сол жолдар арқылы өздерінің ойлау жүйесін, шығармашылығын өнертапқыштығын, рефлексиялық машығының дамуына жол ашады.

«Қазақ тілі – біздің рухани негізіміз». «Қазақстанның болашағы – қазақ тілінде. Қазақ тілі 2025 жылға қарай өмірдің барлық саласында үстемдік етіп, кез-келген ортада күнделікті қатынас тіліне айналады. Осылай тәуелсіздігіміз бүкіл ұлтты ұйымдастыратын ең басты құндылығымыз – туған тіліміздің мерейін үстем ете түседі». Елбасының үштұғырлы саясаты аясында шетел тілін үйрену, оның қолданыс аясын кеңейту бүгінде кезек күттірмейтін өзекті де келелі мәселелердің бірі болып отыр. Алайда «Өзге тілдің бәрін біл, өз тілінді құрметте»,- деп акын жырлағандай, өсіп келе жатқан ұрпақтарымызды өз тілінде еркін сөйлеткізіп, өз тілін құрметтейтін тұлғаны баулысақ, өзге тілді қадірлейтін тұлғаны баулитынымызға сенімдіміз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Жарықбаев Қ. Аталы сөз.– Алматы: Жалын, 1980.
2. Ақиқат. 2013 жыл, №1. «Қазақстан – 2050» стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы.
3. Ақиқат. 2011жыл, №5. «Қазақ тілін білу - әншейін бір ұран емес», Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқы ассамблеясының ХҮІІ сессиясында сөйлеген сөзі
4. Назарбаев Н.Ә. (Қазақстан халқына жолдауы). Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан. Астана, 2007
5. Хасанұлы Б. Тілдік қатынас негіздері,А, 2008ж.

ПОЛИЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ – ВАЖНЕЙШАЯ СТРАТЕГИЯ РАЗВИТИЯ КАЗАХСТАНА

Арзиева А.Т.
Заведующая кафедрой ИТМПЕН(Г)Д
ФАО «НЦПК «Өрлеу»
ИПК ПР по г.Алматы, к.п.н., доцент

Одним из важнейших аспектов происходящей в казахстанском обществе экономической и социальной модернизации выступает политика в области языка. Внимание Лидера нации к этой составляющей государственной политики очевидно и заслуживает самого пристального изучения и анализа, поскольку именно в нашей республике реализуется уникальный проект, инициированный Главой государства, — *триединство языков*. В современном мире, полиязычном и мультикультурном, как никогда актуальна проблема сопряженности языков, поиск эффективных и жизнеспособных программ в области языков по консолидации обществ. В связи с этим значимость и актуальность полиязычного образования, являющегося результатом внедрения идеи Президента о триединстве языков, не вызывают сомнения. В своих выступлениях и обращениях Президент страны Нурсултан Абишевич Назарбаев неоднократно говорил о важности и значимости развития полиязычия для многонационального казахстанского общества. Идею триединства языков в Казахстане Президент впервые озвучил ещё в 2004 г., впоследствии неоднократно к ней возвращаясь. Так, в октябре 2006 г. на XII сессии Ассамблеи народа Казахстана Глава государства вновь отметил, что знание, как минимум, трех языков важно для будущего наших детей. А уже в 2007 г. в Послании народу Казахстана «Новый Казахстан в новом мире» Глава государства предложил начать поэтапную реализацию культурного проекта «Триединство языков». Именно с этого момента и начинается отсчёт новой языковой политики независимого Казахстана, которая сегодня может служить примером для других стран мира по степени популярности в обществе и уровню своей эффективности. Гармонично войдя в процесс духовного развития народа, языковая политика неотделима от общей политики масштабной социальной модернизации. Президент считает, что для успеха модернизации очень важно, чтобы каждый гражданин был полезен своему Отечеству. Модернизация нужна всем казахстанцам. Только при таком понимании может быть достигнут широкий общественный консенсус и успех [1]. *«Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, — неоднократно подчёркивал Президент, — население которой пользуется тремя языками. Это: казахский язык — государственный язык, русский язык — как язык межнационального общения и английский язык — язык успешной интеграции в глобальную экономику»* [2]. Для казахстанцев идея триединства языков особенно важна, поскольку сформулирована была Главой государства как ответ на вызов времени, как решение насущной жизненной потребности общества, активно интегрирующегося в глобальный мир. Интеграция Казахстана в мировое сообщество зависит сегодня от осознания и реализации простой истины: мир открыт тому, кто сможет овладеть новыми знаниями через овладение доминирующими языками. Благодаря инициативе Президента наше государство приступило к реализации концепции полиязычия в образовании, потому что именно полиязычие послужит укреплению конкурентоспособности Казахстана. Республика Казахстан — страна, перед которой стоит задача развития и укрепления государственного казахского языка, сохранения русского, распространения английского и поддержка более ста национальных языков единого народа Казахстана. В Законе «О языках в Республике Казахстан» (от 11 июля 1997 года N 151) сказано: «каждый гражданин Республики Казахстан имеет право на пользование родным языком, на свободный выбор языка общения, воспитания, обучения и творчества» [3]. Статьи закона соответствует

принципам политики Организации по безопасности и сотрудничеству в Европе (ОБСЕ) по вопросам национальных меньшинств (Доклад совещания экспертов Совещание по безопасности и сотрудничеству в Европе по вопросам национальных меньшинств, Женева 1991).

В реализации целей и задач данного направления успешно и плодотворно трудится коллектив нашего филиала. Основной целью данного направления является формирование профессиональной компетенции учителя в условиях полиязычного образования. Для достижения поставленных целей мы проводим курсовые мероприятия, обучающие семинары, круглые столы и т.д. Работает сетевое сообщество сертифицированных учителей-предметников, где могут поделиться опытом ведущие учителя предметники, а начинающие учителя могут получить ответы на возникающие вопросы и разрешить проблемы в области интегрированного обучения языка и предмета. Международные тренеры ОБСЕ, Британского совета, представители Посольства США проводят консультации, семинары для учителей-предметников.

Курсовые мероприятия проводятся по образовательным программам, которые направлены на формирование и развитие коммуникативной деятельности (говорения, слушания, чтения и письма). Основной целью является развитие практического применения коммуникативной компетенции учащихся и языковых навыков в различных сферах и ситуациях, которые необходимы для сотрудничества и взаимопонимания в многонациональном обществе. Изучение государственного, русского и английского языков позволяют учащимся использовать языковые навыки в реальной жизни, чтобы получать, выбирать, обрабатывать и создавать необходимую информацию, соответствующую коммуникативным целям.

На данных курсах учителя ознакомились с содержанием специальной литературы, с особенностями планирования урока на втором языке, эффективными методами преподавания в условиях полиязычного образования. В процессе реализации курсовых мероприятий была сформирована технология системного обучения английскому языку в условиях полиязычного образования. Так например, учителя гимназий №101 и №153 г.Алматы обучившись на данных курсах, проводят уроки на нескольких языках.

Этапы билингвального урока в ШГ №153 им. А. Розыбакиева

1. Организационный момент (на родном языке);
2. Актуализация знаний (опрос домашнего задания) (на двух языках);
3. Формирование новых понятий и действий (на родном языке);
4. Закрепление. Формирование познавательных навыков (на втором языке);
5. Информация о домашнем задании (на двух языках);
6. Итоги урока (на двух языках);
7. Рефлексия (на двух языках).

Радует энтузиазм учителей-предметников, их готовность и желание расти, идти в ногу со временем! В 2019 году планируется в школах переход на преподавание на английском языке информатики, физики, химии, биологии. Опыт педагогов г. Алматы вдохновляет. Есть надежда, что все планы осуществляются, и мечта учителей свободно владеть английским языком исполнится, но для этого необходима ежедневная, кропотливая работа учителя - предметника над своим интеллектуальным развитием, накоплением словарного запаса. Учитель должен ориентироваться на «свободное развитие», на творческую инициативу, самостоятельность, конкурентоспособность, мобильность. Как никогда, справедливы сегодня, слова великого педагога В. Сухомлинского о том, что «Учитель до тех пор учитель, пока он учиться сам...».

Список использованной литературы:

1. Назарбаев Н.А. Новый Казахстан в новом мире // Казахстанская правда. -№ 33(25278), 2007- 1 марта
2. Закон «О языках в Республике Казахстан» от 11 июля 1997 года N 151.
3. Политика трехязычного образования в Назарбаев интеллектуальных школах. -Астана.
4. Нуракаева Л.Т.,Шегенова З.К. Методические рекомендации учителям по использованию метода предметно-интегрированного обучения (CLIL).-Астана.
5. Ахметова М.С. Предметно-языковое интегрированное обучение Истории Казахстана// http://cyberleninka.ru/viewer_images/15684311/f/1.png

КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ – КӨПТІЛДІ ТҮЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ НЕГІЗІ

*Тастанова Лаззат Амзеевна
«ӨРЛЕУ» БІЛІКТІЛІКТІ АРТТЫРУДЫҢ
ҰЛТТЫҚ ОРТАЛЫҒЫ АҚ филиалы
ОҚО БОЙЫНША ПҚБАИ*

Мемлекеттік тілді білу – парыз, өзге тілдерді үйрену – құқық. «Өз тілің – бірлік үшін, өзге тіл – тірлік үшін» дегендей, көп тіл білетін адамның көп нәрсеге қол жеткізетіні, басқаларға қарағанда қалаған жерінде жұмыс істеуіне де мүмкіндігі мол екені, қай елге барса да алдынан жарық жағылып тұратыны белгілі. Тіл қай ұлтта, қай елде болмасын қастерлі де құдіретті. Ол әрбір адамға ана сүтімен дарып қалыптасқандықтан, «ана» деген ардақты атпен «ана тілі» деп атаймыз. Біздің ана тіліміз – қазақ тілі.

Қазақстан Республикасының Президенті – ұлт көшбасшысы Н.Ә.Назарбаев Қазақстан халқына арнаған «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Жолдауында «Қазақстан әлемде жоғары білімді, халқы үш тілде:

қазақ тілін – мемлекеттік тіл ретінде, орыс тілін – ұлтаралық қатынас тілі ретінде және ағылшын тілін – жаһандық экономикаға нәтижелі өтудің көмекші тілі ретінде еркін меңгерген ел болып танылуы керек» деп атап көрсетті.

Көп тілді білу – өмірлік қажеттіліктен туындаған құбылыс. Қай заманда болсын, бірнеше тілді меңгерген мемлекеттер мен халықтар өзінің коммуникациялық және интеграциялық қабілетін кеңейтіп отырған. Халықтың рухани, мәдени құндылығымен сусындау үшін ана тілін білу керек. Әрбір адамның өз тілінде сөйлеп, білім алып, азамат болып қалыптасуы маңызға ие. «Әр елдің тілін, өнерін білген кісі өзгемен бірдейлік деңгейде сұхбаттаса алады» деген Абай атамыз». Бүгінгі таңда, халықаралық ұйымдар әлем елдерінің бәсекеге қабілеттілігінің нақты рейтингін анықтауда. Адам қандай оқу орнынан болсын өзінің бүкіл өміріне жететін білімді бірден ала алмайды. Оның басты себебі – қоғамның жоғарғы жылдамдықпен дамуы.

«Ұрпағы білімді халықтың болашағы бұлыңғыр болмайды» дегендей, жас ұрпаққа саналы, мағыналы, өнегелі тәрбие мен білім беру бүгінгі күннің талабы болып отыр. Тілдің адам өміріндегі ең шешуші рөл атқаратыны әркімге де түсінікті. Ол танудың, түсінудің, дамудың құралы. Ал үш тіл білу біздің мемлекетіміздің халықаралық байланыстарын дамытуға мүмкіндік беретін тұлғааралық және мәдениаралық қарым-қатынастардың аса маңызды құралы болып табылады. Қазіргі уақытта Қазақстан Республикасының шет елдермен халықаралық байланыстары күннен-күнге арта түсуде. Сол байланыстарды дамыту үшін көп тіл білетін жас ұрпақ тәрбиелеу қажет. Ендеше үш тілді білу бүгінгі заман талабы. Бір халықтың мәдениетін басқаларымен салыстыру арқылы ғана, әлем суретін әр қилы әрі тұтас көруге мүмкіндік беретін ұлттық мәдениеттің күллі ерекшеліктерін, барша құндылықтарын сезінуге болар еді. Турасын айтсақ, екінші бір тілде сөйлеу өзге тілді пайдалану ғана емес, басқа ұлттық мәдениеттің, психологияның аясына сыналап енуді де аңғартады. Біздің ендігі міндетіміз – егемендік жылдары қол жеткізгеннің барлығын сақтай отырып, ХХІ ғасырда орнықты дамуды жалғастыру», - деп Елбасымыздың Жолдауында айтылғандай, еліміз қай салада болмасын қарқынды дамып, әлемдік кеңістікке қарыштай қадам басып, еркін қанат сермеуде. Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың салихалы саясатының арқасында еліміз береке мен бірліктің, ынтымақ пен достықтың, татулықтың өлкесі болып, көпұлтты мемлекетке айналып отыр.

Осы орайда елбасымыз Н.Ә.Назарбаев атап өткендей: «Біз – көпұлтты қоғамбыз. Қазақстанда тұратын барлық ұлттар мен ұлыстардың тілін, мәдениетін және салт-дәстүрін дамытуға барынша жағдай жасауды алдыңғы уақытта да жалғастыра беретін боламыз» деген еді «Қазақстанды, қазақты достықтың киелі шаңырағына теңесек, түрлі этностар оның алтын арайлы шуақтары іспетті. Бұл ретте байтақ мекенде баршамызды біріктіре түсетін ортақ құндылықтар бар. Бүгінгі білім беру жүйесі модернизацияланған заманда көп тілді меңгертуге аса назар аударылып, жан-жақты жол ашылған. «Келешекке кемел біліммен», -деп Елбасы Н.Ә.Назарбаев ұстаным еткендей, келешекке терең біліммен қадам басып, әлемдік білім кеңістігінің құпияларына үңіліп, қоғамға бейім, өз қабілетін таныта алатын, жан-жақты дамыған, бірнеше тілді меңгерген құзыретті тұлғаны қалыптастыру басты мақсаттардың бірегейі болып отыр. Бізде осыған ат салысуымыз керек. Үштілді оқыту – заман талабы.

Үштілділік – бәсекеге қабілетті елдер қатарына апарар басты баспалдақтардың бірі. Елбасы Н.Ә.Назарбаев «Қазақстан - 2050» стратегиясында мұғалімдерге сенім арта отырып, жастарымыздан үміттенеді. «Болашақта еңбек етіп, өмір сүретіндер – бүгінгі мектеп оқушылары, мұғалім оларды қалай тәрбиелесе, Қазақстан да сол деңгейде болады. Сондықтан да ұстазға жүктелетін міндет ауыр деп, атап көрсеткендей, жастарды сауатты баулысақ болашағымыздың жарқын болатыны белгілі. Қазақстандықтар жаңа буын жастарға сенім артады. Жастарымыз біздің болашағымыз.

Сіздер Жаңа бағыттың қозғаушы күшіне айналуға тиіссіздер. Ал кейінгі толқын жастар, Сендер болашаққа деген үкілі үмітіміздің тірегісіңдер. Сондықтан да жастарымыздың болашағы үшін әлемдік деңгейдегі зияткерлік мектептер мен кәсіптік-техникалық колледждер ашылып, «Болашақ» бағдарламасының негізінде олардың шетелге шығып білім алуына жан-жақты жол ашылған. Үштілділіктің маңызын түсіне білген жанның еліміз үшін болашақтағы алары да, берері де мол. «Біз ағылшын тілін игеруде серпіліс жасауымыз керек. Қазіргі әлемнің осы «лингва франкасын» меңгеру біздің еліміздің әрбір азаматына өмірдегі шексіз жаңа мүмкіндіктерді ашады». Осынау мүмкіндіктерді игеру мақсатында бүгінгі білім ордалары үштілділікті енгізудің,оны тиімді жүргізудің тың жолдарынан ізденіс табуды. Әлемдік білім беру іс-тәжірибесінде көптілді және билингвалды білім беру болып отыр.

Көптілді білім – көп мәдениетті тұлғаны қалыптастырудың өзегі. Қазақ тілі – мемлекеттік тіл, ал орыс тілі мен шетел тілдерінің бірін білу тұлғаның ой-өрісін кеңейтеді, оның «сегіз қырлы, бір сырлы» тұлға болып дамуына жол ашады, ұлтаралық қатынас мәдениетін, толеранттылығын және планетарлық ойлауының қалыптасуына мүмкіндік

туғызатыны сөзсіз. Қазақ тілін тереңдетіп оқыту, сонымен қатар көптілділіктің меңгертуді жолға қою – бүгінгі таңда орта білім жүйесіндегі педагогикалық үдерістің негізгі бағыттарының бірі болып отыр.

Елбасы «Қазір біз балаларымыз қазақ тілімен қатар орыс және ағылшын тілдерін де белсенді меңгеру үшін жағдай жасауға шаралар қабылдап жатырмыз» деп, осы мәселеге орай белсенді түрде іс жүргізу қажеттігін белгілеп берді. Аталған үш тілдің әрқайсысының функционалдық мүмкіндіктері мен өзіндік орындарын барынша ашу қажет. Ұлттық бірлік доктринасында мемлекеттік тіл негізгі басымдықпен, сонымен қатар рухани және ұлттық бірліктің басты факторы екендігі айқындалған. Тілдерді меңгерту – әрбір Қазақстан азаматының парызы мен міндеті, бұл олардың қоғамдық өмірде бәсекеге қабілеттілігі мен белсенділігін айқындайтын болуы тиіс.

Көптілді білім беру – бұл мектепте оқу пәндерін екі немесе одан да көп тілдерде аудармасыз оқыту, жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемдік ғылым құпияларына үңіліп өз қабілетін танытуына мүмкіншілік беретін бүгінгі күнгі қажеттілік. Педагогикалық тұрғыдан алып қарағанда, қостілділік лингвистикалық, психолінгвистикалық және әлеуметтік лингвистикалық аспектілерге сүйенеді. Педагогикалық аспектінің негізгі міндеті – екі тілді де оқытудың әдістері мен тәсілдерін жасау және тәжірибеде қолдану, оны меңгеру деңгейін зерттеу. Бұл түсінікке сөйлеу әрекетінің ауызша, сонымен бірге жазбаша түрлері де кіреді.

Еліміздің әлемнің дамыған елу мемлекеті қатарынан орын алуы үшін бәсекеге қабілетті, жан-жақты дамыған жас ұрпақты қалыптастыру мәселесі алға шығып отыр. Өйткені, тек бәсекеге қабілетті азаматтар ғана Отанымыздың тұрақты дамуына, бәсекеге қабілеттілігіне өз үлесін қоса алады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Назарбаев Н.Ә. «Қазақстан халқының әл-ауқатын арттыру мемлекеттік саясаттың басты мақсаты» жолдауы. Егемен Қазақстан, 2008, 7 ақпан.
2. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан жолы – 2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» Жолдауы. Астана, 2013.
3. Орта мектепте оқыту процесінде көптілділікті дамыту мәселелері. Әдістемелік құрал. Астана-2013.

МҰҒАЛІМ ЖҰМЫСЫНЫҢ НӘТИЖЕСІ

*Пердебаева Р.С., Нурлыбаева Ж.Л.
«Өрлеу» БАҰО АҚ филиалы
ОҚО бойынша ПҚБАИ*

Мұғалім үшін ең басты назар аударатын мәселе – сабақтың әдісі. Оқыту үрдісінде сан мыңдаған әдістер бар. Сол әдісті технологиядан ажырата білуіміз керек. **Әдіс дегеніміз** - мұғалімнің белгілі бір мақсатқа жетудегі іс-әрекеті, тәсілі. Ал технология дегеніміз- көптеген әдістердің жиынтығы. Алға қойған мақсатқа жету үшін мұғалім қай әдісті және қалай қолдану керектігін алдын-ала жоспарлап отыруы керек.

Оқыту барысында негізгі факторларға тоқталар болсақ, оқушылардың білім алу үдерісін түсінуі, нені оқу керектігін үйренуі, өзін-өзі реттеуі, оқу нәтижелерін бағалауды игеруі. Оқушылармен жұмыс жасау барысында олардың пайымдаулары, көзқарастары мен білім деңгейлерін анықтап алу қажет. Оқушылардың нені игеріп, нені игере алмайтындығын бақылау арқылы әртүрлі әдістерді пайдалана аламыз. Оқушылар өздері

оқудың қажетті екенін, оны өмірде де өз қажетіне қолдана білу керек екенін сезінуі керек. Сонда ғана олардың оқуға деген ынтасы артады.

Осы мақсатта біз өз оқу жүйемізді енгізуіміз қажет. Алда тұрған жұмысты жоспарлау мен мақсат қоя білу арқылы, оқушыларды ынталандырамыз және де оқушылардың барлығын, белсенді ете аламыз. Оқытуда бірінші баланың өзін-өзі реттелуіне жағдай жасап, үйрету қажет. Оқушыны оқуда белсенді ету үшін оның нені білетіні мен не білмейтіндігіне көңіл бөлуіміз қажет. Оқушыға әртүрлі сұрақтар мен тапсырмалар беру барысында оларды орындауына уақыт бөліп, тыңдап, түсіністікпен қарап, бірін-бірі оқытуына мүмкіндік берген жөн. Сонда ғана оқытуда оқушылар өздеріне деген жауапкершілікті сезінеді, өзіне деген сенімі күшейіп, оқуға деген белсенділігі артады.

Әр сабақта оқушылар сабаққа белсене қатысады, бір-біріне кеңес береді, идеялармен алмасады, өз алдарына мақсат қояды, өз пайымдауларын айтады, сұрақтар құрастырады, қателерін тексереді және де олар қателер оқудың бір бөлігі екенін түсіне отырып, тәуекелге барады. Яғни оқушыларда дағды мен білім қалыптасады.

Сыни тұрғыдан ойлау әдісі оқушының ойын дамытуға көп көмегін тигізеді. Мұғалім сыни тұрғыдан ойлау әдісін көбінесе жаңа сабақтың тақырыбын ашу мақсатында қолданады. Сабақ барысында үй тапсырмасын орындағаннан соң оқушылардың өздері жаңа тақырыпты ашуына байланысты тапсырмалар береді. Сабақ барысында кездескен сұрақтарды, кедергілерді қалай жою керектігін оқушылардың өздерімен пікірлесу арқылы дамытып отырамыз. Практикалық жұмыс барысында да қозғалыс әсерін қалай ұйымдастыру, суреттерді пайдалана отырып әңгімелер құрастыру, логикалық есептерді шешуде олардың сыни тұрғыдан ойлауы дамытынын байқауға болады. Яғни сыни тұрғыдан ойлау әдісін сабақта пайдалану жақсы жетістіктерге жеткізеді. Өйткені оқушылардың ойлау деңгейі әртүрлілігіне байланысты, әрқайсынан әртүрлі идеялар шығады. Олар идеяларға күмәнмен қарай отырып, ақпараттың дұрыс немесе бұрыс екендігіне қол жеткізеді. Пікір алмасады, өз пікірін дәлелдей алады. Қарама-қарсы айтылған пікірлерді сыни тұрғыдан ойлай отырып, шеше алады. Дәстүрлі оқытуда біз көбінесе оқушылардың ойларын тыңдай бермейміз. Олардың қалай ойлайтыны бізді ойлантқан емес. Ал, осы сыни тұрғыдан ойлауды дамытуда біз олардың пікірлерін тыңдап, өзгелердің де пікірін тыңдай білуіне жағдай жасаймыз. Рас, бізде оқушылардың сыни тұрғыдан ойлауын дамытуға арналған тақырып бар, сол кезде ғана оқушылармен ой бөлісіп, пікірлерін тыңдаймыз. Сыни тұрғыдан ойлау әдісін өте аз мөлшерде пайдаланамыз, келешекте осы әдісті қолға алу қажет. Келешекте осы әдісті пайдалана отырып көптеген жетістіктерге жетуге болады.

Диалогтік оқыту білім сапасын арттыруға көп көмегін тигізеді деп ойлаймын. Яғни диалогтік оқыту баланың білімін жетілдіруде көбірек қолданылады. Біз көбінесе диалогтік оқытуды сұрақ – жауап ретінде қолданамыз. Әсіресе тіл дамыту кезінде немесе басқа тілді үйрену барысында көп көмегі тиеді. Яғни бала теорияны меңгерумен қатар тәжірибе жүзінде де қалай жасау қажеттігін ұғынуы керек. Тәжірибелік жұмыс жасау барысында көптеген сұрақтар туындайды. Оқушылар өзара пікірлері мен болжамдар айта отырып, бірлесе жұмыс жасайды. Жұмыс жасау барысында оқушыларға көптеген сұрақтарды қоюға болады. Мысалы айта кететін болсақ кез келген сабақтың басталуы сұрақ – жауаптан тұрады. Сұрақтардың берілуіне байланысты оқушының пәнге деген қызығушылығын арттыруға болады. Яғни сабақ барысында «Оңай және қиын сұрақтар» кестесін қолдау арқылы сұрақтар қояды. Оқушыларға ойын кеңейтетін, яғни ойын дамытатын тапсырмалар беріп отырсақ, онда олардың ойлау деңгейлерін көтеріп, сөйлеу дағдыларын арттырамыз деген ойдамын.

Бағалау – одан арғы, білім алу туралы нәтижелерін жүйелі түрде жиынтықтауға бағытталған қызметті белгілеу үшін қолданылатын термин деп нұсқаулықта көрсеткен. Яғни, бағалау оқыту мен білім берудің ажырамас бөлігі екенін білеміз. Сондықтан біз оқытуды бағалау білім беруді жетілдіру болып табылатынын түсінуіміз қажет. Ия, бағалаудың мақсаты қандай мақсатта, кім үшін, қалай өткізу қажет екендігін

түсінгендігінде? Бағалаудың екі түрі қарастырылған: формативті бағалау және жиынтық бағалау.

Формативті бағалау оқыту үшін бағалау болып табылады да, ал жиынтық бағалау оқытуды бағалау болып табылады. Жиынтық бағалауды оқудың қорытындысын шығаруда, оқудың алға ілгерілеуін тіркеу мақсатында қолданамыз. Оқыту үшін бағалауда оқушы өзін-өзі реттеу арқылы өз білім деңгейін бағалайды, білімін жақсартады, сабаққа деген белсенділігі артып, қызығушылығы оянады, өзін-өзі, бірін-бірі бағалауды үйренеді. Мұны іс-тәжірибе жасау барысында байқадым. Балаларға әртүрлі бағалау әдістерін қолданып көрдім. Мұндағы мақсатым, оқыту үшін бағалауда қайсысы ыңғайлы. Алғашында бағалау кездерінде кішкене қиындықтар болуы мүмкін, айтар болсақ оқушылар өздеріне жоғары баға беріп, бірін-бірі көтермелеп қулық жасады, бірақ бұл алғашқы кезде ғана орын алды. Сабақ барысында оқушылар бағалаудың маңыздылығын түсінді. Мысалға алар болсам, топтардың бірін-бірі бағалауы, марапаттауы. Олардың сөз мәнері, идеялары, өз ойларын дұрыс жеткізе алуы, тәртіптері, алтын ережені сақтауы т.б. қарастырылса, бірін-бірі бағалағанда дәптерде жазылған жауаптарының дұрыстығына, қатесіз жазылуына, яғни критерийлерге сүйене отырып бағаласа, ал өзін-өзі бағалағанда оқушыда әртүрлі сұрақтар туындайды. Мен өз ойымды жеткізе алдым ба?, жауабымның дұрыстығына нақты дәлелдер келтіре алдым ба?, қаншалықты?, мен жаңа тақырыпты қандай деңгейді меңгердім?, қаншалықты белсенділік таныттым?, өзгелердің пікірін тыңдай алдым ба?, неге үй тапсырмасын орындауда салғырттық таныттым?. Осының нәтижесінде бала жауапкершілікті сезінді, өз білімін жетілдіру қажеттігін түсінді, талдау жасауды, өз білімін басқалармен салыстыруды, білім алу барысында шешімдерді қабылдай білуді үйренеді, дағдыланады.

Қазіргі уақытта білім беру үдерісінде ақпараттық –коммуникациялық технологияларды қолдану қажеттілігі туып отыр. Осыған байланысты білім берудегі әдіс-тәсілдер жаңарып отырады. Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану қазіргі кездегі заман талабы болғандықтан оған басты назар аударуымыз қажет. Яғни ақпараттық-коммуникациялық технология білім беруде маңызды құрал деп айтсақ та болады. Басты мақсат ақпараттық-коммуникациялық технологияларды жетік меңгеру және оқушыларға меңгерту. Ақпараттық-коммуникациялық технологияны қолдану мұғалімге де оқушыға да қолайлы. Біз сабақта теория мен практиканы ұштастырамыз. Бұл екеуі бір-бірімен өзара тығыз байланыста болады. Тәжірибелік жұмыс жасау барысында бала теориялық білімін шыңдайды. Сондықтан да сабақта АКТ пайдалану қажеттілігі туындайды. АКТ-ні тек қана сабақ кезінде ғана емес, сабақтан тыс уақытта да қолданамыз. Өйткені кез келген деректерді интернеттен алуымызға мүмкіншілігіміз бар. Қазіргі кезде қашықтан оқыту тәсілі қолға алынған. Яғни кез келген АКТ-ны меңгерген адам қашықтан оқи алады, білімін шыңдап, әрі қарай жетілдіре алады. АКТ-ны сабақта қолдану оқушылардың белсенділігін, қызығушылығын арттырады, сыни ойлауға, басқалармен ой бөлісуге, өз тәжірибесін шыңдауға, АКТ пайдалану машықтарын арттыруға көмектеседі. АКТ-ны оқушыларды бағалау кезінде де қолдандым. Қазіргі уақыттағы activote құралы осының айғағы. Бала тест сұрақтарына activote құралын пайдалана отырып, жауап береді де, нәтижесі автоматты түрде экранда көрсетіледі. Бұдан басқа электронды оқулықтар мен тесттер жетерлік. Мұның барлығын оқушы өз кезегінде пайдалана алады. Өз білім деңгейін анықтап, салыстырып отырады.

Дарынды және талантты оқушылардың да білімін шыңдауда осы АКТ-ның қосар үлесі мол. Оқушылардың көшбасшы болуына да АКТ мүмкіндік береді. Яғни АКТ-ны пайдалануда барлық әдістермен кіріктіруге болатынын байқауға болады.

Кез келген тәжірибелік жұмыс жасату кезінде оны байқау қиынға түспейді. Тағы бір байқағаным дарынды бала өз ойын салмақтап, қалай жасау қажеттігін ойланып, өзін-өзі реттеп алып, жұмыс жасайды, көп уақытын жоғалтуы да мүмкін бірақ жұмысы нақты, жүйелі болып шығады. Яғни талантты және дарынды оқушылардың есте сақтау қабілеттері жоғары, ақпаратты өз кезегінде пайдалана алады. Өз білімін жетілдіре отырып,

өзін-өзі реттей алады. Білім негізі бастауышта қалыптасады десек, дарынды оқушы бастауыш сыныптан ақ байқалады. Бала оқуды белгілілі бір уақыт аралығында ғана қажет деп түсінгендіктен бала бойында тек қана үй тапсырмасын сұрағанда, емтихан тапсырғанда ғана ұмытпауымыз керек деген түсінік қалыптасқандықтан болар.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Жеке тұлғаға бағытталған сабаққа қойылатын талаптар // Бастауыш сыныпта әдістемелік оқыту журналы.-2008.18-24 б
2. Қабдешова Ә. Сын тұрғысынан ойлау // Қазақ тілі мен әдебиеті.- №10.35-45б
3. Ешанова Г. Сұлтанбек Қожахметовтің жеке тұлғаның дамуына бағытталған ой-пікірлер// Қазақстан жоғары мектебі. -2006.-№1.96-99 б.

ПОЛИКУЛЬТУРНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В КАЗАХСТАНЕ

*Абдирахманова И. С. старший преподаватель
кафедры « Управление и качество образования»
АО « НЦПК « Өрлеу» ИПКПР по ЮКО*

Современная образовательная ситуация в Казахстане требует не только принципиально новых моделей описания культуры, но и внедрения в практику образования инновационных парадигм. В этой связи, проблема поликультурного образования сегодня, становится более чем актуальной.

В настоящее время, в эпоху глобализации, когда обособленное существование разных народов и культур становится невозможным, когда стоит вопрос о совмещении национальных ценностей Востока и Запада, когда идет переосмысление целей и задач образования и мы понимаем, что действующее содержание образования не удовлетворяет в достаточной мере потребностям социума, возникают и широко обсуждаются новые парадигмы образования и все чаще употребляются такие понятия как поликультурное образование, культурологический подход, социокультурная компетентность и другие. Что означает «поликультурное воспитание»?

Идеи поликультурного воспитания зародились в Америке в середине 1960-х годов и носили название «полиэтнического образования». Однако спустя десятилетие некоторые исследователи стали использовать в своих работах термин «поликультурное образование» [1], который прочно вошел в научный оборот. Первое определение термина «поликультурное образование» было дано в «Международном словаре по педагогике» в 1977 г. как «воспитание, включающее организацию и содержание педагогического процесса, в котором представлены две или более культуры, отличающиеся по языковому, этническому, национальному или расовому признаку» [2]. На сегодняшний день существует несколько теоретико-методических направлений: формирование культуры межнационального общения, воспитание толерантности, изучение этнопедагогического аспекта в поликультурном воспитании и, соответственно, несколько подходов к трактовке этого понятия. Поликультурное воспитание - это:

- способ противостоять расизму, предубеждениям, ксенофобии, предвзятости, этноцентризму, ненависти, основанной на культурных различиях (Дмитриев Г.Д.);
- альтернатива интернационального воспитания, означающая «интегративно-плюралистический процесс с тремя главными источниками: русским, национальным и общечеловеческим» (Джуринский А.Н.);
- подготовка к жизни в полиэтническом социуме: овладение культурой своего народа, формирование представлений о многообразии культур и воспитание этнотолерантности (Палаткина Г.В.);

- формирование человека, способного к активной и эффективной жизнедеятельности в многонациональной и поликультурной среде, обладающего развитым чувством понимания и уважения других культур, умения жить в мире и согласии с людьми разных национальностей (Макаев В.В., Малькова З.А., Супрунов Л.Л.) [3].

Поликультурный характер образования включает в свой состав следующие компоненты: воспитание гражданственности и готовность к активному участию в жизни общества, способствование постоянному развитию общества, демократии; понимание, сохранение, усвоение локальных, международных и исторических культур в контексте культурного плюрализма; воспитание у детей способности защитить и преумножить социальные ценности, формирующие основу демократического общества; развитие и совершенствование образования на всех уровнях, включая подготовку учителей, повышение их квалификации.

Реализация реформы поликультурного воспитания предусматривает решение следующих стратегических задач, реализующих идею интеграции этого типа образования в единое образовательное поликультурное пространство на глоболокальном уровне: обновление содержания образования, ориентация на ценности гражданского общества, идей информационной педагогики и поликультурного образования; педагогические средства повышения качества образования, предполагающего переход к международным стандартам образования через повышение методологического уровня преподавания и учебно-исследовательской работы, усвоение педагогами образовательных учреждений передовых достижений в соответствующих областях педагогики. Это означает, что одним из важных средств воспитания стало создание системы целенаправленного взаимодействия всех институтов социума и школы в поликультурном образовательном пространстве. Социально-педагогическая деятельность педагогов на современном этапе является детерминирующей во взаимодействии различных субъектов поликультурного образовательного пространства.

В этой связи, поликультурные образовательные учреждения рассматриваются нами как локальное социально-педагогическое образование, являющееся модулем целостного поликультурного образовательного пространства. Образовательные учреждения - это культурологическое пространство совместной жизнедеятельности учителей и учащихся, в котором осуществляется соединение общекультурного, социального, образовательного и личностного. Детский сад, школа, колледж, университет - это организации, обеспечивающие педагогическую поддержку адаптации личности в поликультурной среде; научно-теоретическая площадка по внедрению технологий поликультурного образования.

Исходя из приведенной характеристики поликультурного образовательного пространства, следует признать, что для современных образовательных систем содержание поликультурного воспитания, любого института образования, должно отвечать таким критериям, как:

- отражение в учебном материале гуманистических идей;
- характеристика уникальных этнических, национальных, самобытных черт в культурах народов определенного государства и мира;
- раскрытие в культурах народов общих элементов традиций, позволяющих жить в мире, согласии, терпимости, гармонии;
- приобщение учащихся к мировой культуре, раскрытие процесса глобализации, взаимозависимости стран и народов в современных условиях;
- гуманизм, который выражает безусловную веру в добрые начала, заложенные в природу ребенка;
- демократизм, базирующийся на признании равных прав и обязанностей взрослых и детей, предоставлении последним свободы жизнедеятельности в семье, школе, в социальной среде;

- толерантность, терпимость иного рода взглядам, нравам, привычкам, к особенностям различных народов, наций, религий;
- компетентность, т.е. необходимость формирования особых способностей учителя и учащихся по овладению знаниями, воспитания интеллектуальной личности, способной решать задачи творческого характера в поликультурном обществе;
- базовое основание содержания поликультурного образования, в качестве которого призван выступить культурологический подход.

Проблема поликультурного образования на мировом, региональном и федеральном уровнях не только является актуальной, но и отражает реальную действительность, обладает тенденцией к развитию. Вот почему разработка содержательных характеристик данного педагогического феномена приобретает сегодня особую значимость, что предусматривает обоснование функций поликультурного образовательного пространства, разработку психолого-педагогических основ повышения квалификации и профессиональной переподготовки педагогов.

Казахстан, являясь многонациональной страной, на территории которой мирно существует около 130 национальностей, не мог не отреагировать на новое направление педагогической мысли. В 90-х годах прошлого века были разработаны новые концепции образования, в том числе и концепция этнокультурного образования, в которой дается подробное определение поликультурной личности. Согласно данной концепции, «поликультурная личность - это индивид с развитым лингвистическим сознанием. Знание родного и государственных языков, изучение иностранного языка расширяют кругозор личности, содействуют ее многогранному развитию, способствуют формированию установки на толерантность и объемное видение мира [4]. Это определение как нельзя лучше дает нам представление о том, каким должно быть новое поколение. Учитывая сложившуюся ситуацию, когда большинство детей с раннего детства изучают два языка (как правило, родной и государственный), знают обычаи и традиции, как минимум, двух народов, в Казахстане не стоит вопрос о воспитании толерантности. Полиязыковые личности, то есть люди, владеющие двумя и более языками, свободно переключающиеся с одного языка на другой, знающие и уважающие культуру того народа, на языке которого они говорят, не могут относиться друг к другу нетерпимо или с ненавистью. Поэтому поликультурное воспитание в Казахстане имеет несколько иные приоритеты, чем воспитание уважения и терпимости друг к другу.

Таким образом, условия в современном Казахстане идеально подходят для воспитания поликультурной личности, целью, которой является повышение уровня своей собственной культуры в целом: культуры общения, культуры речи, культуры умственного труда. Дальнейшая разработка методики использования вышеназванных средств на уроках иностранного языка в формировании поликультурной личности представляется современной и актуальной.

Литература

1. Гаганова О.К. Поликультурное образование в США: теоретические основы и содержание. // Педагогика, 2005, №1.
2. Джурицкий А.Н. Поликультурное воспитание: сущность и перспективы развития. // Педагогика, 2002, №10.
3. Карягина Ю.А. [//www.pedagogika.ru](http://www.pedagogika.ru)
4. Сыродеева А.А. Поликультурное образование: Учебно-методическое пособие. - М., 2001.

ИНТЕГРИРОВАННЫЕ УРОКИ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ

*Бектурганова Карлыгаи Кемельхановна
«АО «НЦПК Орлеу» институт повышения квалификации
педагогических работников по Жамбылской области*

В настоящее время система школьного образования в стране переживает переломный момент, обусловленный глубокими содержательными и структурными изменениями в нашем обществе, а также в мировом пространстве. Всемирный экономический форум обозначил 16 видов знаний и умений успешного в 21 веке человека. Это навыки работы в команде, лидерские качества, инициативность, финансовая, гражданская грамотность и другие.

В современном, быстро меняющемся мире, *функциональная грамотность становится одним из базовых факторов*, способствующих активному участию людей в социальной, культурной, политической и экономической деятельности, а также обучению на протяжении всей жизни.

Интеграция предметов в современной школе - одно из направлений активных поисков новых педагогических решений, способствующих развитию творческого потенциала личности.

Под интеграцией, как педагогическим явлением, понимают процесс и результат взаимопроникновения, взаимосвязи и синтеза различных знаний, способов и видов деятельности.

Изучение русского языка может быть связано со всеми предметами. Они могут быть схематично выражены в следующих группах:

- русский язык и иностранный;
- русский язык и литература;
- русский язык – математика, физика, химия, география, биология, история;
- русский язык – рисование, музыка, физкультура, технология.

Связь русского языка с изобразительным искусством, историей и литературой можно проследить на уроке развития речи в 5-11 классах (написание сочинения по картине). Достаточно часто ученики затрудняются рассказать, о чем писал художник, воспроизвести историю, рассказанную живописцем, поэтому в данном случае можно дать индивидуальное домашнее задание поискового характера, связанное с изучением обучающимися биографии художника, истории его жизни, времени написания картины и отображения этой информации в истории и т. д. Выполнение этих заданий и будет являться отображением межпредметных связей с историей.

Связь уроков русского языка с уроками музыки основана на эмоционально-экспрессивной общности изучаемого материала. При сочинении-описании «Почему цветы так называются» в 7 классе можно использовать для прослушивания «Вальс цветов» Петра Ильича Чайковского. После прослушивания музыки учитель совместно с учениками обсуждает музыкальные впечатления по таким вопросам:

1. Произвела ли на вас впечатление музыка?
2. Какое настроение она у вас вызвала?
3. Как вы думаете, каким образом относится к цветам сам композитор?

Связь русского языка и математики строго фиксирована и закрыта. Реализация ее особенно важна в тех разделах, материал которых легче всего поддается формализации. Так, при изучении темы «Имя числительное» предлагаю учащимся виртуальное путешествие по Петербургу. Интересно узнать сколько мостов, каналов, островов, памятников и т.д.

Какова же роль предмета «Русский язык» в школе? Что может сделать учитель русского языка и литературы, чтобы обеспечить функциональную грамотность учеников?

Функциональная грамотность является обязательным компонентом коммуникативной и методологической компетентностей. Быть грамотным – значит свободно владеть богатством языка в устной и письменной речи. Работая над формированием функциональной грамотности учащихся, в своей работе я опираюсь как на традиционные методы обучения, так и новые технологии.

Личностно-ориентированные технологии в последнее время занимают все большее место в практике школьного обучения и в моей собственной.

Применяя эти технологии, я не просто создаю творческую атмосферу, но и постоянно обращаюсь к опыту жизнедеятельности учащихся. Осуществлению личностного подхода на уроках повторения и обобщения способствуют такие виды уроков, как уроки контроля, практикумы, деловые и ролевые игры, дискуссии. Они создают условия для проявления способностей и интересов школьников.

Сегодняшний урок немыслим также без применения технологии разноуровневого (дифференцированного) обучения. Дифференцированный подход позволяет в условиях классно-урочной системы реализовать творческие возможности всех учащихся. Используя такие формы, как парная работа на уроках, взаимопроверка, работа в группах, тестирование, лингвистические конкурсы, игры по станциям.

Современный урок невозможен и без использования ИКТ, так как они дают широкие возможности для развития творческого потенциала школьника. Создание презентаций, поиск в Интернете дополнительной информации способствуют не только совершенствованию практических умений и навыков учащихся, но и позволяют индивидуализировать процесс обучения, повышают интерес учащихся к урокам, активизируют познавательную деятельность и развивают творческий потенциал.

Типовая программа по дисциплине «Русская речь» для школ с нерусским языком обучения предусматривает изучение предмета по лексическим модулям, в которые вписаны грамматические темы. Например, при изучении лексической темы «Край мой родной», грамматической темой ряда уроков было «Наклонение глагола», «Деепричастие». «Понятие о деепричастном обороте». В разделе «Я и мир вокруг меня» изучается «Наречие как часть речи»: понятие, разряды, роль в предложении. Формирование функциональной грамотности учащихся на уроках русского языка – это одна из основных задач учителя – словесника.

Как учитель русского языка и литературы большое внимание уделяю тому, чтобы речь наших детей была богатой, образной, выразительной, насыщенной. Этому во многом способствуют уроки развития речи.

В 7-м классе работа по овладению функциональной грамотностью продолжается: изучаются тексты разных типов и стилей, особое внимание уделяется текстам публицистического стиля. Задания к упражнениям усложняются: — По ходу чтения подчеркни слова, указывающие на принадлежность текста к определенному стилю; — Подготовь устный рассказ о текстах какого-либо стиля по плану. В каком стиле будет твой рассказ? — Из фрагмента газетной статьи выпиши слова и предложения, указывающие на принадлежность к публицистическому стилю; — Подробно изложи текст публицистического стиля; — Определи тип и стиль текстов.

В 8–9-х классах задания по формированию функциональной грамотности предполагают подготовку сообщений в учебно-научном стиле об орфограммах-контактах, используя план и таблицу, определение темы, типа и стиля речи текста по заглавию и данному началу. Таким образом, в течение нескольких лет ведется целенаправленная работа по формированию у учащихся лингвистической, языковой и коммуникативной компетенции.

На развитие устной речи направлены следующие виды заданий: задать вопросы к тексту, устно составить план рассказа на грамматическую тему, устно пересказать учебно-научный текст, подготовить устный развернутый ответ, устное сообщение на лингвистическую тему. На развитие письменной учебно-научной речи направлены такие виды упражнений и заданий, как изложение текста научного стиля, сочинения-эссе

«Независимость-гордость моя», сочинения-описание «Наша библиотека», «Казахстанский барс», сочинения-повествования «Земля отцов-богатое наследство», «Моя будущая профессия»; сочинения-рассуждения «Каков он- лидер 21 века?».

Одним из важнейших условий формирования функциональной грамотности является развитие всех видов речевой деятельности: говорения, слушания, чтения, письма. Изучающее чтение учебно-научного текста сопровождается следующими заданиями: прочесть, определить количество частей, поставить вопрос к каждой части, составить план, вычленив из текста новую информацию, сформулировать главную мысль текста. Учащиеся должны владеть такими понятиями: как диалог, монолог, текст, структура текста, абзац, функции абзаца, способы передачи чужой, стили речи.

Исследовательский метод, дискуссии, мозговой штурм, технология «критического мышления», технологии проектной деятельности, технологии продуктивного чтения, пирамида Блума, приемы работы с текстом, развивающие функциональную грамотность учащихся, интерактивные, групповые формы и методы, коллективный способ обучения. Данные технологии развивают творческую активность, формируют мыслительную деятельность, учат школьников отстаивать свою точку зрения, помогают добиться глубокого понимания материала.

Приёмы, используемые в рамках данных технологий, удовлетворяют потребность в творчестве учащихся, развивают способность к лаконичному изложению мыслей в устной и письменной форме, активизируют мыслительную деятельность учащихся, и в общем способствуют формированию различных компетенций.

Таким образом, систематическое применение всех методов и приемов служит развитию ключевых и предметной компетенций, а на их основе формируется функциональная грамотность школьника.

Развитию функциональной грамотности способствует и орфографическая грамотность. Формирование орфографических навыков — сложный и длительный процесс. Поэтому в школьном курсе русского языка орфографии отводится особое место. Условия, необходимые для формирования орфографических навыков, таковы:

- высокий научный уровень преподавания орфографии;
- связь между формированием орфографических навыков и развитием речи;
- знание орфографических правил;
- знание схемы применения правил (схемы орфографического разбора) и умение производить орфографический разбор, способствующий применению правил;
- упражнения, отрабатывающие умения, применять орфографические правила.

Таким образом, нужно научить не только хорошо запоминать и описывать информацию, но и выработать умения у учащихся использовать знания, приобретенные ими за время обучения в школе, для решения разнообразных задач межпредметного и практико-ориентированного содержания, для дальнейшего обучения и успешной социализации в обществе.

Список литературы:

- 1.Альбеткова Р. И. Игра на уроках словесности в 7 классе [Текст] / Русская словесность, 2000, № 4, С. 67 - 71.
- 2.Басова Н. В. Педагогика и практическая психология [Текст] / Н. В. Басова. - Ростов-на-Дону, 1999, С. 111- 115.
- 3.Бедерханова В. П. Педагогическое проектирование в инновационной деятельности [Текст]: Учебное пособие / В. П. Бедерханова, Б. П. Бондарев. - Краснодар, 2000. - 54 с.

ОБУЧЕНИЕ ГОВОРЕНИЮ НА ЗАНЯТИЯХ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ

Бектурганова Карлыгаш Кемельхановна
старший преподаватель кафедры
«ИТиМПЕ(Н)Д» «АО «НЦПК Орлеу» институт повышения квалификации
педагогических работников по Жамбылской области
Разакова Айканыс Айдархановна
учитель русского языка и литературы средней школы-гимназии № 39
им. Темирбека Кожакеева Жамбылская область, Меркенский район

Основной целью обучения русскому языку является формирование коммуникативной компетенции. Трудно не согласиться с тем, что даже на родном языке, где знание слов и их стилистических особенностей не представляет сложностей, добиться желаемого эффекта получается не всегда и не у всех. Это происходит потому, что на уроках языка все устные высказывания учащихся представляют речь лишь по форме, а по сути речью не являются. Каждый из видов речевой деятельности, говорение или письмо, которые создает учащийся, должны быть самостоятельным неповторимым продуктом. А на практике чаще всего мы встречаемся с ситуацией, когда ответы учеников по изучаемой теме похожи как близнецы.

Это говорит о необходимости формирования умений построить общение так, чтобы добиться поставленной цели, владеть различными приемами получения и передачи информации. Формирование коммуникативной компетенции невозможно осуществить в отрыве от речевых функций, которые определяют как стратегию общения, так и отбор языковых средств для решения задач общения.

Анализ психолого-педагогической литературы и личный педагогический опыт позволяют утверждать, что при изучении второго языка эффективны активные методы обучения, под которыми мы понимаем формы и методы, которые активизируют умственную и самостоятельную работу учащихся, поддерживают внимание и интерес к предмету, развивают речь. [1]

Нельзя выделить один или два способа, которые приведут к быстрым положительным результатам. В своей статье я остановлюсь на некоторых заданиях, которые учителя могут использовать на уроках для развития устной речи учащихся. Эти задания позволяют оценивать способности учащихся выражать свое мнение, развивать идеи, демонстрировать знания национального современного общества и культурного наследия своего народа [2, 18с].

При оценивании устной речи учащихся эффективным приемом является использование карточек-подсказок, составленных по пройденным темам. Эти карточки окажут хорошую подсказку во время презентации (говорения). Карточки должны быть составлены по следующей структуре:

- Тема;
- Простой вопрос, который сфокусирован на основном аспекте темы;
- Вопросы (пункты) для размышления, которые представляют четыре ключевых момента темы.

Пример 1:

Тема: Искусство

Все ли должны изучать искусство?

Вопросы для размышления:

- Отдельный человек
- Общество
- Выводы

Пример 2:

Тема: Туризм

Является ли туризм проблемой для вашей страны или, наоборот, помогает решить некоторые вопросы?

Вопросы для размышления:

- Возможности трудоустройства

• Преимущества и недостатки	• Ущерб природной среде • Культурные вопросы • Экономические преимущества
---	---

Далее учитель может задавать ученику вопросы, связанные с тем, что он сказал, и направленные на расширение и дополнение темы. Например, Вы сказали, что туризм может помочь людям из разных стран лучше понимать друг друга. Как это происходит? Кроме того, важно задавать вопросы для того, чтобы выяснить личное мнение учащегося по данной теме. Например, Вы хотели бы работать в туристическом бизнесе? Почему? или Как вы думаете, насколько туризм важен для вашей страны? [2, 19-20с].

Очень важно, чтобы карточки охватывали все изученные в течение учебного года темы.

Для развития навыка говорения необходимо подбирать материалы, стимулирующие коммуникацию, дающие пищу для выражения собственного мнения, отношения, взглядов, мыслей. Как раз с такой целью - совершенствование коммуникативной компетенции учащихся в области говорения – издала свое пособие «Ваше мнение. Русский язык как иностранный» Старовойтова И.А. Материал пособия организован на коммуникативно-функциональной основе, а темы сгруппированы по их социальной значимости, начиная с вопросов, актуальных для отдельного индивида, затем семьи, общества и заканчивая глобальными проблемами. Задания скомпонованы в следующем порядке:

1. Прочитайте текст
2. Что это значит?
3. Ответьте на вопросы по тексту
4. Ваше мнение
5. Разные мнения
6. К вашему сведению

Тексты взяты из средств массовой информации и являются материалом, на котором проводится работа по развитию речевых умений учащихся.

Задания рассчитаны на работу учащегося и направлены на развитие языковой компетенции, способствуют развитию монологической и диалогической речи в ситуациях, связанных с высказыванием собственного мнения, оценкой, рассуждением, аргументацией. Материал пособия можно использовать для проведения ролевых игр, когда учащимся предлагается занять позицию того или иного участника дискуссии и расширить аргументацию точки зрения по обсуждаемой проблеме [3, 9-10с].

В качестве примера выбрала из пособия текст «Иностранные языки», к которому предлагаются задания:

1. Прочитайте текст
2. Что это значит?
 - продвинутый (друг); (владеть) каким попало (языком); круче знать немецкий; сойдет!
3. Ответьте на вопросы по тексту
 - О чем говорили ребята после просмотра фильма?
 - Какой фильм посмотрели дети?
 - Какие языки стоит учить и почему?
 - Стоит ли изучать восточные языки?
4. Ваше мнение
 - Почему люди изучают иностранные языки?
 - Какие языки чаще всего изучаются?
 - Есть ли мода на изучение языков?
 - Специалисты со знаниями каких языков всегда востребованы?
 - Будет ли русский язык языком №1 в мире?

- Всем ли нужно знать иностранные языки?
- Кому обязательно нужно владеть иностранными языками?
- Что значит «свободное владение языком»?

5. Разные мнения

В условиях глобализации экономики, теснейшего переплетения информационных потоков язык превращается в основной производственный фактор. Он становится универсальным средством профессиональной, производственной жизни и без него просто нельзя обойтись. Сейчас невозможно говорить об овладении навыками специальности, не зная, прежде всего, английского языка. Специалист без языка – это не квалифицированный специалист, даже если он будет обладать техническими знаниями, знать дисциплины учебного плана.

Список литературы:

1. <http://tsyganova.74325s017.edusite.ru/p13aa1.html>
2. Руководство для разработчика тестов по предмету «Русский язык как второй» 11 класс, Cambridge International Examination, 2013г.
3. Ваше мнение. Учебное пособие по разговорной практике. Старовойтова И.А. (Русский язык как иностранный). – М.: ФЛИНТА, 2014.

СОДЕРЖАНИЕ

ОСОБЕННОСТИ ВНЕДРЕНИЯ ПОЛИЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В РАМКАХ КУРСОВ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ	6
<i>Байкатова Кумыс Ильясовна, ФАО «НЦПК «Өрлеу» ИПКПР по ЗКО, г. Уральск</i>	
КЕЙС-СТАДИ ТЕХНОЛОГИЯСЫ – НАҚТЫ ЖАҒДАЯТТЫ ЖҮЙЕЛІ ЗЕРТТЕУ ӘДІСІ	9
<i>Бақтыбаева Кулизат Сагынғалиевна, п.ғ.к., «Өрлеу» БАҰО» АҚФ Жамбыл облысы бойынша ПҚ БАИ</i>	
БІЛІМ САПАСЫН АҚПАРАТТЫҚ - КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚЫЛЫ АРТТЫРУ	12
<i>Батырбекова Асылкүл Үсенбекқызы Жамбыл облысы, Байзақ ауданы, Ақшолақ ауылы Ақшолақ орта мектебі</i>	
О СИСТЕМНОМ МЫШЛЕНИИ И НЕОБХОДИМОСТИ ЕГО ФОРМИРОВАНИЯ У ОБУЧАЮЩИХСЯ	16
<i>Т.Т.Галиев, доктор педагогических наук, профессор Д.А.Сейданова, ст. преп. Ф АО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Жамбылской области</i>	
ЗАМАН ТАЛАБЫНА САЙ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІН ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТАЛАПТАРҒА САЙ ДАМУ	18
<i>Джаскылыкова У.С., Тойганбекова Ш.М. «ӨРЛЕУ» БАҰО» АҚФ Жамбыл облысы бойынша ПҚБАИ, Тараз қаласы</i>	
ҮШТІЛДІЛККЕ ОҚЫТУ – КӨПМӘДЕНИЕТТІ ТҮЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҚҰРАЛЫ	20
<i>Егембергенова Маржан Ыбрайханқызы «Өрлеу» БАҰО» АҚФ ОҚО ПҚБАИ, Шымкент қаласы</i>	
ТРЕХЪЯЗЫЧИЕ – ОСНОВА ФОРМИРОВАНИЯ ПОЛИЯЗЫКОВОЙ ЛИЧНОСТИ УЧАЩИХСЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ	23
<i>Жумажанова Сауле Болатовна, Алькенова Ботагоз Хамзовна Уалиев Серик Султанбекович ФАО «НЦПК «Өрлеу» «ИПК ПР по Акмолинской области</i>	
ПОЛИМӘДЕНИЕТТІ ТҮЛҒА ҚАЛЫПТАСТЫРУ – ЗАМАН ТАЛАБЫ	26
<i>Иманалиева Гүлнур Алихановна Қуатбекова Лайла Кулбаевна «ӨРЛЕУ» БАҰО» АҚФ Жамбыл облысы бойынша ПҚБАИ, Тараз қаласы</i>	

IMPLEMENTATION OF THE METHOD OF CLIL IN TEXTBOOKS FOR FOREIGN LANGUAGES	30
<i>JSC «National Centre for Professional Development «Orleu».</i>	
<i>English language trainers:</i>	
<i>A. Gelmanova.,</i>	
<i>B. Kabdusheva.,</i>	
<i>B. Aubakirov.</i>	
TRILINGUAL EDUCATION DEVELOPMENT IN KAZAKHSTAN	32
<i>Kabdusheva., A. Gelmanova</i>	
<i>Өрлеу» JSC «National Centre for Professional Development «Orleu».</i>	
<i>Kokshetau c. English language trainers</i>	
ҮШ ТІЛДІЛІК САЯСАТ – ЖАҒАНДАНУ НЕГІЗІ	34
<i>Медетбекова Меруерт Аскарбековна, ф.ғ.к.,</i>	
<i>«Өрлеу» БАҰО АҚ Ф ОҚО бойынша ПҚБАИ</i>	
КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ – КӨПТІЛДІ ТҮЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ НЕГІЗІ	39
<i>Оспанова Б.Д. білім саласы магистрі</i>	
<i>Сабиева К.Ү. химия ғылымының кандидаты</i>	
<i>«Өрлеу» БАҰО АҚ филиалы СҚО ПҚ БАИ</i>	
КӨПТІЛДІЛІК – ҰШТАСАДЫ БІЛІММЕН	42
<i>Райымбекқызы Ақжарқын</i>	
<i>«Өрлеу» БАИ «ИТЖЖФ (Г) ПОӘ»</i>	
<i>Бекебаева Гауһар Кенжебекқызы</i>	
<i>Жамбыл облысы, Т. Рұсқұлов ауданы, Луговой ауылы,</i>	
<i>Т. Әубәкіров негізгі мектебінің</i>	
ҮШТҰҒЫРЛЫ ТІЛ	44
<i>Тойганбекова Ш.М., Джаксылыкова У.С</i>	
<i>«ӨРЛЕУ» БАҰО» АҚ Ф Жамбыл облысы бойынша</i>	
<i>ПҚБАИ, Тараз қаласы</i>	
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ СИСТЕМНОГО МЫШЛЕНИЯ	46
<i>Ускенбаева Ж.А.</i>	
<i>Ф АО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Жамбылской области</i>	
КАЗАХСТАНСКОЕ «ТРЕХЪЯЗЫЧИЕ» - УНИКАЛЬНАЯ ФОРМУЛА ЯЗЫКОВОЙ ПОЛИТИКИ	48
<i>Хулхачиева Р.Н.</i>	
<i>Таразского государственного педагогического института,</i>	
<i>г. Тараз, Республика Казахстан</i>	
ҮШ ТІЛДЕ БІЛІМ БЕРУДІҢ МАҢЫЗЫ ЖӘНЕ ЗАМАНАУИ ӨЗЕКТІЛІГІ	51
<i>Басанова Ақманат Серікқызы</i>	
<i>«Өрлеу» АҚ біліктілік арттырудың ұлттық</i>	
<i>орталығы» филиалы Қызылорда облысы бойынша</i>	
<i>педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін</i>	
<i>арттыру</i>	

КӨПТІЛДІЛІКТІҢ БІЛІМ МАЗМҰНЫН ЖАҢАРТУДАҒЫ РӨЛІ <i>Басбаева Айнур Ибадуллаевна</i> <i>«№ 10 жалпы білім беру орта мектебі» КММ-сі</i> <i>Маңғыстау облысы, Мұнайлы ауданы, Батыр селосы</i>	55
КӨПТІЛДІЛІК – ЗАМАН ТАЛАБЫ <i>Байхадамова Баян Ерпайзовна</i> <i>Джаркинбаева Гулжан Абдиманановна</i> <i>БАҰО «Өрлеу» АҚ филиалы Жамбыл облысы бойынша педагогикалық</i> <i>қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты</i>	57
БҮГІНГІ БАСТЫ ТАЛАП - БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ КӨПТІЛДІЛІКТІ ТӘЖІРИБЕ ЖҮЗІНДЕ ІСКЕ АСЫРУ <i>Жангабулова Анар Асылханқызы</i> <i>«Өрлеу» БАҰО» АҚФ ОҚО ПҚБАИ</i>	58
ҮШТІЛДІ ОҚЫТУ – ЗАМАН ТАЛАБЫ <i>Жалмағамбетова Жанат Жумабаевна, п.ғ.м</i> <i>БАҰО АҚ «Өрлеу» АҚ Қызылорда филиалы</i>	61
ПОЛИЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В КАЗАХСТАНЕ: ПЕРСПЕКТИВЫ ЕГО РАЗВИТИЯ <i>Жумағалиев Равиль Абилович</i> <i>Таразского государственного педагогического института,</i> <i>г. Тараз, Республика Казахстан</i>	64
БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДА КӨПТІЛДІЛІКТІҢ ТИІМДІЛІГІ <i>Жүнісова Дана Заурбайқызы</i> <i>Тараз қаласы №32 орта мектебі</i>	66
ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ҮШ ТҰҒЫРЛЫ ТІЛ МӘСЕЛЕСІ <i>Избасаров Е.Х.</i> <i>«Өрлеу» БАҰО» АҚ Ф Жамбыл облысы бойынша ПҚБАИ,</i> <i>Жамбыл облысы, Тараз қ.</i>	69
КӨПТІЛДІЛІК – ПОЛИМӘДЕНИЕТТІ ТҰЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ НЕГІЗІ <i>Исмаилова Асель Абдумаликовна</i> <i>Жамбыл облысы, Жамбыл ауданы, Қаратау ауылы</i> <i>Т.Рысқұлов орта мектебі, тарих пән мұғалімі</i>	72
КӨПТІЛДІЛІКТІ ІСКЕ АСЫРУ- БҮГІНГІ КҮННІҢ ТАЛАБЫ <i>Кошкимбаева Ж.С. – «Өрлеу» БАҰО АҚ Жамбыл облысы бойынша</i> <i>ПҚ БАИ, ДБО тренері ,</i> <i>Тұрлыханқызы Құралай – Абай атындағы ҚазҰПУ</i> <i>құқықтану мамандығы 4 курс білімгері</i>	76
ҮШ ТІЛДІ МЕҢГЕРУ – ЖАРҚЫН БОЛАШАҚТЫҢ КЕПІЛІ <i>Кушикбаев Б.К.</i> <i>Т. Рысқұлов ауданы</i> <i>Құлан а, К. Сәтбаев атындағы орта мектеп</i>	78

ҚАЗАҚСТАН МЕКТЕПТЕРІНДЕ ҮШТІЛДЕ БІЛІМ БЕРУДІҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ	81
<i>Қылышбекова Нұрсәуле Ұқанбайқызы, филология ғылымдарының магистрі, Бисенбаева Меруерт Кенжегүлқызы, педагогика ғылымдарының магистрі «Өрлеу» БАҰО АҚ филиалы, Алматы облысы бойынша ПҚБАИ,</i>	
ҮШТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ - ЖАҒАНДАНУҒА БАСТАР ЖОЛ	94
<i>Минканова Гульмира Минджановна Маңғыстау облысы, Жаңаөзен қаласы Қалалық білім үйлестіру орталығының ағылшын тілі пәні әдіскері</i>	
ПЕРЕХОД АЛФАВИТА КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА НА ЛАТИНИЦУ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА	97
<i>Мусабаева Гулбахиа Нурмукановна, доцент Северо-Казахстанского государственного университета имени М. Козыбаева, кандидат юридических наук, г. Петропавловск Жумагулова Ляззат Молгельдиновна, заведующая «Ясли-сад Айгөлек» г. Петропавловск</i>	
МАТЕМАТИКА ТІЛІ, ТІЛДІК МАҚСАТТАРДЫҢ КӨПТІЛДІЛІКПЕН САБАҚТАСТЫҒЫ	101
<i>Мұстафаев Әбдіқади Пірмағамбетұлы ф.м.ғ.к., доцент, ҚР Білім беру ісінің құрметті қызметкері, «Өрлеу» АҚ-ның Алматы облысы бойынша ПҚБАИ</i>	
КӨПТІЛДІ БІЛУ - ЗАМАН ТАЛАБЫНА АЙНАЛЫП ОТЫРҒАН ҚАЖЕТТІЛІКТЕРДІҢ БІРІ	104
<i>Өтегенова Н.Ж., Жамбыл облысы, Жуалы ауданы Б.Момышұлы ауылы, №1 мектеп-гимназиясы</i>	
ӘДЕБИЕТ САБАҚТАРЫ АРҚАУЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ САНА МЕН ӨЛКЕТАНУ	106
<i>Абдирова Гулсара Мамбеталиевна Қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі, Жамбыл облысы, Жамбыл ауданы, «Гродеково орта мектебі» КММ</i>	
ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЖАҢА ТАҚЫРЫПТЫ МЕНГЕРУІН ДИАЛОГТЫҚ ӘДІС КӨМЕГІМЕН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ЖОЛДАРЫ	109
<i>Арысбаева Жарқынай Асетуллақызы «Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы ОҚО бойынша ПҚБАИ аға оқытушысы, тренер ЖББ</i>	
КӨПТІЛДІЛІК- БІЛІМ БЕРУДІҢ ЖАҢА САТЫСЫ	112
<i>Ахметова Рабига Жаркынбаевна «Өрлеу» БАҰО АҚ филиалы Оңтүстік Қазақстан облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты</i>	
ВНЕДРЕНИЕ ПОЛИЯЗЫЧИЯ В ДОШКОЛЬНОМ УЧРЕЖДЕНИИ ЧЕРЕЗ ТЕАТРАЛИЗОВАННУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ	115
<i>Ахметжанова Сауле Камальхановна, учитель английского языка, ГККП я/с №24 «Айналайын» г. Астаны</i>	

ҮШТІЛДІЛІК – ЖАҢА БАҒЫТТЫҢ ҚОЗҒАУШЫ КҮШІ <i>Болсынбаева А.</i> «Өрлеу» БАҰО» АҚ Ф Алматы облысы бойынша педагог қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты»,	118
БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІ ҚОҒАМ ҚҰРУ НЕГІЗІНДЕ КӨПТІЛДІ ТҰЛҒА ҚАЛЫПТАСТЫРУ <i>Джаркинбаева Гульжан Абдиманановна</i> <i>Байхадамова Баян Ерпайызовна</i> «Өрлеу» БАҰО» АҚ Жамбыл облысы бойынша ПҚБАИ, аға оқытушылар	121
ҮШ ТІЛДІ БІЛУ – ЗАМАН ТАЛАБЫ <i>Жайнаков М.С</i> <i>Т. Рысқұлов ауданы, Құлан а, Ақтоған орта мектебі</i>	123
ТҰЛҒАНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ РӨЛІ <i>Жуманова Райхан Муратовна</i> «ӨРЛЕУ» БАҰО АҚФ ОҚО бойынша ПҚБАИ,	127
ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ПРАВИЛЬНОЙ ГРАМОТНОЙ РЕЧИ У СТУДЕНТОВ НА ЗАНЯТИЯХ РУССКОГО ЯЗЫКА <i>Игиликова Г. И.</i> <i>Ст. преподаватель кафедры «Русская филология»</i> <i>Таразский Государственный Педагогический Институт</i>	129
КӨПТІЛДІЛІК-БІЛІМ БЕРУДІҢ ЖАҢА БАҒЫТЫ <i>Исмаилова Г.Қ.</i> «Өрлеу» БАҰО АҚ филиалы Қызылорда облысы бойынша ПҚ БАИ	132
ТҰЛҒАНЫҢ СӨЙЛЕУ МӘДЕНИЕТІН ҮШТІЛДІЛІК НЕГІЗДЕ ҚАЛЫПТАСТЫРУ <i>Қуатбек Күлнаш</i> <i>Жамбыл облысы, Тараз қаласы № 32 орта мектебі</i>	135
КӨПТІЛДІЛІК – БІЛІМ БЕРУДІҢ ЖАҢА САТЫСЫ <i>Малденова Айгул Орымбековна</i> <i>Жамбыл облысы, Жамбыл ауданы</i> <i>Т.Рысқұлов орта мектебі</i>	138
КӨПТІЛДІЛІКТІ ЕНГІЗУ – БІЛІМ ӨЗЕГІ <i>Мусабекова Рабига Исматовна</i> «Өрлеу» БАҰО АҚ Жамбыл облысы бойынша ПҚ БАИ» филиалы <i>Тараз қ., Қазақстан Республикасы</i>	141
МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДА ҮШТІЛДІЛІКТІ ҚОЛДАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ <i>Нургалиева Сара Дюсембаевна,</i> <i>«ӨРЛЕУ» БАҰО АҚ Ф «Павлодар облысы бойынша</i> <i>ПҚБАИ аға оқытушысы,</i> <i>Агжанова Рида Рысбековна,</i> <i>Павлодар қаласының №48 сәбилер бақшаның тәрбиешісі</i>	144

ЭФФЕКТИВНЫЕ ПРИЕМЫ ВНЕДРЕНИЯ ПОЛИЯЗЫЧИЯ НА УРОКАХ СРЕДНЕЙ ШКОЛЫ	147
<i>Орнекешова Карлыгаш Имангазыевна</i>	
<i>Мангистауская область г.Жанаозен, методист истории городского координационного центра образования</i>	
ВНЕДРЕНИЕ ПОЛИЯЗЫЧИЯ В НАЧАЛЬНУЮ ШКОЛУ	150
<i>Орнекешова Акзауреш</i>	
<i>Мангистауская область город Жанаозен</i>	
<i>школы №16 образования</i>	
РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОЙ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА ИНТЕГРИРОВАННЫХ УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА	152
<i>Сейданова Дина Абдыжалеловна</i>	
<i>Ф АО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Жамбылской области</i>	
<i>Серкебекова Эльмира Мейрамбековна</i>	
<i>школа-гимназия Сарыкемер, Байзакского района Жамбылской области</i>	
ПРЕДМЕТНО-ЯЗЫКОВОЕ ИНТЕГРИРОВАННОЕ ОБУЧЕНИЕ КАК МЕТОД РЕЗУЛЬТАТИВНОГО РАЗВИТИЯ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧАЩИХСЯ	155
<i>Айнабекова Зульфия Ахметовна,</i>	
<i>ФАО «Өрлеу» НЦПК» по ЮКО ИПКПР, город Шымкент</i>	
METHODOLOGY OF TEACHING SUBJECTS THROUGH CLIL	159
<i>Данабекова Айгерім Бақытқызы</i>	
<i>«Өрлеу» БАҰО» АҚФ ОҚО бойынша ПҚБАИ</i>	
ҮШТІЛДІЛІККЕ ОҚЫТУ – КӨПМӘДЕНИЕТТІ ТҮЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҚҰРАЛЫ	161
<i>Егембергенова Маржан Ыбрайханқызы</i>	
<i>«Өрлеу» БАҰО» АҚФ ОҚО ПҚБАИ</i>	
7 СЫНЫПҚА АРНАЛҒАН ҚОСЫМША ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУ	164
<i>Жунисова Эльвира Файзуллаевна</i>	
<i>№32 орта мектеп, информатика мұғалімі</i>	
МЕКТЕПТЕГІ ФИЗИКА ПӘНІН АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕ ОҚЫТУ	167
<i>Игиликова Роза Аскеровна</i>	
<i>Жамбыл облысы, Тараз қаласы, №25 орта мектеп</i>	
ҮШ ТІЛДІ МЕҢГЕРУ – ЖАРҚЫН БОЛАШАҚТЫҢ КЕПІЛІ	170
<i>Каркабаева П.П.</i>	
<i>«Өрлеу»БАҰО АҚФ Жамбыл облысы бойынша ПҚБАИ</i>	
<i>«Басқару және білім сапасы» кафедрасының аға оқытушысы</i>	

ҮШ ТҰҒЫРЛЫ ТІЛ» САЯСАТЫ - ЕЛДІГІМІЗ БЕН БІРЛІГІМІЗДІҢ ТІРЕГІ	172
<i>Қапалбекова Г.Д. №44, Шона Смаханұлы атындағы орта мектебі</i>	
ARE YOU A CLIL TEACHER?	174
<i>Нұрбергенова Рысгүл Нұрбергенқызы Жаңаөзен мектеп-гимназиясы, Жаңаөзен қаласы, Маңғыстау облысы</i>	
РАЗВИТИЕ И ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ ЯЗЫКОВ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН (К ВОПРОСУ О ВНЕДРЕНИИ ПОЛИЯЗЫЧИЯ)	175
<i>Мусабаева Гулбахша Нурмукановна кандидат юридических наук, доцент Северо-Казахстанского государственного университета имени М. Козыбаева, г. Петропавловск Курабаева Гульнара Даулбаевна воспитатель «Ясли-сад Айгөлек», г. Петропавловск</i>	
ҮШТІЛДІЛІК — ЗАМАН ТАЛАБЫ	180
<i>Раисова Г.Т. №44, Шона Смаханұлы атындағы орта мектебі</i>	
ИНТЕГРИРОВАННЫЕ УРОКИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В ФОРМИРОВАНИИ НАДПРЕДМЕТНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ УЧАЩИХСЯ	182
<i>Сейданова Дина Абдыжалеловна Ф АО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Жамбылской области</i>	
ЖАҢА ӘДІС - ТӘСІЛДЕРДІ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ	184
<i>Тасполат М.П. «Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы ОҚО бойынша ПҚБАИ</i>	
ТҰЛҒАНЫҢ БАЙЛАНЫСТЫРЫП СӨЙЛЕУ ТІЛІН ДАМУДЫҢ ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ	187
<i>Тұрдалиева Шолпан Тұрсынбайқызы доцент, пс.ғ.к. М.Х.Дулати атындағы ТарМУ,</i>	
THE EFFECTIVE WAYS OF TRILINGUAL EDUCATION	190
<i>Човдурбаева Курбанай Турғалиевна Жаңаөзен мектеп-гимназиясы, Жаңаөзен қаласы, Маңғыстау облысы</i>	
CLIL ӘДІСТЕМЕСІ БОЙЫНША ОҚЫТУДАҒЫ ОҢ ӨЗГЕРІСТЕР	194
<i>Шойманова Мөлдір Балғабайқызы «Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы ОҚО бойынша ПҚБАИ</i>	
ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕГІ ЕТІСТІКТІҢ СӨЗЖАСАМҒА ҚАТЫСЫ МӘСЕЛЕСІНІҢ ЗЕРТТЕЛУІНЕ ҚЫСҚАША ШОЛУ	196
<i>Карымбаева Сағадат Мейрамбаевна «Өрлеу» БАҰО АҚ филиалы Жамбыл облысы бойынша ПҚ БАИ Деңгейлік бағдарламалар орталығының тренері</i>	

ҮШТІЛДЕ БІЛІМ БЕРУ АРҚЫЛЫ ҚҰЗІРЕТТІ ТҰЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ	199
<i>Аманова Гульхан Сабырхановна</i>	
<i>Сейдазимова Лайла Бердалиевна</i>	
<i>«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы Жамбыл облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты</i>	
ҮШТІЛДІЛІККЕ КӨШУ- ҚОҒАМ ТАЛАБЫ	202
<i>Нурманова Венера Алгабековна</i>	
<i>«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы Қызылорда облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты</i>	
ҮШТІЛДІЛІКТІ БАҒДАРЛАМАҒА ЕНГІЗУДІҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ	205
<i>Аманова Гульхан Сабырхановна,</i>	
<i>«Өрлеу» БАҰО» АҚ Ф Жамбыл облысы бойынша ПҚ БАИ</i>	
КӨПТІЛДІЛІК – БІЛІМ БЕРУДІҢ ЖАҢА САТЫСЫ	
<i>Өтебаева Шапағат Шоханқызы</i>	
<i>М.Х.Дулати атындағы Тараз Мемлекеттік Университеті</i>	
210	<i>«Шет тілдері » кафедрасының оқытушысы, гуманитарлық ғылымдар магистрі</i>
ҮШТІЛДЕ БІЛІМ БЕРУДЕ ПЕДАГОГТЕРДІҢ КӘСІБИ ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН ДАМУ	213
<i>Байтенова Гульбакира Азимбаевна</i>	
<i>«Өрлеу» БАҰО» АҚ Ф Жамбыл облысы бойынша ПҚ БАИ</i>	
ПОЛИЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ – ВАЖНЕЙШАЯ СТРАТЕГИЯ РАЗВИТИЯ КАЗАХСТАНА	215
<i>Арзиева А.Т.</i>	
<i>Заведующая кафедрой ИТМПЕН(Г)Д</i>	
<i>ФАО «НЦПК «Өрлеу»</i>	
<i>ИПК ПР по г.Алматы, к.п.н., доцент</i>	
КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ – КӨПТІЛДІ ТҰЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ НЕГІЗІ	217
<i>Тастанова Лаззат Амзеевна</i>	
<i>«ӨРЛЕУ» БІЛІКТІЛІКТІ АРТТЫРУДЫҢ</i>	
<i>ҰЛТТЫҚ ОРТАЛЫҒЫ АҚ филиалы ОҚО БОЙЫНША ПҚБАИ</i>	
МҰҒАЛІМ ЖҰМЫСЫНЫҢ НӘТИЖЕСІ	
<i>Пердебаева Р.С., Нурлыбаева Ж.Л.</i>	
219	<i>«Өрлеу» БАҰО АҚ филиалы ОҚО бойынша ПҚБАИ</i>
ПОЛИКУЛЬТУРНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В КАЗАХСТАНЕ	
<i>Абдирахманова И. С.</i>	
<i>старший преподаватель кафедры « Управление и качество образования»</i>	
222	<i>АО « НЦПК « Өрлеу» ИПКПР по ЮКО</i>

**ИНТЕГРИРОВАННЫЕ УРОКИ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК СРЕДСТВО
ПОВЫШЕНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ
ОБУЧАЮЩИХСЯ**

225

*Бектурганова Карлыгаи Кемельхановна
«АО «НЦПК Өрлеу» ИПК ПР по Жамбылской области*

ОБУЧЕНИЕ ГОВОРЕНИЮ НА ЗАНЯТИЯХ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ

228

*Бектурганова Карлыгаи Кемельхановна
старший преподаватель кафедры
«ИТиМПЕ(Н)Д» «АО «НЦПК Өрлеу» институт повышения квалификации
педагогических работников по Жамбылской области
Разакова Айканыс Айдархановна
учитель русского языка и литературы средней школы-гимназии № 39
им. Темирбека Кожакеева Жамбылская область, Меркенский район*